

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV BOHEMISTIKY

**ČTENÁŘSKÉ ZKUŠENOSTI KAROLINY SVĚTLÉ
(ANALÝZA VYBRANÝCH OSOBNÍCH PRAMENŮ)**

DISERTAČNÍ PRÁCE

Autor: Mgr. Monika Vondráčková

Školitel: prof. PhDr. Dalibor Tureček, CSc. (FF JU České Budějovice)

Místo a rok vypracování: České Budějovice 2015

Prohlašuji, že jsem svou disertační práci vypracovala samostatně pouze s použitím literatury a pramenů uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním výsledků mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, 1. dubna 2015

Monika Vondráčková

ANOTACE

Předmětem disertační práce je výzkum čtenářských zkušeností Karoliny Světlé (1830-1899), výrazné představitelky české literatury a ženského emancipačního hnutí druhé poloviny 19. století.

Jedním z hlavních pramenů pro tento výzkum jsou její vydané memoárové texty a korespondence, kde můžeme nalézt konkrétní zmínky o jednotlivých autorech či autorkách i přečtených dílech, sledovat názory na ně a jejich proměny a zaměřit se na pasáže o četbě jako důležité součásti dívčího vzdělávání a výběru vhodné četby pro ženy. Druhým bohatým zdrojem informací k danému tématu je osobní fond Karoliny Světlé ve sbírkách Podještědského muzea v Českém Dubu, kde kromě souboru 366 svazků z majetku manželů Mužákových nalezneme také rukopisné památky dokládající její čtenářské preference (výpisky z četby, sešit opsaných německých básní nebo dochované knihkupecké účty).

Cílem práce je vytvoření čtenářské biografie sledované autorky a prostřednictvím jejích čtenářských zkušeností a názorů na přečtené texty i konkrétní autory či funkci četby ve vzdělávacím procesu ukázat českou literární scénu a atmosféru druhé poloviny 19. století z jiného úhlu pohledu a nahlédnout do myšlenkového světa významné, kulturně i společensky aktivní osobnosti své doby.

ANNOTATION

The aim of this thesis is a research of reading experiences of Karolina Světlá (1830-1899), one of the significant Czech authoress and representative of women's emancipation in the second half of the 19. century. One of the main sources for this research are published editions of personal correspondence and memoirs, where we can find particular references to home and foreign-language literature and affirmative or negative appreciation single works or writers, which she knows from her reading, follow up the changes of them and focus on the parts talking about a function of reading in the girl's education and proper literature for women. Another important source is a personal archival file of this authoress, which is stored in the museum in Český Dub in northern Bohemia. Here we can discover, except 366 books from possession of Karolina Světlá and her husband, some personal hand-writing documents, which are illustrating her reading preferences (extracts from some books or bills from different bookstores).

This thesis would like to create a reading biography of followed authoress, show the atmosphere and Czech literary world in the second half of the 19. century from the alternative point of view and reveal the way of thinking and ideas of important person with many cultural and social activities.

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych na tomto místě poděkovala především p. prof. PhDr. Daliboru Turečkovi, CSc. za trpělivost při vedení této disertační práce a mnoho podnětných připomínek i dobrých rad. Děkuji také Ústavu bohemistiky Filozofické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích za vytvoření příznivých podmínek pro vznik této práce a kolegyni Ewě Stepowske za překlady polských knižních titulů.

Mé poděkování v neposlední řadě patří bývalé ředitelce Podještědského muzea v Českém Dubu, paní Haně Spěšné, a celému kolektivu zaměstnanců v čele se současnou ředitelkou, Mgr. Helenou Gollovou, za velmi vstřícný a přátelský přístup k badatelům a ochotné zpřístupnění muzejních sbírek.

Obsah

1	ÚVOD	7
2	Z LITERÁRNÍHO SOUKROMÍ KAROLINY SVĚTLÉ ANEB ČTENÁŘSKÁ BIOGRAFIE SESTAVENÁ NA ZÁKLADĚ MEMOÁROVÝCH TEXTŮ A KORESPONDENCE	11
2.1	Sdílení čtenářských zkušeností v dopisech se sestrou Sofií Podlipskou	25
2.2	Literatura a přečtené knihy ve vzájemných dopisech sester Rottových a Boženy Němcové	43
2.3	Literatura a četba v korespondenci Karoliny Světlé a Elišky Krásnohorské	57
2.4	Shrnutí	75
3	OSOBNÍ KNIHOVNA MUŽÁKOVÝCH	80
3.1	Obsah knihovny	82
3.2	Dedikace v dochovaných publikacích	96
3.3	Rozšiřování knihovny prostřednictvím nákupů	104
3.4	Shrnutí	114
4	DOPISY O VYCHOVÁNÍ MLÁDEŽE ČESKÉ ANEB ČETBA JAKO DŮLEŽITÁ SOUČÁST DÍVČÍHO VZDĚLÁNÍ	116
4.1	Literatura o ženách, od žen a pro ženy v knihovně av memoárových textech Karoliny Světlé	125
4.2	Ženské autorky v memoárech a korespondenci Karoliny Světlé	137
4.3	Shrnutí	146
5	ZÁVĚR	150
6	SEZNAM PRAMENŮ A POUŽITÉ LITERATURY	152
6.1	Prameny vydané	152
6.2	Prameny archivní	152
6.3	Sekundární literatura	152
6.4	Lexikony a slovníky	153
7	PŘÍLOHY	154
7.1	Soupis dochovaných svazků z knihovny manželů Mužákových	154
7.2	Knihy zapsané v legitimaci Matice České na jméno Petra Mužáka	182
7.3	Časopisy zapsané v legitimaci Matice české na jméno Petra Mužáka	183
7.4	Opisy účtů - nákupy knih	185
7.5	Abecední seznam vybraných spisovatelů, jejichž díla najdeme v knihovně manželů Mužákových (vyjma vlastních prací Karoliny Světlé)	203
7.6	Obrazová příloha	231
7.7	Rejstřík	239

1 ÚVOD

Předkládaná disertační práce se zabývá zkoumáním čtenářských zkušeností Karoliny Světlé (1830-1899), jedné z významných představitelk české literatury a ženského emancipačního hnutí druhé poloviny 19. století. Hlavním písemným pramenem pro náš výzkum jsou její vydané memoárové texty a korespondence v edici Josefa Špičáka¹, kde je možno hledat konkrétní zmínky o jednotlivých autorech či autorkách a přečtených dílech, sledovat prezentované názory na ně, proměny čtenářských preferencí během autorčina života a v neposlední řadě se v souvislosti s její veřejnou činností v pražských ženských spolcích zaměřit také na pasáže hovořící o četbě jako důležité součásti dívčího vzdělávání a vhodné literatury pro ženy. Dalším důležitým pramenem k danému tématu jsou sbírky Podještědského muzea v Českém Dubu, včetně dochovaného souboru 366 svazků z majetku manželů Mužákových.

Zpřístupněním osobního fondu Karoliny Světlé se nám otevírá bohatý zdroj informací a zajímavých materiálů dokumentujících životní příběh jedné z významných osobností české literatury 19. století a umožňuje nám nahlédnout jej z jiného úhlu, než jaký nám nabízejí dosud vydané memoáry a monografie. Badatelsky velmi hodnotnou a pro náš vlastní výzkum velice přínosnou práci odvedl bývalý ředitel muzea, historik PhDr. Tomáš Edel (1951-2010), který uspořádal archiválie z pozůstalosti Karoliny Světlé a Petra Mužáka, z katalogizoval dochované svazky z majetku manželů Mužákových a pokusil se z dostupných pramenů zrekonstruovat podobu jejich původní domácí knihovny. Bohužel však vinou náhlého úmrtí v roce 2010 nestihl svou práci dokončit a archiv Podještědského muzea se badatelům na několik let uzavřel.

Za poskytnutí veškerých dostupných archivních materiálů, včetně rozpracovaných výzkumů doktora Edela, vdčíme bývalé ředitelce muzea Haně Spěšné a jeho současnému vedení v čele s Mgr. Helenou Gollovou. Bohužel dnes nemáme k dispozici kompletní soubor archiválií, se kterými mohl pracovat bývalý ředitel a jeho vlastní výzkumy i závěry jsou tak mnohdy jediným zdrojem námi uváděných informací. Opíráme se navíc pouze o výběr dostupných pramenů, rozsáhlá sbírka nejrůznějších časopisů a periodik z majetku manželů Mužákových zůstává stranou naší pozornosti. Představuje však další pozoruhodný zdroj

¹ Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959.
Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959.

informací o vnímání domácí i evropské literární scény a společenského života či problémů druhé poloviny 19. století očima čtenářky s obdivuhodným všeobecným přehledem.

Zkoumání spisovatele jako čtenáře přitom není úplnou novinkou v metodologii literárních věd. O fenoménu čtenáře, čtenářského vkusu a čtenářství obecně v teoretické rovině pojednává sociologie literatury², rozsáhlé čtenářské výzkumy na půdě veřejných knihoven provádí v osmdesátých letech Aleš Haman³ a problematikou vztahů obyvatel České republiky ke knihám a čtení se v současnosti intenzivně zabývá Jiří Trávníček.⁴ Z jiného úhlu pohledu zpracoval dějiny čtení jako přirozené součásti lidského i společenského života italský badatel Alberto Manguel⁵ a spisovatelům coby čtenářům se věnoval například Petr Poslední.⁶ Ten se zaměřil na tři generačně spřízněné (a v mnohých jiných ohledech podobné) dvojice českých a polských literátů 20. století (Josef Škvorecký-Gustav Herling-Gruzinski, Milan Kundera-Jan Prokop, Ivan Diviš- Czeslaw Milost) a zkoumal vývoj jejich názorů na konkrétní dílo nebo literární skupinu, přičemž zájem o ně měli vždy oba autoři společný, ale jejich názory, pohledy a postoje se výrazně liší a vyvíjejí odlišným směrem. Zajímavým příspěvkem ke zkoumání čtenářství a působení literárních děl na vnímatele jsou v neposlední řadě práce z okruhu tzv. kostnické školy recepční estetiky⁷, zejména svým pojmem recepční horizont, který se podle tezí Hanse Roberta Jausse či Wolfganga Isera má stávat ukotvujícím součinitelem nejen tvorby, ale i recepce literárních textů. Dodejme jen, že takový horizont je spíše myšleným ideálem, než rekonstruovatelnou entitou a pohled do četby přední české spisovatelky potvrzuje, že dochované stopy, odkazující ke „spisovatelské četbě“ nelze s recepčním horizontem plně ztotožnit.

Českým spisovatelům a spisovatelkám 19. století a jejich čtenářským preferencím se však doposud věnuje jen málo odborných prací (převážně diplomových⁸), tato disertační

² Krejčí, Karel: Sociologie literatury. Praha, Grada 2008. Petrušek, Miloslav: Sociologie a literatura. Praha, Československý spisovatel 1990.

³ Haman, Aleš: Literatura z pohledu čtenářů. Praha, Československý spisovatel 1991.

⁴ Trávníček, Jiří: Čteme? Obyvatelé české republiky a jejich vztah ke knize. Brno, Host 2008. Trávníček, Jiří: Knihy a jejich lidé. Čtenářské životopisy. Brno, Host 2013.

⁵ Manguel, Alberto: Dějiny čtení. Brno, Host 2007.

⁶ Poslední, Petr: Spisovatelé jako čtenáři. Tři česko-polské paralely. Praha, CZ-Books 2006.

⁷ Sedmidubský, Červenka, Vízdalová: Čtenář jako výzva. Výbor z prací kostnické školy recepční estetiky. Brno, Host 2001.

⁸ Jordánová, Ivana: Jinojazyčné literatury a kultury v českých memoárech 19. století. JČU České Budějovice 2008. Vondráčková, Monika: Jinojazyčná literatura a kultura v memoárech českých spisovatelek 19. století. JČU České Budějovice 2009.

práce se tedy snaží zaplnit prázdné místo a prostřednictvím čtenářských zkušeností výrazné osobnosti české literární scény druhé poloviny 19. století, jejich názorů na přečtené texty i konkrétní autory ukázat atmosféru a problémy této doby z jiného úhlu pohledu. Veškeré výše jmenované práce nám jistě pomohly hlouběji proniknout do problematiky čtení a čtenářství a uvědomit si, že spisovatel je kvůli svému profesnímu zaměření nadmíru zajímavým objektem čtenářských výzkumů, ale nejvýraznějším inspiračním zdrojem pro konečné zpracování celého textu se staly čtenářské biografie Jiřího Trávnička⁹ a výzkumy Jaroslavy Janáčkové týkající se Boženy Němcové.¹⁰ Vzhledem k nedostatku odborných prací věnujících se čtenářským preferencím významných osobností domácí literární scény druhé poloviny 19. století jsme hledali vlastní cestu k co nejspokojivějšímu řešení našeho badatelského záměru a jsme si vědomi, že předkládaný výsledek je pouze jedním z mnoha možných způsobů, jak fenomén spisovatelů coby čtenářů odborně uchopit. Můžeme totiž předpokládat, že spisovatel nemusí být bezpříznakovým čtenářem, ale i ve své roli recipienta stále zůstává v "silovém poli" své role coby veřejně činné osobnosti. Ve zvýšené míře je to možné předpokládat právě u dobově uznávaných autorů 19. století, k nimž Světlá bezesporu patřila. Svůj přístup jistě nechceme vydávat za jediný možný, natož oprávněný: další výzkumy podobného typu by teprve mohly nabídnout další možná řešení souvisejících metodologických problémů.

V první kapitole vlastního textu se pokusíme vytvořit čtenářskou biografii Karoliny Světlé na základě důkladného studia vydaných memoárových textů a korespondence s přihlédnutím k obsahu dochovaného konvolutu knihz majetku manželů Mužákových v Podještědském muzeu. Podrobněji se zaměříme na sdílení čtenářských zkušeností ve vzájemných dopisech Karoliny Světlé s mladší sestrou Sofií Podlipskou (1833-1897), Boženou Němcovou (1820-1862) a Eliškou Krásnohorskou (1847-1926) a budeme se snažit postihnout vývoj jejich názorů na konkrétní autory či díla a případné shody či rozpory v čtenářském vkusu i preferencích. Jistě najdeme dostatek literátů i knih, které znaly všechny jmenované dámy a bude tedy velmi zajímavé sledovat, jak se jejich mínění liší, případně jestli se v něčem shodují a pátrat po důvodech těchto pocitů. Druhá kapitola seznámí čtenáře s osobní knihovnou manželů Mužákových, přesněji řečeno se sbírkou 366 svazků, které se z původního mnohem rozsáhlejšího souboru knižních jednotek zachovaly, a prozkoumá její obsah z mnoha úhlů pohledu - z hlediska četnosti zastoupení jednotlivých autorů či různých

⁹ Trávniček, Jiří: *Knihy a jejich lidé. Čtenářské životopisy*. Brno, Host 2013.

¹⁰ Janáčková, Jaroslava: *Božena Němcová. Příběhy - situace - obrazy*. Praha, Academia 2007.

literatur, jazykové stránky dochovaných textů, viditelných známek, že daná kniha byla pečlivě čtena a podobně. V neposlední řadě se tu budeme zabývat souborem dochovaných knihkupeckých účtů a sledovat proces rozšiřování knihovny hned z několika zdrojů, prostřednictvím nákupů knih, darů od přátel a kolegů obou majitelů knihovny či knih pravidelně odebíraných na základě členství profesora Petra Mužáka ve spolku pro vydávání českých knih, Matici české. Knihy darované poznáme například podle četných rukopisných dedikací v jednotlivých dochovaných svazcích a legitimace Matice české na jméno Petra Mužáka se záznamem odebraných svazků nám odhalí, jaké konkrétní tituly tento spolek během sledovaného období vydával a které z nich zaujaly jednoho z jeho zakládajících členů natolik, že je přijal do své osobní knihovny. Přesto, že původní rozsah knihovny manželů Mužákových byl mnohem větší a konkrétní obsah zcela jistě autorsky i tematicky pestřejší, věříme, že i těch bez mála tři sta sedmdesát dochovaných svazků podhalí čtenářské preference a zájmy svých majitelů, umožní nám nahlédnout do jejich vnitřního světa a lépe tak porozumět jejich názorům.

Ve třetí kapitole bychom chtěli shrnout veřejné působení Karoliny Světlé v několika pražských spolcích podporujících ženskou emancipaci a zkvalitnění vzdělávacího procesu mladých dívek. Nejedná se přitom o samoúčelnou odbočku od tématu. Právě na příkladu Světlé můžeme vidět, že literatura v dobovém kulturním rámci přesahovala myslitelnou hranici „pouhé beletrie“ a jako formotvorný prvek prosakovala i do aktivit primárně mimoliterárních. Za důležitou součást vzdělávání a duševního rozvoje nastupující generace reprezentantek něžného pohlaví i dospělých žen totiž považovala Světlá také četbu: budeme se tedy snažit zachytit její reflexi soudobého vztahu české společnosti k četbě a čtenářství, hodnocení domácí i jinojazyčné ženské literatury a snahu odbourat přetrvávající předsudky ohledně čtoucích nebo píšících žen.

Z bohatých zdrojů fondů Podještědského muzea v Českém Dubu jsme záměrně vybrali pouze knižní sbírku a osobní prameny dokládající čtenářské zkušenosti sledované autorky a rozsáhlý dosud blíže neprozkoumaný a nijak neroztříděný soubor nejrůznějších časopisů z majetku manželů Mužákových jsme prozatím ponechali stranou našeho badatelského zájmu, přestože výzkumy PhDr. Tomáše Edela upozorňují na velké množství rukopisných poznámek a jiných dokladů pečlivého čtení dochovaných periodik. Snad i z námi zvolených pramenů vystane celá řada inspirativních podnětů a nejrůznějších otázek. Pokusíme se v následujících kapitolách na většinu z nich odpovědět ve snaze ukázat jednu z mnoha možných cest ke zkoumání spisovatelky coby čtenářky a nabídnout určité vodítko pro interpretaci zjištěných informací.

Jsme si plně vědomi autostylizace i autocenzury, se kterými musíme vždy při interpretaci osobních pramenů počítat, ale přesto věříme, že porovnání obsahu memoárových textů a korespondence s autentickými osobními prameny písemné i hmotné povahy poskytne zajímavý mnohovrstevnatý obraz veřejně činné emancipované ženy, výrazné reprezentantky domácí literární scény a náruživé, ale zároveň velmi náročné čtenářky Karoliny Světlé.

2 Z LITERÁRNÍHO SOUKROMÍ KAROLINY SVĚTLÉ ANEB ČTENÁŘSKÁ BIOGRAFIE SESTAVENÁ NA ZÁKLADĚ MEMOÁROVÝCH TEXTŮ A KORESPONDENCE

Pro spisovatele je literatura nedílnou součástí každodenního života, ať už v podobě vlastní tvorby nebo prostřednictvím četby. Může fungovat také jako prostředek sebevzdělávání, zdroj inspirace a v neposlední řadě relaxace. Pro Karolinu Světlou, autorku próz s náměty převážně z venkovského prostředí v Podještědí a veřejně činnou ženu druhé poloviny 19. století se silným vlasteneckým cítěním, byly knihy obzvláště důležité. Tento fakt sama mnohokrát zmínila na stránkách svých memoárů a nezapomněla také zdůraznit, že vlivem dobových společenských zásad o výchově měšťanských dcer zažila v mládí kvůli zálibě ve čtení nejednu mrzutost: *„Čeho prý lze se nadíti od dívky, kteráž tím se netají, že jí je kniha mnohem milejší než její pletení, kteráž, přišla-li k matce její jakási vážná paní na návštěvu, místo co měla s punčochou ctnostně ke kávovému přisednutí stolu a zbožně naslouchati, z kolika vajec dělává vážená hosti citrónový nákyp a počítá-li na každé z nich po lotu cukru, neb přidržuje-li se spasitelnějšího jakéhosi pravidla – s knihou do koutka si zalezla.“¹¹*

Už od dětství byla čtenářka Johanka Rottová formována rodinným prostředím. Nezanedbatelný vliv na ni měl vlastenecky smýšlející otec a ve svých memoárových textech vzpomínala také na dům paní kmotry, u které byl otec po příchodu do Prahy vychováván. Fungoval zde jistý druh literárního salonu, kde často slýchala o Jeanu Paulovi (1763-1825), Johanu Gottfriedu Herderovi (1744-1803), Friedrichu Schillerovi (1759-1805) nebo Johanu Wolfgangu Goethovi (1749-1832). V dospělosti se s některými z nich seznámila také vlastní

¹¹ Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 226.

četbou¹², ale již v dětském věku si oblíbila například Schillerovu *Pannu Orleánskou*¹³: „Viditelně nad ní se vznášející ochrana nebes, její zbožná nadšená mysl, obětivost, s kterouž, neochabujíc nikdy, svůj úkol vykonala, činily ji velmi podobnou oněm povahám, plným síly a horoucnosti, jimiž biblická historie oplývá a které mne tak nevýslovně poutaly. Obdivovala jsem se vznešené této panně v hloubi svého dětského srdce, učíc se přitom její monology nazpaměť, a náklonnost k ní vzrostla ve vášeň, když jsem konečně tento kus provozovati viděla. – Od té doby myslila jsem sníc a bdíc na ni jako milenec na nedostižitelnou milenku svou, a čím dále tento obraz v mysli své chovala, tím více jsem s ním vjedno splývala, vmyslívši se úplně v povahu a osud hrdinky svých snů.“¹⁴ Víme tedy, že už jako dítě Johana Rottová toto drama četla i viděla na jevišti, dokonce se z něj učila jisté pasáže zpaměti, ale můžeme jen spekulovat, zda jej měla také ve vlastní knihovně nebo si knihu od někoho vypůjčila.

Na své kmotře Johanka nejvíce obdivovala, že ačkoliv byla ženou, vzděláním a postavením zcela nerovnou svým hostům opačného pohlaví, dokázala s nimi držet krok a dokonce je svými názory zaujmout: „*Jak počala moje kmotra „konversovati“, vše k jejímu sedadlu se hrnulo, bývalať po celý večer vždy obstoupena mladými i starými. Mluvilat’ velmi dobře, měla o všech věcech, obzvláště o literatuře svůj samostatný, vždy trefný a jasný úsudek, k němuž po krátké debatě obyčejně i muži se přidávali. Nebyli to jen hejskové, kteří se jí chtěli takto zalichotiti, nýbrž mužové vzdělaní, autority to ve svých oborech. Ale nejen pánové, i dámy v domě tom se scházející znaly se v knihách, znaly nejčelnější spisovatele světové, a třeba neuměla každá s takovou snadností jako domácí paní o nich pojednávat i též u znalců s náhledy svými proniknouti, tož jsem je přec mnohdy důmyslně mezi sebou o jejich zvláštnostech a přednostech rokovati slýchávala. Tehdáž byl básník pro obecnstvo ještě tvorem, o němž jen s vděčností a šetrností se mluvívalo, jenž si nemusil dělati z toho čest, že smí psáti a že jest čten. Jean Paul¹⁵ býval miláčkem všech, taktéž Herder¹⁶ se čítal pilně,*

¹² Mezi dochovanými svazky najdeme *Leben des vergnügten Schulmeistereien* od Jeana Paula (svazek č. 319), hned dva exempláře Goethova *Fausta* v překladu Jaroslava Vrchlického i s překladatelovým věnováním (Svazky č. 328 a 358) a Schillerova *Viléma Tella* rovněž přeloženého i věnovaného Jaroslavem Vrchlickým (svazek č. 347), viz Soupis dochovaných svazků.

¹³ Drama o Johance s Arku z roku 1801.

¹⁴ Světlá, Karolina: *Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty*. Praha, SNKLHU 1959, s. 407.

¹⁵ Jean Paul Friedrich Richter (1763-1825), německý spisovatel, užíval pseudonym Jean Paul.

¹⁶ Johann Gottfried Herder (1744-1803), literární kritik, jazykovědec, filozof, kulturní historik, jeden z hlavních představitelů německého osvícenství.

pozorně, zbožně. Nejkrásnější písně a básně Goethovy¹⁷ a Schillerovy¹⁸ jakož i monology z jejich dramát znaly se nazpaměť, deklamovaly se ve společnostech a rozebíraly se bez oné afektace a arogance, s níž se teď o plodech literárních mluvívá.¹⁹

Johančin velmi kladný vztah k četbě však ostře kontrastovals dobovou představou o výchově dívky z “dobré rodiny“. Četba byla považována za zahálku a nebezpečnou činnost, která probouzí v dívce příliš mnoho fantazie a odvádí ji od praktického života i mnohem prospěšnějších domácích prací.²⁰ Ovšem v případě Karoliny Světlé (a mnohých jejích vrstevnic) byly veškeré snahy rodičů odradit dceru od přílišného čtení marné, naopak ji ke knihám více připoutaly: „*Jakmile jsem uměla čísti, stalo se čtení nejmilejší mou zábavou, nad níž každou jinou jsem zapomínala, touhou mou stálou, vášní až nepřemožitelnou, neukrotitelnou, kteráž mnohdy až chorobě se podobala. Nesmím si dosud na to vzpomenout, co bych byla mohla vyzískat, kdyby tato trapná, neuhazitelná žízeň po vědění byla rozumně a svědomitě ukojena bývala, kdyby se byl mé horlivosti a pilnosti vytknul jakýsi určitý úkol. Ale neslyšela jsem brzo jiného než výčitky a stížnosti, jak neslušně si počínám, dychtíc po knihách, nemajíc pro jiného smyslu, a snad jsem toho také v jistém ohledu zasluhovala, neb jakmile jsem knihu zočila, již musela býti mou. Neměla jsem dříve pokoje, až jsem se k ní dostala, v ní přebíratí se mohla, a necht’ mi byl její obsah přístupen čili nic, přec jsem ji vždy pohltila od prvního až do posledního slova,*“²¹ dočítáme se v jejích vzpomínkách.

Johanka Rottová pravidelně pročítala dědečkovy *Prager Zeitung* a slídila v nočním stolku své maminky, která navštěvovala Bárthovu zápůjční knihovnu v Karolinu, tehdy jedinou v Praze.²² „*Nesměje pro zachování domácího míru dceři své takové vzdělání dáti, jak by si byl přál, činil dědeček aspoň osobně pro ni vše, co bylo jeho možností. Vymohl si na*

¹⁷ Johann Wolfgang von Goethe (1749-1832), německý básník, prozaik, dramatik a politik.

¹⁸ Johann Christoph Friedrich von Schiller (1759-1805), německý spisovatel, básník, dramatik a překladatel.

¹⁹ Světlá, Karolina: *Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty*. Praha, SNKLHU 1959, s. 144.

²⁰ Podrobněji o dobovém pohledu na ženu s knihou v ruce viz práce Mileny Lenderové *K hříchu i k modlitbě. Žena v minulém století* (Mladá Fronta 1999) nebo *A ptáš se knížko má. Ženské deníky 19. století* (TRITON 2008).

²¹ Světlá, Karolina: *Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty*. Praha, SNKLHU 1959, s. 197.

²² „*Obyčejně jsem bývala dosti dobře zásobena. Matka byla tehdež předplacena v Bárthově zápůjční knihovně v Karolinu, jediném to za oné doby ústavu toho druhu v Praze, který vzal však za málo let opět za své pro nedostatek čtenářů.*“ in: Světlá, Karolina: *Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty*. Praha, SNKLHU 1959, s. 197.

*babičce, aby ji vždy odpůldne k němu do obchodu propustila, kdež s ní čítával a hovořival. Každá jeho s ní rozmluva byla přednáškou, jimiž v ní vypěstoval tutěž pro literaturu a umění lásku nadšenou a vřelou, kteráž žila v něm, Málokterý byl v literaturách oné doby spisovatel, jehož práce by nebyla znala aspoň částečně, málokterý znamenitý umělec, jehož by s ním nebyla sledovala na dráze jeho úspěchů a slávy,*²³ napsala Karolina Světlá o výchově své matky a lásce dědečka z matčiny strany k literatuře a umění. Matka na tom tedy byla v mládí podobně jako dcera, také ona se musela potýkat s předsudky ohledně výchovy mladých dam a pochopení nacházela především u otce, který se jí snažil nedostatečné vzdělání vynahradit. V dospělosti se pak paní Rottová nepopulárnímu ženskému koníčku věnovala zřejmě dost často a ráda, ačkoliv svou vlastní dceru se snažila držet od knih co nejdále: *„Nalezala jsem vždy na stolku své matky nejnovější a nejdokonalejší plody cizích literatur dílem v originálu, dílem v překladech. Čtla s neobyčejným výběrem a vkusem a já se s dovolením a bez dovolení jejich knih chopila, které, ač mi málokdy co do smyslu přístupny byly, přece ve mně nic nepokazily, nepřipouštějíce, aby se duch falešným, nepřirozeným směrem bral. Seznámila jsem se takto velmi záhy s Byronem²⁴, s Goethem²⁵, se Schillerem²⁶ a jinými. Nepotřebuji podotýkati, že jsem nebyla tenkrát nikterakž s to hloubku jejich génia měřiti, jejich talent posouditi a vplyv jejich na pokrok člověčenstva oceniti: vždyť jsem málokdy děj v jejich věčně vznešených dílech pochopila, ale libozvuk řeči, krása obrazů a pathos v hovorech mne okouznil a nadchnul,*²⁷ dočítáme se v autorčiných literárních vzpomínkách. Při interpretaci uvedeného citátu (stejně jako u všech ostatních citovaných pasáží) ovšem nesmíme zapomínat, že byl součástí memoárů psaných s vědomím pozdějšího uveřejnění a nepochybně tu tedy hraje roli určitá míra autostylizace. Karolina Světlá touto zmíenkou mimo jiné mezi řádky nabádala své potenciální čtenářky k pečlivé volbě vlastní lektury, matkám pak dala názorný příklad, jak vést své dcery k lásce k literatuře a knihám. Snažila se tak bojovat proti vžitému názoru na

²³ Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 117.

²⁴ George Gordon Byron (1788-1824), anglický básník a přední představitel romantismu.

²⁵ Johann Wolfgang von Goethe (1749-1832), německý literát, politik, právník a biolog.

²⁶ Friedrich Schiller (1759-1805), německý básník a dramatik.

²⁷ Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 406.

četbu jako aktivitu pro ženy nepotřebnou či nepatřičnou a prostřednictvím konkrétních jmen nepřímou doporučila, jaké autory zvolit.²⁸

Německá výchova a francouzské vzdělání, kterými Johanka pohrdala, jí otevřely cestu k hodnotné literatuře německé a francouzské: „*Všecky své učební knihy - a byl jich už hezký počet, samo sebou se rozumí, že samých německých a francouzských - přečetla jsem s takovou vášnivou vytrvalostí od počátku až ke konci neochabujíc v tomto zaměstnání, že jsem je brzo nazpaměť uměla. - Obzvláště Starý a Nový zákon uměla jsem doslovně odříkávat a na každou věc věděla jsem příhodné texty z bible. - Každá kniha, kterou jsem zočila, byla mi předmětem úcty a zřídlem radosti, přečetla jsem každou, kteráž mi pod ruku přišla, a ačkoliv se z největší části přihodilo, že jsem obsahu jejímu ani neporozuměla, přece jsem již v pouhém procesu čtení neskonalou rozkoš a úlevu pro duševní svůj nepokoj nalezala,*“²⁹ dočítáme se opět v jejích vzpomínkách. V současné knihovně v muzejní expozici najdeme hned tři exempláře Písma svatého, *Biblia Sacra*, tj. *Bibli Swatá* z roku 1845³⁰ snad mohla patřit mladé Johaně Rottové, ale francouzsky psaná *Le Sainte Bible* z roku 1858³¹ i *Bibli svatá aneb všecka svatá písma starého a nového zákona*, vydaná v roce 1873³², rozšířily až společnou knihovnu manželů Mužákových.

O dívčí knihovně Johanky Rottové bohužel mnoho nevíme. Z dochovaných svazků sem určitě patřila německy psaná modlitební knížka *Anleitung zu dem innern Gebeth*³³ od Benedikta Pfeiffera (1783-1834)³⁴, na jejíž zadní desce najdeme vpisek „*Johana Rott 1837*“. Jedinou českou knihou v rodině Rottových pak byl *Nebeklič*³⁵ z 18. století vázaný v kůži a psaný kurentem, památka po babičce Kateřině Voglové, jevící známky častého používání. Zasluhou rodinného přítele, pražského komisaře Josefa Kreuzmanna, mohla mladá

²⁸O názorech na roli četby ve výchově dívek a sebevzdělávání žen viz kapitola Dopisy o výchování mládeže české.

²⁹ Světlá, Karolína: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 406.

³⁰ Svazek č. 3, viz Soupis dochovaných svazků.

³¹ Svazek č. 2, viz Soupis dochovaných svazků.

³² Svazek č. 4, viz Soupis dochovaných svazků.

³³ Svazek č. 5 v knihovně manželů Mužákových v Podještědském muzeu, viz příloha Soupis dochovaných svazků.

³⁴Jan Nepomuk Pfeiffer (1783-1834) - profesor teologie a příslušník řádu Premonstrátů. V letech 1820-1834 byl opatem strahovského kláštera, od roku 1825 působil jako rektor Karlovy univerzity.

³⁵ Svazek č. 1., viz Soupis dochovaných svazků.

Johana pravidelně číst řadu zakázaných titulů německého klasicismu a romantismu.³⁶ Po letech na něj vděčně zavzpomínala v memoárové povídce *Pan policejní komisař*. Velký vliv na ni měly také myšlenky Bernarda Bolzana (1781-1848), její otec byl pravidelným posluchačem proslulých přednášek tohoto matematika, filozofa a kněze českého původu a ona mu v dospělosti věnovala několik stránek ve svých vzpomínkách: „*To je Bolzano*“, *otec slavně mi oznamoval*, „*viš-li pak ale, co to je za muže?*“ *Kývala jsem hlavou. Nesčíslněkrát slyšela jsem jméno to opakovat a o něm hovořit.* „*To je ten pán, který ví, jak vypadá Bůh,*“ *otci rychle jsem odpovídala. Pohnut otec hlavu mou k sobě přitisknul.* „*Dobře máš, dítě,*“ *přisvědčil mně,* „*viděla jsi skutečně teď muže toho, který lépe, než kdokoliv mezi námi ví, kterak vypadá bůh. On jediný mu patřil tvářív tvář.*“ *Jaký vliv měl Bolzano napolo námi zapomenutý, nikdy a nikde ještě u nás dle dosahu a zásluhy své neoceněný, na mysli svých současníků, těžko vypsati.*“³⁷

Společně s o tři roky mladší sestrou Žofií se Johana začala od roku 1846 soustavně učit česky, koupila si Burianovu německy psanou učebnici češtiny³⁸ a Žofie jí věnovala k svátku vůbec první vlastní českou knihu *Básně Boleslava Jablonského* (1813-1881).³⁹ Spolehlivým dokladem spisovatelčina tvrzení, že tyto básně „*navždy od té doby drahými mi zůstaly*“⁴⁰, budiž nám fakt, že o mnoho let později, 24. března 1872, zakoupil její manžel Petr Mužák stejnou sbírku znovu.⁴¹ Ani jeden svazek se však do dnešních dnů nedochoval.

³⁶ Jednalo se například o díla básníků Ferdinanda Freilighratha (1810-1870), Georga Herwegha (1817-1875) a Heinricha Heina (1797-1856), či novináře, politika a politologa Karla Grüna (1817-1887). Podrobněji viz Světlá, Karolina: *Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty*. Praha, SNKLHU 1959, s. 373.

³⁷ Světlá, Karolina: *Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty*. Praha, SNKLHU 1959, s. 165-167.

³⁸ Podle soupisu knih vytvořeného PhDr. Tomášem Edelem se jedná o knihu Tomáše Buriana *Ausführliches theoret-praktisches Lehrbuch der böhmischen Sprache für Deutsche*. V dochovaném knižním souboru ji však nenalezneme, Světlá se o ní zmiňuje pouze v memoárech: „*Vstoupivši v kteréśi knihkupectví, žádala jsem českou gramatiku pro Němce, i obdržela jsem Buriána.*“ (Světlá, Karolina: *Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty*. Praha, SNKLHU 1959, s. 417)

³⁹ Mezi dochovanými knihami opět sbírku nenajdeme, dočteme se o ní v autorčiných vzpomínkách: „*Překvapila mě sestra k svátku mému knihou českou, první to spis český z literatury moderní, který v ruce jsem držela. Jablonského básně to byly, na které jsem se vrhla vši dychtivostí vyprahlé, žíznivé duše, napájějíc se až k opojení v sladkém prameni jejich líbezných, zbožných poezie, navždy od té doby drahými mi zůstaly.*“ in: Světlá, Karolina: *Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty*. Praha, SNKLHU 1959, s. 238-239.

⁴⁰ Světlá, Karolina: *Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty*. Praha, SNKLHU 1959, s. 239.

⁴¹ Viz tabulka nákupů bez dochovaných dokladů v podkapitole Rozšiřování knihovny prostřednictvím nákupů.

„Mluvívalo se tehdež v Praze až k neuvěření špatně česky, vždyť jsem já sama vlastní jazyk svůj neznala, sama nevěděla, kterák mi jest bůhvíco předmětů a pojmů nazvat, leda pokaženým názvem německým. A jak to dopadávalo s těmi českými knihami a spisovateli? Neviděla jsem nikdy jiné knihy české krom babiččinych modliteb, a čím jsem měla porazit onen nepřítivý o českém ženském pohlaví úsudek?“⁴² zavzpomínala Karolina Světlá na situaci v Praze svého dětství a mládí a naznačila tak prapůvod svého úsilí o zlepšení vzdělávacího systému žen a jejich obrazu v očích společnosti druhé poloviny devatenáctého století.⁴³

Sestra Žofie, budoucí spisovatelka Sofie Podlipská (1833-1897), brzy sdílela s Johankou stejnou zálibu i čtenářské zkušenosti. „Jak se naučila i sestra čísti, vyšplhávala i ona do mé tajemné zahrady. Zanedlouho odkryla v ní o své újmě nové spanilé kraje, nové zajímavé osobnosti, nové zázraky, s nimiž zas ona mne seznamovala a znenáhla sprádaly jsme naše dobrodružství a pohádky v jeden děj, k němuž střídavě jsme přidávaly co den několik kapitol.“⁴⁴

Podle soupisu archivního fondu Karoliny Světlé v Podještědském muzeu, sestaveném bývalým ředitelem PhDr. Tomášem Edelem (1951-2010), by se v kartonu č. 2 mezi jejími osobními památkami měl nacházet tzv. „Souvenir“, památník Johanky Rottové z let 1846-1848, který by snad mohl odhalit i její tehdejší čtenářské preference. Ten ovšem ve stávajícím archivu není k nalezení, podobně jako další cenné dokumenty, se kterými bývalý ředitel muzea při svých výzkumech pracoval.⁴⁵

Literární historik Josef Špičák (1918-1989), editor korespondence a memoárů Karoliny Světlé, v autorčině biografii⁴⁶ upozorňuje na existenci jiné velmi cenné a již dodnes dochované archiválie, úhledného svazku výpisků z četby Johanky Rottové⁴⁷ za období 1843-1847, kde najdeme krasopisně opsaných 137 básní od mnohdy dnes již zapomenutých

⁴² Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 210-211.

⁴³ Podrobněji viz kapitola Dopisy o vychování mládeže české.

⁴⁴ Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 199.

⁴⁵ O chybějících knihkupeckých účtech se podrobněji zmiňuje podkapitola Rozšiřování knihovny prostřednictvím nákupů.

⁴⁶ Špičák, Josef: Karolina Světlá. Praha, Melantrich 1980.

⁴⁷ Tento sešit o rozsahu 339 stran je k dispozici v muzejním archivu v kartonu č. 56 „Rukopisy vlastní-varia“. Na hřbetě vazby je popisek „Gedichte 1843 bis 1847 Johanna Rott“.

německy píšících autorů.⁴⁸ Za hodné vlastnoručního zaznamenání, opakovaného čtení a snad i zapamatování uznala tehdy třinácti- až sedmnáctiletá Johana Rottová vybrané básně Theodora Apela (1811-1867), Friedricha Bacha (1817-1865), Karla Isidora Becka (1817-1879), Adolfa Böttgera (1815-1870), Ferdinanda Freiligratha (1810-1876)⁴⁹, Friedricha Juliuse Hammera (1810-1862)⁵⁰, Heinricha Heina (1797-1856)⁵¹, Uffo Horna (1817-1860), Gottfrieda Kellera (1819-1890), Justinuse von Kerner (1786-1862)⁵², Alfréda von Meissnera (1822-1885)⁵³, Ernsta Ortleppa (1800-1864)⁵⁴, Betty Paoli (1814-1894), Sándora Petöfiho (1823-1849)⁵⁵, Adolfa Rittera von Tschausnigg (1809-1877)⁵⁶, Ferdinanda Schmidta (1816-1890)⁵⁷, Heinricha Wilhelma Stieglitze (1801-1849)⁵⁸, Tituse Ulricha (1813-1891), Friedricha Wilhelma Umbreita (1795-1860), Johana Nepomuka Vogla (1802-1866)⁵⁹ a dalších. Nejčastěji je ve výpiscích zastoupen ten dodnes nejznámější ze všech výše jmenovaných, německý romantik Heinrich Heine. Nalezneme zde v originále přepsanou většinu básní z jeho *Knihy písní*, jejíž první český překlad Ervína Špindlera (1843-1918) z roku 1873, opatřený podpisem majitelky, nechybí ani mezi dochovanými svazky v osobní knihovně manželů Mužákových.⁶⁰

Ve stejném kartonu nalezneme také „dětské rukopisy německé“, zařazené do let 1836-1840. Ty bychom snad mohli považovat za doklad prvních literárních pokusů mladé Johanky, za které byla svým učitelem tvrdě potrestána. Po pročtení svazečku, který se mu nešťastnou náhodou dostal do rukou, doporučil rodičům, aby se jejich dcera přestala učit předmětům literárním a především, aby jí byla „odňata veškerá lektura, aby její vnímavá a dráždivá

⁴⁸V muzejním archivu je k dispozici také rukopisný seznam jmen básníků a titulů jednotlivých básní, včetně čísel stran, na kterých jsou v sešitě vepsány. Autor tohoto soupisu ovšem není znám, pravděpodobně se jedná o některého z bývalých ředitelů, kteří pořádali osobní fond Karoliny Světlé.

⁴⁹ Například báseň *Der Blumen Rache*.

⁵⁰ Například básně *Phantom* nebo *Warnung*.

⁵¹ Básně *Heimkehr*, *Der Phönix*, *Im tollen Wahn*, *Du bist wie eine Blume*.

⁵² Báseň *Ein Wanderer in der Sägemühle*.

⁵³ Báseň *Auf dem Bergen*.

⁵⁴ Báseň *Mein Stern*.

⁵⁵ Báseň *Sonntag*.

⁵⁶ Báseň *Die Schildwache*

⁵⁷ Báseň *Ich möchte schlafen gehen*.

⁵⁸ Básně *Erhebung* a *Ermannung*.

⁵⁹ Básně *Meister Tods Wanderung* a *Der letzte Dichter*

⁶⁰ Svazek č. 154, viz Soupis dochovaných svazků.

*fantazie zůstala bez potravy a nemaje čím se obíratí a kam si zaletnouti utkvít musila na předmětech podstatnějších, důležitějších.*⁶¹ Jako odstrašující příklad, kam až může dospět přílišná záliba mladých dívek v četbě a studiu, údajně použil francouzskou literátku George Sandovou (1804-1876), která *„káže ženám válku proti mužům, přijala nejen mužský šat, ale i mužský mrav, jezdí, kouří, chodí do kaváren, prochází se se studenty atd. Napomíná každého vychovatele dívčí mládeže k největší obezřetnosti příklad ten truchlivý, kam žena jest s to zablouditi, v čem si libovati a jakých výstředností se dopustiti, vybočí-li z dráhy společnosti lidskou od pravěku jí vykázané, přilne-li k zaměstnání jinému než domácímu.*⁶² Na rodiče zřejmě tento hrozivý obraz patřičně zapůsobil, v memoárových textech Karoliny Světlé několikrát narazíme na hořké vzpomínky z tohoto období: *„Na co, probůh, teď mysliti, na co se těšiti, když jsem na knihu se těšiti a na ni mysliti nemohla? Na nové šaty, na pěkný klobouk, na společnost, do které jsem byla na neděli pozvána? Vše to nemělo nikdy pro mne půvabu, a teď se mi to zprotivovalo nadobro, nikdy jiného mne nelákalo než moje knihy, jiného nezajímalo, jiného neoblažovalo! Bez knih nebyl pro mne žádný život, žádná v něm radost, ba žádný svět, staly se mi knihy potřebou jako voda, jako vzduch a světlo, ba zdálo se mi, že bych mohla vše spíše postrádati, potravy, volnosti, zdraví, ale bez knih, že mi nelze dále život snášeti, zdálo se mi, že se propadávám o ně oloupena do temné jakés hlubiny, v níž zahynouti musím tíhou nudy a bezúčelnosti nynějšího svého konání.*⁶³ George Sandová (1804-1876) se později stala jednou z nejoblíbenějších a nejobdivovanějších literátek nejen pro ni, ale i pro její sestru Žofii, i když postupem času se vztah Johany Mužákové k ní proměňuje.

Po tomto incidentu přestala Johana Rottová docházet do školy a pravidelně absolvovala pouze domácí výuku francouzštiny a hudby, protože plynulá francouzská konverzace, hra na klavír a skvělé zvládnutí nejrůznějších ručních prací byly v té době hlavními atributy vzdělané měšťanské dívky. Ale na literaturu a knihy rozhodně nezanevřela, naopak. I když se k četbě dostávala pouze na zapřenou, stávala se jí útěchou v těžkých časech: *„Soucitně mi otevřela nejdávnější lidstva těšitelka Poezie náruč svou měkkou, zahalila rozbolněnou duši mou chlácholivě v blankytné své roucho, v jehožto hedvábných záhybech jsem aspoň na několik denně okamžiků zapomínala, jak mrazivá, šerá, nelítostna jest pro mě teď*

⁶¹ Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 220.

⁶² Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 219.

⁶³ Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 230.

skutečnost.“⁶⁴Ačkoliv se rodiče (snad především matka) opravdu všemi prostředky snažili přivést obě dcery k mnohem praktičtějším a pro budoucí vzornou manželku a hospodyni potřebnějším zálibám a dovednostem, jedna ze vzpomínek Karoliny Světlé dokazuje, že nebyli zcela důslední: „*Rodiče domnívajíce se, bůhvíjak nás potěší, překvapili nás jednou k vánocím velkým divadlem s rozmanitými při něm dekoracemi a pěkně malovanými figurkami k Schillerovým tragédiím. Ale krásné divadlo zahálelo, my zůstaly přec jen při svých hradech, jesličkách a chaloupkách z malovaných prkének slepených, mechem ozdobených, kteréž mnohem lépe než divadlo našim uměleckým vyhovovaly intencím. Dalo se do nich mnohem více vbásnit, a naše fantazie prohánějí se mezi nimi na svých Rosinantách, měla mnohem širší a volnější rejdiště než na jevišti připraveném s osobnostmi již danými. Divadelní kus z knihy čísti a přitom figurkami pohybovati bylo by se nám již dokonce zdálo snížením našich poetických individualit, urážkou vlastního tvůrčího génia, vedle jehož manifestací se nám podobal, upřímně řečeno, celý Schiller a společníci dosti mdlými a jednotvárnými.*“⁶⁵Svou poetickou individualitu a tvůrčího génia v dospělosti obě plně využily při vlastní literární tvorbě a tříbily je také s pomocí kvalitní četby, jak si ukážeme v následující podkapitole. Možná již zde můžeme hledat kořeny pozdějšího rezervovaného postoje dospělé Karoliny Světlé k divadlu a dramatizacím.⁶⁶

Z úst domácího učitele hudby (a budoucího manžela) Petra Mužáka (1821-1892) Johanka poprvé slyšela píseň „Kde domov můj“, dozvěděla se o pražské Fastrově kavárně, oblíbeném místě českých vlastenců, a pilně se s jeho pomocí seznamovala se soudobou českou literární produkcí. „*Seznámivši se s literaturou českou, vřele jsem ocenila její básníky, nedostižné tlumočnický národní poezie: Čelakovského a Erbena, okouzujícího Máchu, nadšeného Vocela, jemnocitného Jablonského, atd., ale prosaisté čeští docházeli u mne mnohem menší oblíby. Shledávala jsem v nich tolik reminiscencí na spisovatele jinojazyčné, a to nikoli jen spisovatele prvního řádu, jako např. Auerbacha⁶⁷, podle něhož jsou v jistých pracích celé výjevy nejen padělány, nýbrž i celé stránky opsány, ale i na hvězdy druhé a třetí velikosti, jako například Van der Veldeho⁶⁸, Blumenhagen⁶⁹, Tromlitze⁷⁰ atd., kterýž jsou*

⁶⁴ Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 188.

⁶⁵ Světlá, Karolina, Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty, Praha 1959, s. 204.

⁶⁶ Důkazy o něm nalezneme především ve vydané korespondenci Karoliny Světlé s Eliškou Krásnohorskou.

⁶⁷ Berthold Auerbach (1812-1882), německý básník a prozaik.

⁶⁸ Carl Franz Van der Velde (1779-1824) - německý spisovatel.

⁶⁹ Wilhelm Blumenhagen (1781-1839) - německý lékař a spisovatel.

našemu pokolení asi již zcela neznámí, že jsem se skutečně někdy doopravdy při čtení rozhorlila. Doopravdy mne poutali jen Tyl a Němcová, “dočítáme se v autorčiných memoárech.⁷¹ Všeslovanské počáteční čtení. Částka první z písemnictví polského Františka Ladislava Čelakovského (1799-1852)⁷², *Písně národní v Čechách* Karla Jaromíra Erbena (1811-1870)⁷³ a *Básně - díl první* Karla Hynka Máchy (1810-1836)⁷⁴, které Petr Mužák, s ohledem na data jejich vydání, skutečně mohl pročítat společněs mladou Johanou Rottovou, se nám dochovaly dodnes. Tři svazky *Spisů* Josefa Kajetána Tyla (1808-1856) zakoupila Karolína Světlá až v dospělosti⁷⁵, ale v současné knihovně je již nenajdeme, u ostatních jmenovaných autorů konkrétní přečtené knihy bohužel nemůžeme určit.

Velkým oblíbencem mladé Johanky byl také skotský romantický básník a prozaik Walter Scott (1771-1832), v jehož historických románech nacházela mnoho podobností mezi osudy národa skotského a českého: „*Za mládí, kdežto s nadšením nikdy od té doby nepocitěným jsem čítávala vzorného mistra moderního romanopisectví Waltera Scotta! Pocházejte z národa skoro tak nešťastného, uhněteného a postrčeného, jako je národ český, věnoval vypsání povah, památek a obyčejů skotských ve svých knihách tolik místa a lásky, že se stal proto velmi často terčem vitupů a výtek svých kritiků národností šťastnějších. Avšak právě tam, kdež sledoval zoufalou téměř vroucností šlépěje svého lidu na půdě domácí cizincem opanované, kdež naslouchal s bolestí tak dojemnou ohlasům hrdého druhdy hlaholu zmírající jeho slávy, když věnoval celé poklady důmyslu líčení zvláštnosti jeho národní, tam právě se mi zdál vždy nedostižným, nejvíce zbožňováním hodným, a všechny struny srdce mého se rozzvučely a plakaly nad národem jeho, nad národem mým.*“⁷⁶ Ani v případě Waltera Scotta bohužel z uvedeného citátu nezjistíme, jaké konkrétní tituly měla na mysli. Na jiném místě v prvním svazku memoárů Karoliny Světlé sice najdeme citát, který jeho oblibu potvrzuje a

⁷⁰ Karl August Friedrich von Witzleben (1773-1839) - německý spisovatel píšící pod pseudonymem August von Tromlitz zvoleným podle svého rodiště.

⁷¹ Světlá, Karolína: *Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty*. Praha, SNKLHU 1959, s. 240-241.

⁷² Svazek č. 74, viz Soupis dochovaných svazků.

⁷³ Svazek č. 8, viz Soupis dochovaných svazků.

⁷⁴ Svazek č. 11 opatřený také Mužákovým podpisem, viz Soupis dochovaných svazků. Najdeme zde také druhé Koberovo ilustrované vydání *Máchova Máje* z roku 1881, které už obohatilo společnou knihovnu manželů Mužákových a jen potvrzuje, že Mácha skutečně patřil k jejich oblíbeným básníkům.

⁷⁵ Jedenáctý díl v roce 1879, další díly 24. února 1888 a 3. dubna 1888, viz příloha *Opisy účtů-nákupy knih*.

⁷⁶ Světlá, Karolína: *Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty*. Praha, SNKLHU 1959, s. 92.

odhaluje i konkrétní titul, jeho název je však dosti matoucí: „*Můj soudruh byl Walter Scott, jeho způsob každou maličkost zachovat zdál se mi tak sympatický. Zнала jsem Bulbu nazpaměť.*“⁷⁷ Žádné dílo s tímto názvem totiž Walter Scott (1771-1832) nenapsal. *Taras Bulba* je historická novela ruského autora Nikolaje Vasiljeviče Gogola (1809-1852) z roku 1835, ke které Scott svého ruského kolegu pouze inspiroval.

Po svatbě s Petrem Mužákem roku 1852 získala mladá paní volný přístup k rozmanité literatuře a k dispozici měla také bohatou knihovnu.⁷⁸ Svůj knižní fond oba manželé zdatně rozšiřovali četnými nákupy, jak dokládají výzkumy PhDr. Tomáše Edela (1951-2010) i soubor dochovaných knihovnických účtů⁷⁹ a Karolina Světlá také často využívala možnost vypůjčit si knihy od sestry či přátel, se kterými pak čtenářské zkušenosti prostřednictvím korespondence obsáhle konzultovala.⁸⁰

Roku 1853 zemřela Mužákovým krátce po porodu jediná dcerka Boženka. Snoubenec Žofie Rottové, lékař Josef Podlipský (1816-1867), poradil zlomené Johaně, aby se v rámci terapie vrhla na studium francouzštiny a vykonala z ní odbornou zkoušku. „*Ještě tentýž večer vyhledala jsem si z knihovny svého manžela, jenž byl francouzskému jazyku velmi mnoho pílě věnoval, několik mluvnic. Probírala jsem se v nich hledajíc, co by k překladu se mi hodilo. Mezi hledáním klesl můj pohled náhodou na rejstřík spisovatelů světských a duchovních, přidaný k jedné z oněch knih. Utkvěl na jméně pátera Lamennaisa⁸¹. Připomněla jsem si, co mi byla sestra před málo dny vypravovala, čtouc kdesi jeho životopis. Proslulý tento přítel George Sandové, jemuž se Heinetak rád posmíval, že s ní hledá boha, jehožto rozmluvami v ní vznikla myšlenka k „Spiridionu“⁸², románu to bez hrdinky a bez ženské lásky, jenž náleží k nejvýznamnějším jejím dílům, zahořel prý ve své mladosti k nevěstě jednoho ze svých chovanců láskou blouznivou, a poznáváje, že cit tento jest s tímtež zápalen opětován, stalt' se knězem, vztyčuje tím mezi sebe a dívku milovanou i milující hráz nepřekročitelnou. Jala jsem se tedy o tom přemýšleti, jaká byla asi dívka ta, kteráž dokázala muže tak vážného, přísného a*

⁷⁷ Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 495.

⁷⁸V expozici Podještědského muzea se dochovalo celkem 366 svazků z majetku manželů Mužákových, o kterých podrobně pojednává kapitola Osobní knihovna Mužákových.

⁷⁹ Viz podkapitola Rozšiřování knihovny prostřednictvím nákupů a příloha Opisy účtů-nákupy knih.

⁸⁰O korespondenci Karoliny Světlé se sestrou Sofií Podlipskou, Boženou Němcovou a Eliškou Krásnohorskou a sdílení čtenářských zkušeností v ní pojednávají následující podkapitoly.

⁸¹ Felicite Robert de Lamennais (1782-1854), kněz, přítel George Sandové, francouzský spisovatel a filozof.

⁸² Román z roku 1839.

hloubavého, tou měrou uchvátiti, že pocítil nutnost postavit mezi ni a sebe církev se všemi neodvolatelnými, posvátnými jejími právy, aby z kouzla toho se vymanil,“⁸³ vzpomíná později na onu dobu. Bohužel nevíme, jakého autora si nakonec k překládání vybrala, ale rozhodně tuto činnost provozovala spíše pro vlastní potřebu zdokonalení se v daném jazyce. Profesionálnímu překladu se v dospělosti věnovala především její sestra Sofie Podlipská, jak ještě níže doložíme.

Společně s manželem Johana Mužáková často jezdila k jeho příbuzným do Dolních Pasek a Světlé pod Ještědem, podle které zvolila i svůj autorský pseudonym. Během dlouhých letních dnů tu sbírala inspiraci k vlastní tvorbě, s pomocí svých kontaktů v Praze se zasazovala o zřizování českých škol a knihoven ve zdejších obcích⁸⁴, ale především hodně četla. V jednom z dopisů sestře Žofii z podještědského letního bytu ze srpna 1863 ovšem přiznala, že její vztah čtení se s postupujícími léty změnil: „*Nebylo náruživější nade mne čtenářky, teď mne láká nejen kniha ceny skutečné, nýbrž musí mít cenu obzvláštní, neobyčejnou. Všecky ostatní čtu víc z povinnosti než se zalíbením.*“⁸⁵ Když pročítáme vydanou korespondenci či memoárové texty Karoliny Světlé a soustředíme svou pozornost na sdílení čtenářských zkušeností, zjistíme, že skutečně není mnoho autorů a knih, které by se dočkaly jednoznačného uznání či ocenění. Byla čtenářkou náruživou, ale zároveň velmi kritickou. I zde však musíme mít na paměti určitou míru autostylizace, která mohla ovlivnit konečnou podobu sledovaných textů.

Kromě výše zmíněných dětských německých rukopisů a vázaného sešitu opsaných básní se v onom kartonu č. 56 z osobního fondu Karoliny Světlé nacházejí také nedatované rukopisy německé a francouzské či soubor osobních praktických poznámek. Tyto archiválie jistě pocházejí z pera dospělé Johany Mužákové, protože kromě dvou germánských jazyků se na některých stránkách objevuje také libozvučná čeština. Najdeme zde inkoustovým perem či tužkou zaznamenané citáty významných osobností evropské literatury 19. století či opsané pasáže z přečtených knih. Nechybí mezi nimi například George Sandová⁸⁶, Friedrich

⁸³Světlá, Karolina, *Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty*, Praha 1959, s. 248.

⁸⁴ Viz například balíčky knih, které Světlá věnovala jednotlivým spolkům či školám zmíněné v kapitole *Osobní knihovna Mužákových* či její biografie (Špičák, Josef: *Karolina Světlá*. Praha, Melantrich 1980.) a memoárové texty.

⁸⁵ Karolina Světlá sestře Žofii, na Světlé dne 12. srpna 1860, in: Světlá, Karolina: *Z literárního soukromí II. Korespondence*. Praha, SNKLHU 1959, s. 180-181.

⁸⁶ Citát psaný ve francouzštině.

Schiller⁸⁷, Johann Wolfgang Goethe⁸⁸, Alexandre Dumas či Ernest Renan (1823-1892)⁸⁹, několika delšími německými citacemi je zde zastoupen pozdější nositel Nobelovy ceny za literaturu Paul Johann Ludwig von Heyse (1830-1914) a poměrně rozsáhlá pasáž je česky opsána také z blíže neurčeného díla polského tvůrce historických románů Henryka Sienkiewicze (1846-1916): „*Ona technika měla v očích Švarcových ještě jinou smutnou stránku: morální vliv její byl neblahý. Obsahovala záhadný konec života, aniž by ukázala, existuje-li potom ještě nějaké pokračování. Snímána tu beze všeho váhání záclona ze smrti. Veškerá ohybnost této podzemní dělnice objevovala se tu s nahou svou nestoudností. To mrtvé tu bylo zároveň cynickým příslibem pro živé. Smrt jakoby za raného dne zde volala na shledanou v říši stínů. Byla jakousi nemalou zárukou, zavírající v sobě beznadějnou připomínku lidské slabosti proti neúprosné, zloby plné, drzé, protivné oné síle. Síla ta budila přirozeně v myslích mladých lidí mocnou reakci právě proto, že jí tváří v tvář patřili. Reakce tato vtělila se v zásadu: Neztrácejme času, užívejme života, vždyť dříve nebo později čerti všechno vezmou.* (Z Henryka Sienkiewicze)⁹⁰ Odcitovaná pasáž je kromě bezchybné češtiny zajímavá také výběrem autora (polská literatura představuje významnou část dochovaného konvolutu spisovatelčiných knih) i svým obsahem. Ukazuje nám, podobně jako v poznámce výše uvedená Goethova myšlenka, že Karolina Světlá se při četbě soustředila nejen na příběh v dané knize obsažený, ale především na úvahy filozofičtějšího rázu o smyslu a správném naplnění lidského života i vědomí jeho nevyhnutelné konečnosti. Jiné citáty, například zde uvedená Schillerova úvaha o umělcích a opicích, pak dokazují, že autorka se často zamýšlela také nad úlohou umělce ve společnosti, či postavením člověka v přírodě vůbec. Právě možnost nahlédnout do myšlenkového světa Karoliny Světlé je nejcennějším přínosem těchto soukromých rukopisných památek, kde autostylizace nepůsobí téměř vůbec.

⁸⁷Pojednání o umělcích a opicích Künstler und Affen: „*Freilich darf der Dichter auch die schlechte Natur nachahmen, aber in diesem Fall muss seine eigene schöne Natur den Gegenstand übertragen, und der gemeine Stoff den Nachahmer nicht mit sich zu Boden ziehen. Wehe uns Lesern, wenn Menschen, die entblößt von allem, was man politischen Geist nennt, nur das Affen Talent gemeiner Nachahmung besitzen, es auf Kosten unseres Geschmacks gräulich und schrecklich üben! Schiller*“

⁸⁸ Právě jeho citát je tu překvapivě zaznamenán v češtině: „*Chceš-li se těšit životu, nutno abys ocenil smrt. Goethe*“

⁸⁹ Francouzsky psané citáty, u Dumase není specifikováno, zda se jedná o otce či syna.

⁹⁰ Přepsáno podle rukopisu uloženého v kartonu č. 56, osobní fond Karoliny Světlé, Podještědské muzeum Český Dub.

2.1 Sdílení čtenářských zkušeností v dopisech se sestrou Sofií Podlipskou

Společná záliba z dětství v četbě a vzájemném sdělování čtenářských zkušeností se u obou sester nevytrácí ani v dospělosti, jejich korespondence z let 1853-1888 je na zmínky o domácích i zahraničních osobnostech literární scény a kritické hodnocení jednotlivých děl bohatá. Švagrovo pobídnutí ke zdokonalení své francouzštiny Světlá poslechla a zvládla ji tak dobře, že dokázala bez problémů přečíst v originále nejen výše zmíněný román *Spiridion* George Sandové (1804-1876), ale i jiná díla dalších zástupců francouzské literatury. „Čtu Viktora Hugona⁹¹! – Jak jen se může o tomto muži tak málo mluvit! On má podle mého zdání největší popisující talent mezi všemi romanopisci světa, každá scéna, obraz pln plastičnosti, pravdivosti a vzdor ukrutnosti, neb strašnosti, přece pln krásy a poezie! Arci starý dětinský předsudek, že má umělecká práce vždy uspokojujícího dojmu zanechat, ten on nezná, ukončuje „*Notre-Dame*“⁹² na hrozný způsob, a přec si ráda na tuto čarovnou knihu vzpomínám, ačkoliv mi teprv ukázala, jak málo umím a na jak nízkém stupni mě bude se zastaviti, výšiny, v nichž tento génius plane, zůstanou mi věčně nedostižitelnými! Ty ho musíš hned číst, jak Ti ho vrátím, ale zmatek panuje v tomto díle! Nikdy jsem ještě román takto nečtla! Poslední scény jsou v prvnějších svazcích a tak naopak, je to naskrz špatně vázané a numerované, nejspíš neuměl frankfurtský knihář francouzsky a spletl všecko na ten nejhanebnější způsob,“⁹³ napsala sestře Žofii v srpnu 1859. Hugův *Chrám Matky Boží v Paříži* jí sice vřele doporučovala ke čtení, ale zároveň nezapomněla okomentovat bídné řemeslné provedení vydavatelské práce. Viktora Huga (1802-1855) považovala za autora s největším vypravěčským talentem, a tak není divu, že brzy sáhla po dalším kusu z jeho pera. „Ach, ta předmluva ke *Cromvellovi*⁹⁴! Jest to odpověď na hanlivé kritiky klasiků – výňatky z ní by se mohly dobře v „*Obrazech života*“⁹⁵ podati, mluví o volnostech spisovatele a jeho posvátných právech, o směšnosti jistých estetických pravidel, ach má duše, jak jsem byla šťastná – předmluva obsahuje skoro celý svazek drobného tisku, z ní se může člověk něčemu přiučiti. Dnes ji přečtu podruhé – To je pravé neštěstí, že se u nás nic nezná mimo těch

⁹¹ Viktor Hugo (1802-1885), francouzský básník, prozaik dramatik, pisatel esejů a politik (viz podrobný rejstřík autorů).

⁹² Řeč je o románu *Chrám Matky Boží v Paříži* z roku 1831.

⁹³ Karolina Světlá sestře Žofii, 17. srpna 1859, in: Světlá, Karolina, *Z literárního soukromí II. Korespondence*, Praha 1959, s. 72.

⁹⁴ Předmluva k dramatu *Oliver Cromwell* z roku 1827 je považována za manifest zásad zpracování divadelních her období romantismu.

⁹⁵ Časopis mladé generace redigovaný Janem Nerudou v letech 1859-1860.

německých škvárů – Němci nejsou umělci, v tomto ohledu se musíme jen od Francouzů učit. “⁹⁶V případě dramatu *Oliver Cromwell* se opět nespokojila s pouhým sdělením vlastních pocitů z četby, zaznělo tu doporučení publikovat úryvky z předmluvy v Nerudou redigovaných *Obrazech života* a v neposlední řadě také upřímná kritika české čtenářské gramotnosti i tvorby německých literátů. Názor, že čeští autoři by se měli jen od Francouzů učit, se objevuje i v její reakci na *Tajnosti pařížské* Eugéna Sue (1804-1857): „*Pan farář mě daroval „Les mystères de Paris“⁹⁷ za mou „Lásku k básníkovi“, zvědavě jsem je prohlídla, tendence jejich je vznešená, popisy mistrné, ale již mne tak neokouzly jako tenkrát, když jsem je ponejprv čtla, jsou zhusta velmi rozvláčné a hovory trpí veskrz touto chybou. Snad se také na ně podíváš, našinec se může mnoho z nich naučit.*“⁹⁸V září 1860, kdy Světlá odeslala sestře citovaný dopis, přečetla zmíněný román podruhé, kromě kladného hodnocení znovu dala průchod negativním pocitům a přiznala, že nyní ji už tolik neokouznil. Vracela se tedy ke knihám, které na ni při prvním čtení silně zapůsobily, ale svůj názor na ně na základě druhé zkušenosti neváhala zkorigovat. Objevujeme v ní znovu čtenářku přemýšlivou a zároveň velmi kritickou, která si, jak jsme již výše dokázali, opravdu pečlivě zaznamenávala úryvky či celé pasáže z oblíbených knih, měla své názory vždy podložené konkrétními citáty a získala tak velmi dobrý přehled o soudobé literární scéně doma i v zahraničí.

Kritiky nezůstal ušetřen ani filozof a spisovatel Jean Jacques Rousseau (1712-1778) se svým románem v dopisech *Julie aneb Nová Heloisa* z roku 1761: „*Obdivuji se pěknému talentu a překrásným zásadám Rousseaua, ale předmět románu mě tuze nebaví, milostné romány by měly jen ženy psát, muž má tuze hrubou ruku k vyvedení tak něžného a tajuplného procesu srdce lidského. Rousseauova Julie je někdy pouhým filozofem, a ne ženou filozofující,*“⁹⁹napsala Karolina sestře v září 1857 a vyslovila zde zajímavý názor, že nejkompentnější tvůrkyní milostných románů je kvůli svému citovému založení výhradně autorka ženského pohlaví.

Právě žena je pak ze zástupců francouzského literárního světa v dopisech obou sester zmiňována nejčastěji, a není to samozřejmě nikdo jiný než jejich oblíbenkyně a spisovatelský

⁹⁶ Karolina Světlá sestře Žofii, 1. září 1859, in: Světlá, Karolina, *Z literárního soukromí II. Korespondence*, Praha 1959, s. 80.

⁹⁷ *Tajnosti pařížské*, nejznámější dílo francouzského novináře a prozaika Eugéna Sue (1804-1857).

⁹⁸ Karolina Světlá sestře Žofii, 4. září 1860, in: Světlá, Karolina, *Z literárního soukromí II. Korespondence*, Praha 1959, s. 102.

⁹⁹ Karolina Světlá sestře Žofii, 14. září 1857, in: Světlá, Karolina, *Z literárního soukromí II. Korespondence*, Praha 1959, s. 44.

i ženský vzor George Sandová (1804-1876). Světlá si o ní také nechala podrobně vyprávět od lékaře Josefa Čejky (1812-1862), který měl tu čest být průvodcem francouzské literátky při návštěvě Prahy: „*Již jsem věděla, kdo je ta dáma, jejížto podobizna mě takovým kouzlem k sobě vábí, vášnivě jsem zvolala: „Toť tedy spisovatelka Indiany¹⁰⁰?” Pohnutě pokynul Čejka hlavou. „Ano, ano,“ pravil mi hlasem slavnostním, „toť George Sandová, první žena všech věků minulých i budoucích, nejpověstnější to autor naší přítomnosti, jenž zastihuje svým duchem lesk všech vavřínů souvěkých, nevyjímaje slavověnce Victora Huga, ano, jestiť to obraz spisovatelky, již Němci se neostýchají nazývati ve svých literárních dějinách „das erste Kunstgenie Frankreichs“. Žádný dosud muž nevníkal pracemi svými do takových hloubek, nedotýkal se tak směle nejchoulostivějších mravních otázek, neodvažoval se do takových závratných výšin duševních, nepronášel tak odvážných pochybností o tom, co světem ctností se nazývá, netrhal rukou tak odhodlanou škrabošku z tváří lži a licoměrnosti, nepovznášel dobro a krásu na trůn jako ona zázračná žena, již svět za to blátem nejspinavějších svých pomluv potříšňuje, a před níž jako každý poctivec hluboce čelo svoje k nebi skláním.*“¹⁰¹Kromě *Indiany* a *Spiridionu* přečetla Světlá ještě Sandové román *Consuelo*¹⁰² is pokračováním nazvaným *Hraběnka z Rudolstadtu*¹⁰³ a povídku *Marianne*. Tu pak v jednom z dopisů sestřez roku 1877 porovnála s tvorbou Alexandra Dumase mladšího (1824-1895) a závěr pro něj nevyzněl nijak lichotivě: „*Pokochala jsem se v „Marianne“ od Sandové. Jaký to rozkošný párek, ten starý mládenec a ta stará panna! Jaký dojem činí ta malá povídka bez děje, bez scénérie! Nikdy nedocílí Dumas syn cosi podobného s tím ohromným aparátem svým. Není žádným poetou, neumí udělat z ničeho něco.*“¹⁰⁴Ani v případě George Sandové ovšem Karolina Světlá neprestala být vnímavou kritickou čtenářkou a začátkem září 1861 se

¹⁰⁰ Autobiografický román z roku 1832.

¹⁰¹Viz Světlá, Karolina: *Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty*. Praha, SNKLHU 1959, s. 285-289.

¹⁰² Viz dopis sestře Žofii psaný ve Světlé pod Ještědem 30. srpna 1855: „*Mám Consuelo sebou, ale čtu velmi málo, jsem pořád venku, aneb robím něco v pokoji - chci si poněkud odvyknouti toto jalové snění, umrtvující zdraví i rozkoš života, chci robit cokolvěk, jen jsem-li činná při tom.*“ in: Světlá, Karolina: *Z literárního soukromí II. Korespondence*. Praha, SNKLHU 1959, s. 23.

¹⁰³ Obě knihy vycházejí roku 1843 a do češtiny je přeložila Sofie Podlipská, část příběhu se odehrává na Šumavě.

¹⁰⁴ Karolina Světlá sestře Žofii, 2. června 1877, in: Světlá, Karolina, *Z literárního soukromí II. Korespondence*, Praha 1959, s. 230.

svěřuje sestře, že *Jean de la Roche* ani *Le valée noire* ji už tolik nezaujaly: „*Libilo se mi to, ale kde ten frenetický obdiv, se kterým jsem její ostatní práce hltala?*“¹⁰⁵

Sofie Podlipská některá díla Sandové přeložila do češtiny¹⁰⁶ a snad jí dokonce napsala dopis. „*Nadšena jsem byla myšlenkou, že budeš Sandové psáti. Jak ji potěší ten Tvůj dopis! Komu děkujeme tolik radosti, tolik potěchy? Ona byla dobrotitelkou naší mladosti. Nezapomeň jí říci, že nás povznášela morálkou svou, to ji potěší zajisté více než vše jiné, neb že je génius, to ví beztoho, a že se jí nikdo více na světě nevyrovná, taktéž,*“¹⁰⁷ psala Karolina Světlá v září 1864 a připomínala sestře, s jakým potěšením v mládí obě četly díla Sandové a jak jim byla dobrým příkladem i povzbuzením. Sofie Podlipská ji vnímala podobně a toužila se jí ve své vlastní tvůrčí činnosti vyrovnat či alespoň přiblížit: „*Vzpomínám si mezi psaním, kdežto se tak určitě těším na Tvé nové práce, na jisté chvíle, kdy jsem bývala obzvláště blažena Tvými výtvary. Jedna z nich jest zimní večer. Bylať jsem u matky, Ty též, děti jsem ještě neměla, Tys mi tam přinesla ke čtení „Lásku k básníkovi“. Jakubský kostel - Isabela - fialky - - darmo mluvit. Nemohu to povědít. Ale odedávna myslívala jsem si, pojímala-li mne lektura svým nevyrovnaným kouzlem: „Požehnána budiž mysl básníková!“ Kdybych se někdy dočkala, že by nějaká prostá dušinka v kterémkoli koutě mé vlasti totéž zvolala, dosáhla jsem spisovatelského účele svého! Nechci více! Proto mne to hnalo Sandové psáti. Tuším jaksí, že ona si totéž myslila, když bývala pronásledována kritikami.*“¹⁰⁸Důkazy o tom, zda Podlipská zamýšlený dopis skutečně odeslala a jaká byla reakce francouzské adresátky, však nemáme.Mezi dochovanými svazky z pozůstalosti Světlé bohužel nenajdeme ani jedinou její knihu, pouze z účtu od knihkupce Eduarda Valečky vyčteme, že 17. ledna 1888 si u něj koupila publikaci s názvem *George Sand* od autora jménem „Cari“.¹⁰⁹ Podle dobové dokumentace, dostupné v expozici Podještědského muzea, však zjistíme, že portrét Světlou obdivované i kritizované literátky zdobil jednu ze stěn v jejím pokoji.

¹⁰⁵ Karolina Světlá sestře Žofii, v Karlových Varech 3. září 1861, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha. SNKLHU 1959, s. 109-110.

¹⁰⁶ Kromě románů *Consuelo* a *Hraběnka z Rudolstadt* také *Malou Fadetku*, jak můžeme vyčíst z dopisu Karoliny Světlé ze srpna 1860: „*Píšeš? Snad jsi již brzo s Fadetkou hotová?*“ in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha 1959, s. 88.

¹⁰⁷ Karolina Světlá sestře Žofii, 9. září 1864, in: Světlá, Karolina, Z literárního soukromí II. Korespondence, Praha 1959, s. 197.

¹⁰⁸ Žofie Podlipská Karolině Světlé, v Praze 4. září 1864, in: Světlá, Karolina, Z literárního soukromí II. Korespondence, Praha 1959, s. 199.

¹⁰⁹ Viz příloha Opisy účtů-nákupy knih.

Vzhledem k německé výchově, období a prostoru, ve kterém Karolina Světlá žila se nelze divit, že německy psaná literatura zabírá poměrně značnou část jejího čtenářského horizontu nejen v dětství a mládí, jak bylo ukázáno výše, ale i v dospělosti. O to překvapivější je zjištění, že v souboru knih z pozůstalosti manželů Mužákových je co do počtu publikací až třetí v pořadí po literatuře z proveniencí polské a anglické.¹¹⁰ Podíváme-li se však na sbírku dochovaných knihkupeckých účtů, má mezi zakoupeným zbožím významné zastoupení.¹¹¹

V srpnu 1862 doporučuje Žofie Podlipská sestře k přečtení životopis filozofa Arthura Schopenhauera (1788-1860), o kterém spolu zřejmě mnohokrát diskutovaly: *„Dostalať jsem Schopenhauerův životopis, který objasňuje jeho osobnost a jeho celé učení jako málokterá práce tohoto druhu. Lituju, žeš jej nedostala také Ty do ruky ještě před Tvým odjezdem. On by byl býval snad potřebným dodatkem tomu obrazu, kterýs sobě o tomto učenci utvořila. Jak jsme řekly, tak je to. Matka jeho byla příčinou jeho náhledů o našem pohlaví. A proto vykukuje z té jeho harmonické logiky předcházející disharmonie pozůstávajících z citů běžencových, bezdětného starce a nespokojeného syna. Nenávidím jej za jeho pesimismus, a přece nalézám v něm někdy útěchy.“*¹¹² Takřka obratem přišla z Podještědí odpověď, kde Johana požádala sestru o zaslání zmíněného životopisu i dalších knih¹¹³ a již 21. srpna 1862 o svých pocitech z četby referovala: *„Schopenhauer mne blažil, vyčtla jsem knihu za půl dne, ale dvoudenní strašlivé bolení hlavy a azyl v posteli mne poučil, že není má hlava ještě tak pevná, jak bych si to někdy ráda namluvila. Omlouvám jeho nenávisť k ženštinám úplně, ten jediný rozhovor s matkou, kde tato mu praví, že bude z jeho knih makulatura, a ona že se stane proslulou, ten jedině již ho k tomu opravuje. Snesu mnoho, než se rozdurdím, obzvláště se ženskou převráceností mám mnoho a mnoho trpělivosti, ale líčení tohoto výstupu mne dojalo, až k slzím vzteku.“*¹¹⁴ Dělal si z četby pečlivě výpisky, podobně jako u řady jiných autorů, a nabádala k tomu i svou sestru: *„Čteš Schopenhauera? Prosím Tě, vypiš si to místo, kde praví, „daß Ausstattung von Worten, Silben und Buchstaben beim Schreiben von*

¹¹⁰ Podrobněji viz kapitola Osobní knihovna Mužákových.

¹¹¹ Viz podkapitola Rozšiřování knihovny prostřednictvím nákupů a příloha Opisy účtů – nákupy knih.

¹¹² Žofie Podlipská Karolině Světlé, v Praze dne 4. srpna 1862, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 117-118.

¹¹³ *„Zároveň tě prosím o Schopenhauera a vůbec nějakou lekturu, nevzala jsem si dílem v zmatku odjezdu, dílem naschvál nic k čtení sebou, nechtěla jsem, by mne kniha od psaní zdržovala, ale já beztoho mnoho nedělám, a co dělám, to se mně zdá ničemné.“* Karolina Světlá sestře Žofii, na Světlé dne 15. srpna 1862, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha. SNKLHU 1959, s. 126.

¹¹⁴ Karolina Světlá sestře Žofii, 21. srpna 1862, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 135.

Verstand zeigt. ¹¹⁵Opominula jsem si to vypsati k útěše své a k obraně proti jiným, jimž svědčí nedbalost má v psání zas o něčem zcela jiném. ¹¹⁶Názory a myšlenky Arthura Schopenhauera Světlá na počátku šedesátých let připomněla ještě v několika dalších dopisech. Jeho životopis si vypůjčila od sestry a sama pak v polovině osmdesátých let rozšířila svou knihovnu o práci *Über den Tod*¹¹⁷, ale ta se v souboru knih z majetku Mužákových bohužel nedochovala. Opět se nám ukazuje oprávněnost výše uvedeného tvrzení, že Karolina Světlá při četbě často přemýšlela o otázkách života a smrti či postavení člověka ve společnosti.

Ani německá literatura ovšem nebyla ušetřena ostré kritiky. Karolina Světlá si tentokrát vzala na paškál svou kolegyni Idu Düringsfeldovou (1815-1876). *„Vidím, že spisy Düringsfeldovésou pravým jejím odleskem, totiž ničím. Neodepírám jí šikovnosti děje dosti zábavně zaplésti a leckterou situaci okrouhle a živě popsati, ale jinak není ani stopa myšlenky v tom celém, totiž originální myšlenky, neb co má interesantního, to si beztoho vypůjčila od Sandové, jenže to zněmčila, nenalézám jiného slova. Myslíš ustavičně teď, teď to přijde, ale zatím se jen paní baronka rozebíhá, ale nedoběhne, poetičtěji řečeno nedolítne, její Pegasus je pramdlý a perutě mu nejspíš vypadaly. Taková prosaická osoba by se neměla nikdy spustit něco tak hluboce poetického, posvátného překladat, jako jsou národní písně. Přeložila svazek našich písní, ale až hanba, přeložila slova, ale hluboký něžný smysl jí úplně ušel. Jak se taková suchopárná, nemotorná německá organizací může odvážit se dotknouti tak jemného květu duševního, jako jsou naše písně. Ty Němci ať si hledají ihren reinen Begriff¹¹⁸, ale našich slovanských pojmů a dojmů, ať si ani nevšímají, schází jim úplně smysl je pojmut.* ¹¹⁹Světlá ji obviňuje z opisování od Sandové a odsuzuje její pokus přeložit české národní písně do němčiny. Pregnantně tu vyjadřuje také svůj názor na německé překlady slovanských literatur vůbec a všimá si rozdílu v mentalitě i chápání slov. Kromě Goetha¹²⁰,

¹¹⁵„Uspořádání slov, slabik a písmen při psaní vychází z rozumu.“ (překlad MV).

¹¹⁶ Karolina Světlá sestře Žofii, na Světlé dne 12. srpna 1863, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 180.

¹¹⁷ Viz nedatovaný účet, námi řazený přibližně do roku 1885, v příloze Opisy účtů-nákupy knih.

¹¹⁸„Jejich čistý (jasný) pojem“ (překlad MV)

¹¹⁹ Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 33-34.

¹²⁰V srpnu 1857 píše Karolina Světlá sestře: „Z Goetho jsem teprv čtla *Wahlwerwandschaften*...“, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 36. Goethovu práci Spříznění volbou však nenajdeme ani v dochovaném souboru knih ani na knihkupeckých účtech, mohla ji mít půjčenou od sestry. Mezi zkoumanými knihami jsou ovšem hned dva exempláře Goethova Fausta v překladu Jaroslava Vrchlického (svazky č. 328 a 358), viz příloha Soupis dochovaných svazků.

Schillera¹²¹, Heina¹²² a řady básníků, se kterými se seznámila v mladém věku, se Světlá v dospělosti soustřeďuje spíše na odbornou německy psanou literaturu historickou, přírodovědnou nebo filozofickou a vynahrazuje si tak nedostatečné vzdělání. Svědčí o tom nejen nespočet citací v memoárových textech i korespondenci¹²³, ale také položky na zkoumaných knihkupeckých účtech či obsah dochovaného souboru knih z majetku manželů Mužákových.¹²⁴ „*Carus*¹²⁵ mě těší a velice mě těšit bude, tento učenec a učitel, mnohokrát jsem plakala hořce, zas sladce nad knihou jeho, Ty jí musíš též čísti a se těšiti z toho čistého zdroje zdravého rozumu. Tu není žádná ironie, žádný posměch, vše uváží a všeho si váží, žádná surovost, žádný pedantismus, žádný přepych! Jak je ten muž šťastným, že mu bylo dopřáno tak krásným dílem člověčenstvo obohatit.“¹²⁶, svěřila se sestře začátkem září 1857.

Ke sblížení s polskou literaturou, která co do počtu jinojazyčných svazků dominuje konvolutu knih z majetku Karoliny Světlé a Petra Mužáka¹²⁷, přivedl svou kolegyni literátku zřejmě Vítězslav Hálek (1835-1874). „*Poláci stěžují si v některých listech, že my Čechové neosvědčujeme k nim dosti vřelých sympatií,“ pravil a vytahuje z kapsy ony časopisy, v nichž podobné výtky za tehdejšího polského povstání se vyskytovaly. „Doufám, že vy náležíte k těm, kdož cítí s národem, jenž za svobodu a samostatnost svou bojuje, třeba se u nás proti boji tomu ozývají hrozebné a nepřátelské hlasy, pročez přicházím k vám, abych vás žádal za novelu, jejímžto jádrem by bylo ocenění vlastenectví polského. Ale během tohoto téhodne, jak již praveno, musím ji mít v rukách, aby se mohla ihned sázet. (...) Nevím již, v kterém polském časopise tehdáž ubohá novela ta, ještě hojněji mnou oplakávaná než jiné práce moje, vyšla,*

¹²¹ Jedinou dochovanou prací je *Vilém Tell* v překladu Jaroslava Vrchlického z roku 1892 (svazek č. 347), viz Soupis dochovaných svazků.

¹²² Jeho *Knihy písní* v českém překladu z roku 1874 je označena jako svazek č. 154, viz Soupis dochovaných svazků.

¹²³ „*Bylat' jsem do lesa si odnesla Komentary Cottovy ke Kosmosu Humboldtovu, knihy to, jak se mi podobá, ted' již zapomenuté, ale před dvaceti léty velice rozšířené a s nevšední zálibou čtené od těch, kdož jsou jako já bez školního vzdělání, dychtili po poučení a důkladnějším vědění v oboru nauk přírodních.*“ in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 300-301. Řeč je tu o komentářích německého geologa a vědce Bernharda von Cotty (1808-1879) k dílu Kosmos německého přírodovědce Alexandra von Humboldta (1769-1859).

¹²⁴ Viz přílohy Opisů účtů-nákupy knih a Soupis dochovaných svazků či kapitola Osobní knihovna Mužákových.

¹²⁵ Carl Gustav Carus (1789-1869), německý fyziolog.

¹²⁶ Karolina Světlá sestře Žofii, na Světlé dne 7. září 1857, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 42

¹²⁷ Podrobněji viz kapitola Osobní knihovna Mužákových.

avšak přestala jsem se na ni hněvati, dozvědětise, že mi získala přátelství drahocenné, jehož si vysoce vážím, přátelství to duchaplných manželů Grabowských, již oba co spisovatelé v literatuře své vlasti zaujímají velmi čestných míst, a kteří prací tou upozornění začali sledovati pokroky písemnictví našeho s utěšenou sympatií, s porozuměním dokonalým, uznávajíce ještě jiné práce moje za hodny, aby s nimi seznámili čtenářské kruhy národa polského,“¹²⁸ napsala o něm v prvním díle svého „literárního soukromí“. Od jejího ctitele a přítele Bronislawa Grabowského (1841-1900) najdeme v dnešní knihovně manželů Mužákových práce *Syn margrafa*¹²⁹, *Mscivoj i Swanhilda*¹³⁰ a *Boruta*¹³¹. Poslední jmenované dílo je ozdobeno osobním věnováním Karolině Světlé, *Mscivoj i Swanhilda* je pak dedikován Elišce Krásnohorské, takže zájem o polskou literaturu měly tyto „literární přítelkyně“ společný, jak si ukážeme později. Ovšem i v dopisech Žofii najdeme zmínky týkající se polských literátů a zjistíme, že sestra Karolině už před rokem 1860 půjčovala knihy o nich. „Chopila jsem se kdysi oné knihy o literatuře polské, kterou jsi mě propůjčila, odhodila jsem ji znuděně. Je to zlomkovitá práce, subjektivních náhledů, a tak hloupé tendence, že mě věru na několik hodin rozladila. Nedivím se více znajíc teď poněkud polskou slovesnost, že tento národ zaniknouti musel, tento katolicismus ho musel zahubiti,“¹³² napsala Světlá Žofii v srpnu 1860. Opět nešetřila kritikou, ale zároveň prozradila, že teď, rozumějme v šedesátých letech 19. století, už polskou literární scénu trochu zná. Vzhledem k velkému množství polsky psaných publikací ve zkoumaném knižním souboru můžeme konstatovat, že ji polské písemnictví samotné rozhodně nenudilo tolik, jako zmíněná odborná publikace o něm pojednávající (vzpomeňme například výše uvedený výpisek z díla Henryka Sienkiewicze). Zbývá jen litovat, že Světlá místo ukazovacího zájmena v citátu neuvodila konkrétní název kritizované monografie.

Z anglické literatury, jak víme, už v mládí poznala George Gordona Byrona (1788-1824) i Waltera Scotta (1771-1832). Žádné ze Scottových děl se však do dnešních dnů nedochovalo a od Byrona v muzejní knihovně najdeme pouze *Childe Haroldovu pouť* v překladu Elišky Krásnohorské z roku 1890.¹³³ Petr Mužák pak přispěl do společné knihovny mimo jiné

¹²⁸ Světlá, Karolina, Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty, Praha 1959, s. 296-298.

¹²⁹ Svazek č. 232, viz Soupis dochovaných svazků.

¹³⁰ Svazek č. 233, viz Soupis dochovaných svazků.

¹³¹ Svazek č. 234, viz Soupis dochovaných svazků.

¹³² Karolina Světlá sestře Žofii, na Světlé dne 24. srpna 1860, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 96.

¹³³ Svazek č. 134, viz Soupis dochovaných svazků.

kompletním dílem Williama Shakespeara (1564-1616) v českých překladech vydaným Maticí českou.¹³⁴ Některá z jeho dramata si Světlá v létě 1858 odvezla s sebou do Podještědí, ale opět nebyla spokojená: „*Nevolila jsem svou lekturu dobře letošního roku. Shakespeare mi není dosti nový, aby mne úplně poutal, a potom přetýká krví, čte-li se po sobě, nejméně se mi to tak zdá.*“¹³⁵, svěřuje se v dopise sestře. O dva roky později ji žádá, aby si k překladu vybrala některé z děl anglické literatury: „*Praviš, že máš chuť do překladu, prosím, pěkně prosím, chop se něčeho z anglického. Pravilas kdysi, že se Ti román od Prokopové tak zalíbil, přelož ho pro mne! - Vypůjčíš ho snadno u Krednera, budeš-li chtít. - Ale toto přání Ti nebudiž rozkazem, je to jen tak nápad ode mne, my nemáme ještě ani jednoho poctivého překladu.*“¹³⁶ Můžeme však zase jen spekulovat, kdo byla ona Prokopová a jaké konkrétní dílo měla Světlá na mysli.

Víme, že vzdělání obou sester Rottových bylo německé a francouzské, česky se začaly učit až v šestnácti, potažmo ve třinácti, letech a s českou literaturou je poprvé seznámil domácí učitel Petr Mužák. V dospělosti se Karolina Světlá k češtině hrdě hlásila a česky psané knihy v její knihovně i na knihkupeckých účtech dominují.¹³⁷ Ale ještě v srpnu 1857 v jednom z dopisů sestře přiznává, že čeština se jí stále nedostala pod kůži: „*Jde mě to špatně s češtinou, cítím své chyby a svou nemotornost, ale přece dosti vědomostí nemám, abych říci mohla: Zde chybuji. Musím se trochu vypsát, a až přijdu do Prahy, budu studovat Tomička.*“¹³⁸ Řeč je tu o *České mluvnici* Jana Slavomíra Tomička (1806-1866), kterou Světlá zřejmě vlastnila. V knižním fondu ani v záznamech o nákupech knih ji však nenajdeme, dochovaly se nám pouze Tomičkovy *Děje anglické země*¹³⁹, ale jiné mluvnice, jazykové příručky o češtině a *Brus jazyka českého* Mužákově nakupovali poměrně často.¹⁴⁰

„*Ne, jazyk můj já nedám! jmenujte si to vy osvícení, nepředpojatí lidé blbostí, přepjatostí, stranností, já ho přec nedám, to svaté dědictví nejušlechtlejších duchů předků mých, kterému vtiskli pečeť svého génia, o které pečovali nejvznešenějším nadšením a*

¹³⁴ Svazky č. 35-52, viz příloha Soupis dochovaných svazků.

¹³⁵ Karolina Světlá sestře Žofii, na Světlé dne 11. srpna 1858, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 53.

¹³⁶ Karolina Světlá sestře Žofii, na Světlé v září 1860, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 105.

¹³⁷ Viz kapitola Osobní knihovna Mužákových a přílohy Soupis dochovaných svazků a Opisy účtů-nákupy knih.

¹³⁸ Karolina Světlá Žofii Rottové, na Světlé dne 16. srpna 1857, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 28

¹³⁹ Svazek č. 57, viz Soupis dochovaných svazků.

¹⁴⁰ Podrobněji viz kapitola Osobní knihovna Mužákových a přílohy.

obětivostí, aby v zkázu a zapomenutí neupadlo! Jména Hus, Komenský, Jungmann budou věčně pochválena a vděčně je budou jmenovati usta slovanská, nebo celému Slovanstvu razili, usnadnili nebo nejmeně ukázali cestu k pokroku. A kolik tichých, bedlivých, horlivých pracovníků se zúčastnilo na velkém dílu, lepokamen jazyka českého od všech šlaků očistiti, vytríbiti a vyleštiti, aby byl důstojným ústrojem velkých myšlenek? Jsou zapomenutí a jména jejich se ztratily ve vichřici času, nikdo o jejich snaze neví, zmizeli neocenění, nepoznání a svět se o nich nedozvěděl, jako o horoucích mých slzích, které nepočítané v této osamělé noční chvíli na chudobné rovy nebohých vesničanů padaly!“¹⁴¹ napsala Karolina sestře v září 1858. Od Jana Amose Komenského (1592-1670) najdeme v knižním fondu Podještědského muzea *Didaktiku*¹⁴², *Historii o těžkých protivenstvích církve české*¹⁴³ a *Labyrint světa a ráj srdce*¹⁴⁴ ve dvou exemplářích. První dvě jmenované knihy a starší vydání *Labyrintu* z roku 1809¹⁴⁵ si původní majitel Petr Mužák vlastnoručně podepsal a dle dat vydání pocházejí ještě z jeho mládenecké knihovny. Ve zmiňovaném *Labyrintu*¹⁴⁶ vedle jeho podpisu najdeme také signaturu „Hofman F.“ a můžeme jen hádat, jestli se náhodou nejedná o zesnulého otce bývalého Mužákova žáka, původního majitele některých jeho knih, zmiňovaného v memoárech Karoliny Světlé¹⁴⁷, či o jiného přítele, který Petru Mužákovi tuto knihu daroval.

Některé práce nebo myšlenky Jana Husa (1369-1415) Světlá podle uvedeného citátu zřejmě znala a do knihovny Mužákových patřila také monografie Josefa Alexandra Helferta (1820-1910) *Mistr Jan Hus aneb počátkové církevního rozdělení v Čechách*.¹⁴⁸ Není divu, že ctěla osobnost Josefa Jungmana (1773-1847), vzhledem k jeho zásluhám o český jazyk a literaturu. Vlastnila či minimálně pečlivě přečetla jeho *Historii literatury české*, protože věnováním rodiny Ignáce Jana Hanuše (1812-1869) na konci června roku 1871 přibyly do

¹⁴¹ Karolina Světlá sestře Žofii, na Světlé dne 15. září 1858, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 66-67.

¹⁴² Svazek č. 60, viz Soupis dochovaných svazků.

¹⁴³ Svazek č. 17, viz Soupis dochovaných svazků.

¹⁴⁴ Svazky č. 9 a 10, viz Soupis dochovaných svazků.

¹⁴⁵ Svazek č. 10, viz Soupis dochovaných svazků.

¹⁴⁶ Svazek č. 10, viz Soupis dochovaných svazků.

¹⁴⁷ „Knihovna ho také velice zajímala. Náležela zesnulému otci jeho žáka, jenž zemřel v nejlepších letech, všeobecně jsa litován.“ in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959. s. 382-383. Podrobněji viz kapitola Osobní knihovna Mužákových.

¹⁴⁸ Svazek č. 70, viz Soupis dochovaných svazků.

knihovny Mužákových *Dodavky a doplňky k Jungmannově Historii literatury české II*¹⁴⁹ z jeho pozůstalosti.

Z předchozích řádků víme, že Karolina Světlá si na letní byt v Podještědí nechávala posílat knihy i časopisy a prostřednictvím korespondence se sestrou získávala aktuální informace z politického, společenského a literárního života v Praze. Půjčovala si knihy i od místních obyvatel a zajímalo ji, co čítávají zdejší vesničané.¹⁵⁰ „*Farář mně půjčil „Starožitnosti“ od Šafaříka*¹⁵¹, *prosila jsem ho o ně a těšila jsem se tuze na toto znamenité dílo, ale děti plačou a mužští žvástají ustavičně a se čtením není nic.*“¹⁵², stěžovala si v srpnu 1854. Jak vidíme, ne vždy měla dostatek času, příležitostí a klidu ke čtení. Problémy způsobovali nejen ostatní rodinní příslušníci a nestálé počasí na horách¹⁵³, ale také vlastní zdraví¹⁵⁴, v memoárových textech o tom najdeme celou řadu dokladů. Mnohdy také čtenářská vášeň ustoupila té spisovatelské a Světlá se nechala zcela pohltit vyprávěním životních příběhů místních lidí či pozorováním specifického prostředí. „*Tážeš se mne, co čtu a píšu? Krátká odpověď zní: Nic a nic! - Knih jsem se ještě nedotkla, večer nesmím, Mužáček by při svíci neusnul, a vedle v pokoji se bojím myší, a ve dne nemám kdy. Je to k smíchu, ale čistá pravda! Nemám kdy, protože ustavičně poslouchám a pozoruji, myslela jsem, že jsou hora již ode mne vyčerpané, ale, bože můj, mnoho-li tu zbrusu nových dojmů!*“¹⁵⁵, světila se sestře v srpnu 1860. Bez knih však dlouho nevydržela, poněvadž už začátkem září

¹⁴⁹ Svazek č. 101, viz Soupis dochovaných svazků.

¹⁵⁰ „*Prosím, optej se laskavě Podlipského, zda-li není v naší literatuře staré knihy pod názvem „Numa Pompilius“, rekyne v ní je jakási Hersilie. Seznámila jsem se zde s nějakým lamáčem skal, je to v každém ohledu originál. Vypravoval mi o svém životě, v němž je tato kniha světlým bodem.*“ Karolina Světlá sestře Žofii, na Světlé 4. srpna 1863, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 178.

¹⁵¹ Slovanské starožitnosti Pavla Josefa Šafaříka, publikace o historii Slovanů v období 456 př. Kr. – 988 po Kr.

¹⁵² Karolina Světlá sestře Žofii, na Světlé 24. srpna 1854, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 15.

¹⁵³ „*Knihy jsem si poslala pryč, procházky jsou deštěmi a bouřkami překažené a k tomu všemu mne velmi hlava bolívá snad následkem nečasu toho.*“ Karolina Světlá sestře Žofii, na Světlé dne 14. září 1857, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 42.

¹⁵⁴ „*Knihy, které jsi mně tak laskavě vyhledala a propůjčila, povezu nedotknuté nazpět. Mám ustavičně zapálené oči a bolení hlavy.*“ Karolina Světlá sestře Žofii, na Světlé 4. srpna 1863, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 177.

¹⁵⁵ Karolina Světlá sestře Žofii, na Světlé 20. srpna 1860, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 93.

zapátralav domácí knihovně svých hostitelů: „Nalezla jsem zde „Pulkavovu kroniku“¹⁵⁶, v té se teď pilně přebírám, je v ní znamenitě pěkná řeč, vezmu si ji s sebou do Prahy, snad ji pak také prohlídneš. Palackýji opravil a znovu sestavil.“¹⁵⁷Jestli Žofie Podlipská kroniku také přečetla a jaký na ni měla názor, už z dalších vydaných dopisů nezjistíme.

Občas si Karolina Světlá do Podještědí záměrně žádnou „lekturu“ nepřivezla a chtěla se zde plně věnovat pouze psaní, ovšem ne vždy byla tato strategie úspěšná. Z mnoha zmínek v memoárech vyčteme, že podobně jako v mládí ani v dospělosti nemohla bez knih žít a byla skutečně náruživou čtenářkou. „*Tloukla bych se, že jsem si nevzala lekturu přiměřenou, však se mi to podruhé nepříhodi, že pojedu bez kněh. Ale, jak již jednou praveno, chtěla jsem se nutit k pilnosti a nevzpomněla jsem si na svoje nešťastné nervy, ježto se nutit nedají. „Pěvkyni“ nedopíšu, nudí mne, ač je skoro hotova. Těším se na čtení, budu nesmírně mnoho číst, až se vrátím, vezmu si hned dvojí abonnement u Krednera a proberu všechny literatury od prvního spisovatele až k poslednímu,*“¹⁵⁸dočetla se Sofie Podlipská v dopise začátkem září 1864.

Karolinina vlastní tvorba i spisovatelská činnost Sofie Podlipské byly samozřejmě velmi častým tématem vzájemných dopisů. Některé sestřiny práce Světlá předčítala nebo půjčovala také světelským známým a stále podněcovala sestru k tvůrčí činnosti. „*Tvá Consuelo očekává se (jak jsem snad již pravila) s velkou vroucností, farář mne kvůli ní pořád upomíná. Prosím tě, sedni na ni s vášní. I jemu se líbí v „Češce“ Tvé velmi tvůj sloh, je prý tak lehký, plyný a graciósní, až se tomu podivil. Dopíš ten překlad a pak se dej do samých samostatných prací a nepověš si více takové břímě na krk,*“¹⁵⁹nabádala ji v srpnu 1863. Téměř přesně po roce od těchto řádků, 13. srpna 1864, pak Světlá zmiňovaný překlad románu *Consuelo* George Sandové (1804-1876) četla, a dokonce již poněkolkáté: „*Četla jsem místo dopisů Tvých tedy „Consuelo“ a byla jsem znovu překvapena krásným větným překladem, především ale Tvou pěknou předmlouvou. Ta je věru mistrovským kusem. Jestli se o té kdesi v kritice nezmínějí, pak věru nevím. Mluvím-li právě o kritice, musím se Tě přec tázat, zda-li jsi čtla kritiku „Úsvitu“v*

¹⁵⁶ Kronika česká Přibíka Pulkavy z Radenína je psaná latinsky a popisuje období od zmatení jazyků až po smrt Elišky Přemyslovny v roce 1330.

¹⁵⁷ Karolina Světlá sestře Žofii, na Světlé dne 7. září 1860, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha. SNKLHU 1959. s. 102-103.

¹⁵⁸ Karolina Světlá sestře Žofii, na Světlé dne 9. září 1864, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 197.

¹⁵⁹Karolina Světlá sestře Žofii, na Světlé dne 20. srpna 1863, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha SNKLHU 1959, s. 183-184.

*příloze k Národním listům? Antonín mně ji zaslal. Myslela jsem, že mi vynadají huře. Smála jsem se srdečné výčitce, že jsem koketovala příliš se světlem. Kdyby mně byla Lucinka podobnější, zajisté by si byli mysleli, že jsem se chtěla v ní kreslit, kdo ví, zdali si to přec nemyslí, nu spánembohem! Když je to těší, dopřeji jim ráda tuto skromničkou radost. I toto vítězství dopřeji panu referentovi, že uhodl „patrné intence“ spisovatelčiny!“¹⁶⁰ Světlá tu kromě pochvalných slov o předmluvě k sestřině překladu s ironií sobě vlastní zareagovala na dobové literární kritiky svého románu *Na úsvitě*.*

Životopisec Karoliny Světlé Josef Špičák (1918-1989) také upozorňuje na její občasné ukvapené, přehnaně kritické soudy o některých dílech, způsobené nepozornou četbou či nesprávným pochopením určitých pasáží: „*Ve svém literárním vášnivém zaměření národním byla dokonce někdy i tak přecitlivělá, že byla s to vyslovovat překotné soudy bez hlubšího zamyšlení, neboť i pouhé slůvko – nesprávně pochopené – ji okamžitě popudilo. Příznačným dokumentujícím detailem v tomto smyslu je například její rozhořčení proti Aloisu Jiráskovi (s nímž si však, jak dokládá jejich vzájemná korespondence, potom velmi pěkně rozuměla a jehož díla si upřímně a opravdu velmi vážila), když, jak se svěřuje Elišce Krásnohorské, si jen povrchně přečetla v jeho díle větu, „žeť čas, abychom přestali nazývati naše vzkříšení zázrakem“, byla tím tak popuzena, že ani nečetla dále, a teprve když si potom přečetla celý kontext pozorněji a poznala, co vlastně bylo onou větou myšleno, že se tu totiž jen odmítalo, aby se nadále mluvilo jako o zázraku o něčem, co se zrodilo z usilovné píce, síly, námahy, dobré vůle a ušlechtilé snahy i vřelé lásky od „křísitelů našich“, takže „není naše vzkříšení než velikým krásným činem, v němž žádná nadpozemská moc neměla nejmenší účasti“, - pak ovšem změnila své prvotní rozhorlení v nadšenou, obdivnou úctu a souhlas.“¹⁶¹ Ke sdílení pocitů z četby mezi literárními přítelkyněmi Krásnohorskou a Světlou se ještě vrátíme, ale již nyní na základě výše řečeného můžeme společně se Špičákem konstatovat, že Světlá opravdu dokázala svůj úsudek po opakovaném pečlivějším čtení změnit.*

Z několika již uvedených citací víme, že obě sestry si byly navzájem prvními čtenářkami a upřímnými kritičkami, sledovaly své úspěchy i prohry a podporovaly se vzájemně ve spisovatelské činnosti. Karolina Světlá byla však o poznání přísnější ve svých úsudcích, z jejích dopisů často číší ironie či nádech sarkasmu. Velmi kritická byla ovšem především sama k sobě, sestře se vždy snažila dodat energii a sebevědomí. „*Nepsala jsem na svém*

¹⁶⁰ Karolina Světlá sestře Žofii 13. srpna 1864, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 193.

¹⁶¹ Viz Špičák, Josef: Karolina Světlá. Praha, Melantrich 1980, s. 99-100.

románě ani řádku, čtla jsem pořád, ale samé hloupé jen věci, teď jsem pustila abonnement, snad budu pilnější, nebudu-li mít povinnost, abych každý den přečetla svazek. Co dělá práce Tvoje? Vlastně bych se měla zeptat, co dělají děti Tvoje, neb od těch závisí i vzrůst i pokrok i zdar povídky Tvé. Prosím Tě, ukládej mi ji, nemám příležitosti, abych ji zde čtla. Myslím velmi často na Jaromíra Tvého a předu jeho životopis sama dále. Bylo by to věru zajímavé, kdybychom si jednou vybraly stejnou látku a ji zpracovaly, neb kdybychme cosi sepsaly v dopisech. Kdybychme měli více času, mohly bychme udělati pokus, ale Tobě bránějí děti a mně oči, kteréžto nesmím ani dost málo namahati.¹⁶², napsala jí v roce 1864. Zmíněná oční choroba postupem času sužovala Světlou stále úporněji, v sedmdesátých letech si raději knihy a časopisy nechávala předčítat od synovce Prokopa Podlipského (1859-1900), který ji navštívil v Podještědí. „Právě teď jsme spolu dočtli v lesíku s potěšením Tvou „Dobrou vůli“. Gratuluji ti srdečně k této práci, kteráž zajisté neopominula vzbudit pozornost a mnohé srdce, mnohou myslící hlavu dojmula otázkami ní provedenými i v perspektivě šťastnější budoucnosti drženými.“¹⁶³, nešetřila v roce 1874 pochvalnými slovy o sestřině práci. O tři roky později, na konci července 1877, sice Světlá nemusela trápit Prokopa s předčítáním, stav jejích očí se dokonce zlepšil natolik, že mohla sama „již hodinu denně čísti“¹⁶⁴, ale zcela zdravé nebyly už nikdy.

„Jednou za týden zasílá nám Antonín noviny „Politik“ a s nimi mou povídku v „Lumíru“. V posledním čísle nalezla jsem konečně počátek tvé „Česky“, překvapila mne, jako bych ji nebyla ještě znala, mistrovským vypravováním. Činila na mne dojem, smím-li se tak vyjádřiti, nejsvěžejší mladostí. Věčná škoda, že tak dlouho ležela. Nedostane-li Hálek od dívek pochvalné za ni dopisy, tu si nad nimi zoufám. Nevím pak věru, co je myslí jejich přiměřené a přístupné, nepohne-li jimi toto ušlechtilé nevinné vypravování, které skrývá za obrazy prostomilými nejdojemnější pravdy. Zastavila jsem se skutečně na tvé Bětušce a lituji, že ji nedostávám dále,¹⁶⁵ napsala Karolina sestře v srpnu 1863 s prosbou, aby jí zmiňovanou

¹⁶²Karolina Světlá sestře Žofii v roce 1864, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 190.

¹⁶³ Karolina Světlá sestře Žofii, v Dolních Pasekách 30. srpna 1874, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 225.

¹⁶⁴ „Letos jej nebudu unavovati předčítáním, mohu přec již hodinu denně čísti a při hbitosti mých očí pohltím za tu dobu dosti. Ovšem vážná lektura, při níž myslet se musí, unavuje mne ještě dosti, což důkazem, že to ústrojí koukací není ve svém spojení s mozem ještě nikterak v pořádku.“ Karolina Světlá sestře Žofii, Dolní Paseky 30. července 1877, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 234.

¹⁶⁵ Karolina Světlá sestře Žofii, na Světlé dne 18. srpna 1863, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 181.

práci po návratu z letního bytu zaslala z Prahy. Ani po dvaadvaceti letech svůj názor na sestřinu tvorbu nezměnila a obzvlášť oceňovala její historické romány: „*Tvoje historické romány mají zvláštní pro mne cenu. Setkávám se s nimi sterými vzpomínkami na naši mladost. Obzvláště jeden zimní mrazivý sněhový den uvádí mi na mysl ona zimní nedělní dopoledne, kdy jsme putovávaly v každém počasí přes most do zámku. Zrovna tak se kroužily sněhové vločky kolem našich tváří, zrovna tak se leskla tříšť na řece zamrzající, jak to popisuješ ve své „Anežce Přemyslovně“, když ona nebohá uprchlice hledala v klášteře na pobřeží kýženého útulku.*“¹⁶⁶, psala z Dolních Pasek na konci června 1885. Ani Žofie Podlipská ovšem nešetřila chválou na adresu sestřiných memoárů, které se staly jedním z hlavních pramenů pro tuto práci a během posledního pobytu v ještědských horách, v květnu 1887, jí napsala: „*Má drahá sestro! Právě pouštím z ruky s hlubokým pohnutím, se slzami v oku Tvoje vzpomínky „Z literárního soukromí“.* Jakkoli jsem již znala tuto úchvatnou část Tvé autobiografie, byla jsem jí opět mocně dojata. A nejvíce tím, čím Tobě byl a jest ten drahý svatý Ještěd. Můj Bože! Není možno, není možno, aby tolik vroucnosti, tolik úsilí ducha i srdce tuto baštu neuhájilo. Věřím, pevně že teprve se ukáže časem v plné míře, co zmohly Tvoje spisy.“¹⁶⁷Tato tvrzení však platí pouze pro vzájemnou korespondenci obou sester, v podkapitole věnované dopisům Karoliny Světlé a Elišky Krásnohorské si ukážeme, že Karolina postupem času ztratila chuť sestru dále podporovat a nepřijímala její práce s dřívějším nadšením.

Podobně jako celá řada zmíněných knih ani dobová časopisecká¹⁶⁸ a novinová¹⁶⁹ produkce nemohla ze strany Karoliny Světlé zůstat ušetřena ostré kritiky, stejně jako ne vždy spolehlivé poštovní služby. „*Pošta nás nedochází letos denně, nýbrž obden, velmi často i teprve za dva dny. Snadno si představíš, v jakém pořádku bývají čísla. Víím tedy co možná nejméně o světě, což mi není tak docela nepříjemné, jak by se snad zdáti mohlo. Vždyť jsem ti*

¹⁶⁶ Karolina Světlá sestře Žofii, Dolní Paseky 30. 6. 1885, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence, Praha, SNKLHU 1959, s. 255.

¹⁶⁷ Žofie Podlipská Karolině Světlé, v Praze 23. května 1887, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence, Praha, SNKLHU 1959, s. 261.

¹⁶⁸ „Národ“ pokračuje v paskvilech. Zachází šeredně s Hálkem, obzvláště s jeho novelami. Z mladých dovede prý jen Pfleger vylíčiti život venkovanů! - Se skutečným bolem a hanbou myslím na to, že snad budu opět komandována psát do tohoto listu, který si vybral za úkol vše pošpiniti, co je mladého v naší literatuře.“ Karolina Světlá sestře Žofii, 8. června 1864, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 189.

¹⁶⁹ „Jaké máte politické a literární noviny? My zde věru zhloupíme z těch Pražských novin, to je přece prablby list.“ Karolina Světlá sestře Žofii 10. srpna 1860, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 88.

často vypravovala o svém hnusu. Netykal se jen hmotných věcí, uchvacoval mne i při pohledu a četbě děl uměleckých. Tyto vynucené básně a novely, tyto pitvorné obrazy, ta nepravda tak často z nich vyznívající! Ach, kolikrát mi to pobouřilo žaludek a veškeré nervstvo,¹⁷⁰ stěžovala si sestře na tehdy obvyklou praxi „psaní na zakázku“, se kterou měla bohaté zkušenosti. Redaktoři žádali autory o příspěvek na poslední chvíli, českou tvorbou chtěli naplnit každé číslo, to vše samozřejmě mnohdy fungovalo na úkor kvality jednotlivých prací.

„S pravou rozkoší čtu zde fejetony Hálkovy o našich literárních poměrech. Každé slovo v nich je svaté, tak právě se věci zde mají. Smeť nás přeplavuje a naše obecenstvo zbožně ji kupuje. Je čas, že se konečně ozývá vážné a poctivé jakés slovo proti nešvaru tomu, jinak sklesneme v neslýchanou anarchii,¹⁷¹“ napsala sestře začátkem listopadu 1872. Ve své kritičnosti vůči soudobé české literární produkci tedy nebyla sama, podobné nelichotivé stanovisko zaujímal i její generační druh Vítězslav Hálek (1835-1874). Hálkových vlastních děl zakoupila Světlá v letech 1874-1885 celkem šest¹⁷², kromě básnických sbírek *Večerní písně*, *V přírodě* a *Pohádky naší vesnice* také tři svazky jeho souborných spisů, do dnešních dnů se nám však opět nezachoval ani jeden. Manželé Mužákoví si do Podještědí nechávali pravidelně posílat nejrůznější literární i jiné časopisy a noviny. Neztráceli tak přehled o aktuálním dění v Praze a nově vycházejících literárních dílech, která byla, stejně jako vlastní práce obou sester, vždy uveřejňována nejprve časopisecky. V několika dalších dopisech sestře najdeme stížnosti na nedbalé řemeslné zpracování Karolininých vlastních prací, ať už se jednalo o vydání časopisecké¹⁷³ či knižní¹⁷⁴, i na chování soudobých nakladatelů.¹⁷⁵

¹⁷⁰ Karolina Světlá Žofii Podlipské, v Dolních Pasekách 5. 6. 1884, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 248.

¹⁷¹ Karolina Světlá sestře Žofii, 9. 11. 1872, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 220.

¹⁷² Viz příloha Opisy účtů - nákupy knih a podkapitola Rozšiřování knihovny prostřednictvím nákupů.

¹⁷³ „Za Lumíry děkuji Tvému muži, Mužáček je pilně rovná a stránky počítá, ale snad nikdy nebyla věc tak hanebně vytisknutá jako nebohá má novela, napočítala jsem 18 tiskových chyb v posledním čísle a několik z nich ruší na hanebný způsob smysl.“ Karolina Světlá Žofii Podlipské, na Světlé 17. srpna 1859, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 72.

¹⁷⁴ „Antonín mně již zaslal slavnostní almanach Rubešův. Tvá práce je velmi sličně vytisknutá, ale v práci mé jsou tři velmi nesmyslné, ale nikoli smysl rušící chyby, to jsou ty nejhorší.“ Karolina Světlá sestře Žofii, na Světlé dne 4. srpna 1863, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 177.

¹⁷⁵ „Co tomu říkáš, že rozesílá Kober můj román, aniž má za hodno ohlásiti jej? Poslala jsem totiž exemplář Fügnerové a ta mi vzkázala, že jej již přečtla před týdnem. Věru vzorný panuje v tomto skladě pořádek a ještě

Od léta 1862 udržovala Karolina po vzájemné dohodě již pouze písemný kontakt s Janem Nerudou (1834-1891) a obsah choulostivé korespondence pečlivě opisovala do dopisů své sestře. Jan Neruda viděl v o tři roky starší spisovatelce svůj vzor a upřímně ji obdivoval také jako ženu, Karolina Světlá se naopak z obavy z reakce manžela i celé společnosti snažila udržet vztah pouze na přátelské a profesionální úrovni.¹⁷⁶ Zatímco Neruda se jí svěřoval se svými osobními pocity a problémy, ona se mu snažila pomoci především na spisovatelské dráze¹⁷⁷: „*Je to ale naposledy, co se s Vašimi láskami nudím, vždyť jsem Vám ještě ani slůvka o Vašich „dítkách“ nepověděla. Mám je s sebou a čítám v nich pilně. Ty mne více zajímají než Vaše snadná vítězství,*“¹⁷⁸ napsala mu v jednom z dopisů. Práce Jana Nerudy Světlá skutečně pečlivě četla, fungovala jako jeho mentorka, radila mu na základě vlastních pocitů z četby, co by měl zlepšit nebo zcela změnit a on její doporučení respektoval. „*Vaše práce jsem, jak již praveno, pilně probrala, podám Vám o nich psaný referát. Byla jsem velmi pochlebována, že jste je všem změnám podrobil, které jsem si přála, a nemálo potěšena, když jsem shledala, že jsem Vám dobře poradila. „Adam“ je teď velmi důstojný a Lízinka plná poesie. Ale zdá se mi, že básně „Pod lípou“ vyžadují ještě mnoho píle a kosmopolitický jejich ráz není dle chuti mé. Jinak překypují pěknými myšlenkami, ale barvy jsou příliš temné,*“¹⁷⁹ vytykala mu například v nedatovaném dopise. V knihovně měla Karolina Světlá, soudě podle knihkupeckých účtů, výzkumů PhDr. Tomáše Edela a dochovaných svazků, celkem čtyři díla Jana Nerudy. *Povídky malostranské* koupila 19. listopadu 1877, v říjnu 1878 k nim přibyly *Písně kosmické* a 24. února 1888 *Trhani*¹⁸⁰, v souboru knih z majetku

vzornější zdvořilost!“ Karolina Světlá sestře Žofii v roce 1864, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 190.

¹⁷⁶ Podrobněji o vzájemné korespondenci a vztahu Jana Nerudy s Karolinou Světlou viz Wimmer, Stanislav (ed.): Bouřky. Příběh Karoliny Světlé a Jana Nerudy. Litomyšl, Paseka 2007.

¹⁷⁷ Dala mu dokonce několik příkladů jiných literátů, kterým žena velmi pomohla: „*Schiller dosáhl vrchole slávy spojením s paní Wollzogenovou, Börne s pí Herzovou, Wieland s Delarochekou, Teide s Reckovou, Heinemluví s největší vděčností o Rachelce, která v něm poznala talent, když mu ho celý svět upřel, atd. Vždy řídil dospělejší, ženský duch překypující mužské nadání, a z tohoto souzvuku vyvinuly se ony melodie, které budou ještě generace po nás blažit a povznášet.*“ Karolina Světlá Janu Nerudovi, nedatováno, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 161.

¹⁷⁸ Karolina Světlá Janu Nerudovi, 1862, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 134.

¹⁷⁹ Karolina Světlá Janu Nerudovi, nedatováno, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 160.

¹⁸⁰ Podrobněji viz příloha Opisy účtů – nákupy knih.

Mužákových se však dnes nacházejí pouze *Různí lidé*.¹⁸¹ Jediným zbytkem původní korespondence těchto dvou literátů, kromě opisů v dopisech Sofii Podlipské, je pak krabička s popelem a ohořelými kousičky papírů, uložená v původní skříni z majetku spisovatelky v muzejní expozici Podještědského muzea v Českém Dubu.¹⁸²

Ve stejné skříni pak stojí také dva krásně zdobené svícny, svatební dar pro Karolinu Světlou od Boženy Němcové (1820-1862), která obě sestry Rottovy poznala roku 1849¹⁸³, seznámila je s mnoha osobnostmi českého literárního života a sdílela s nimi čtenářské zkušenosti i obdiv k George Sandové. Johana s Žofií si s Němcovou začátkem padesátých let devatenáctého století čile dopisovaly¹⁸⁴, ale postupem času vzájemný vztah z osobních důvodů, především ze strany Karoliny Světlé, zdatelně ochladl. „*Nic mně tak brzo nedojalo, jako osud nebohé Riegrové, náleží k oněm osobám, o nichž se mi zdá, že každý jejich cit, každé jejich myšlenkové hnutí znám. Velká to marnost, není-li pravda? Nemohu si ale pomoci! B. Němcová náleží také do jejich počtu, proto je mně tak hnusná, samá lež, přetvářka a smyslnost v ní, nemohu pochopit, jak se mohla opovážit k Vám vlézt - obdivuji se Ti, co se mne týče, já bych nebyla mohla chladně s ní mluvit, byla bych jí ignorovala neb parodovala.*“¹⁸⁵, svěřuje se sestře v srpnu 1860. V memoárových textech, na kterých pracovala ve druhé polovině osmdesátých let, ale již dokázala potlačit osobní výhrady a ocenit Němcovou coby výjimečný zjev na domácí literární scéně: „*Němcová okouzila sestru a mne svou nevšední krásou, svou půvabnou prostomyslností a skvělým svým důvtipem. Musily jsme si ihned s ní tykati, a když skutečně do Prahy se přistěhovala, téměř denně jsme se vídaly. Hovory naše otáčely se z největší části okolo otázek literárních, jednou se tázala Němcová, jaký dojem na nás činí naše české písemnictví, když tak maně s ním jsme se seznámily.*

¹⁸¹ Svazek č. 128, viz příloha Soupis dochovaných svazků.

¹⁸² Originály dopisů byly údajně spáleny na žádost Karolinina manžela Petra Mužáka po odhalení vztahu s Janem Nerudou. Můžeme pochybovat o autenticitě především Nerudových listů, ale i z dopisů Světlé je v originále dochovaný pouze ten první a poslední, u ostatních musíme spoléhat na přepisy. Podrobněji viz Wimmer, Stanislav (ed.): *Bouřky. Příběh Karoliny Světlé a Jana Nerudy*. Litomyšl, Paseka 2007.

¹⁸³ „*Němcovou seznala jsem r. 49. a žila jsem s ní, než svého muže r. 53. na Slovensko následovala, v těsném poměru přátelském.*“ in: Světlá, Karolina: *Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty*. Praha, SNKLHU 1959, s. 241.

¹⁸⁴ „*Dopis Němcové mě tuze potěšil, ráda bych jí psala, prosím, piš mě, jestli mohu a jak mám dopis adresovati.*“ Karolina Světlá sestře Žofií, na Světlé 11. září 1853, in: Světlá, Karolina: *Z literárního soukromí II. Korespondence*. Praha, SNKLHU 1959, s. 13

¹⁸⁵ Karolina Světlá sestře Žofií, na Světlé 20. srpna 1860, in: Světlá, Karolina: *Z literárního soukromí II. Korespondence*. Praha, SNKLHU 1959, s. 92.

*Chválila jsem básníky a o prosaistech jsem pronesla úsudek vyhýbavý. (...) I vyčítala jsem konečně Němcové s velikým sice pohnutím, avšak zpříma a bez ostychu, že v pracích spisovatelů, již látky vesnické si obrali, ihned jsem pohřešovala, poznávajíc literaturu českou, onen živel, a že jest mi naprosto nepochopitelnou, proč právě tuto tepnu, nejdůležitější to v celém ústrojí našeho národního života, z níž se přec vyprýštil veškerý mohutný proud našich dějin, jakoby schválně podvazovali, nevšímajíce si jí, tváříce se, jako by jí ani nebylo. I tázala jsem se Němcové, myslí-li, že by byl rok 48. možným býval, kdyby nebylo v lidu našem jiného, než co nám tlumočníci jeho za života a smýšlení jeho objevují a podávají. Němcová byla vzácným zjevem mezi spisovateli. V přední řadě jí šlo vždy o to, aby skutečně všestranně prospěla posvátné věci, kteréž mistrně péro svoje zasvětila. Nebyla ani dost málo uražena výtkou tak nedospělou a nezralou dívkou, již tehdy jsem byla, jí učiněnou.*¹⁸⁶ Ani v tomto případě ale nesmíme zapomínat na jistou míru autostylizace, která se zde může projevovat. Světlá dokonce otevřeně přiznala, že již v mládí se nebála vyjádřit svůj názor a i vůči již zkušené, o deset let starší, autorce dokázala být velmi kritická. Tento povahový rys ji, jak jsme již několikrát dokázali, výrazně zdobil i v dospělosti.

2.2 Literatura a přečtené knihy ve vzájemných dopisech sester Rottových a Boženy Němcové

Jak bylo uvedeno výše, sestry Rottovy poznaly Boženu Němcovou v roce 1849 a devatenáctiletou Johanu i o tři roky mladší Žofii tehdy již bezmála třicetiletá zkušená spisovatelka okouzila. První dopis adresovala obdivované „velevážené paní“ 16. září 1850 Johana Rottová, oslovila ji na své poměry velmi stydlivě a dokonce poprosila o odpuštění, že „docela neznámá a nepatrná dívka se osměluje slovítnou a práci zaměstnanou paní listem obtěžovati“¹⁸⁷. Osmělila se však nejen napsat dopis, ale také nabídnout pomoc při tvorbě Němcovou zamýšlené práce o českých dějinách pro ženské čtenářky, a co víc doporučila i půjčila jí hned dvě své knihy: „Uvedl mi totiž pan Mužák ve známost, že Vy, šlechtná paní, opět novým spisem naši nyní bohužel málo kvetoucí literaturu obohatiti zamýšlíte, to jest dějepisem naší drahé vlasti, v kterém jste si za hlavní úkol kladla ženské srdce i duch nejen zajímati, ale i též poučiti. Ó nahlížím úplně všechny překážky, které se Vašemu šlechtnému

¹⁸⁶ Viz Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 242-243.

¹⁸⁷ Viz Janáčková, Jaroslava: Božena Němcová. Korespondence I. 1844-1852. Praha, Lidové Noviny 2003, s. 152.

*počinání v ústrety staví. Kéž by nimi Vaše vznešené dílo neutrpělo! Pomůcek k podobnému spisu jest velmi skrovný počet a já jen lituji, že Vám tak nedostatečný, ačkoli v Německu valně rozšířený spis podati mohu, neb vyhlášený Oeser¹⁸⁸ tuze zkrátka Slovaný odbyvá. Posílám s dějepisem též keásovědu tohoto samého spisovatele, byste se mohla lépe s jeho zásadami a náhledy seznámiti.*¹⁸⁹ Johana Rottová tedy měla ve své dívčí knihovně dvě díla uherského středoškolského učitele a literáta Tobiasa Gottfrieda Schröera (1791-1850), publikujícího pod pseudonymem Oeser¹⁹⁰, obě přečetla a neodpustila si ani kritickou poznámku. Je trochu úsměvné, že teprve dvacetiletá nezkušená dívka (jak sama sebe ve výše uvedeném citátu označuje), která se s českým jazykem, kulturou i historií našeho, potažmo slovanského, prostoru začala důkladněji seznamovat teprve před čtyřmi lety, označuje blíže nespecifikovaný Oeserův historický spis za nedostatečný. Ale na základě vícero již uvedených citací můžeme konstatovat, že je to postoj pro ni zcela typický, o čemž se jistě ještě mnohokrát názorně přesvědčíme.

Ve společnosti Boženy Němcové navštěvovaly sestry Rottovy pražské německé divadlo¹⁹¹ a Božena pravidelně chodívala také do domu Rottových. Všechny tři dámy se skutečně vídaly téměř denně a ze strany Boženy Němcové byl vztah k sestrám Rottovým velmi blízký. V žádném dopise nikdy nezapomněla pozdravovat ani rodiče s bratrem Jindřichem a srdečné pozdravy vyřizovala i od svých dětí¹⁹². Svůj list z 10. září 1851 adresovala „sokolici Johaně“ i „holubici Žofii“ zároveň a podepsala se „*Vaše sestra Božena*“¹⁹³. Ačkoli první dochovaný dopis adresovala Němcové Johana Rottová, Božena

¹⁸⁸ Tobias Gottfried Schröer (1791-1850), maďarský spisovatel a středoškolský učitel publikující pod pseudonymem Christian Oeser.

¹⁸⁹ Johana Rottová Boženě Němcové, v Praze dne 16. září 1850, in: Janáčková, Jaroslava: Božena Němcová. Korespondence I. 1844-1852. Praha, Lidové Noviny 2003, s. 152-153.

¹⁹⁰ V dochované sbírce knih ovšem není ani jedna ze Schröerových knih, viz příloha Soupis dochovaných svazků.

¹⁹¹ Viz například dopis Boženy Němcové Žofii Rottové z 16. února 1852: „*Dává se dnes Sommernachtstraum (Sen noci svatojánské Williama Shakespeara) v německém divadle a já bych ráda šla. Nešla bys také? Kdoví, kdy se zase ten něžný poetický kus dávat bude, můžeš-li tedy, přijď v 6 hodin k nám.*“ in: Janáčková, Jaroslava: Božena Němcová. Korespondence I. 1844-1852. Praha, Lidové Noviny 2003, s. 227.

¹⁹² „*Děti vás pozdravujou, chlapci pak zvláště Jindřicha a Dorinka Vás. Co dělá matka? Doufám, že jí i Vás obě a ostatní ve dobrém zdraví naleznou. Srdečný pozdrav milé Vaší matce i otci i Jindřichu statnému a Vás, Vy děvčata milá, sokolici Johanu a holubici Žofii, líbám mnohokrát.*“ in: Janáčková, Jaroslava: Božena Němcová. Korespondence I. 1844-1852. Praha, Lidové Noviny 2003, s. 211.

¹⁹³ Božena Němcová Johaně a Žofii Rottovým, v České Třebové 10. září 1851, in: Janáčková, Jaroslava: Božena Němcová. Korespondence I. 1844-1852. Praha, Lidové Noviny 2003, s. 211.

postupem času mnohem více přilnula k mladší Žofii, což je patrné snad již ve výběru oněch ptačích příměrů. Sokolice jako statný a ušlechtilý pták je hodna obdivu, ale zároveň vzbuzuje určitý respekt, zatímco křehká, něžná holubice probouzí mnohem více citu i ochranných instinktů. Sestry Rottovy s Boženou Němcovou si mezi sebou v období od poloviny září 1850 do konce září 1853 vyměnily celkem 39 dopisů¹⁹⁴, z nichž patnáct adresovala Němcová přímo Žofii Rottové¹⁹⁵, devět Johaně Mužákové¹⁹⁶ a tři oběma¹⁹⁷. I tyto počty potvrzují domněnku o vřelejším vztahu Boženy Němcové k té mladší ze sester.

Literární historička Jaroslava Janáčková ve své monografii *Božena Němcová. Příběhy - Situace - Obrazy*¹⁹⁸ dokumentuje láskyplný vztah Boženy Němcové k Žofii Rottové na používaných osloveních v jejich vzájemných dopisech z padesátých let: „*Ty moje milenko drahá,*“ říká jí (Božena Němcová Žofii Rottové) *v kratičkém listě z 29. února 1852 a podepíše se „Tvá a vždy celá Tvá Božena“.* *Touhu po co nejtěsnějším smyslovém dotyku s přítelkyní, vzněcující se obdivem k jejímu umění psát, dává najevo i Žofie. V poděkování za dopis B. Němcové ze Slovenska z 1. září 1852 rozpoutává gejzír představ o tělesných dotycích, jimiž by chtěla potvrdit či umocnit obdiv k Boženě Němcové: „Však po čem jsem toužila, abych tě byla do náručí pojmula, svá ústa na tvá vtiskla a bych byla slyšela tvou řeč, z hloubi tvé citelné duše, toho mi popřáno nebylo! Ty milá moje! Tys má nejvřelejší jediná láska. A mně je bez tebe smutno a ouzko!“ Dopis uzavírá několikeré zapřísahání: Já tě, má přítelkyně, objímám vřele, ba nemohu se od tebe odtrhnout! Ty víš dobře, že já vždycky nezměněná zůstanu Tvou, že ty mi vždy zůstaneš ideálem uskutečněným.“¹⁹⁹ Stejná autorka dále připomíná úsměvné spekulace o lesbickém vztahu mezi těmito dvěma ženami²⁰⁰, ale sama podobné projevy náklonnosti přisuzuje spíše dobovému ideálu romantického přátelství a společné záliběv četbě*

¹⁹⁴ Všechny jsou vydané v edici korespondence Boženy Němcové uspořádané Jaroslavou Janáčkovou, viz Janáčková, Jaroslava: Božena Němcová. Korespondence I. 1844-1852. Praha, Lidové Noviny 2003. a Janáčková, Jaroslava: Božena Němcová. Korespondence II. 1853-1856. Praha, Lidové Noviny 2004.

¹⁹⁵ 18. 1. 1852, 28. 1. 1852, 16. 2. 1852, 29. 2. 1852, 7. 9. 1852, 19. 9. 1852, 3. 10. 1852, 28. 12. 1852, před 13. 1. 1853, 13. 4. 1853, koncem dubna 1853, 17. - 25. 5. 1853, 24. 6. 1853, 1. 9. 1853 a na konci září 1853.

¹⁹⁶ 23. 11. 1851, 19. 9. 1852, po 24. 9. 1852, 25. 12. 1852, 2. 1. 1853, 9. 1. 1853, 31. 3. 1853, po 1. 4. 1853 a 30. 8. 1853.

¹⁹⁷ 10. 9. 1851, 2. 1. 1852 a 10. 1. 1852.

¹⁹⁸ Janáčková, Jaroslava: Božena Němcová. Příběhy - Situace - Obrazy. Praha, Academia 2007

¹⁹⁹ Viz Janáčková, Jaroslava: Božena Němcová. Příběhy - Situace - Obrazy. Praha, Academia 2007, s. 55.

²⁰⁰ Zmiňuje v této souvislosti například studii Jiřího Kuběny Němcová Podlipské v časopise Tvář 2, 1965, č. 8, s. 18-19, viz Janáčková, Jaroslava: Božena Němcová. Příběhy - Situace - Obrazy. Praha, Academia 2007, s. 55-57.

textů George Sandové (1804-1876).²⁰¹ A tato francouzská literátka společně s německým romantickým básníkem Heinrichem Heinem (1797-1856) skutečně patří k nejčastěji jmenovaným autorům ve zkoumaných dopisech.

Druhého ledna 1852 se Božena Němcová pochlubila sestřám Rottovým, že dostala hned tři Heiny knihy²⁰² - *Knihu písní*²⁰³, *Romancero*²⁰⁴ a *Fausta*²⁰⁵ - a v dopise z 28. ledna 1852 pro Žofii dokonce prvně jmenované sbírky opsala čtyři básně²⁰⁶: „*Navzájem posílám ti také básně Heineho.*

Ein Fichtenbaum steht einsam (Ční smrkový strom sirý)

Im Norden auf kalter Höh. (na horách severních,)

Ihn frieret, mit weißen Decke (jej mrazí, přikrovem bílým)

Decken ihn Eis und Schnee. (kryje ho led a sněh.)

Er träumt von einer Palme, (Za palmou na Východě)

Die, fern im Morgenland, (jde jeho snění dál,)

Einsam und schweigend trauert (ta v stesku tiše stojí)

Auf brennender Felsenwald (na spálené stěně skal.)

2.

Mir träumte von einem Königskind (Já bled'oučkou dceru královskou)

Mit nassen, blassen Wangen, (jsem viděl ve svém snění,)

Wir saßen unter der grünen Lind (my seděli pod lipou zelenou,)

Und hielten uns lieb umfängen. (jak v sebe pohroužení.)

²⁰¹ „*To, co o Sandové tehdy věděly a co si z jejího díla četly, mohlo u Žofie Rottové a Boženy Němcové po svém navazovat na jisté ideje Českomoravského bratrstva, které dříve sdílely, mohlo umocňovat jejich prahnutí po bezhraničné lásce jako smyslu života, po lásce jako opojném oddání se druhému a příkladu pro jiné.*“ in: Janáčková, Jaroslava: Božena Němcová. Příběhy - Situace - Obrazy. Praha, Academia 2007, s. 55-57.

²⁰² „*Dostala jsem několik pěkných kněh: Buch der Lieder od Heine, skvostně svázanou, Romancero a Faust - též od Heineho.*“ in: Janáčková, Jaroslava: Božena Němcová. Korespondence I. 1844-1852. Praha, Lidové Noviny 2003, s. 222.

²⁰³ Básnická sbírka, která vyšla poprvé roku 1827.

²⁰⁴ Další sbírka básní, tentokrát z roku 1851.

²⁰⁵ Pětiaktová poéma (ein Tanzpoem) Der Doktor Faust z roku 1851.

²⁰⁶ Jak uvádí Jaroslava Janáčková ve svých komentářích, jedná se o přepis básní č. 35, 47, 48 a 49 z Knihy písní z oddílu Lyrická mezihra, přeložil je M. Novotný a použil v knize Život Boženy Němcové, Praha 1953, díl III.

„Ich will nicht deines Vaters Thron, (Trůn nechci, jež tvůj otec má,
Und nicht sein Szepter von Golde, (a žezlo z ryzího zlata,
Ich will nicht seine demante Kron, (nechci být ani korunován)
Ich will dich seber, du holde.“ (já chci jen tebe, má zlatá.“)

„Das kann nicht sein,“ sprach sie zu mir, („To nejde,“ ona odpoví)
„Ich liege ja in Grabe, („vždyť ležím přece v hrobě,
Und nur des Nachts komm ich zu dir, (a že tě tolik miluji,
Weil ich so lieb dich habe.“ (jen v noci mohu k tobě.“)

3.

Mein Liebchen, wir saßen beisammen, (Má drahá, my s důvěrou šťastnou)
Traulich im leichten Kahn. (usedli v lehký člun.)
Die Nacht war still, und wir schwammen (Kraj kolem ztich a v noc jasnou)
Auf weiter Wasserbahn. (jsme pluli od břehu.)

Die Geisterinsel, die schne, (Tam ostrov duchů, pln svodů.)
Lag dämm'rig im Mondenglanz, (se šetřil, když měsíc svít,)
Dort klangen liebe Töne, (do mlžných kolovodů)
Und softe der Nebeltanz. (je slyšet hru sladkou znít.)

Dort klang es lieb und liber (Svůdněji zní to stále)
Und wogt es hin und her, (a všechno víří tam,)
Wir aber schwammen vorüber (my kolem však pluli dále)
Trostlos auf weitem Meer. (zoufalí v okeán)

4.

Aus alten Märchen winkt es (Ze starých bájí svítí)
Hervor mit weißer Hand, (vstříc ruce bělostné)
Da singt es und da klingt es (a zpěvy slyším zníti)
Von einem Zauberland : (o zemi kouzelné)

Wo große Blumen schmachten (kde květiny v snách nyjí)
Im goldnen Abendlicht, (ve zlatém soumraku)

Und zärtlich sich betrachten (a květ se květem zpíjí)
Mit bräutlichem Gesicht, - (zář snubnou ve zraku)

Wo alle Bäume sprechen (kde všechny stromy znějí)
Und singen wie ein Chor, (a pějí chórovod)
Und laute Quellen brechen (v pramenech vyrážejí)
Wie Tanzmusik hervor, - (taneční píseň vod -)

Und Liebesweisen tönen (takových libých zpěvů)
Wie du sie nie gehört, (jsi nikdy nezaslechl')
Bis wundersüßes Sehen (pro jejich sladkou něhu)
Dich wundersüß betört ! (ted' ztratíš zrak i dech.)

Ach! könnt' ich dorthin kommen (Ach kéž bych tam moh' jíti)
Und dort mein Herz erfreu'n, (a srdce těšit tam)
Und aller Qual entommen, (a bolesti se zbýti)
Und frei und selig sein ! (co za tu volnost dám!)

Ach! jenes Land der Bonne, (Tu přerozkošnou zemi)
Das seh ich oft im Traum, (v snách často vidávám,)
Doch kommt die Morgensonne, (a přijde světlo denní,)
Zerfließt's wie eitel Schaum. (vše zmizí, pěna, klam.)²⁰⁷
Líbí se ti ty básničky ?²⁰⁸

Žofii Rottové se jistě líbily, což můžeme usuzovat také podle úvodu celé citace - Božena Němcová posílala Heinovy básně své přítelkyni „navzájem“ zřejmě jako reakci na nám bohužel neznámý list Žofie Rottové, ve kterém pro Němcovou snad také odcitovala několik jeho veršů. O tom, že poezii Heinricha Heineho dobře znala a oceňovala také Johana Rottová

²⁰⁷ Jedná se o přepis básní č. 35, 47, 48 a 49 z Knihy písní z oddílu Lyrická mezihra, přeložil je M. Novotný a použil v knize Život Boženy Němcové, Praha 1953, díl III. Viz poznámka Jaroslavy Janáčkové k dopisu Boženy Němcové pro Žofii Rottovou z 28. 1. 1852, in: Janáčková, Jaroslava: Božena Němcová. Korespondence I. 1844-1852. Praha, Lidové Noviny 2003, s. 357.

²⁰⁸Božena Němcová Žofii Rottové, v Praze 28. 1. 1852, in: Janáčková, Jaroslava: Božena Němcová. Korespondence I. 1844-1852. Praha, Lidové Noviny 2003, s. 225 - 227.

jsme se mohli přesvědčit již v předchozích řádcích. I ona si již od útlého mládí některé jeho kusy opisovala.

Zatímco v lednu 1852 se Žofie i Božena kochaly tvorbou německého romantika, v září a říjnu tohoto roku už přichází na scénu George Sandová, o které zřejmě mnohokrát hovořily i ve společnosti Johany Rottové: „Dostala jsem tyto dni do ruky *Briefe eines Reisenden od George Sanda*²⁰⁹, tu jsem se na tebe nazpomínala a nemohu opominouti bych Ti o tom nepsala. Učinily na mě dojem nemalý. Spisovatelka zde mluví mnoho, skoro pořádě o sobě, bez marnosti, bez ostýchavosti. Tato žena mi vždy tane na mysli, svítí mi co hvězda, od té doby, co poněkud jsem ji byla poznala, práhnula jsem po jejím učení. A nyní se mi odhalila úplně, její vroucí srdce, neúnavný duch její se mi objevily v plné kráse jejich. Píše také o svých dětech, které dílem na svých cestách s sebou vodila. Hoch její je brunetní, dobrý, jemný, je její radost, dcera asi o pět let mladší, silná, hrdá a bílá, tehdaž as osmiletá, je její pýchou. „Ohnivým prstem se toho dítěte čela dotkl Duch svatý,“ tak praví. Nejvíce mě zajímal dopis nadepsaný *Über ein wüstes Haus und Lavater*²¹⁰. Nikdy tak úplně, zdá se mi, básníkem nebyla, než když toto fantastické, důmyslné psaní bylo od ní vyšlo, když zůstávala v tom osamělém domě sama, jen se starým vydáním Lavatera. Její cnost probouzí ve mně živou touhu po dobrém. Oh, kým jsem hodně, hodně silná!²¹¹, svěřuje se Žofie Boženě v dopise do slovenských Balašových Ďarmot. Právě tento citát jasně potvrzuje slova Jaroslavy Janáčkové o tom, že obě oceňovaly, kromě literární tvorby této autorky, především její přístup k životu i charakter a byla pro ně velkým vzorem.

Jak jsme již výše upozornili, v literárním soukromí Karoliny Světlé je zaznamenaný okamžik, kdy se společně s Boženou Němcovou dozvídala podrobnosti o George Sandové z úst lékaře, literáta a hudebního teoretika Josefa Čejky (1812-1862), který nabádal Němcovou k psaní románu a za vzor jí dával právě francouzskou spisovatelku. „Byla skutečně tak krásná, jak ji mnozí popisují?“ tázala se Němcová. „Tak krásná jako vy nebyla,“ s ironickou úklonou Čejka Boženě odvětil. „Byla mnohem menší než vy, zavalitá, nemýlím-li se, tož již začínala šedivět, a když mlčela, tož se jí rozložil po tváři zádumčivý klid, který sice nebyl bez zajímavosti, ale nikoho zvláště nedojímal a neuchvacoval. Avšak jakmile promluvila, tož jí vyskočila taková jiskra z očí, a tahy její nabyly v záři její takového výrazu,

²⁰⁹Dopisy cestovatelovy (1834-1836).

²¹⁰O *pustém domě a Lavaterovi*. Johan Kašpar Lavater (1741-1801), německý spisovatel, zakladatel tzv. fyziognomiky – učení o souvislosti rysů obličeje a tvarů těla s duševními vlastnostmi člověka.

²¹¹Žofie Rottová Boženě Němcové z Prahy do Ďarmot, 12. - 13. 9. 1852, in: Janáčková, Jaroslava: Božena Němcová. Korespondence I. 1844-1852. Praha, Lidové Noviny 2003, s. 244.

že předčila co do krásy každou smrtelnici na zemi té zrozenou a tudíž také vás. Musím se vyznat, že pokaždé jsem se zachvěl, když na mne znenadání upřela zrak, v němž bylo najednou sto nejpálčivějších otázek, z nichž ani jedinou k spokojenosti své a zajisté také nikoli k spokojenosti její zodpovídati jsem s to nebyl. Kéž byste se chtěla státi naší George Sandovou a mne překvapiti, až z Itálie se vrátím, knihou, v níž bych shledal ono sto palčivých otázek, které na mne šlehalo z očí Sandové.“²¹²I z těchto vzpomínek můžeme vypožorovat, že Božena Němcová se skutečně zajímala o Sandovou nejen z literárního hlediska, ale také jako o svůj ženský vzor, ať už z hlediska vzhledu, přístupu k životu či způsobu myšlení. Tento zájem pak sdílela spíše s tou mladší z dívek Rottových²¹³, Johana, jak víme, své prvotní nadšení pro francouzskou dámu postupem času ztratila. Uznala ovšem, že Němcové se nakonec podařilo splnit přání doktora Čejky a českou George Sandovou se opravdu stala, ačkoliv *“minulo několik let a bylo ještě úsilí jiného přítele potřebí, než obohatila českou literaturu prací takovou.“*²¹⁴ Onou prací hodnou srovnání s francouzským vzorem byla v očích Karoliny Světlé její Babička, kterou tedy musela dobře znát a číst, podobně jako jiná díla z pera Boženy Němcové. V knižní sbírce z majetku Mužákových však nenajdeme jedinou dochovanou knihu této autorky, pouze její biografii od literárního historika Josefa Hanuše (1862-1941) *Božena Němcová v životě i spisech.*²¹⁵

„Mělat Němcová zvláštní, velmi svědomitý sice a spolehlivý, avšak nikoli snadný způsob tvoření, jemuž dlužno přičítati, že navzdor své dvacetileté literární činnosti poměrně k počtu prací svých jiných malou řadu samostatně uměleckých plodů nám vykouznila. Bylo jí totiž nutno každou takovou práci rozebírati z nejrozmanitějších stanovisk, a to pokaždé s osobou jinou, rozličného vzdělání, různících se názorů. Teprve, když se přesvědčila z odpovědi jejímu vypravování naslouchajících, že jim jest látka, již zpracovati hodlá, jasná, zajímavá, když tímto způsobem sama sobě látku až do hlubin objasnila a zajímavou učinila vědouc, kam

²¹² Viz Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 285-289.

²¹³ „Těším se, až mi povíš, cos všechno četla zatím, věřím ti, že se ti Sandová více a více líbí, i mým ideálem je ta žena. Lituju velice, že nemohu číst spisy její v originálu, a ona nejvíce by mi chuti dodávala učit se francouzské řeči. Povíš mi ale všechno z toho cestopisu, či je i v němčině? – A jak se ti může líbit ještě jiný, když čteš její? Mně se vždy jaksi vše jiné znechutilo, když jsem od ní cos četla, a vadila mi vždy v spravedlivém úsudku jiného, byť i pěkného spisu.“ Božena Němcová Žofii Rottové z Ďarmot do Prahy, 3. 10. 1852, in: Janáčková, Jaroslava: Božena Němcová. Korespondence I. 1844-1852. Praha, Lidové Noviny 2003, s. 263 - 264.

²¹⁴ Viz Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 289.

²¹⁵ Svazek č. 177, viz Soupis dochovaných svazků a kapitola Osobní knihovna Mužákových.

každou větou mířiti a zasahovati bude, pouštívala se do práce, čímž ovšem tak často docílila zaokrouhlenosti nejkrásnější. Kdo ví, jak dlouho by byla konala takovýmto způsobem přípravy k větší oné, na ní žádané práci, kdyby se do toho nebyl vložil se vši svou opravdovostí a energií prof. Hanuš²¹⁶. Slýchaje ji tak často a tak půvabně vypravovati o dojmech jejího mládí, téměř ji donutil soustřediti je v obrazu jednom, zahrnouti v něm v koloběhu jediného roku vedle proměn počasí veškeré slavnosti výroční, obyčeje, obřady, návyky, hry a pověry k nim se vztahující a učiniti ze své osoby střed a osu celku toho. Nepopustil, nepovolil jí, odstraniv autoritou svou, aspoň v hodinách, v kterých si Němcová umínila pracovati, veškeré zahálčivé navštěvovatele a přicházel každodenně a v každém povětří o pokrocích díla započatého se přesvědčit.²¹⁷, popisuje Karolina Světlá Boženin zodpovědný přístup k vlastní tvorbě. Mohla ji takřka denně sledovat při práci, mnohému se od ní naučit a nechat se inspirovat. Sledujeme-li pečlivě korespondenci a memoárové texty Karoliny Světlé, zjistíme, že sama později volila téměř totožný postup, ačkoliv se jí zdál snad až příliš pečlivý. Charaktery svých hrdinů i dějové linie jednotlivých příběhů také velmi často konzultovala s přáteli a detailně je promýšlela z různých úhlů pohledu.

Téměř každodenní osobní kontakt sester Rottových s Boženou Němcovou je možnou příčinou, že jejich vzájemné dopisy nejsou tolik bohaté na obsírné zmínky o přečtených knihách i literatuře vůbec a věnují se spíše osobním či rodinným záležitostem. Že literatura a knihy určitě byly velmi častým námětem jejich hovorů i společným zájmem, ovšem můžeme i z tak malého množství konkrétních zmínek bezpečně rozpoznat. Již v jednom z prvních dopisů, 10. září 1851, se Božena Němcová oběma sestrám svěřila, že při pobytu v České Třebové „*po jídle čte se v lese výborná kniha, neboť i o nevšední bibliotéku postaráno*“²¹⁸, bohužel však neuvedla žádný konkrétní titul z onoho nevšedního výběru. Připomněla nám ovšem velkou zálibu sester Rottových, kterou byla četba v přírodě. Především Karolina se jí v ještědských horách věnovala velmi často a ráda, v memoárových textech i korespondenci nám o tom zanechala množství důkazů.²¹⁹ Druhého ledna 1852 Němcová každé ze sester

²¹⁶ Profesor Ignác Jan Hanuš (1812-1869), filozof, knihovník a odborník na slovanskou mytologii.

²¹⁷ Viz Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 292-293.

²¹⁸ Božena Němcová Johaně a Žofii Rottovým 10. 9. 1851, in: Janáčková, Jaroslava: Božena Němcová. Korespondence I. 1844-1852. Praha, Lidové Noviny 2003, s. 211.

²¹⁹ „*Za vesničkou Světlou na jednom z úbočí hor půvabně se sklánějícím do smaragdového údolí, prošuměného stříbropěnnou střelhitou bystřicí, jedním to přítokem říčky Mohelky, teď značně již ztenčeným mýtěním stromů na výšinách, kde vznikal, stál druhdy lesík borový, teď skácený. Na okraji jeho vypínal se mladý vysoký buk,*

odeslala *Listy přítele přítelkyni* od Františka Matouše Klácela (1808-1882) i s jeho věnováním a pozdravem²²⁰, v současném knižním fondu Podještědského muzea se nám ovšem ani jeden exemplář nedochoval. Ve stejném dopise se také svěřila, že kromě již zmíněných děl Heinricha Heineho obdržela ještě „*Moravské národní písně*“²²¹, pak *Handbuch der Malerei und Belehrungen über Zeichenkunst*²²² a od Molliéra *Tarütf*²²³. K tomu ještě *Starý pán a študent, komický výjev od Koppa - hudba od Vojáčka a tři čísla*²²⁴ *Illustrierte*.²²⁵ V září 1852 se Němcová v dopise Žofii Rottové zmínila o Jeanu Paulovi (1763-1825)²²⁶, kterého obě dobře znaly a četly: „*A ty víš, co Jean Paul povídá, že modrá obloha přemění člověka v světoobčana, že by se zatoulal do širých končin světa, ale osm kapek těžkých šedých mračen, jimiž svět zaklopen, že dohání člověka do lenošky, k domácímu pohodlí a k dobré tabuli.*“²²⁷ Tohoto německého humoristu a povídkáře velmi často čítávala i citovala také Johana Mužáková, proto i dopis pro ni z druhého ledna 1853 je uveden mottem z jeho díla.²²⁸

Koncem září 1852 pak Božena Němcová půjčila Žofii Rottové k přečtení rukopis svého deníku z pobytu na Slovensku a ona jej vřele doporučuje k vydání: „*Těším se tuze na pokračování Tvého deníka. Přiznávám se, že jsem ho mnohým osobám čísti dala, a každý*

nedaleko studánky Svěcinky zvané, spanile z porfýrového ložiska se perlící, teď taktéž již zasypané. Pod bukem tím celé dni jsem vyseděla s knihou v klíně, zapomínajíc obyčejně na obsah její nad přerozkošným rozhledem daleko do kraje odtud se otvírají m.“ cín: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 300-301.

²²⁰ „*Přiložené dva exempláře Listů přítele přítelkyni posílám, bys je dala tvým sestřím Ivance (tak bývá oslokována Johana Rottová i v některých jiných dopisech Boženy Němcové) a Žofii a s upřímným pozdravem jim vyřídila, by je přijmuly ode mne k milému někdy upamatování.*“ Božena Němcová Johaně a Žofii Rottovým 2. 1. 1852, in: Janáčková, Jaroslava: Božena Němcová. Korespondence I. 1844-1852. Praha, Lidové Noviny 2003, s. 222.

²²¹ Sbírka moravských národních písní od Františka Sušila (1804-1868).

²²² Rukověť malířství a poučení o kreslířství (překlad Jaroslavy Janáčkové).

²²³ Veselohra *Tartuffe* francouzského dramatika Jeana-Baptisty Poquelina Moliéra (1622-1673), podle uvedeného názvu šlo zřejmě o německý překlad.

²²⁴ Tři čísla *Leipziger Illustrierte Zeitung*.

²²⁵ Božena Němcová Johaně a Žofii Rottovým 2. 1. 1852, in: Janáčková, Jaroslava: Božena Němcová. Korespondence I. 1844-1852. Praha, Lidové Noviny 2003, s. 222.

²²⁶ Johan Paul Friedrich Richter (1763-1825), německý spisovatel, autor humoristických románů a povídek.

²²⁷ Božena Němcová Žofii Rottové 19. 9. 1852, in: Janáčková, Jaroslava: Božena Němcová. Korespondence I. 1844-1852. Praha, Lidové Noviny 2003, s. 256.

²²⁸ „*Motto: Zwischen Freunden soll ein roter Heller so viel gelten, als ein Juwel, und ein Juwel so viel als ein roter Heller!* - *Jean Paul*“ Božena Němcová Johaně Mužákové 2. 1. 1853, in: Janáčková, Jaroslava: Božena Němcová. Korespondence II. 1853-1856. Praha, Lidové Noviny 2004, s. 27.

obdivoval Tvůj plynň sloh a vůbec jak zajímavě vše podáváš. Prosím Tě, až se vrátíš, spořádej to a podej veřejnosti, jeť nám už nanejvýš zapotřebí něco čísti pěkného, ryzího a přece původního. Zaplakala bych, pomyslím-li, že ústavičně jako žebráci cizí stravou živiti se musíme.“²²⁹ Můžeme si být téměř jisti, že Žofina sestra Johana byla mezi prvními, kdo daný rukopis četl. Zřejmě i ona tedy obdivovala stylistické a obsahové zpracování zápisků z cest, ale v žádném ze svých dopisů pro Boženu Němcovou se o tom nezmínila.

Kromě pochvalných slov o deníku Němcové se Žofie Rottová ve stejném listě výjimečně podrobněji rozepsala i o jiných čtenářských zkušenostech a odhalila nám další možná témata společného hovoru, sdílené literární zážitky i situaci dobového knižního a časopiseckého trhu: „Zmínuju se o literatuře, a protož dovol, abych Ti také pověděla, že Hanušův rozbor filozofie Tomáše ze Štítného, z Matice vyšlý²³⁰, ve mě poněkud mrzutost zbudil. Nechci ublížiti panu Hanušovi, neposuzuju jeho rozebírání nikterakž, také jsem knihu ještě jak se patří neprobrala, ale ráda bych četla Štítného²³¹ samotného a výklad bych četla, kdybych ho potřebovala, myslím, že by slušněji bylo, kdyby tedy pod čárou pod textem šel rozbor a nahoře Štítného náhledy. Vyšla taktěž botanika našeho milého Opize²³², Muzejník, v němž jsou dosti zajímavé články, dokončení posouzení Shakespeara od Nebeského, co nás tak zajímalo, od téhož jsou také podány dvě staré satiry. V. D. Lambla dokončení Nástínu květeny dalmatinské a. j. v.“²³³

Zmiňovanou monografii Ignáce Jana Hanuše (1812-1869) *Rozbor filozofie Tomáše ze Štítného dle rukopisu Řečí besedních* měl ve své knihovně samozřejmě také jeden ze zakladatelů a členů Matice české Petr Mužák²³⁴, číst ji tedy mohla i jeho manželka, ovšem v žádném ze svých dopisů ani v memoárových textech svůj názor na uvedené dílo neuvedla. Můžeme pouze předpokládat, že se příliš od sestřina rozčarování nelišil, jen slovy Johančinými by byl pravděpodobně vyjádřen o poznání ostřeji. Ani Božena Němcová zmiňovaný spis nijak nechválila a 3. října 1852 v odpovědi na předchozí citovaný list sdělila

²²⁹Žofie Rottová Boženě Němcové, v Praze 24. 9. 1852, in: Janáčková, Jaroslava: Božena Němcová. Korespondence I. 1844-1852. Praha, Lidové Noviny 2003, s. 261.

²³⁰ Ignác Jan Hanuš: Rozbor filozofie Tomáše ze Štítného dle rukopisů Řečí besedních. Praha, Matice 1852.

²³¹ Tomáš Štítný ze Štítného (asi 1331 až počátek patnáctého století), významná osobnost české reformace, spisovatel a překladatel.

²³² Filip Maxmilián Opiz (1787-1858), lesník a přírodovědec, jeden z nejvýznamnějších českých botaniků.

²³³ Žofie Rottová Boženě Němcové, v Praze 24. 9. 1852, in: Janáčková, Jaroslava: Božena Němcová. Korespondence I. 1844-1852. Praha, Lidové Noviny 2003, s. 261.

²³⁴ Svazek č. 55, viz příloha Soupis dochovaných svazků.

Žofii Rottové, že „*minění o Hanušovém spisu, které jsi pronesla, mnozí jiní s Tebou sdílí, a já dávno už, co mi v rukopisu leckterá místa předčítal.*“²³⁵

S básníkem Václavem Bolemírem Nebeským (1818-1882), jehož kritika některého z děl Williama Shakespeara obě tak zajímala, seznámila Žofii Rottovou (a snad i její sestru) nejspíše právě Božena Němcová. V žádném z dopisů však nenajdeme konkrétní stanovisko k jeho tvorbě či zmínku, že by Žofie nebo Johana četly některé z jeho vlastních uměleckých děl.

Mluvíme-li o sdílení čtenářských zkušeností mezi sestrami Rottovými a Boženou Němcovou, nesmíme zapomenout na jisté nevýhody, které starší a zkušenější literátka oproti mladým měšťanským dcerkám v tomto ohledu měla. Na rozdíl od obou sester musela denně překonávat množství nejrůznějších překážek, než se dostala k oblíbené knize a našla příznivý čas na čtení. Mnohdy zcela sama živila sebe i tři děti vlastním perem a bojovala s permanentním policejním dohledem i osobními problémy nejen ve vztahu s manželem. Nemohla žít podle vzoru George Sandové a jejích hrdinek, ačkoliv pro to měla nejlepší charakterové i intelektuální předpoklady. Snažila se všemožně vzdorovat společenským představám o fungování správné měšťanské rodiny a chtěla být nezávislou literátkou se vším všudy, ale doba takovýmto bohémsky založeným, a navíc velmi vzdělaným, ženám zkrátka nepřála.²³⁶ Sestry Rottovy měly k naplnění ideálů ala George Sandová mnohem snazší cestu, ale i ony se nakonec musely podřídit konvencím a hrát správně svou roli²³⁷, ačkoli vzdělávání žen, s výrazným přispěním obou, postupem času vzkvétalo a získávalo na významu i v očích celé tehdejší společnosti.²³⁸ Jako ilustrace k výše řečenému poslouží například citace z dopisu mladé paní a čerstvé matky Johany Mužákové Boženě Němcové z listopadu 1852: „*Nic se nevyrovná mému pohodlí! Já mám s mýma dvouma tramplayondama*“²³⁹ *takovou výhodu, že*

²³⁵Božena Němcová Žofii Rottové, 3. října 1852, in: Janáčková, Jaroslava: Božena Němcová. Korespondence I. 1844-1852. Praha, Lidové Noviny 2003, s. 264.

²³⁶ Podrobněji o nelehké situaci Boženy Němcové viz například studie Macháčková-Matějček: Společnost českých zemí a Božena Němcová (v ní a o ní), in: Božena Němcová. Život - dílo - doba. Sborník příspěvků ze stejnojmenné konference konané ve dnech 7. a 8. září 2005 v Muzeu Boženy Němcové. Česká Skalice, Muzeum Boženy Němcové 2006, s. 148-154.

²³⁷ O postavení ženy ve společnosti 19. století viz například Lenderová, Milena: K hříchu i k motlitbě. Žena v minulém století. Praha, Mladá fronta 1999.

²³⁸ Podrobněji viz kapitola Dopisy o výchování mládeže české.

²³⁹Podle poznámek Jaroslavy Janáčkové se jedná o domáckou přezdívku služebných u Mužákových nebo Rottových pocházející z německého Trampel (nemehlo), viz Janáčková, Jaroslava: Božena Němcová. Korespondence I. 1844-1852. Praha, Lidové Noviny 2003, s. 368.

jako na své spasení čekám, až se jedna smiluje mně vyměnit knihu!...Dle tohoto předzpěvu jsi jistě již poznala, že Ti druhý díl Ein Launenhaft Weib poslati nemohu z té jediné příčiny, že je sama ještě nemám. - Snad mně v zítřka příznivější hvězda svítiti bude, že budu moci Tvému přání vyhovět.“²⁴⁰ Nesmíme opomenout zřetelný nádech ironie číšící z těchto řádků, ale přesto musíme konstatovat, že i o takovémto pohodlí si Němcová mohla nechat jen zdát. Knihy si však vyměňovala nejen s Karolinou Světlou, jak jsme mohli postřehnout z jiných uvedených citací. Prosila ji o druhý díl románu švédské spisovatelky Emilie Flygare-Carlén (1807-1892) *Ein launisches Weib*²⁴¹, ale Světlá jej ještě nedočetla. Ten první tedy přečetly obě a nejspíše také pocházel z majetku Karoliny Světlé, mezi dnešními dochovanými knihami ovšem nenajdeme ani jeden. Z dalšího listu adresovaného Johaně Mužákové 9. ledna 1853 vyplývá, že z knihovny manželů Mužákových čerpala Němcová i vhodné knihy pro své děti: „*Prosím velice Mužáčka, nemá-li nějakou knihu, co by pro Jarouška byla ke čtení, nebo s obrázkami nějakou k dívání, aby mi ji půjčil.*“²⁴² Knihy a časopisy půjčovala Boženě samozřejmě také Žofie Rottová²⁴³, ale ani sama Němcová si nenechávala poklady své knihovny jen pro sebe a nezůstávala v tomto směru sestřám nic dlužná, jak dokládá lístek Johany Mužákové z dubna 1853 odeslaný před plánovaným odjezdem Boženy Němcové za manželem na Slovensko: „*Odesílám Ti Nibelungenlied*²⁴⁴. *Hledala jsem, zdali nic víc od tebe nemám, ale nenalezla jsem ničeho. Zpomeň si, prosím, zdali je tomu tak, Ty již teď budeš všecko k odjezdu chystat a rovnat, nerada bych Ti zadržím nějaké knihy výtržky dělala. Děkuju ještě jednou za Tvou ochotnost mně vždy nejnovější poklady Tvé knihovny zapůjčiti - děkuju Ti leckterou příjemnou hodinu.*“²⁴⁵ Knihovna Boženy Němcové se o nové knihy jistě nerozrůstala tak snadno, jak

²⁴⁰ Johana Mužáková Boženě Němcové v polovině listopadu 1852, in: Janáčková, Jaroslava: Božena Němcová. Korespondence I. 1844-1852, s. 265.

²⁴¹ Jaroslava Janáčková v poznámkách k dopisu uvádí, že román vyšel později v češtině pod názvem Rozmarná žena, Světlá i Němcová jej samozřejmě četly v německém překladu, viz Janáčková, Jaroslava: Božena Němcová. Korespondence I. 1844-1852. Praha, Lidové Noviny 2003, s. 368.

²⁴² Božena Němcová Johaně Mužákové, 9. ledna 1853, in: Janáčková, Jaroslava: Božena Němcová. Korespondence II. 1853-1856. Praha, Lidové Noviny 2004, s. 28.

²⁴³ „*Posílám Sofii knihy, co mi zapůjčila, tři ještě mám u sebe, prosím, jestli už Týdeník nepotřebuje, aby ho dala Karlovi s sebou a o Lumíra a Ilustrované, jestli právě jiný to nemá.*“ in: Janáčková, Jaroslava: Božena Němcová. Korespondence II. 1853-1856. Praha, Lidové Noviny 2004, s. 31.

²⁴⁴ *Píseň o Nibelunzích*, středověký německý hrdinský epos ze 13. století.

²⁴⁵ Johana Mužáková Boženě Němcové, po 31. březnu 1853, in: Janáčková, Jaroslava: Božena Němcová. Korespondence II. 1853-1856. Praha, Lidové Noviny 2004, s. 31.

tomu bylo v případě manželů Mužákových²⁴⁶, v dopisech sestřím Rottovým píše pouze o tom, že knihy dostala nebo si je vypůjčila, nikdy se nezmiňuje o nákupu, což je vzhledem k její finanční situaci pochopitelné. Bez ohledu na své skromné zdroje však byla jejich významnou průvodkyní na cestě za zajímavými čtenářskými i kulturními zážitky a všechny tři dámy se začátkem padesátých let vzájemně obohacovaly nejen z hlediska literárního.²⁴⁷

Přesto si Karolina Světlá v dopise „literární přítelkyni“ Elišce Krásnohorské o Vánocích roku 1868 postěžovala, že se jí Němcová nevěnovala s dostatečnou péčí: „*Trpce si někdy připomínám netečnost Němcové k osobě mé. Kdyby mi byla řekla: „V tobě jiskřička talentu, nezanedbej jí, je každého sebeskromnějšího světylka škoda v noci našich neutěšených poměrů,“ pak bych stála jinde, než stojím teď, a byla bych se tam dostala snadnější a příjemnější cestou, aspoň bych se byla naučila pořádně gramatice. Ale domnívající se, že za jiného se nehodím než za hospodyně a za švadlenu, když ta, která přítelkou mou se zvala ve mně nic jiného nenalezala, zanedbala jsem se v tomto ohledu a jsouc náhodou pošinuta v šik spisovatelů našich, musila jsem se učit jazyku, formě a způsobu, kterak člověk svoje myšlenky nejsnadněji podává, ba myšlenkám samým – všemu najednou.*“²⁴⁸ Optikou objektivního badatelského výzkumu se zdá její výtka vůči Boženě Němcové přinejmenším nespravedlivá. Ozývá se zde snad žárlivost na vřelejší vztah Němcové vůči mladší sestře Žofii nebo Světlá přece jen nedokázala úplně potlačit jisté osobní antipatie? Měla Němcová vůbec možnost rozpoznat v mladé Johaně literární talent? Ve svých vzpomínkách Světlá uvádí, že byly v přátelském kontaktu v letech 1849-1853, její vlastní literární debut je ovšem svázán až s prvním almanachem Máj, který vyšel o celých pět let později. V žádném z dopisů nenajdeme ani náznak toho, že by Karolina Světlá své první literární pokusy s Boženou Němcovou nějak konzultovala nebo jí zaslala své rukopisy k přečtení. Z výše citovaného dopisu sestře ze srpna 1860 naopak vyznívá zřetelný odpor k Němcové a nechuť k jakémukoli kontaktu s ní, ta tedy těžko mohla na mladou začínající literátku příznivě působit a podporovat ji. Zřejmě také v této souvislosti přichází ke slovu problém autostylizace, se

²⁴⁶ Viz kapitola Osobní knihovna Mužákových a podkapitola Rozšiřování knihovny prostřednictvím nákupů.

²⁴⁷ „*Knihy nemám u Tebe jiné, mimo Revolutionsnovellen (Revoluční novely od Arnolda Rugeho (1802-1880) z roku 1850) jeden svazek, zdá se mi ale, že s Sofií to dala s sebou. Kým bych mohla Ti jen více příjemných hodin způsobit ještě, bohužel bylo jich málo, a jen Vám mám co děkovat, že více rozkošných památek z Prahy odnesu.*“ Božena Němcová Johaně Mužákové, po 1. dubnu 1853, in: Janáčková, Jaroslava: Božena Němcová. Korespondence II. 1853-1856. Praha, Lidové Noviny 2004, s. 32.

²⁴⁸ Karolina Světlá Elišce Krásnohorské, v Praze 26. prosince 1868, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 306.

kterým musíme při zpracovávání pramenů pro celou práci nevyhnutelně počítat. Karolina Světlá si k adresátce posledního citovaného listu Elišce Krásnohorské (1847-1926) vytvořila podobně blízký, mateřský a ochranný vztah jako Božena Němcová k její mladší sestře. Chtěla snad tímto postesknutím ve své o sedmnáct let mladší kolegyni vzbudit pocit vděčnosti za vstřícný a nezištný doprovod na nelehkých cestách za čtenáři, který jí ochotně poskytovala? Možná také citovaná pochvalná vyjádření o literárních kvalitách Němcové ve vzpomínkách, psaných s vědomím jejich pozdějšího zveřejnění, se jen snaží s ohledem na potenciálního čtenáře zachovat dekorum a zdání objektivního pohledu na neméně slavnou průkopnici české venkovské prózy. Čtete-li tyto pasáže opravdu pečlivě, lehce kritický tón je mezi řádky stále patrný, vždyť údajně nebýt profesora Hanuše, Němcová by v sobě talent české George Sandové, vinou svého laxního přístupu k práci a příliš bohémského způsobu života, zřejmě jen těžko objevovala.

2.3 Literatura a četba v korespondenci Karoliny Světlé a Elišky Krásnohorské

Vydaná korespondence Karoliny Světlé s Alžbětou Pechovou (1847-1926), básnířkou, libretistkou a překladatelkou publikující pod pseudonymem Eliška Krásnohorská, je datována do období 1864-1895. V roce 1864 bylo Elišce sedmnáct let a již zkušená čtyřiatřicetiletá autorka Karolina Světlá ji uvedla do české literární společnosti, paralela mezi vztahem Boženy Němcové k sestrám Rottovým, především tedy k mladší Žofii, se nabízí přímo neodbytně. Navíc pokud se po vzoru Jaroslavy Janáčkové zaměříme na používaná oslovení ve vzájemných dopisech obou žen, nacházíme další velmi nápadnou shodu. V jednom nedatovaném listě oslovuje Karolina Elišku „*Miláčku!*“²⁴⁹, 13. června 1868 „*kotě*“²⁵⁰ nebo „*dítě*“²⁵¹ a v podobném duchu začínají všechny její dopisy. Pro Elišku pak byla Karolina „*ctěnou a milovanou přítelkyní*“.²⁵² Ovšem zatímco děvčata Rottova si s Boženou Němcovou

²⁴⁹ Karolina Světlá Elišce Krásnohorské, nedatováno, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 271.

²⁵⁰ Karolina Světlá Elišce Krásnohorské, 13. června 1868, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 293-294.

²⁵¹ Karolina Světlá Elišce Krásnohorské, 13. června 1868, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 292-293.

²⁵² Eliška Krásnohorská Karolině Světlé, 9. ledna 1868, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence, Praha, SNKLHU 1959, s. 286.

prakticky od začátku tykala, Karolina s Eliškou si až do podzimu 1870 navzájem vykaly, bez ohledu na použitá oslovení, teprve dopis Elišky Krásnohorské z 8. ledna 1871 byl napsaný ve druhé osobě jednotného čísla.²⁵³ Vezmeme-li v úvahu, že tykáni podle pravidel etikety nabízí vždy starší osoba té mladší, ukazuje se nám v této souvislosti další možný důvod rozporů mezi Boženou Němcovou a Karolinou Světlou, a tím je naprostá odlišnost temperamentu a charakterů. Spontánní a otevřená Božena Němcová přijala Johanu i Žofii prakticky ihned za své sestry (toto označení se mnohokrát v korespondenci opakuje), ale o poznání rezervovanější a introvertní dámě Karolině Světlé trvalo dlouhých sedm let než povolila Elišce důvěrnější tón. Vztah Elišky Krásnohorské ke Karolině se velmi podobal úctě a obdivu, jaký pociťovaly sestry Rottovy k Boženě Němcové. Viděla v ní geniální spisovatelku a vzor hodný následování nejen v přístupu k literární tvorbě, ale také v názorech na problematiku postavení žen ve společnosti.

V nedatovaném dopise, psaném podle vykání v něm použitého před rokem 1871, zasílá Světlá Krásnohorské na oplátku za její verše neznámou knihu z vlastní knihovny: *„Miláčku! Již jsem vám pověděla, jak velké potěšení mi působily básně Vaše, čtla jsem je již několikrát a vždy s novým zalíbením. Dovolte mi, bych i já Vám za ně podati směla, co by jste s potěšením čtla a novým vždy zalíbením přečtla. Lituji jen, že jsem musela sahnout k dílu cizému, najdete v něm ale mnohou perlu ducha slovanského. Vzpomínejte při čtení, prosím, trochu na dárkyni, která s pohnutím patří na zarodky pěkné a slibující, jež mysl Vaše v sobě chová, a pevně doufá, že z nich uvijete někdy, až se v milé, vonné květy vyvinou, krásný věnec nám všem k radosti!“*²⁵⁴ Od té doby již Světlá nikdy nemusela „sáhnout k dílu cizému“, ale obě dámy si zasílaly a komentovaly své práce navzájem. Také v případě Elišky Krásnohorské Světlá ve svých hodnoceních jednotlivých děl potlačila sklon ke kritičnosti, nešetřila pochvalnými slovy a motivovala svou přítelkyni k další práci. Ke svým vlastním textům naopak přistupovala s patřičnou dávkou sebekritiky a žádala Elišku Krásnohorskou o co nejobektivnější posudek: *Vyprosím si Vaši kritiku (kniha vyjde asi v prázdninách i osmělím se pak Vám ji zaslat), avšak kritiku to upřímnou a poctivou, z níž bych mohla cosi vyzískat, a nikoli takovou, jak jste mi v některém z posledních dopisů zaslala. Řekněte mi, dítě, co*

²⁵³Eliška Krásnohorská Karolině Světlé, 8. ledna 1871, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence, Praha, SNKLHU 1959, s. 355.

²⁵⁴Karolina Světlá Elišce Krásnohorské, nedatováno, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 271.

*bychom měly jedna z druhé za zisk, kdybychom si nechtěly jiného o sobě říci, než že jsme „činané“?*²⁵⁵

Nutno říci, že Eliška nikdy nebyla tak otevřená kritička a negativní pocity z četby sdělovala o poznání diplomatictěji než její mentorka. „*Nejdříve Vám chci vytknout chybu, kterou vidím v „Kříži u potoka“ – Bože, ten je smutný! Kdybyste věděla, co jsem se při něm naplakala, jak jsem se soužila a trápila, jak nepřekonatelné rozechvění ve mně vzbouřil. – Řekněte mně upřímně: jest Váš román tak smutný, aneb jsem byla já tak smutna? buď ta neb ona příčina musí být pravá. To však nevádí vysoké umělecké ceně díla Vašeho. Čím děle je čtu, tím více poznávám promyšlenost každé věty, vytríbenost každé myšlenky, hloubku každého významu. Vy spěcháte obrovskými kroky dokonalosti svrchované vstříc. A Vaše řeč! nikdo nepochopí, kterak jste mohla sama o vlastní újmě své, bez pomoci zkušeného a svědomitého učitele, osvojit si toto bohatství, ty ryzé poklady mluvy české, již jste v také čistotě a ladnosti nikde a nikdy ani neslychala ani nečítala. Co však mám říci o postavách Vašich? Byla-li kdy krásnější myšlenka mistrným perem oživena než v Evičce? Pravdivost, jakouž líčit umíte ideální postavy své ženské, vydává nejlepší svědectví o vlastní vznešené duši Vaší,*²⁵⁶ píše Karolině v lednu 1869. Kromě zmiňovaného *Kříže u potoka* přečetla koncem ledna toho roku ještě *Kantůrčici*, u které také nešetřila pochvalnými slovy²⁵⁷, v říjnu 1870 se v podobném duchu vyjádřila také o *Frantině*²⁵⁸ a v červenci 1871 kladně ohodnotila *Černého Petříčka*²⁵⁹.

²⁵⁵Karolina Světlá Elišce Krásnohorské, v Praze dne 13. června 1868, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 292-293.

²⁵⁶ Eliška Krásnohorská Karolině Světlé, v lednu 1869, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 311-312.

²⁵⁷ „*Vaše Kantůrčice! Co mám o ní říci? Z kousku, který z ní mi znám, již mám takovou radost – takovou radost, jako kdybych si byla s Vámi pohovořila! Tot' obrázek tak rozkošný, plný původnosti a věrné pravdy – jako bych Vás vypravovat slyšela a při tom viděla na Vaší tváři zápal tvoření.*“ Eliška Krásnohorská Karolině Světlé, v Plzni dne 30. ledna 1869, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 315.

²⁵⁸ „*Nečtla jsem ještě nikdy poetického životopisu čili „podobizny“ vyznamenávajícího se tak klasickou objektivností a při tom tak životaplňnou plastikou, tak vynikající původností a tak uchvacující tklivostí. Postava to velikánská, samorostlá a neodolatelně pravdivá jako příroda sama, nezkalený to typus lidskosti a šlechtetných jejích pudů. Frantinu ovívá divoká jakás velebnost jako dech pralesa, člověk mimovolnou úctou jí se klaní, vidě ji v duchu před sebou. Rysy její tak velkolepé, určité, jednání její tak důsledné, nutné, názory její tak ustálené, nesklonné, cit její tak celý a mocný – Přečetši ji vzpomínám na ni, jako bych byla krásnou sochu viděla, ne sochu, ale skupení významných soch. Čeledín i loupežník jsou typy rovněž tak ryzími, zvláště onen. Jednoduchá kresba jeho povahy svědčí o ruce mistrné, o umělosti nedostižné, o bezpečnosti génia. Nechci se více zmiňovat o kulturní ceně Vaší práce, tu sama zajisté dostatečně uvažujete, hledím na Frantinu pouze co na dílo umělecké,*

Pročítáme-li vydanou korespondenci těchto dvou dam, zjistíme, že Eliška Krásnohorská dobře znala většinu děl Karoliny Světlé²⁶⁰ (mnohá z nich četla opakovaně) a šetrně řečených výtek na adresu konkrétních prací tu najdeme poskrovnu. V souvislosti s přípravou sebraných spisů Karoliny Světlé Eliška začátkem sedmdesátých let v jednotlivých dopisech postupně zrekapitulovala všechny čtenářské zkušenosti s ní a v listopadu 1871 výjimečně přiznala, že při první četbě ji *První Češka* zaujala mnohem více než *Láska k básníkovi*, ale připustila zároveň, že při druhém čtení by mohla svůj názor změnit: „*Byla jsem nadšena, když jsem „První Češku“ poprvé čtla, líbila se mi tehdy mnohem lépe než „Láska k básníkovi“, a jsem zvědavá, co bude se mi nyní lépe líbit, vkus mění se navzdor estetickým pravidlům ustavičně.*“²⁶¹ Nepřestala však nikdy vyčítat Karolině přílišnou sebekritiku a někdy dokonce až ironický výsměch, se kterým přistupovala k vlastní tvorbě v roli čtenářky. Samozřejmě můžeme i v těchto názorech hledat náznaky stylizace či falešné skromnosti, ale postoj autorky Karoliny Světlé jako věčně nespokojené čtenářky vlastních prací je zároveň zcela přirozený a pochopitelný. „*Jak se těším, že zase s Tebou prožiji ta dlouhá, dlouhá léta snažení a tvoření, klamů a poznání, mraků a paprsků. Dávno již neviděla jsem Tvé první práce, Ty ošemetná se jim posmíváš, nemáš ale k tomu práva, nechť se ti zdají jakkoli dětinskými, vím, že k nim budu vděčnější než Ty, vím, že mne nevýslovně dojmou, snad pak řekneš i o mně jako o Gollovi, že jsem tak dětinská jako ony. Kéž bych byla! Chtěla bych být dítětem, které by tak pravdivě psát a hluboce myslet umělo, jako to dítě, které psalo „Několik listů z rodinné kroniky“, „Krejčíkovu Anežku“, tu nezapomenutelnou „První Češku“, „Na úsvitě!“ jak se těším na všechny ty povídky a novely, jichž hrdinky předstupovaly přede mne v tak skvělých barvách, pohližejíce na mne tak temnými důmyslnými očima, že se mi až o nich zdávalo. Že jsi mužské povahy líčila v tak šerém světle, o tom jsem si tenkrát myslela, že jest to pravda, a všechny ženštiny že jsou tak ctnostné jako Tvé hrdinky, Ty a já. Řada Tvých spisů bude nejušlechtlejší,*

stoupáte vzhůru a vzhůru, a s rozkoší, s nadšením, s neskonalou vděčností sleduji Vás zrakem i srdcem svým!“ Eliška Krásnohorská Karolině Světlé, v Plzni dne 11. října 1870, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 342.

²⁵⁹ „*Nemohu Ti vyslovit, s jakým to citem jsem jej odložila, s jakým to radostným pláčem chtěla bych zlíbat Tvé drahé ruce, nimiž jako nějaký černokněžník sypeš poklad za pokladem, jako by to hračka byla.*“ Eliška Krásnohorská Karolině Světlé, 10. července 1871, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1859, s. 376-377.

²⁶⁰V dopisech dále pozitivně reagovala na Hubičku, Zvonečkovou královnu, Nebožku Barboru, Nemodlence, Krejčíkovu Anežku, Na úsvitě a Upomínky.

²⁶¹ Eliška Krásnohorská Karolině Světlé, 10. listopadu 1871, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 387.

*povzbuzující perspektivou rostoucí a zúrodňující se činnosti, bude to pohled povznášející na povzlet génia. Pohledneš na stupně svého pochodu zpět a budeš klidnější, smířenější s sebou i světem, pocítíš snad záblesk blaha, po němž prahneš,*²⁶² ujišťovala Eliška koncem dubna 1871 Karolinu Světlou, že i ostatní čtenáři mají na její dílo podobný názor jako ona a že nemá důvod o sobě jako úspěšné autorce pochybovat. Vždyť vůbec nevádí, když kniha čtenáře rozpláče, může mu tak pomoci zbavit se bolesti a starostí, nelze přece psát knihy, které nedokáží nic jiného než pobavit: „*A neříkej, že ještě nynější Tvé práce tě neuspokojují, že umíš čtenáře jen roztesknit, rozplakat, ne však oblažít... Či myslíš, že mnohá sklíčená duše nevyplakala nad knihou Tvou svůj bol, že nevyplakala si mír, jehož by jí nedala žádná kniha pro zasmání a pro zábavu? Jdiž, to není Tvé opravdové mínění. Či vytýkal někdo Shakespearovi, že diváky rozpláče, že jest příliš hluboký a tragický? Jest šílená Ofélie, ten typus nejhlubší bolesti, méně krásna než Julie v opojení blaženosti? Či skutečně chtěla bys své čtenáře – bavit? to jest strašný pojem – bavit, tak jak se tomu obyčejně rozumí. – Přemýšlej, proč čte Tě lid, proč ctí, pláče s Tebou, a věří tomu bolu, jež líčíš, oddává se mu celou duší? Proč líbí se Tvé knihy Tvé služce, mlékařce atd., a proč tytéž osoby nevěnují tolik důvěry a lásky jiným spisovatelům? Jaký chceš ještě důkaz o tom, že Tvůj talent jest nade vše porovnání přesvědčující, opravdový, mohutný, hluboký! Můžeš o tom pochybovat?*“²⁶³ Pročítáme-li uvedený citát pozorně, zjišťujeme, že také Eliška Krásnohorská podezírala svou kolegyni z falešné skromnosti a nevěřila tak docela jejím přehnaně kritickým a výsměšným slovům. Vidíme však také jasně, že Karolině Světlé bohatě vynahrazovala vše, co jí údajně nedokázala poskytnout Božena Němcová. Ač byla Eliška o celých sedmnáct let mladší, dokázala být coby vzdělaná a emancipovaná žena své kolegyni rovnocennou partnerkou, nejen v diskusi o literární scéně doma i v zahraničí, dosáhla stejné úrovně také ve vlastní tvůrčí činnosti a v neposlední řadě Karolině Světlé jistě imponoval její přístup k životu a obětování soukromého života ve prospěch práce pro národ a něžné pohlaví.

Karolina Světlá v jednom z dopisů přirovnala Elišku Krásnohorskou k německé spisovatelce, skladatelce a zpěvačce Bettině von Arnim (1785-1859)²⁶⁴, ale prorokovala jí lepší budoucnost: „*Ach kotě, Vy ani nevíte, jak často na Vás vzpomínám, jen Vám kvůli jsem čtla kdysi opět „Bettinu“ a více ještě než jindy se mi zdálo, že vy jste Bettinou českou, jenže*

²⁶² Eliška Krásnohorská Karolině Světlé, v Plzni 27. dubna 1871, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 373-374.

²⁶³ Eliška Krásnohorská Karolině Světlé, v Plzni 27. dubna 1871, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 373-374.

²⁶⁴ Vlastním jménem Elisabeth Catharina Ludovica Brentano.

*přijdete zajisté dále než ona, budete-li se svým talentem svědomitě nakládat.*²⁶⁵Eliška Krásnohorská pak přirovnávala Světlou k George Sandové, i když, stejně jako sama Světlá, neobdivovala její umění zcela bezvýhradně: „*Říkej si co chceš – já vidím v Tvých knihách všecky přednosti Sandové bez jejích vad, její skvělou a žhavou obraznost a hluboké porozumění životu, její mistrné líčení, krátce celé její umění, avšak bez přepjatých jejích některých náhledů, bez výstředností jejího citu. Ušlechtilý, zdravý rozum má u Tebe vrch nade vřením chaosu lidských vášní a myšlének, z něhož svá díla tvoříš. Ó kéž bys psala v tak příznivých okolnostech jako psala Sandová, pokud byla ve své síle, kéž bys mohla myšlenky své rozprávět v tak velkých rozměrech, tak zcela dle síly perutí svého génia, a ne dle délky šňůry, na které jej drží knihkupci a redaktoři!*“²⁶⁶napsala jí v dubnu 1872. Opět tu zřetelně zazněla, nejen v dopisech těchto dam nesčetněkrát opakovaná, stížnost na obvyklou praxi knihkupců a redaktorů literárních časopisů. Ti se v ušlechtilém zájmu podpořit rozvoj domácí literatury snažili pravidelně, a mnohdy zcela nekriticky, zásobovat domácí trh a stránky časopisů nejnovějšími českojazyčnými kusy, bez ohledu na obsahovou, jazykovou či stylistickou kvalitu textu, o řemeslném zpracování jednotlivých vydání nemluvě, a vyvíjeli tak nepříjemný, mnohdy až bezohledný tlak na nejdůležitější článek svého plánu, na autory samotné.

V osobní knihovně manželů Mužákových mezi dochovanými svazky se nachází jedenáct prací Elišky Krásnohorské: *Obraz novějšího básnictví českého*²⁶⁷a básnická sbírka *Z máje žiti*²⁶⁸vždy ve třech exemplářích, dále *Dítě Tábora*²⁶⁹, *Kukačka*²⁷⁰, *Rezedky*²⁷¹, dvě blíže neurčené práce dochované pouze jediným listem s dedikací z 8. března 1892²⁷² a její překlad

²⁶⁵ Karolina Světlá Elišce Krásnohorské, v Praze 13. června 1868, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 293.

²⁶⁶Eliška Krásnohorská Karolině Světlé, v dubnu 1872, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 405.

²⁶⁷Svazek č. 135 dedikovaný Karolině Světlé, svazek č. 136 připsaný Petru Mužákovi a svazek č. 137 bez dedikace, viz příloha Soupis dochovaných svazků.

²⁶⁸Svazek č. 131 dedikovaný 12. 1. 1871 Karolině Světlé, svazek č. 132 bez dedikace, svazek č. 133 dedikovaný Světlé v roce 1874 a opatřený razítkem dolnopasecké školy, viz příloha Soupis dochovaných svazků.

²⁶⁹ Svazek č. 138 dedikovaný Světlé 8. března 1892, viz příloha Soupis dochovaných svazků.

²⁷⁰ Svazek č. 139 bez dedikace, viz příloha Soupis dochovaných svazků.

²⁷¹Svazek č. 357 dochovaný pouze titulním listem s dedikací z 24. března 1892, viz příloha Soupis dochovaných svazků.

²⁷² Svazky č. 354 a 355, viz příloha Soupis dochovaných svazků.

*Childe Haroldovy pouti*²⁷³ George Gordona Byrona (1788-1824). V souvislosti s poslední jmenovanou prací Eliška začátkem ledna 1871 Karolině napsala: „*Viš, co teď zamýšlím? Číst nemohu a psát také ne, budu překládat a to sice – kousky z Byrona! Nemohu ho ovšem číst v originálu, ale doslovný překlad v próze musí mi jej nahradit. Durdík totiž praví, že Byrona nelze zčeštit v rýmech, což považuji za infamní urážku české řeči a českého umění. Či jest naše řeč méně ohebná než němčina? Komupak by to napadlo? A Durdík – Čech! Nestydí se veřejně to napsat a k tomu ve spisu tak učeném! Pan filozof myslí, že žádný nedovede, co nedovede on sám. Jeho kniha o Byronu mě dopálila, pomstím se mu – ukáži mu, že aspoň v jedné své výpovědi se zklamal.*“ Přiznala tu, že sice neovládá angličtinu a při překládání muset spoléhat na doslovný prozaický překlad, ale vynasnaží se dokázat českému filozofovi, překladateli a literárnímu kritikovi Josefu Durdíkovi (1837-1902), že závěry vyslovené v jeho monografii *O poesii a povaze lorda Byrona* jsou mylné. Ve svém snažení byla Eliška velmi úspěšná, ale pochvalných slov z pera své literární přítelkyně, soudě podle vydané korespondence, se nedočkala. Karolina Světlá dokonce měla ve své knihovně i onu kritizovanou Durdíkovu monografii²⁷⁴, ale jestli názor na ni s Eliškou sdílela, či jak se k ní stavěla, opět z vydané korespondence nevyčteme. Podobné mlčení nastalo i ohledně překladu *Pana Tadeáše* Adama Mickiewicze (1798-1855), který jí Eliška zaslala 22 srpna 1882.²⁷⁵ Jak je možné, že jindy tak kritická Světlá byla v případě Eliščinu tvorby zdrženlivá, ačkoliv sama ji prosila o co nejobektivnější posudek vlastních prací? V korespondenci se několikrát svěřila, jak je pro ni těžké hodnotit práce Eliškou zaslané, protože je jimi vždy tak uchválena, že není schopna slova. „*Vždyť jsem se Ti již mnohokrát vyznala, že se mi daří s Tvými pracemi zrovna tak jako s nejmocnějšími na mne dojmy, nejsem s to je rozebírat a říci: ten který záchvěv mne zvláště pohnul, vše splyne v takový celek nerozdílný, nerozlučitelný, harmonický, jakým jest pojem o kráse vůbec, cítím v nich dech božství, jeden z paprsků jeho a zůstávám němá při jeho jemného čela mého se dotknutí,*“ sdělila jí například v březnu 1874. Můžeme v tomto postoji spatřovat vděk k přítelkyni, která vlastní práce Karoliny Světlé většinou velmi kladně hodnotila, upřímnou snahu motivovat ji k další práci, ale v neposlední

²⁷³ Svazek č. 134 dedikovaný Karolině Světlé, viz Soupis dochovaných svazků.

²⁷⁴ Svazek č. 158, viz Soupis dochovaných svazků.

²⁷⁵ „*Přijmi, má nejmilovanější, s obvyklou andělskou shovívavostí svou Pana Tadeáše. Jest to první výtisk, který mi Grégr ukázal – pokradmu Ti jej posílám (tj. pošlu hned za psaním!), neboť kniha prý ještě nesmí na světlo až 15. na druhý měsíc – to viš, jaké bakule ti knihkupci vždy mají.*“ Eliška Krásnohorská Karolině Světlé, v Praze 22. srpna 1882, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 500.

řadě samozřejmě nelíčený obdiv k jejím schopnostem. Vzhledem k jiným výše uvedeným citacím a závěrům se nám však tato situace jeví přinejmenším zvláštní.

Připomeňme v této souvislosti vzájemnou korespondenci sester Rottových a zde proklamované názory starší z nich na tvorbu té mladší. Vyčetli jsme z ní vesměs kladné posudky jejích prací, především historických románů, a znatelnou snahu motivovat sestru k další tvůrčí činnosti. Dopisy Karoliny Světlé Elišce Krásnohorské však na tuto problematiku vrhají zcela jiné světlo. Jak jsme ukázali výše, na začátku šedesátých let nešetřila Karolina chválou na sestřinu tvorbu a ještě v červnu 1885 chválila především její historické romány²⁷⁶, ovšem z dopisů Elišce Krásnohorské z roku 1873 vyplývá stanovisko zcela opačné. „*Jsoutě to marionety, které sestra ve své povídce do Osvěty vytvořila. Nazvala ji „Přechody“! Doufám k bohu, že hodí vše do koše, ale vše, a že počne znovu. – Již nevím, jak bych k ní mluvila a jak jí radila, ve všem vidí úskok a obzvláště tenkrát, když s ní nejupřímněji smýšlím, nejméně mi věřívá. Zdá se mi, že nikdy nic tak slabého nevytvořila jako Valdsteina, ale jak si na něm zakládá, darmo mluvit. Její obor jest dětská povídka, novela z rodinného života, líčení domácích poměrův, to jest rozhodně šťastnou. Ale ona chce býti filozofickým spisovatelem par excellence, sociální látky á la Victor Hugo si hodlá teď obrati...já trnu, Eliško, ve vši pravdě trnu, zamýšlí cosi jako Notre Dame, Eliško, zapřísahám Tě, nezamlčuj mi ničeho, vidíš-li i mne na této dráze, pak mne varuj, a já hodím perem,*“²⁷⁷ napsala Karolina v květnu 1873 s prosbou, aby Eliška nedopustila u ní samotné podobnou nekritičnost k vlastní tvorbě a přecenění svých schopností. V srpnu 1873 se dokonce Elišce světila, že má ze sestřina trestuhodného plýtvání talentem „*zcela prozaicky bolení v břiše*“²⁷⁸ a nemá už sílu k jejímu

²⁷⁶ Viz citace v podkapitole Sdílení čtenářských zkušeností v dopisech se sestrou Sofií Podlipskou.

²⁷⁷ Karolina Světlá Elišce Krásnohorské, květen 1873, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 429-430.

²⁷⁸ „*Mámt' z toho všeho zcela prozaicky bolení v břiše. Jak se to zakončí? Co bude za dva tři roky? Nevím, zdali jsem se Ti již o tom zmínila, že napsala asi za týden neb dva, kdežto chodila s Mílinou denně na plavárnu a dopoledne měla různé chůze s venkovskými návštěvami, dvě dlouhé do kalendáře povídky. Nedosti na tom, vedle „Přechodů“ píše „Mateřské listy“ pro Otta a radostně mi zvěstuje, že je s nimi také již hned u konce. Takové věci se konečně při její metodě přec jen rychle dost piší, zanášá si dle Lichtenbergova příkladu, majíc jistou práci na mysli, vše co do jejího oboru padá, mezi čtením jiných o látce té spisoch do svých zápisek, přidá k tomu náhled svůj z toho vyplývající neb samostatný, a pojednání jest hotové a má vždy pěkný a lahodný ráz, neb neunavila se ni přemítáním, ni hloubáním!*“ Karolina Světlá Elišce Krásnohorské, v Pasekách dne 12. srpna 1873, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 440-441.

přivedení na správnou cestu.²⁷⁹ Eliška Krásnohorská negativní názor na tvorbu Sofie Podlipské s Karolinou sdílela a také odsuzovala především její příliš rychlé, neuspořádané psaní bez velkého přemýšlení. „Čtla jsem teprv nedávno poslední svazek jejího románu, co jsem si dovolila dříve říci, platilo o svazku předposledním. Ale věř, že mne zakončení to překvapilo – nikoli ale zakončení děje, neboť u Sofie nebylo lze očekávat zakončení jiné – ale ta rozervanost, ten nelad v uspořádání mě zrovna rozladil, mně to připadá jako skica a ne jako něco vypracovaného. Takové vady odpouštějí se začátečníku, jenž neví se svým materiálem kudy kam, ale ne osvědčenému spisovateli, nemyslíš? Ona k př. líčí nějaký duševní stav – teď ale následuje čin, jenž by z něho mohl neb měl vyplývat – a tak se řekly zbytečně věci, jichž by se čtenář bez zvláštního důmyslu sám domyslel, jinde zas se něco beze vši přípravy stane tak, že to vypadá jako náhoda. A jak vyčerpává Sofie každý motiv do nekonečna! rozdrobí jej na tisíc kousků a je pak s ním neunavitelná jako kaleidoskop – mne ale to unavuje, já si nemohu pomoci,“²⁸⁰ napsala Eliška a odhalila nám, že svůj názor na tvorbu Sofie Podlipské byla nucena poopravit, poněvadž předchozí svazek blíže nespecifikovaného románu zřejmě hodnotila kladněji než ten závěrečný. Definitivně tak utvrdila Karolinu v neblahé předtuše, že také jiní nezaujatí pozorovatelé sestřiny spisovatelské dráhy na její tvorbu postupem času nahlížejí s despektem.²⁸¹ Světlá se, nejen podle výše citovaných úryvků, jistě upřímně snažila sestře pomoci dobrou radou, ale nesetkala se u ní s pochopením, mimochodem i proto, že na straně Sofie se objevil významný zastánce, její budoucí zeť Jaroslav Vrchlický (1853-1912). „Jak dobře má sestra, že mne v ničem neposlechne a nikdy neposlechla. Lekala jsem se švindlu, varovala jsem před ním z ohledu nejen etického, ale i praktického, a ejhle! ona se vrhla literárnímu švindlu v náruč a pochodila co nejlépe. Stala se tchýní nejslavnějšího básníka, co jich kdy česká země měla, básníka, jemuž jeho umění výminečně vedle vavřínu i hojnost bankovek vynáší, žije co nejpříjemněji v kruhu své rodiny v sladkém vědomí, že si toho zasloužila, ba že si zaslouží

²⁷⁹ „Spěchá, ach spěchá k propasti a dá se do ní svým zlým duchem uvrhnouti asi jako její Hanuše oným mnichem. Padne do ní s podobně blouznivými pocity. Snad ji přec ještě nějaký anděl zachytí – ale bohužel já jím nebudu, ni Ty...“ Karolina Světlá Elišce Krásnohorské, v Pasekách dne 12. srpna 1873, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 440-441.

²⁸⁰ Eliška Krásnohorská Karolině Světlé, 1873, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 424.

²⁸¹ „Ba že jsem čtla zprávu přetruchlivou, téměř úmrtní – vždyť si mi sdělila, že nejen já, ale i jiní pozorují, kterák páše sestra na svém znamenitém talentu samovraždu.“ Karolina Světlá Elišce Krásnohorské v květnu 1873, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 429.

ještě mnohem více, co ji zajisté nemine, že i její práce, zetěm protežované, zlaté se dočkají odměny, kdežto já nešťastná nad tím, co se děje, co se dítí smí, krním, churavím, se trávím od samého kořene života, jsouc jí a jejímu kruhu předmětem soucitného výsměšku,²⁸² postěžovala si Karolina Elišce s trpkou ironií koncem srpna 1883. Karolině Světlé jistě prošla rukama celá řada sestřiných děl v rukopisné podobě před oficiálním vydáním, ale v dnešní knihovně najdeme pouze její *Dvě novely* věnované „zbožňované sestře Světlé“.²⁸³

Jaroslav Vrchlický je pak nejpočetněji zastoupeným autorem v dochovaném souboru knih nejen svými vlastními pracemi, ale především překlady²⁸⁴, vesměs²⁸⁵ opatřenými lichotivými dedikacemi.²⁸⁶ „Včera mi poslal Vrch. svůj italský překlad s psanou dedikací „Drahé tetince“. Co tomu říkáš? Jaké to nové zázračné doby naší literatury svítají, když oslovení takové bylo uznáno za přiměřené?“²⁸⁷ tázala se Karolina Elišky v listě ze 17. října 1884 opět s lehkou ironií. Tvůrčí činnost Jaroslava Vrchlického mohla Světlá zásluhou příbuzenských vazeb²⁸⁸ sledovat takřka z první ruky, jedním z hlavních informátorů jí byl synovec Prokop Podlipský, a o chystaných novinkách pečlivě informovala také Elišku. „Prokop mi sdělil, že má Vrchlický zas bůhvíco prací za lubem. Chystá knihovní drama „Julia Apostata“, pak překlad celého Danteho²⁸⁹ pro poezii světovou (kdežto chtěl přeložiti původně jen „Peklo“) a kdovíco ještě, co dosti určitě jsem si nepamatovala, abych Ti to spolehlivě sděliti mohla. Psal Prokopovi mezi jiným: „Mámť ve dvou redakcích ležeti básně, aniž tam na sazbu pomýšlejí, holí do toho!“ Není to básnický? Něžnost ta a zároveň krásný ten entusiasmus hluboce mne dojaly, doufám, že i Ty se cítíš pohnuta průjevem citů a zámyslů tak vznešených. V jiném dopise zas si stěžuje, že v prospektu jeho práce mu naschvál vytiskli místo „z hlubin“, „z blbin“. – Prokop je proň velice zaujat, avšak úplně již vystřízlivěl co se týče Sládka. Ví, že ničeho nečte a ničemu nerozumí. Založiv Lumíra chtěl prý vytvořiti zcela

²⁸²Karolina Světlá Elišce Krásnohorské, v Dolních Pasekách 24. srpna 1883, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 508.

²⁸³ Svazek č. 130, viz příloha Soupis dochovaných svazků.

²⁸⁴ Svazky č. 321-350, viz příloha Soupis dochovaných svazků.

²⁸⁵ U svazků č. 326. 330 a 332 dedikace chybí.

²⁸⁶ Viz kapitola Osobní knihovna Mužákových a podkapitola Dedikace v dochovaných publikacích.

²⁸⁷ Karolina Světlá Elišce Krásnohorské, v Praze dne 17. října 1884, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 532.

²⁸⁸ Jaroslav Vrchlický se 4. srpna 1879 oženil s neteří Karoliny Světlé Ludmilou Podlipskou.

²⁸⁹ Dante Alighieri (1265-1321) - jeden z nejvýraznějších italských básníků.

novou školu spisovatelskou N. I.²⁹⁰ navzdor, a teď nemůže býti bez Arbese, jenž se stal jeho rádcem a vůdcem. S Vr. a Zeyerem mnoho neděl již nemluvil, teprve před samými prázdninami se zas smířili. Zeyer se mu mstil ubezpečuje jej, že jeho „Amil“ se vejde do tří číslicek, kdežto se prý protáhne až do nového roku.– Vr. a Z. pomýšlejí o vydávání nové „revue“, jelikož prý Osvěta moderním požadavkům nevyhovuje a Šmilovskému platí dvojnásobný honorář, což ostatní spisovatele prý velice uráží,²⁹¹ napsala jí z Dolních Pasek koncem srpna 1877. Jestli byla Eliška skutečně pohnuta a co soudila o tvorbě Jaroslava Vrchlického, však bohužel z vydané korespondence nevyčteme. Také Josef Václav Sládek (1845-1912) a Julius Zeyer (1841-1901) jsou ze strany Elišky Krásnohorské ponechání bez komentáře, ovšem chráněnce Karoliny Světlé Jana Nerudu (1834-1891) koncem ledna 1868 otevřeně kritizovala: „Čtla jsem Nerudovy „Knihy veršů“. Jaká škoda, že ten člověk se tak zanedbal, on má přece jen mnoho originálnosti, navzdor své drsnosti. Kdyby se byl záhy ošlejšoval a ne stále v kalu brodil, mohla z něho být perla. Takto ale zůstane těch několik básniček jeho prvním a posledním dobrým dílem. Když jsem knihu zavřela, byla jsem nemile dojata a zarmoucena.“²⁹² Ale postupem času, nepochybně také zásluhou Karoliny Světlé²⁹³, zaujala k Nerudovi smířlivější postoj, dokonce se přiklonila na jeho stranu v názoru, že by Světlá měla napsat drama, či zdramatizovat některou z již vydaných próz, ačkoliv velmi dobře znala její odtažitý vztah k divadelním prknům.²⁹⁴

Z okruhu Májovců, autorů nejbližších obdivované Karolině Světlé, se Eliščina kritika překvapivě nevyhnula ani Vítězslavu Hálkovi (1835-1874). „*Jak se Ti líbí Hálkova povídka v Květech? Mně se líbí dobře, jen kdyby Hálek zanechal té ošklivé manýry u vypravování. Zdá*

²⁹⁰ Národním listům.

²⁹¹ Karolina Světlá Elišce Krásnohorské, v Dolních Pesekách 28. srpna 1877, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 473-474.

²⁹² Eliška Krásnohorská Karolině Světlé, v Plzni 26. ledna 1868, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 288.

²⁹³ „*Jak znamenité básně teď píše „velvezír“ (přezdívka pro Jana Nerudu) do „Lumíra“.* Čítáváš je? Předstihují prý daleko náš věk a světová literatura nemá prý nic podobného. Také jsou tam uveřejněné všechny příznivé posudky o jeho fejetonech z listů polských a chorvátských.“ Karolina Světlá Elišce Krásnohorské 9. srpna 1877, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 472.

²⁹⁴ „*Jako mnoho jiných i on tedy upozorňuje Vás na znamenité dramatické nadání Vaše. Škoda, že tak málo lásky k divadlu máte, nepochybují, že hlasové oni pravdu Vám věstí, ano přesvědčena jsem, že byste své vlastní očekávání předčila, kdybyste se o drama pokusila. Podivno, že jsem si této přednosti Vaší dosud nepovšimla, snad známá mi lhostejnost Vaše pro divadlo byla toho příčinou.*“ Eliška Krásnohorská Karolině Světlé, v Plzni 18. února 1869, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 319.

se mi, že má Hálek vzdor všem hloupostem, které napsal, ještě zdravé jádro, kéž by ho konečně vzdělal!“²⁹⁵ napsala Karolině začátkem dubna 1874 o muži, kterému vděčila za uvedení na literární scénu. Jistě se tu projevila typická kritičnost mladé generace vůči příslušníkům té starší, ale možná se tu již ozývá vliv Karoliny Světlé, která Elišku v korespondenci několikrát upozornila na úpadek soudobé domácí literární scény oceňující jednotlivá díla nikoli podle kvality, ale na základě pohlaví jejich tvůrců.²⁹⁶ Nenajdeme mnoho autorů, kteří by se dočkali od čtenářky Karoliny Světlé jednoznačného pozitivního hodnocení, a když se to některým přece jen podařilo, ne vždy si jej dokázali dlouhodobě udržet. O jejich ženských protějšcích pak platilo to samé, jak jsme mohli vidět třeba na příkladu George Sandové.²⁹⁷ „Milada od Vlčka velmi se líbila, ač se potkala u kritiky s nemilosrdným úsudkem. Jestli' Vlček zajisté skvělý talent, až jen se dovzdělá, bude z něho chlapík, vše v něm ještě tuze elementární, hrozně málo četl, než začal pracovat. Zdá se mi, že studoval staré jen klasiky a pak Shakespeara, ostatním a modernějším živilům nevěnuje dosud žádné pozornosti. Je to znát na jeho přednáškách, kdež říká praznámé, zcela obyčejné věci, jsa přec patrně přitom přesvědčen, že praví cosi zbrusu nového. Totéž platí o jeho knize „O národní osvětě“, v níž každá věta každému vzdělanci přeznámá a běžná. Bude ho spisek ten zajisté jednou velmi mrzet. Jest velmi pilný teď, dohání všemožně, kdykoli s ním se sejdu, pozoruji na něm pokrok. Ted' má dlouhý román ve Květech, „Dalibor“, zdá se, že bude pěkný,“²⁹⁸ napsala Elišce o prozaikovi, dramatikovi a redaktorovi revue *Osvěta* Václavu Vlčkovi (1839-1908) v červenci 1868. Prvního února 1869 už o jeho *Daliborovi* prohlásila, že „byl mdlý“²⁹⁹ a začátkem června

²⁹⁵ Eliška Krásnohorská Karolině Světlé, 4. dubna 1874, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 365.

²⁹⁶ „Prosím Vás, přečtěte si nejnovější román Sabinův v Matici lidu, „Oživené hroby“, abyste poznala, co se u nás teď výborným románem nazývá. Jen když je to od muže, pak je to výtečné!“ Karolina Světlá Elišce Krásnohorské, srpen 1870, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 341.

²⁹⁷ „My nemáme v naší krásné literatuře, co by stálo za řeč, ale Němci také ne. Do těch novějších plodů není pranic, krom mluvy virtuosní, nadbytku obrazů a frází není v nich ani pravdy poetické, jakž teprv pravdy ryze skutečné. Že jsem se na Sandovou rozhněvala, snad jsem Vám již psala, její poslední román „Le dernier roman“ je hnusný, jako by ho psala kuchařka farářů.“ Karolina Světlá Elišce Krásnohorské 13. června 1868, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 295.

²⁹⁸ Karolina Světlá Elišce Krásnohorské 10. července 1868, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 298-299.

²⁹⁹ „Dalibor“ byl velmi mdlý, bez barvitosti časové, kontur určitých, mluvily o něm osoby v pěkné češtině, ale jádro jich hovorů bylo moderní, nevnikl dosti do kulturního života tehdejší doby, modernizoval jich názory. Musím se vždycky usmáti, zahovoří-li některý rytíř jako poslanec na sněmu pražském roku 1868.“ Karolina

1873 mu vyčetla, že ve svých historických novelách opisuje od Františka Palackého (1798-1876), ačkoli sám viní každou ženskou autorku z kopírování George Sandové.³⁰⁰ Nelitostná kritika se snesla také na Aloise Vojtěcha Šmilovského (1837-1883)³⁰¹, Ferdinanda Schulze (1835-1905)³⁰², Františka Věnceslava Jeřábka (1836-1893)³⁰³ nebo Jana Karla Hrašeho (1840-1907)³⁰⁴. Jednoznačně příznivého hodnocení se dočkal například Václav Beneš Třebízský (1849-1884) coby nenahraditelný tlumočnický českých dějin³⁰⁵ a jeho kolega Alois Jirásek (1851-1930) dokonce přiměl Karolinu Světlou, aby Elišce přiznala, že se ve svém ukvapeném kritickém úsudku zmýlila: „*Žalovala jsem Ti předešle na Jirásku, že klade svému hrdinovi do úst větu „žeť čas, abychom přestali nazývati naše vzkříšení zázrakem“.* I byla

Světlá Elišce Krásnohorské, v Praze dne 1. února 1869, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 318.

³⁰⁰ „*On má vidinu, že každá ženština opisuje Sandovou, tak asi jako on opisuje Palackého v historických svých novelách.*“ Karolina Světlá Elišce Krásnohorské 2. června 1873, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 433.

³⁰¹ „*Prosím Tě, mrkni na práci Šmilovského a zajisté se podiviš, kterak nemá o tom pojmu, co je prstonárodní a co sprosté, banální a triviální. Jeho filosof nešel k našemu lidu o moudrost, nýbrž sebral ji u tabulí osvícenských a pouťských u napolo opilých pánů farářů a kaplanů. To jsou průpovídky, o nichž se dle všeho domnívá, že jsou shakespearovské.*“ Karolina Světlá Elišce Krásnohorské, v Praze 26. září 1877, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 476.

³⁰² „*Můj ty bože, jak si ten Schulz zkomolil tu „Latinskou babičku“! Byla bych věru nad ní zaplakala. Četla jsi jeho Johánka z Nepomoku? Tromlitz je proti němu pravý velikán v komposici. Co dělá ten člověk, kam se ztrácejí všechny myšlenky z naší literatury, že v povídkách nezbyvá než hloupý klep, přežilá anekdota, nejvšednější chvast? K čemu umění při takovém realismu?*“ Karolina Světlá Elišce Krásnohorské, v Praze 19. září 1883, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 511.

³⁰³ „*Na štěstí mohu již teď velmi plynně a dosti dlouho, ovšem že jen při denním světle čísti, čehož důkazem, že jsem za včerejšek a dnešní dopoledne Jeřábka řádně probrala. Myslím, že hodlal tuto knihu vlastně sepsati pro potřebu dívčích škol, ale že mu bylo domlouváno k dílu velikému, vědeckému, do něhož se pln pochlebované marnosti střemhlav uvrhl, a v němž se jeho vědátorská sláva také asi provždy utopila.*“ Karolina Světlá Elišce Krásnohorské 25. ledna 1884, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 518.

³⁰⁴ „*Nejsrdečnější dík za Hrašeho. Jestli je ale vše v knize té tak správné jako líčení „vrchu světelského“, pak nevím, nevím. Přijal všechny omyly Vocelovy a k tomu přidal svoje vlastní. Mužák praví, abych mu dopsala, by učinil opravy v druhém vydání.*“ Karolina Světlá Elišce Krásnohorské, v Praze 13. října 1884, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 532.

³⁰⁵ „*Jestliť Beneš Třebízský přímo nenahraditelný, co tlumočnický českých dějin. V kterém srdci kvete jeho něha, z které duše sálá taková vřelost! Žádný, žádný se mu nemůže vyrovnati.*“ Karolina Světlá Elišce Krásnohorské, v Pasekách 22. června 1884, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 528.

*jsem výrokem tím tak popuzena, že jsem nečetla dále, že jsem si odstavec ten ještě jednou neprohlédla, nýbrž hrrr! dle krásného zvyku svého ihned si nad rouháčem zoufala. Když jsem se však den nato poněkud upokojila, knihu ještě jednou do ruky vzala, tu teprve jsem poznala, kterak slova svoje mínil. Nechce totiž, aby se nadále mluvilo o zázraku, kde bylo věci, o níž se jedná, věnováno tolik píce, síly, námahy, dobré vůle, ušlechtilé snahy a vřelé lásky od těch, již v ni se uvázali, od křísitelů našich. Není tedy naše vzkříšení než velikým, krásným činem stejně smýšlejících, v němž žádná nadpozemská moc neměla nejmenší účasti, jak by si snad sem tam některá zbožná duše ráda namluvila. Odpusť tedy mou mystifikaci, potrestala jsem se za ni sama co nejcitlivěji.*³⁰⁶

Podíváme-li se na vzájemnou korespondenci Karoliny Světlé a Elišky Krásnohorské z hlediska jinojazyčných literatur, zjistíme, že kromě německé a francouzské literatury se obě živě zajímaly také o polskou či ruskou literární produkci. „*Pohled' na Poláky : v politickém ohledu nejsou ani žádným národem, jejich existence není ani uznána, snad již ani německá etnografie o nich nemluví, při tom zevnějším živoření však uvnitř skutečně žijí, nežijí pro svět, avšak pro sebe a pro svou budoucnost, vzdělanost a literatura světová nesmí a nemůže jich ignorovat ! Kde nejde o hrubé násilí, jež dějinami politickými vládne, nýbrž o vyšší, tiché zájmy člověčenstva, tam jsou Poláci živým národem – to zůstane pravdou bez ohledu na to, že se k nám zachovali jako odštěpenci,*“ napsala Eliška Karolině na začátku listopadu 1871. Podobně jako Karolina Světlá, také Eliška Krásnohorská často kupovala a pročítala nejrůznější slovníky a kromě polštiny se snažila s jejich pomocí číst také v ruštině.³⁰⁷ Mezi polskými literáty našly obě dámy společného přítele, spisovatele Bronislawa Grabowského (1841-1900), který každé z nich dedikoval jednu ze svých knih - *Mscivoj i Svanhilda*³⁰⁸ byl připsán Elišce Krásnohorské a *Boruta*³⁰⁹ Karolině Světlé. Ačkoli se Grabowski nazýval

³⁰⁶ Karolina Světlá Elišce Krásnohorské v roce 1888, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence, Praha, SNKLHU 1959, s. 591.

³⁰⁷ „*Obyčejnou mou lekturou jsou slovníky : ruský, polský a francouzský. Šťastnou náhodou jsem si je zde mohla koupit a baví mne velice, neboť má líná, nespolehlivá paměť lépe pojímá formy než věci, slova než pojmy. Začínám ruštinu poněkud lépe číst a nabývat naděje, že snad za několik let – dříve však ne – budu ji čísti plynně. Nedovoluji si čísti jediné polské básně bez slovníku, a jakmile mi některé slovo jest nejasné, vyhledávám je, čímž ovšem nezvyšuji si pochoutky poetické, ale řeč lépe poznávám.*“ Eliška Krásnohorská Karolině Světlé, v Plzni 15. listopadu 1870, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 344.

³⁰⁸ Svazek č. 233, viz příloha Soupis dochovaných svazků.

³⁰⁹ Svazek č. 234, viz příloha Soupis dochovaných svazků.

„věrným ctitelem a přítelem“³¹⁰ Karoliny Světlé a několikrát ji v Praze navštívil³¹¹, nedokázal si její přízeň trvale udržet. „*Neustále chválil, co u nás nestojí za řeč a těch několik vynikajících zjevů, o nichž by se byl mohl vším právem s uznáním zmíniti, poctil ohrnutím nosu. Čím mu jsou Sedláčkovy Hrady, Nerudovy básně, historické črty Tůmovy, článek “Po Volze“ ve Světozoru a některé jiné články a práce v časopise roztroušené, na jichž názvy se pro tu chvíli nepamatuji, ale které měly svou cenu! On nechtěl o jiném slyšeti než Vrchlickém. To byl duch u něho více než slovanský, to jest polský. Také Zeyera nadmíru si oblíbil, krátce: jak soudil Olymp, tak soudil i on, přidávaje k olympické impertinentnosti ještě dávku své lokální. I podobalo se mi zrovna, že nás chce zmásti, na nescestí přivésti úsudky svými a přispěti k našemu úpadku,*“³¹² psala rozmrzelá Světlá Elišce v červnu 1884 s tím, že na rozdíl od ní již na Poláky zanevřela docela.³¹³ Svou knihu jí ovšem Grabowski věnoval až v červenci 1890, takže polskou literární scénu přece jen úplně neztratila.

Z ruských literátů okouznil Karolinu Světlou Fjodor Michailovič Dostojevský (1821-1881)³¹⁴, z dopisů Elišky Krásnohorské víme, že oceňovala také Ivana Sergejeviče Turgeněva (1818-1883)³¹⁵ a v Rusku hledala inspiraci k řešení ženské otázky. „*Kdož nezná v Rusku nejnovější plody beletristické literatury, platí za nevzdělance a kdyby měl sebe větší jiné vědomosti. Ženštiny mají v Petrohradě tolik osmitřídních gymnasií jako muži, jsou lékařkami,*

³¹⁰Ve své knize Boruta zanechal Světlé 10. července 1890 toto věnování: „*Slovutné paní Karolině Světlé věrný ctitel a přítel spisovatel.*“

³¹¹V dopisech informovala Světlá Krásnohorskou o návštěvách Grabowského v letech 1868, 1869, 1876, 1880 a 1884, viz Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 327, 465, 489, 522-523.

³¹² Karolina Světlá Elišce Krásnohorské, v Dolních Pasekách 10. června 1884, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 522-523.

³¹³„*Jak dlouho se ještě hodláš s Poláky a Polačkami trápit? Já jsem se jich odřekla při poslední návštěvě Grabowského.*“ Karolina Světlá Elišce Krásnohorské, v Dolních Pasekách 10. června 1884, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence, Praha, SNKLHU 1959, s. 522.

³¹⁴„*Ale zato Dostojevský! Jaký to velikán, jaký to Kristus! Ač jeho román vrhal nejhlubší stíny po celé prázdniny mi do duše, přec stíny ty jsem slzíc líbala, a nepřišly-li noviny, tu neměl den ten pro mne významu. Jaké to slunce pravdy, lásky za těmito stíny se skrývalo!*“ Karolina Světlá Elišce Krásnohorské, v Praze 19. září 1883, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 511.

³¹⁵ „*Turgeněva neodvažuji se posuzovat, v tom jest mnoho cizích mi posud žvlů, jsem jaksí ještě mláda, abych mu mohla dobře rozumět, ale Ty tuším si ho tak vysoko ceníš jako já Tebe.*“ Eliška Krásnohorská Karolině Světlé v roce 1873, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 421.

*budou advokátkami, dostanou universitu,*³¹⁶napsala Elišce Krásnohorské v srpnu 1870 při příležitosti návštěvy jistého bývalého ruského emigranta Kelsieva v Praze.

Počátkem dubna 1871 sáhla Karolina Světlá do své knihovny a kromě několika dalších neznámých knih půjčila Elišce Krásnohorské povídky norského prozaika a dramatika Björnsterne Björnsona (1832-1910), které Eliška již znala z dřívější četby a velmi je oceňovala.³¹⁷I Světlá blíže nespecifikovaný povídkový soubor musela velmi dobře znát, když jej uznala za vhodnou četbu pro svou přítelkyni, ale v souboru dochovaných svazků z osobní knihovny Mužákových jej nenajdeme, ani žádné jiné dílo tohoto autora. Další severan, tentokrát Hans Christian Andersen (1805-1875), přibyl do knihovny Karoliny Světlé darem od sestry Sofie Podlipské, ale obdarovaná se v dopise Elišce Krásnohorské svěřila, že jeho *Märchen meines Lebens*³¹⁸ jsou sice velmi zajímavé, ale neudělaly na ni příznivý dojem. Našla dokonce jistou analogii mezi dánským autorem a sebou samotnou: „*Jestíť to velmi zajímavá kniha, ale – nezůstavila ve mně příznivého dojmu. Na počátku velice mne dojal líčením svého dětství a své mladosti, ale ku konci jsem se dopálila na to neustálé vypočítání, jak se dieser König k němu měl, kterak s ním mluvila jene Königin*³¹⁹, u kterého obědval prince a u které večerel princezny atd. Bylo by to věru k nepochopení, proč právě takové věci vypravuje, kdyby se nebyl dříve o tom zmínil, jak dlouho nebyl ve vlasti oceněn, a co mu všechno vrstevníci jeho dělali, aby ho zničili a z dráhy odvrátili. Důkazy přízně vysokorodých osob byly pak lékem srdci jeho až příliš citlivému. Velmi dojemně líčí, kterak jsa nějakým bohatým přítelem vypraven do Paříže, nadarmo po mnoho a mnoho měsíců čekal na lístek přívětivý z vlasti, ale marně. Tu, trvám právě o Štědrý večer, dojde ho veliký list, za kterýž básník nebohatý a závislý velké musil zaplatit porto. Rukama radostí se třesoucima ho otevřel a hle, vypadl z něj tištěný hanopis v žurnále nejrozšířenějším na jeho práce a osobu uveřejněný! Býval kritikován od lidí, kteří fakticky jeho práce ani neznali, k čemuž beze studu se přiznávali, došel v Dánsku teprve uznání, když ho počalo Německo velebit. Nemýlím-li se, tož přeložil svoje práce do němčiny sám. Nejčastěji mu bylo vyčítáno, že neumí pravopisně psát a nezná nejjednodušších pravidel mluvnických. Nechodil nikdy do pořádné školy, scházelyť mu elementární vědomosti,

³¹⁶ Karolina Světlá Elišce Krásnohorské v srpnu 1870, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959. s. 340-341.

³¹⁷ „*Děkuji Ti opět a opět za knihy, Björnsona čtla jsem asi před pěti léty, ale s rozkoší budu číst povídky jeho znova, pamatuji se, že jsou osvěžující jako horský pramen, zdravé a půvabné.*“ Eliška Krásnohorská Karolině Světlé, 4. 4. 1871, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 365.

³¹⁸ Pohádka mého života, autobiograficky laděný román.

³¹⁹ „*Jak se tenhle král k němu měl, kterak s ním mluvila tahle královna...*“ (překlad MV)

jichž nebyl nikdy již s to si vydobýt. Při těchto jeho steskách živě jsem pocítila všechny svízele svoje, i mě se dařilo jako jemu, vím, co to zápasit takovými nepřáteli jako je pravopis a mluvnice... Jsou nepřemožitelní a tisíckrát nebezpečnějšími odpůrci a soky než nejedovatější kritik.“³²⁰ Podobnost mezi Andersenovým a vlastním životním příběhem viděla Světlá tedy především v nedostatečném vzdělání a problémy se zvládnutím jazyka. Upozorňovala na tyto nedostatky i Elišku Krásnohorskou, když jí dávala číst své práce a prosila o shovívavost ohledně pravopisných a stylistických chyb.³²¹ Mluvnice a jazykových příruček měla Světlá ve své knihovně velké množství, část z nich se dochovala dodnes³²², ovšem zmiňovaná Andersenova kniha nikoliv, pouze jeho *Povídky a báchorky*.³²³

Karolina Světlá se Elišce v korespondenci několikrát svěřila, že četba jí sloužila také jako zdroj inspirace k vlastní tvorbě. Ovšem ne vždy byla s volbou konkrétní literatury spokojena, v některých případech jí spíše zamotala hlavu, než ujasnila některé problémy, jak se dozvídáme například z listu z 23. února 1869: „Člověku věru vlasy vstávají, vidí-li, co ta ženská přečte do týdne za haldy kněh,“ říkává ted' můj muž. Čtu ted' skutečně velmi, velmi mnoho, abych se nasýtila, než se dám zas do psaní nové práce pro „Matici“. Mezi psáním, jak jsem předtím se zmínila, hladovím a žízním trávivši jako v zimě jezevec jen z vlastního tuku. Přečtla jsem ted' mnoho vesnických povídek, snad co jich má německá literatura, ale jak málo pravdivého jsem našla, jak málo ušlechtilého! Budu skoro ráda, až mi dojde předplacení, při některých spisech se mi zdá, nejen že jsem ničehož nevyzískala, ale že jsem si mnoho již jasných pojmů zkalila a mnoho již vytríbených náhledů o tom či jiném opět co nejutěšeněji spletla.“³²⁴ Zásadou vydané korespondence s Eliškou Krásnohorskou můžeme také vystopovat, jakými cestami se Karolina Světlá dostávala ke knihám, že nespolehala pouze na

³²⁰ Karolina Světlá Elišce Krásnohorské, v Praze 2. ledna 1869, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 310-311.

³²¹ „Odesílám Vám svou nejnovější práci. Nezapomeňte čtouc ji, že jsem v šestnáctém roce spatřila první knihu českou a v sedmadvacátém od té chvíle, co ze školy jsem vystoupila, ponejprv zas vzala péro do ruky, abych jiného napsala než některému příbuznému vzdálenému dopis k svátku.“ Karolina Světlá Elišce Krásnohorské, v Praze 26. prosince 1868, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 306.

³²² Viz kapitola Osobní knihovna manželů Mužákových a příloha Soupis dochovaných svazků.

³²³ Svazek č. 169, viz Soupis dochovaných svazků.

³²⁴ Karolina Světlá Elišce Krásnohorské, v Praze 23. února 1869, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 320.

vlastní domácí knihovnu a svazky půjčené či darované od přátel³²⁵, pravidelně knihy nakupovala³²⁶, předplácela si časopisy včetně literárních příloh³²⁷ (i když, jak vyplývá z citovaného úryvku, byla občas ráda, že předplatné brzy skončilo) a koncem osmdesátých let využila také možnosti zapůjčit si požadovanou literaturu u knihkupce Eduarda Valečky.³²⁸

Velmi častým tématem vzájemných dopisů obou dam je obsah dobových časopisů, do kterých obě dvě přispívaly a pravidelně je čítávaly. K těm nejčastěji zmiňovaným patřily *Květy*³²⁹ a *Světlozor*³³⁰ se svými literárními přílohami.³³¹ Nechyběly samozřejmě ani stížnosti na redaktory zmiňovaných listů a úroveň těchto periodik. „*To jste hodná, že jste Hálkovi něco zaslala, budu mít velkou radost, ale jen ničehož nedejte do „Světlozora“.* Ti mně tam zhanobili mou práci! Nevím, jestli naschval nebo z hlouposti či aby ušetřili místa. V posledních dvou číslech u každého odstavce pravidelně vynechali poslední dvě neb tři věty! Všecko, co

³²⁵ „*Frič mi zaslal svou knihu „Asjenův pád“.* Karolina Světlá Elišce Krásnohorské, v Dolních Pasekách 24. srpna 1883, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 508. O dalších darovaných knihách, opatřených osobní dedikací se podrobněji zmiňuje kapitola Osobní knihovna Mužákových.

³²⁶ Podrobněji viz kapitola Osobní knihovna manželů Mužákových a podkapitola Rozšiřování knihovny - nákupy knih.

³²⁷ „*Do prázdnin budu šíleně mnoho číst, již jsem si zas vzala dvojnásobný abonement...*“ Karolina Světlá Elišce Krásnohorské, v Praze dne 13. června 1868, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 295.

³²⁸ „*Zdali Tě zajímá věděti, co hlavně konám, tož věz, že tak šíleně mnoho čtu, jako když mi bylo 15 let. Velmi mi při tom napomáhá Valečkova Zápůjční knihovna. Ach, Eliško, ta moderní novelistika, jaká to trpytně čeřící voda.*“ Karolina Světlá Elišce Krásnohorské, v Praze 29. června 1888, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 590.

³²⁹ „*Mám zamluveny Květy a těším se nesmírně na Vaši novelu. Viděla jsem několik čísel Květů a byla jsem překvapena pěknými jejich obrázky, i módní příloha mne dosti uspokojuje. Mám z nich velkou radost. Ráda bych tam něco poslala, mám dvě novely rozepsané, ale nemohu nic dodělat.*“ Eliška Krásnohorská Karolině Světlé, v Plzni dne 26. ledna 1868, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 287.

³³⁰ „*Zajisté již víte, že bude Skrejšovský vydávat „Světlozor“, jehož nominelním redaktorem bude Tonner a skutečným Pfleger? Prorokuje se, že oba do roka zajdou. Skrejšovský počíná si velmi čile, získal nejlepší výtvarné síly, spisovatelům slibuje velký honorář.*“ Karolina Světlá Elišce Krásnohorské, v Praze dne 19. června 1867, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 276.

³³¹ „*Světlozor bude do třetiny beletristický, ostatní částě vyplní politika a věda. Započne románem Kollárovým, je prý klasický, nu vždyť to uvidíme. „Květy“ započnou Vlčkovou povídkou, sestřinou přednáškou, Hálek si přál i ode mne příspěvek, ale „zcela krátký“.* Stručnost je teď u Květů předností největší.“ Karolina Světlá Elišce Krásnohorské, v Praze dne 30. června 1867, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 276-277.

náleželo co nejnmutnější k ději, vymazáno, je to holá kostra, za niž se budu do smrti stydět. Ale je mi to výstrahou pro budoucnost, mám výbornou výmluvu, až by pan redaktor zas pro něco si přišel,“psala rozzlobená Světlá Elišce začátkem září 1867. Již z jiných citovaných úryvků, například ve vzájemné korespondenci sester Rottových, jsme mohli pozorovat, že přispívající autoři i redaktoři bojovali stále se stejnými problémy. Konkurence na časopiseckém trhu rostla a boj o čtenáře i přispěvatele byl nelítostný. Snaha co nejlépe zaplnit každé číslo hrála dost často v neprospěch kvality uveřejňovaných textů a rychlost, s jakou museli pracovat autoři, redaktoři i sazeči též nebyla ku prospěchu věci. Je však jasné, že dobová časopisecká produkce tvořila nedílnou a velmi přínosnou součást české literární scény - poskytovala čtenářům pestrou paletu nejrůznějších textů a představila celou řadu nových začínajících autorů.

2.4 Shrnutí

Nezanedbatelný vliv na mladou Johanu Rottovou měl vlastenecky smýšlející otec, stoupenec myšlenek Bernarna Bolzana (1781-1848). V domě paní kmotry, u které byl otec po příchodu do Prahy vychováván, fungoval v době Johanina dětství jistý druh literárního salonu, kde se diskutovalo například o Jeanu Paulovi (1763-1825), Johanu Gottfriedu Herderovi (1744-1803), Friedrichu Schillerovi (1759-1805) nebo Johanu Wolfgangu Goethovi (1749-1832). Postupně se Johana s těmito autory seznamovala vlastní četbou, ovšem nejvíce ji oslovila Schillerova *Pana orleánská* a některé pasáže se z ní učila zpaměti. Paní kmotra Johaně imponovala především schopností držet krok v literárních diskusích s mužskými návštěvníky salónu a obdivovala její přehled o dění na evropské literární scéně.

Johančin velmi kladný vztah k četbě se neshodoval s dobovou představou o výchově dívky z dobré rodiny. Četba byla považována za zahálku a nebezpečnou činnost probouzející v dívce příliš mnoho fantazie a odvádějící ji tak od mnohem prospěšnějších a praktičtějších domácích prací. Veškeré snahy rodičů odvést Johanu od četby byly marné, pravidelně čítala noviny a také knihy z nočního stolku své matky, které si nosila z tehdy jediné pražské Bárthovy zápůjční knihovny.

Zásluhou německého a francouzského vzdělání se Johaně otevřela cesta k hodnotné literatuře v těchto jazycích a již v mládí si osvojila také Písmo svaté. Právě modlitební knihy jsou pak jednou z mála dochovaných památek na dívčí knihovnu Johany Rottové – německy psaná modlitební knížka *Anleitung zu dem innern Gebeth* nese v roce 1837 a *Nebeklič* po

babičce Kateřině Voglové byl jedinou českou knihou v rodině Rottových. Rodinný přítel, policejní komisař Josef Kreuzmann, umožnil Johaně přístup k celé řadě zakázaných titulů německého klasicismu a romantismu, mezi kterými nechyběly ani básně Heinricha Heina (1797-1856). Téměř celou jeho *Knihu písní* společně s dalšími kusy mnohdy dnes již zapomenutých, převážně německy psaných, autorů (celkem 137 básní) si Johana vlastnoručně opsala do sešitu, který dnes najdeme v jejím osobním fondu v archivu Podještědského muzea v Českém Dubu.

Od roku 1846 se začala Johana společně s o tři roky mladší sestrou Žofií soustavně učit česky, koupila si Burianovu německy psanou učebnici češtiny a k svátku dostala svou první vlastní českou knihu básní Boleslava Jablonského (1813-1881). Žofie brzy sdílela s Johanou lásku ke knihám a sdělovaly si navzájem své čtenářské zkušenosti.

V muzejním archivu je uložen také sešit Johančiných dětských německých rukopisů, jedna z možných příčin konfliktu s učitelem, na který trpce vzpomíná ve svém literárním soukromí. Učitel po přečtení Johančiných prvních literárních pokusů důrazně varoval rodiče, aby nenechali dceru propadnout zrádné zálibě v četbě a jako odstrašující příklad zvolil francouzskou literátku George Sandovou, budoucí velký autorský i ženský vzor sester Rottových. Johana tehdy přestala docházet do školy a věnovala se pouze povoleným aktivitám vzorných měšťanských dcer – domácí výuce francouzské konverzace, hře na klavír a ručním pracím – ovšem ani na knihy zcela nezanevřela.

Domácí učitel a budoucí manžel Petr Mužák (1821-1892) poodhalil Johaně svět českých vlastenců a seznámil ji s domácí literární produkcí. Podle vlastních slov si oblíbila především básníky (Čelakovského, Erbena, Jablonského nebo Máchu), prozaiky, snad s výjimkou Boženy Němcové (1820-1862) a Josefa Kajetána Tyla (1808-1856), vinila z opisování od soudobých, mnohdy nepřilíš kvalitních, německých autorů. Z jinojazyčných prozaiků byl velkým oblíbencem Johany Rottové Walter Scott (1771-1832), poněvadž osudy skotského národa líčené v jeho historických románech, jí údajně nápadně připomínaly soudobé problémy Čechů v monarchii. V memoárech Karoliny Světlé se dočteme, že v Praze jejího dětství zněla mnohem častěji němčina a česky se mluvilo velmi špatně. Češtinu se Karolina začala učit společně se sestrou v šestnácti letech a ještě v létě 1857 přiznala sestře v jednom z dopisů, že jí stále dělá problémy. Když o pár let později posílala jednu ze svých prací k posouzení Elišce Krásnohorské, také ji prosila o shovívavost ohledně jazykové správnosti daného textu.

Po svatbě s Petrem Mužákem roku 1852 již mohla mladá paní svou čtenářskou vášeň naplno rozvinout bez jakýchkoli omezení. Knihy si často půjčovala od sestry či přátel, ale

především je sama kupovala. Osobní knihovna Mužákových byla také pravidelně zásobena zásluhou členství Petra Mužáka v Matici české, spolku pro vydávání českých knih. Po smrti jediné dcery Boženky v roce 1853 Johana Mužáková na radu švagra Josefa Podlipského zdokonalila svoji francouzštinu a naplno se vrhla na spisovatelskou dráhu. Společně s manželem pravidelně navštěvovala jeho rodinu v Dolních Pasekách a Světlé pod Ještědem, a tento kraj ji inspiroval také k volbě autorského pseudonymu.

V Podještědí sbírala inspiraci k vlastní tvorbě, podporovala zřizování českých škol a knihoven ve zdejších obcích, ale především se věnovala své největší zálibě, četbě. Nechávala si sem zasílat nejen knihy, ale také soudobý tisk a časopisy, takže neztrácela přehled o aktuálním dění na domácí politické i literární scéně. Hlavním spojovacím článkem s Prahou byla korespondence se sestrou Sofií Podlipskou, čtenářské zkušenosti a novinky z literárního světa si Karolina Světlá prostřednictvím dopisů čile sdělovala také s Eliškou Krásnohorskou.

Zaměříme-li se na sdílení čtenářských zkušeností v memoárech a korespondenci Karoliny Světlé, ukazuje se nám jako čtenářka pečlivá, přemýšlivá, ale zároveň velmi kritická. Nečinilo jí ovšem žádný problém svůj prvotní názor na určitý text či autora po opakovaném čtení upravit nebo dokonce zcela změnit. V jejím osobním fondu v Podještědském muzeu najdeme také sešit výpisků z přečtené literatury, kde se objevují citáty evropských literátů 19. století (například George Sandové, Alexandra Dumase, Henryka Sienkiewicze, Paula von Heyseho, Johana Wolfganga Goetha, Friedricha Schillera či Ernesta Renana) zapsané ve francouzštině, němčině či v češtině, označené však bohužel pouze jménem autora bez uvedení konkrétního titulu. Z obsahu zápisků poznáme, že Světlá kromě zajímavých příběhů vyhledávala v knihách úvahy filozofičtějšího rázu o smyslu lidského života, vědomí jeho konečnosti i o postavení umělce ve společnosti a jeho funkci v životě národa. Tyto soukromé zápisky snad nejlépe odhalují myšlenkový svět spisovatelky a společensky činné ženy ve druhé polovině 19. století. Na rozdíl od memoárových textů psaných s plným vědomím pozdějšího uveřejnění či korespondence adresované konkrétním osobám, se v těchto výpiscích z přečtených knih zřejmě příliš neprojevuje promyšlená autostylizace, případně autocenzura, se kterou musíme při interpretaci osobních pramenů vždy počítat.

Na zmínky o zajímavých čtenářských zážitcích a kritické hodnocení děl či autorů soudobé evropské i domácí literatury je velmi bohatá korespondence Karoliny Světlé se sestrou Sofií Podlipskou či „literární přítelkyní“ Eliškou Krásnohorskou, editovaná a vydaná

literárním historikem Josefem Špičákem³³² a opomenout nemůžeme ani dopisy sester Rottových s jejich první průvodkyní pražskou literární společností Boženou Němcovou.³³³ V korespondenci se sestrou Sofií Podlipskou Karolina Světlá několikrát nadnesla, že čeští autoři by se měli učit od svých francouzských kolegů, přesto ani oni nebyli ušetřeni kritiky. Vzhledem k prostoru a čase, ve kterém Karolina Světlá žila a s ohledem na výchovu, které se jí dostalo, jistě nepřekvapí, že vedle francouzské literatury zabírají značnou část jejího čtenářského horizontu německy psané texty. Vedle německy psané poezie a prózy, se kterou se podrobně seznámila již v dětství, si Světlá v dospělosti vybírá k četbě hlavně díla historická, přírodovědná nebo filozofická. Ze slovanských literatur je pak v korespondenci, vedle domácí české, zmiňována také literatura polská (hojně zastoupená v konvolutu dochovaných svazků z majetku manželů Mužákových) a ruská. Ke sblížení s polskou literaturou pomohl Karolině Světlé zřejmě Vítězslav Hálek, který ji přiměl k příspěví do jistého polského literárního časopisu. Později se Světlá přátelila s Bronislawem Grabowským a dalšími polskými literáty. O pravidelných návštěvách Grabowského v Praze informovala Světlá v dopisech i svou přítelkyni Elišku Krásnohorskou, která jej později také poznala osobně.

V korespondenci Karoliny Světlé najdeme několik důkazů o tom, že nebylo vůbec lehké její náročný čtenářský vkus plně uspokojit. Jen málo autorů se dočkalo bezvýhradně kladného přijetí, jakého se dostalo například Fjodoru Michailoviči Dostojevskému nebo Václavu Benešovi Třebízskému. Dokonce i velká oblíbenkyně mladé Karoliny Světlé George Sandová ji dokázala v dospělosti výrazně zklamat a přítel Bronislaw Grabowský ji zase postupem času rozzlobil svým názorem na českou literaturu a její představitele. Ani laskavá průvodkyně sester Rottových českým literárním a divadelním světem Božena Němcová se ze strany Karoliny Světlé nedočkala patřičného vděku, nevěnovala prý, podle jednoho z dopisů Elišce Krásnohorské, pozornost jejímu spisovatelskému talentu a bránila mu tak v rozvoji. Světlá sama se pak ve vztahu k Janu Nerudovi či Elišce Krásnohorské snažila působit jako laskavá mentorka a pozitivně motivovat své svěřence k další práci.

Zajímavou „lekturu“ čerpala Karolina hned z několika zdrojů, kromě bohatě zásobené domácí knihovny a darovaných či půjčených knih od přátel z literárních kruhů často využívala také fungující výpůjční služby pražských knihkupců. Osobní knihovna manželů Mužákových,

³³² Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959.

³³³ Němcová, Božena: Korespondence I. 1844-1852. Praha, Lidové Noviny 2003. Němcová, Božena: Korespondence II. 1853-1856. Praha, Lidové Noviny 2004.

o které podrobně pojednává následující kapitola, pak byla na oplátku otevřena všem zájemcům o kvalitní čtivo, včetně Boženy Němcové s rodinou nebo Elišky Krásnohorské. Čtenářské obzory se Karolina Světlá snažila rozšiřovat i obyčejným vesničanům v Podještědí, sledovala jejich čtenářské preference a nově zřízené knihovny či školy ve zdejších obcích ochotně zásobovala z vlastních zdrojů.

Jedním z hlavních témat korespondence Karoliny Světlé byla pochopitelně její tvorba, hodnocená buď pravidelnými čtenářkami Sofií Podlipskou a Eliškou Krásnohorskou nebo autorkou samotnou, mnohdy až přehnaně sebekritickou. Velmi pozorně sledovala Světlá spisovatelskou činnost sestry, svých přátel a generačních druhů a samozřejmě ani v jejich případě neváhala vedle pochvalných slov vyjádřit i případné negativní pocity z četby. Stranou zájmu nemohla zůstat dobová novinová a časopisecká produkce, která poskytovala autorům první příležitost publikovat své texty a seznamovala tak čtenáře s nejnovějšími plody domácí literární scény. Stížnostmi na obsahově nepřilíš kvalitní literární přílohy jednotlivých periodik, nepozornou práci vydavatelů a sazečů či bezohledné chování některých redaktorů se vydaná korespondence Karoliny Světlé jen hemží, totéž platí také v případě některých knihkupců a nakladatelů. Tehdy obvyklé psaní na zakázku bylo trnem v oku nejen Světlé, ale i Vítězslavu Hálkovi, Elišce Krásnohorské a mnohým jiným.

Sledujeme-li pozorně vzájemnou korespondenci Elišky Krásnohorské a Karoliny Světlé, nápadně nám připomene blízký vztah Boženy Němcové k sestřám Rottovým, především pak k mladší Žofii. Velmi podobná jsou i důvěrná oslovení, která pisatelky v jednotlivých listech používají. Jasně se nám ukáže také rozdíl charakterů dvou výrazných představitelk české venkovské prózy a bývalých přítelkyň, Boženy Němcové a Karoliny Světlé, který jistě byl jednou z příčin ochladnutí jejich vzájemných vztahů v padesátých letech devatenáctého století. Otevřená a přátelská Božena Němcová přijala obě slečny Rottovy prakticky ihned za své sestry, snad pod vlivem tehdejšího ideálu romantického přátelství, ovšem rezervované introvertní dámě Karolině Světlé trvalo dlouhých sedm let než si o sedmnáct let mladší kolegyni Elišku Krásnohorskou pustila blíže k tělu. Pro Elišku byla Karolina obdivovaným vzorem nejen na spisovatelské dráze, ale také jako bojovnice za zlepšení postavení žen ve společnosti a zkvalitnění dívčího vzdělávání. Eliška požívala u Karoliny dokonce takové důvěry, že jí posílala své práce k posouzení a snažila se jejími radami řídit. S Eliškou Krásnohorskou pojila Karolinu také záliba ve studiu jazyků, obě hojně nakupovaly nejrůznější slovníky a jazykové příručky. Dokázala jí být rovnocennou partnerkou v diskusi o literatuře domácí i zahraniční, dosáhla srovnatelných úspěchů ve vlastní spisovatelské činnosti a v neposlední řadě byla její vzornou následovnicí v práci pro národ i něžné pohlaví. Zároveň se

nebála občasných výtek na adresu své zkušenější kolegyně, především kvůli jejím ironickým výsměšným poznámkám o vlastní tvorbě. Překvapivé je, že jindy tak kritická a náročná čtenářka Karolina Světlá, byla v názorech na Eliščiny práce více než zdrženlivá a nedokázala provést jejich objektivní zhodnocení, ačkoliv sama jej od Elišky coby své čtenářky vyžadovala. Naopak velice negativně hodnotily obě dámy v sedmdesátých letech devatenáctého století tvorbu Karolininy mladší sestry Sofie Podlipské a vděčným námětem jejich dopisů z tohoto období se stal také básník Jaroslav Vrchlický, jehož tvůrčí činnost mohla Světlá zásluhou příbuzenských vazeb sledovat zblízka.

3 OSOBNÍ KNIHOVNA MUŽÁKOVÝCH

Osobní knihovna manželů Mužákových je částečně dochována v autentické skříní jako součást expozice Podještědského muzea v Českém Dubu v severních Čechách³³⁴. Většina knih v muzejním fondu je brožovaných, z některých máme do dnešních dnů dochována pouze torza, jiné lze identifikovat dokonce jen na základě titulního listu s dedikací. Podle číslování, které zavedl bývalý ředitel Podještědského muzea PhDr. Tomáš Edel (1951-2010), se zde nachází celkem 366 svazků, ale dochovaných knih je ve skutečnosti o jednu méně. Svazek označený číslem 182 chybí, jeho titul nenajdeme ovšem ani v seznamu vypracovaném doktorem Edelem, takže se pravděpodobně jedná o chybu v označení³³⁵. Ačkoliv se z původní knihovny do dnešních dnů zachovalo pouze torzo, patří bezpochyby k významným českým soukromým knihovnám druhé poloviny 19. století, dosud jí však nebyla věnována odpovídající odborná pozornost.³³⁶ PhDr. Tomáš Edel provedl soupis knižních jednotek v majetku manželů Mužákových na základě fyzicky dochovaných svazků, archiválií a zmínek o knihách či čtenářských zkušenostech v korespondenci i memoárových textech Karoliny

³³⁴V komentáři ke svým vlastním výzkumům bývalý ředitel Podještědského muzea PhDr. Tomáš Edel odhadl původní rozsah knihovny na více než 1000 svazků, do současnosti se jich ovšem dochovalo pouze 365. Dnes už také bohužel nemáme k dispozici všechny archiválie a materiály, se kterými pracoval.

³³⁵ Viz příloha Soupis dochovaných svazků.

³³⁶ Josef Špičák, autor biografie Karoliny Světlé (Špičák, Josef: Karolina Světlá. Praha, Melantrich 1980.) a editor jejích memoárových textů (Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959.) i korespondence (Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959.) se o existenci knih z majetku manželů Mužákových vůbec nezmiňuje. Doktor Tomáš Edel v komentáři k vlastní rekonstrukci knihovny hovoří o dobovém katalogu svého předchůdce a jednoho ze zakladatelů muzea Václava Havla (ředitelem v letech 1919-1961), který při svých výzkumech využil, a uvádí, že celá kolekce knih je od roku 1998 umístěna přímo v muzejní expozici.

Světlé. Tento katalog, laskavě zapůjčený vedením Podještědského muzea v Českém Dubu, se stal základním pramenem pro výzkum čtenářských zkušeností Karoliny Světlé a výchozím bodem pro sestavení „čtenářské biografie“ této spisovatelky.

Základ knihovního fondu vytvořily knihy, které si každý z manželů přinesl do společné domácnosti a tento soubor byl postupem času hojně rozšiřován hned z několika zdrojů.

V archivu Podještědského muzea nalezneme soubor 83 knihovních účtů z let 1870-1890³³⁷ nebo členskou legitimaci Matice české na jméno Petr Mužák s přesným záznamem odebraných knih a časopisů³³⁸ (odběratelem byl od roku 1846 a zůstal Matici věrný po celý život), podle kterých lze částečně rekonstruovat původní podobu knihovny. Nezanedbatelným příspěvkem k rozšíření knihovny manželů Mužákových pak byly četné dary od spřízněných osobností, kterým se budeme podrobněji věnovat v jedné z následujících podkapitol.

Rozklad knihovny, podle výzkumů PhDr. Tomáše Edela, zahájila sama Karolina Světlá, když řadu svých knih věnovala různým korporacím - sto svazků Občanské knihovně v Dolních Pasekách (1886), dalších sto svazků Čtenářské besedě ve Světlé pod Ještědem ve stejném roce, „balíček knih“ Akademickému spolku Jizeran v Praze (1889), neznámý počet knih Akademickému spolku Krakovec (1882) či Spolku pro zakládání knihoven v Jihlavě (1890), sedmnáct svazků Akademickému spolku Sázavan (1890), jednu knihu Družstvu pro zřízení lidové knihovny v Chrlicích (1898) a některé knihy také soukromým osobám, například architektovi Josefu Fantovi (1890). Po její smrti pak dědička Anežka Čermáková Sluková předala 103 knih Ústřednímu spolku českých žen (1899), dvě knihy Jaroslavu Rottovi (1900) a více než 300 svazků získal roku 1912 prosecký řídící učitel Josef Škoda³³⁹, synovec Anežky Čermákové-Slukové (1864-1947).

Právě Josef Škoda v roce 1923 daroval Podještědskému muzeu v Českém Dubu většinu dodnes dochovaných knižních jednotek (vesměs opatřených jeho vlastnoručním podpisem i razítkem) a časopisů manželů Mužákových, několik dalších knih muzeu věnovala sama Anežka Čermáková Sluková, neteř a sekretářka Karoliny Světlé.

Badatelsky velmi cennou součástí dodnes dochovaného souboru jsou bezesporu autorské výtisky vlastních prací Karoliny Světlé s velkým množstvím spisovatelčiných rukopisných

³³⁷ Viz archiv Podještědského muzea v Českém Dubu, osobní fond Karoliny Světlé, Doklady vlastní, kartony 1 a 2.

³³⁸ Viz muzejní archiv, osobní fond Karoliny Světlé, Doklady Petra Mužáka, karton 4.

³³⁹ Údaje o knihách věnovaných soukromým osobám a spolkům vycházejí z komentáře PhDr. Tomáše Edela k vlastní rekonstrukci knihovny manželů Mužákových.

poznámek a korektur³⁴⁰. V mnoha svazcích z knižního fondu Podještědského muzea v Českém Dubu nalezneme spolehlivé důkazy, že konkrétní knihy byly skutečně velmi pozorně čteny, jako jsou například vpisky tužkou či perem a podtržené či jinak zvýrazněné pasáže. Konkrétněji jsou zmiňovány, stejně jako autorské korektury ve vlastních pracích Karoliny Světlé, v příloženém Soupisu dochovaných svazků, ale jistě by si zasloužily mnohem důkladnější výzkum.

Další cesta se pak badatelům nabízí při nahlédnutí do časopisů z majetku manželů Mužákových, uložených v muzejních sbírkách. Na základě výzkumu PhDr. Tomáše Edela můžeme najít rukopisné poznámky Karoliny Světlé a její neteře Anežky Čermákové-Slukové v sedmnácti exemplářích *Ženských listů* nebo v šesti číslech pátého ročníku časopisu *Rozhledy* z roku 1895.

Dochovaný konvolut knih ovšem zdaleka neodpovídá původnímu rozsahu osobní knihovny manželů Mužákových a jistě také neobsáhne veškeré čtenářské zkušenosti svých majitelů. Zpřístupněním archivu Podještědského muzea v Českém Dubu se badatelům otevřel bohatý zdroj informací nejen o čtenářských zkušenostech Karoliny Světlé. Nejcennější jsou jistě výše zmíněné rukopisné poznámky v dochovaných knihách a časopisech, které nedokazují pouze fakt, že daný text byl skutečně minimálně jednou přečten, ale také vyzdvihují pasáže, nad kterými čtenářka přemýšlela, odhalují její způsob myšlení, vyjadřování a umožňují vnímavým badatelům nahlédnout do bohatého vnitřního světa jedné z významných osobností české literatury druhé poloviny 19. století.

3.1 Obsah knihovny

Nejstarší souvisle dochovanou vrstvu knihovny tvoří české knihy z majetku Petra Mužáka z let 1839-1852, často opatřené vlastnoručním podpisem. Jedná se o šestnáct svazků, které o svém majiteli mnohé vypovídají: jako mladík přicházející z venkova chce dobře poznat Prahu (*Průvodce po Praze s vedutou a plánem města* od Karla Vladislava Zapa³⁴¹), snaží se zdokonalit v českém jazyce (*Hankův Pravopis český*³⁴² nebo Malého *Krátká mluvnice česká pro Čechy*³⁴³), zajímá se o soudobou českou literaturu (Poláková *Vznešenost*

³⁴⁰ Autorské korektury nalezneme ve svazcích č. 116 a 117 (dva výtisky románu *Na úsvitě* vydaného v Koberově nakladatelství v Praze roku 1865), dále ve svazcích č. 119 a č. 121-124, viz Soupis dochovaných svazků.

³⁴¹ Svazek č. 26 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu, viz Soupis dochovaných svazků.

³⁴² Svazek č. 22 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu, viz Soupis dochovaných svazků.

³⁴³ Svazek č. 21 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu, viz Soupis dochovaných svazků.

přírody³⁴⁴, Máchův *Máj* se Sabinovým *Úvodem povahopisným*³⁴⁵, Erbenovy *Písňe národní v Čechách*³⁴⁶ a další), historii (*Děje království českého* Václava Vladivoje Tomka³⁴⁷, *Život Jana Augusty* od Jana Blahoslava³⁴⁸, Komenského *Historie o těžkých protivenstvích církve české*³⁴⁹ atd.) a studuje odbornou literaturu odpovídající jeho profesnímu zaměření (*Základové měřičství čili geometrie* od Vojtěcha Sedláčka³⁵⁰).

Petr Mužák (1821-1892) se stal profesorem krasopisu a kreslení na pražské reálce, zajímal se však také o fyziku, chemii nebo zeměpis. Důkazem nám mohou být tři dochované svazky pocházející z knihovny c. k. České reálné školy v Praze, opatřené školním razítkem: *Počátkové silozpytu* A. Baumgartnera³⁵¹, *Základové chemie čili lučby* Vojtěcha Šafaříka³⁵² a *Zeměpisný atlas* od Kozenna a Kováře³⁵³.

Karolina Světlá ve svých memoárech vzpomíná, jak vypadal byt mladého Petra Mužáka, když roku 1843 začal docházet k Rottovým jako soukromý učitel hudby: „V pokoji, jež obýval, stálo krásné piano, na které byl mistr. Knihovna ho také velice zajímala. Náležela zesnulému otci jeho žáka, jenž zemřel v nejlepších letech, všeobecně jsa litován. Šeptalo se o něm, že byl snad svobodným zednářem, ač zapaloval každého večera před sochou svatého Jana lampičku. Musil se Mužák starému pánovi zaručiti, že nikomu nevyzradí, že shledal mezi knihami celého Zschokke³⁵⁴, pokládaného pro svoje „*Stunden der Andacht*“³⁵⁵ za spisovatele velice nebezpečného, ba přímo podvratného.“³⁵⁶Z uvedeného citátu vyplývá, že Petr Mužák zdědil část své knihovny po otci některého ze svých žáků, ovšem ani jedno z děl zmiňovaného Heinricha Zschokkeho v současném souboru knih z majetku Manželů Mužákových nenajdeme.

³⁴⁴ Svazek č. 19 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu, viz Soupis dochovaných svazků.

³⁴⁵ Svazek č. 11 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu, viz Soupis dochovaných svazků.

³⁴⁶ Svazek č. 8 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu, viz Soupis dochovaných svazků.

³⁴⁷ Svazek č. 24 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu, viz Soupis dochovaných svazků.

³⁴⁸ Svazek č. 73 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu, viz Soupis dochovaných svazků.

³⁴⁹ Svazek č. 17 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu, viz Soupis dochovaných svazků.

³⁵⁰ Svazek č. 6 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu, viz Soupis dochovaných svazků.

³⁵¹ Svazek č. 84 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu, viz Soupis dochovaných svazků.

³⁵² Svazek č. 85 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu, viz Soupis dochovaných svazků.

³⁵³ Svazek č. 352 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu, viz Soupis dochovaných svazků.

³⁵⁴ Johann Heinrich Daniel Zschokke (1771-1848)- švýcarský prozaik a historik.

³⁵⁵ „Hodiny zbožnosti“ (překlad MV).

³⁵⁶ Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 382-383.

Knihy odebrané Petrem Mužákem na základě členství v Matici české mezi dochovanými svazky bezpečně poznáme podle matičního razítka uvnitř a zápisu v členské legitimaci.³⁵⁷ Z celkem 54 matičních svazků zaujme zejména kompletní dramatické dílo Williama Shakespeara v českých překladech, vydané v letech 1856-1872 v Praze³⁵⁸.

Prohlédneme-li celý soubor dochovaných knižních jednotek, jistě nás nepřekvapí, že nejpočetněji je zastoupena literatura domácího původu a překlady do mateřského jazyka. Vzhledem k jazykové výbavě Johany Mužákové a jejího manžela samozřejmě nechybí knihy psané v němčině a francouzštině. Překvapivě silné zastoupení však mají publikace polské provenience - celkem 89 svazků, přičemž pouze ve čtyřech případech se jedná o překlady (práce Michala Grabowského *Koliština i stepiv* překladu Karla Vladislava Zapa³⁵⁹, Vrchlického přebásnění *Tryzny* Adama Mickiewicze³⁶⁰, román *Cestou* Stanisława Przybyszewskiho³⁶¹ a příběh ze života polských Židů s názvem *Meir Ezofovič* od Elišky Ořeškové³⁶²), ostatní díla jsou v originále. Karolina Světlá tedy polštinu zřejmě dobře ovládala. Tuto domněnku podporují hned čtyři dochované jazykové příručky: *Krátká mluvnice jazyka polského pro Čechy* od Dominika Aloise Špachty (Praha 1850)³⁶³, *Kapesní diferenciální polsko-český slovník*, sestavený tábořským gymnaziálním profesorem Vilémem Vočadlem (vydán v Táboře roku 1893)³⁶⁴, *Zwieszla gramatyka Polska* Henryka Suheckiho (vychází v Praze roku 1859)³⁶⁵ a *Učebnice jazyka polského se zvláštním zřením k výslovnosti, obsahující mluvnici, rozmluvy a čítanku*, kterou pro školy i samouky sestavil Josef Paulík (vydána roku 1891 v Praze)³⁶⁶. V práci Wincenty Smoczyńskiho *Veselé podlaskie obrázky ludowy*³⁶⁷ pak při pozorném listování objevíme vpisky Karoliny Světlé tužkou i perem, vesměs překlady vybraných polských slov do češtiny. Znalosti získané studiem výše uvedených učebnic tedy úspěšně uplatňovala v praxi.

³⁵⁷ Členská legitimace je uložena v archivu Podještědského muzea v Českém Dubu.

³⁵⁸ Svazky č. 35 - 52 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu, viz Soupis dochovaných svazků.

³⁵⁹ Svazek č. 28 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu, viz Soupis dochovaných svazků.

³⁶⁰ Svazek č. 346 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu, viz Soupis dochovaných svazků.

³⁶¹ Svazek č. 207 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu, viz Soupis dochovaných svazků.

³⁶² Svazek č. 166 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu, viz Soupis dochovaných svazků.

³⁶³ Svazek č. 75 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu, viz Soupis dochovaných svazků.

³⁶⁴ Svazek č. 222 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu, viz Soupis dochovaných svazků.

³⁶⁵ Svazek č. 223 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu, viz Soupis dochovaných svazků.

³⁶⁶ Svazek č. 224 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu, viz Soupis dochovaných svazků.

³⁶⁷ Svazek č. 273 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu, viz Soupis dochovaných svazků.

Dochovala se nám také publikace Stanisława Leliwy *Galerya wspolacznych znakomitosci* z roku 1883³⁶⁸, obsahující polsky psaný medailon Karoliny Světlé s portrétem, podle kterého lze usuzovat, že určité povědomí o české literátce měly i polské intelektuální kruhy.

Anglická krásná literatura je reprezentována devatenácti svazky, osmnáct z nich tvoří výše zmíněné kompletní dramatické dílo Williama Shakespeara (1564-1616) v českých překladech³⁶⁹ a doplňuje jej *Childe-Haroldova pouť*³⁷⁰ George Gordona Byrona (1788-1824) v překladu Elišky Krásnohorské. Vzhledem ke společenské angažovanosti Karoliny Světlé v oblasti dívčího vzdělání a ženské otázky jistě nepřekvapí, že se zajímala o dílo anglického filozofa a liberálního politika Johna Stuarta Milla (1806-1873). Spis *O poddanství žen*³⁷¹ se dochoval pouze torzovitě, ale přesto v něm najdeme zatržené pasáže, stejně jako v práci *O svobodě*³⁷², což znamená, že obě díla byla se zájmem a pozorně přečtena. Na přední straně spisu *O individualitě*³⁷³ najdeme vlastnoruční podpis „K. Světlá“, který nejen přesně identifikuje majitelku, ale také může napomoci vrácení vypůjčené knihy do správných rukou³⁷⁴. Autogramy „K. Světlá“, případně „Světlá“ nebo „paní Světlá“ jsou opatřeny také všechny čtyři díly spisu Donalda Mackenzie Wallace (1814-1919) *Rusové doma* i druhé vydání dílu prvního³⁷⁵.

Nechybí samozřejmě ani díla výrazných představitelů německého preromantismu a romantismu. *Kniha písní*³⁷⁶ Heinricha Heineho (1797-1856) opět nese autogram majitelky a *Vilém Tell*³⁷⁷ Friedricha Schillera (1759-1805) i *Faust*³⁷⁸ Johanna Wolfganga Goetha (1749-1832) jsou ozdobeni věnováními překladatele Jaroslava Vrchlického. *Faust* je navíc dochován ve dvou naprosto stejných vydáních a také obě dedikace v nich jsou shodně datovány 16.

³⁶⁸ Svazek č. 270 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

³⁶⁹ Svazky č. 35-52 (viz Soupis dochovaných svazků).

³⁷⁰ V knižním fondu Podještědského muzea v Českém Dubu označeno jako svazek č. 134 (viz Soupis dochovaných svazků).

³⁷¹ Svazek č. 205 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

³⁷² Svazek č. 204 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

³⁷³ Svazek č. 202 ve fondu Podještědského muzea v Českém dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

³⁷⁴ Kromě v textu zmíněných titulů se dochovala ještě práce *Úvahy o vládě ústavní* (č. 203 v Soupisu dochovaných svazků).

³⁷⁵ Svazky č. 180, 181 a 183-185 (viz Soupis dochovaných svazků).

³⁷⁶ Svazek č. 154 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

³⁷⁷ Svazek č. 347 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

³⁷⁸ Svazky č. 328 a 358 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

ledna 1891. Naturalistické drama německé provenience pak zastupují Max Halbe (1865-1944)³⁷⁹ a Gerhard Hauptmann (1862-1946)³⁸⁰. Velkým oblíbencem Karoliny Světlé je, soudě podle zmínek v korespondenci a memoárových textech, německý literát píšící pod pseudonymem Jean Paul (1763-1825), přesto od něj v dochovaném souboru nalezneme pouze *Leben des vergnügten Schulmeisterlein*³⁸¹.

Vzhledem k jazykové vybavenosti, výchově a vzdělání Johany Mužákové je francouzské písemnictví v dochovaném konvolutu zastoupeno překvapivě skromně. Z korespondence a memoárových textů vyčteme, že francouzské autory často četla už jako mladá dívka, a můžeme tedy usuzovat, že zmiňovaná díla pocházela z rodinné knihovny Rottových. Musíme přitom mít také na paměti, že dochovaná sbírka knih tvoří pouhý zlomek původního rozsahu osobní knihovny manželů Mužákových. Převahu mají překlady soudobých francouzských autorů do češtiny (9 svazků)³⁸², originály se dochovaly pouze tři³⁸³ - výpravná publikace o Paříži, bible vydaná v Bruselu roku 1858 a jedna monografie o umění. Fellerův *Nouveau dictionnaire de poche*³⁸⁴ budiž nám důkazem, že majitelka knihovny byla aktivní uživatelkou francouzského jazyka.

Prostřednictvím překladů do češtiny se Světlá seznamuje také se zástupci ruského písemnictví (A. S. Puškin³⁸⁵, D. L. Mordovcev³⁸⁶) a historií slovanských literatur (Pypin, Spasovič: *Historie literatur slovanských I. a II.*³⁸⁷). V posledních dvou letech života autorky pak v Petěrburku vycházejí ruské překlady jejích děl - román *Na úsvitě*³⁸⁸ roku 1898 a *Vesnický román*³⁸⁹ o rok později. Rusko německý a německo-ruský slovník vydaný v Lipsku,

³⁷⁹ Milostné drama *Mládí*, svazek č. 212 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

³⁸⁰ Hra *Tkalci*, svazek č. 213 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

³⁸¹ V knižním fondu Podještědského muzea v Českém Dubu označeno jako svazek č. 319 (viz Soupis dochovaných svazků).

³⁸² Svazky č. 110, 161, 167, 168, 171, 206, 209, 211 a 332 (viz Soupis dochovaných svazků).

³⁸³ Svazky č. 351, 2 a 81 (viz Soupis dochovaných svazků).

³⁸⁴ Ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu označen jako svazek č. 320 (viz Soupis dochovaných svazků).

³⁸⁵ Dva svazky výboru básní v překladu Václava Čeňka Bendla, svazky č. 156 a 157, viz Soupis dochovaných svazků.

³⁸⁶ Dva díly *Historických povídek* v překladu Jana Wagnera, svazky č. 187 a 188, viz Soupis dochovaných svazků.

³⁸⁷ Svazky č. 103 a 104 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

³⁸⁸ Svazek č. 126 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

³⁸⁹ Svazek č. 127 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

který dostal švagr Karoliny Světlé MUDr. Josef Podlipský (1816-1867) za poslední lékařské ošetření Karla Havlíčka Borovského, patří k pokladům knihovny³⁹⁰. Na titulní straně má perem vyvedený vlastnoruční podpis původního majitele i s datací - „*K. Hawliček 1841*“.

Pestrou kolekci v muzejním fondu představuje literatura severská. Dánské písemnictví reprezentují *Povídky a báchorky* Hanse Christiana Andersena (1805-1875)³⁹¹, drama *Návštěva* od Edvarda Brandese (1847-1931)³⁹² a dvě německy psané práce fyziologa a lékaře Jacoba Moleschotta (1822-1893)³⁹³. Dvojnásobné autorské zastoupení tu má Švédsko a Norsko. Romány *Žena a láska*³⁹⁴ Anny Charlotty Lefflerové (1849-1892) a *Na břehu moře*³⁹⁵ Augusta Strindberga (1849-1912) i jeho soubor dvanácti povídek *Manželství*³⁹⁶ představují švédskou prozaickou tvorbu druhé poloviny 19. století, norské drama ze stejného období pak reprezentuje *Sova*³⁹⁷ Gabriela Finna (1866-1899) a *Nápadníci trůnu*³⁹⁸ Henrika Ibsena (1828-1906).

Především zásluhou přátelství a příbuzenského vztahu s Jaroslavem Vrchlickým (1853-1912)³⁹⁹ přišla Karolina Světlá do styku s italskou literaturou. Překlady básnických děl Ludovica Ariosta (1474-1533)⁴⁰⁰, Giosua Carducciho (1835-1907)⁴⁰¹, Danta Alighieriho (1265-1321)⁴⁰², Giacoma Leopardiho (1798-1837)⁴⁰³ a Torquatta Tassa (1544-1595)⁴⁰⁴ vytvořil a své „kmoťrince“ věnoval právě on, výjimku tvoří pouze *Osamělá duše*⁴⁰⁵ prozaičky

³⁹⁰Schmidt J. A. E.: Russisch-deutsches und deutsch-russisches Handwörterbuch mit Zuziehung des Wörterbuchs der Russischen Akademie in Petesburg. Leipzig, Tauchnitz, nedatováno. Svazek č. 108, viz Soupis dochovaných svazků.

³⁹¹ Svazek č. 169 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

³⁹² Svazek č. 215 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

³⁹³*Licht und Leben* označeno jako svazek č. 318 a *Die Einheit des Lebens* označeno jako svazek č. 366 (viz Soupis dochovaných svazků).

³⁹⁴ Svazek č. 214 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

³⁹⁵ Svazek č. 217 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

³⁹⁶ Svazek č. 216 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

³⁹⁷ Svazek č. 208 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

³⁹⁸ Svazek č. 335 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

³⁹⁹ Jaroslav Vrchlický se 4. srpna 1879 oženil s neteří Karoliny Světlé Ludmilou Podlipskou.

⁴⁰⁰ Svazek č. 333 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁰¹ Svazek č. 334 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁰² Svazky č. 325 a 326 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁰³ Svazek č. 329 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁰⁴ Svazek č. 341 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁰⁵ Svazek č. 173 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

a básničky Anny Radius Zuccari (1846-1918), publikující pod pseudonymem Neera, v překladu Marie Kalašové (1852-1937).

Díky překladu Jaroslava Vrchlického poznala Karolina Světlá také *Atlantis*⁴⁰⁶ katalánského kněze a básníka Jacinta Verdaguera (1845-1902). Do španělské literatury druhé poloviny 19. století generačně zapadá také Benito Pérez Galdós (1843-1920), ovšem jeho *Electra*⁴⁰⁷, podle elektronického katalogu Národní knihovny v Praze, byla česky vydána teprve roku 1901 (v Soupisu dochovaných svazků není datována), nemohla tedy projít rukama Karoliny Světlé (zemřela 7. září 1899), ale patřila spíše její neteři Anežce Čermákové Slukové (1864-1947). Jaroslav Vrchlický se společně s Rudolfem Dvořákem podílel také na překladu staré čínské poezie *Ši-kingu*⁴⁰⁸ a i v něm zanechal osobní dedikaci Karolině Světlé.

*Bidpajovy bajky*⁴⁰⁹ v překladu Františka Matouše Klácela (skrytého pod pseudonymem František Třebovský) a drama *Šakuntala*⁴¹⁰ přeložené Čeňkem Vyhnísem reprezentují písemnictví staré Indie a nechybějí ani Vergiliovy *Spisy básnické*⁴¹¹ převedené do češtiny Karlem Vinařickým, novela *Na dně*⁴¹² ukrajinského spisovatele Ivana Franka, druhý díl sbírky *Zpěvy lidu srbského*⁴¹³ nebo *Sborník slovenských národních piesni, povesti, prísloví, poriekadel, hádok, her, obyčajov a povier*⁴¹⁴.

⁴⁰⁶ Svazek č. 344 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁰⁷ Svazek č. 210 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁰⁸ Svazek č. 343 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁰⁹ Svazek č. 7 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

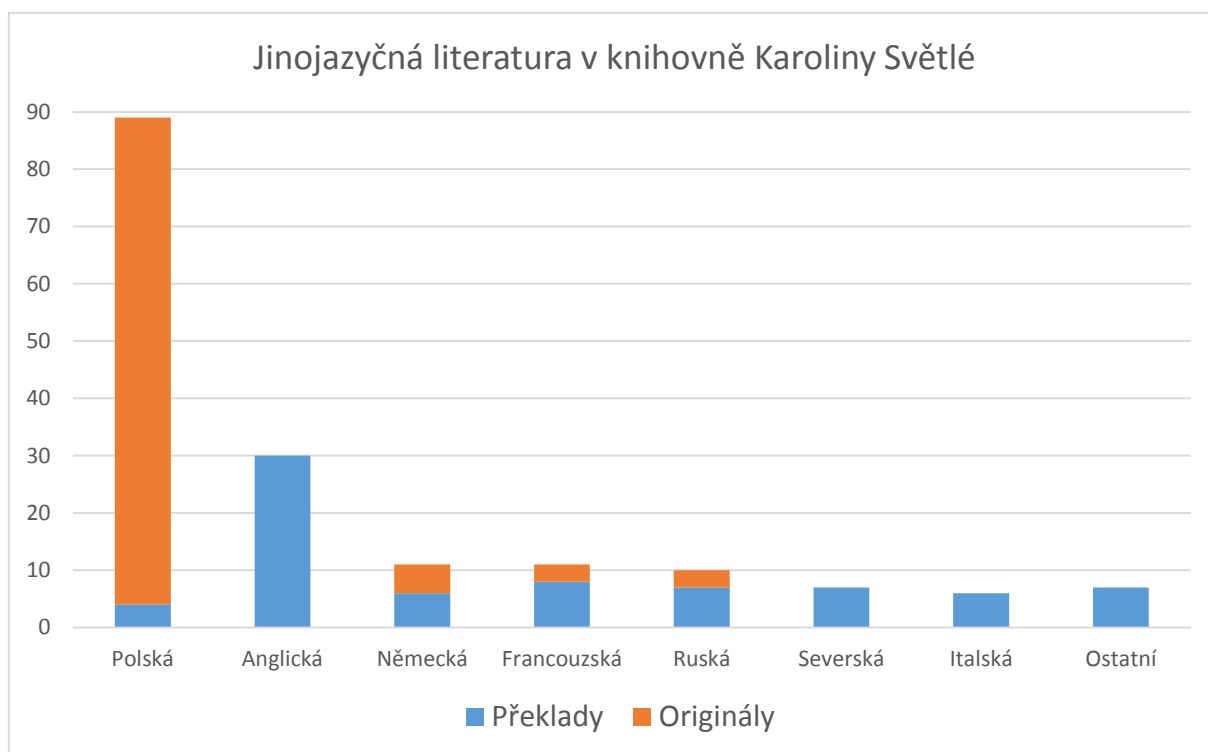
⁴¹⁰ Svazek č. 153 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴¹¹ Svazek č. 54 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴¹² Svazek č. 356 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴¹³ Svazek č. 155 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴¹⁴ Svazek č. 78 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

Podíváme-li se na obsah knihovny manželů Mužákových z hlediska domácí literární produkce, mají básnická díla mírnou převahu nad prózou a dramatem. Dobově můžeme autory obou žánrů zařadit téměř výhradně do 19. století. Manželé Mužákoví tedy se zájmem sledovali soudobou literární scénu a Karolina Světlá znala práce svých kolegů i kolegyň. Starší česká literatura je v dochovaném konvolutu zastoupena pouze šesti svazky. Čtyři⁴¹⁵ z nich představují díla Jana Amose Komenského (1592-1670), dále zde nalezneme první díl *Staročeské bibliotéky*⁴¹⁶ od Jana Václava Rozuma (1824-1858) a nechybí samozřejmě ani dobově velmi diskutovaný „staročeský text“ *Rukopisové Zelenohorský a Královodvorský*⁴¹⁷ obsahující množství vlastnoručních vpisků Karoliny Světlé.

⁴¹⁵*Labyrint světa a ráj srdce* ve dvou vydáních (svazky č. 9 a 10), *Historia o těžkých protivenstvích církve české* (svazek č. 17) a *Didaktika* (svazek č. 60), viz Soupis dochovaných svazků.

⁴¹⁶V knižním fondu Podještědského muzea v Českém Dubu označeno jako svazek č. 13, viz Soupis dochovaných svazků.

⁴¹⁷V knižním fondu Podještědského muzea v Českém Dubu označeno jako svazek č. 160, viz Soupis dochovaných svazků.

V českém literárním kánonu je Světlářazena mezi Májovce, autory poprvé publikující v almanachu Máj vycházejícím roku 1858, po bok Jana Nerudy (1834-1891), Vítězslava Háška (1835-1874), Adolfa Heyduka (1835-1923), Rudolfa Mayera (1837-1865) a Václava Šolce (1838-1871)⁴¹⁸. Mezi dochovanými svazky však najdeme pouze Nerudovu práci *Různí lidé*⁴¹⁹, z básnické sbírky Adolfa Heyduka *Šípy a paprsky* se do dnešních dnů zachovalo dokonce jen rukopisné věnování autora: „*Naši chloubě a pýše Karolině Světlé-Mužákové s vroucí oddaností Adolf Heyduk. V Písku 10.8. 1888.*“⁴²⁰, práce Vítězslava Háška, Rudolfa Mayera nebo Václava Šolce nenajdeme v dnešní knihovně manželů Mužákových vůbec.

Jednou z legend české literatury je pak vzájemný vztah Karoliny Světlé a Boženy Němcové (1820-1862). Božena Němcová se s oběma sestrami Rottovými velmi sblížila, navštěvovaly společně pražské německé divadlo, půjčovaly si navzájem knihy a v četných dopisech konzultovaly své dojmy z četby⁴²¹. Z osobních důvodů pak přátelství ze strany Karoliny Světlé ochladlo, ale to rozhodně neznamená, že se přestala o svou kolegyni literátku zajímat úplně. Mezi dochovanými svazky (a tentokrát ani v souboru knihovnických účtů) přesto nenalezneme jediné vlastní dílo Boženy Němcové, pouze spis Josefa Hanuše *Božena*

⁴¹⁸ Podrobnější informace o této etapě českých literárních dějin viz Haman, Aleš: Trvání v proměně. Česká literatura 19. století, Praha, ARSCI 2007.

⁴¹⁹ V knižním fondu Podještědského muzea v Českém Dubu označeno jako svazek č. 128, viz Soupis dochovaných svazků.

⁴²⁰ V knižním fondu Podještědského muzea v Českém Dubu označeno jako svazek č. 361, viz Soupis dochovaných svazků.

⁴²¹ Viz kapitola Z literárního soukromí Karoliny Světlé.

Němcováv životě i spisech (Praha 1889)⁴²² a polský překlad jedné z jejích prací od Antonie Smíškové (Antoszky) pod názvem *Jak zyja w Czechach* (Varšava 1899)⁴²³.

Nejpočetněji zastoupeným představitelem soudobé původní české krásné literatury (poezie, prózy a dramatu) je Jaroslav Vrchlický (1853-1912) se třinácti exempláři⁴²⁴, druhá v pořadí stojí Eliška Krásnohorská (1847-1926) s osmi knihami⁴²⁵ včetně dvou blíže neurčených děl, které se dochovaly pouze dedikací autorky Karolině Světlé, a třetí pozici drží Julius Zeyer se čtyřmi⁴²⁶ dochovanými pracemi. Třemi svazky jsou zastoupeni Karel Havlíček Borovský (1821-1856)⁴²⁷ a Emanuel Bozděch (1841-1889)⁴²⁸, dvěma Karel Hynek Mácha (1810-1836)⁴²⁹. Od dalších zástupců české literatury 19. století – Václava Beneše Šumavského (1850-1934)⁴³⁰, Františka Ladislava Čelakovského (1799-1852)⁴³¹, Karla Jaromíra Erbena (1811-1870)⁴³², Františka Jaroslava Vacka Kamenického (1806-1869)⁴³³, Františka Matouše Klácela (1808-1882)⁴³⁴, Terézy Novákové (1853-1912)⁴³⁵, Miloty Zdirada Poláka (1788-1856)⁴³⁶, Sofie Podlipské (1833-1897)⁴³⁷, Gabriely Preissové (1862-1946)⁴³⁸,

⁴²²V knižním fondu Podještědského muzea v Českém Dubu označeno jako svazek č. 177 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴²³V knižním fondu Podještědského muzea v Českém Dubu označeno jako svazek č. 238 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴²⁴ Svazky č. 321-324, 330, 337-340, 342, 345, 348, 350.

⁴²⁵ Svazky č. 131-133, 138, 139, 354, 355, 357.

⁴²⁶ Svazky č. 143-146 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴²⁷ Svazky č. 109, 111 a 113 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴²⁸ Svazky č. 163-165 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴²⁹ Svazky č. 11 a 12 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴³⁰V knižním fondu Podještědského muzea v Českém Dubu označeno jako svazek č. 186 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴³¹V knižním fondu Podještědského muzea v Českém Dubu označeno jako svazek č. 74 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴³²V knižním fondu Podještědského muzea v Českém Dubu označeno jako svazek č. 8 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴³³V knižním fondu Podještědského muzea v Českém Dubu označeno jako svazek č. 16 (viz Soupis dochovaných svazků).

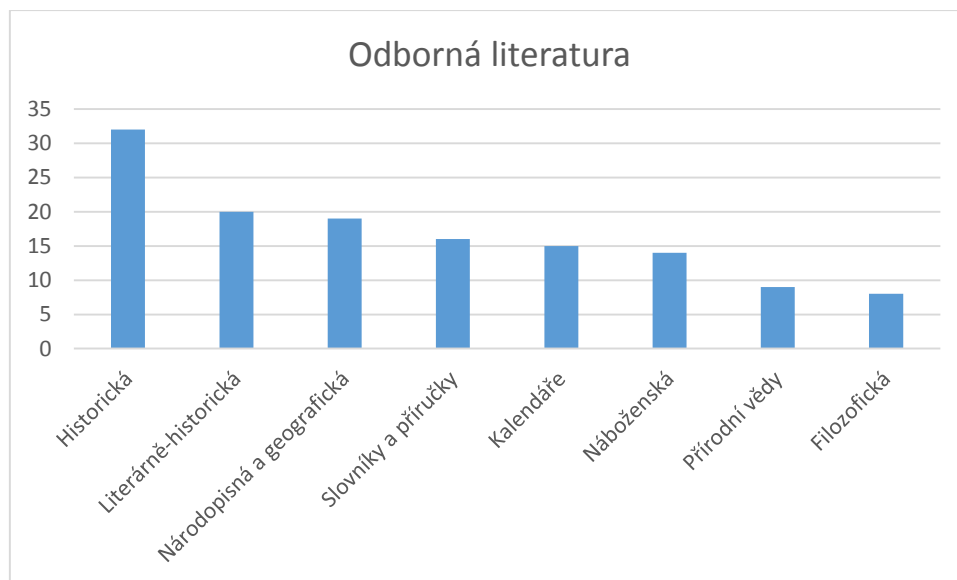
⁴³⁴V knižním fondu Podještědského muzea v Českém Dubu označeno jako svazek č. 34 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴³⁵V knižním fondu Podještědského muzea v Českém Dubu označeno jako svazek č. 141 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴³⁶V knižním fondu Podještědského muzea v Českém Dubu označeno jako svazek č. 19 (viz Soupis dochovaných svazků).

Boženy Vikové Kunětické (1862-1934)⁴³⁹ a Františka Zákrejse (1839-1907)⁴⁴⁰ se dochovalo pouze jediné dílo. Nesmíme zapomenout na deset autorských výtisků prací Karoliny Světlé⁴⁴¹, které jsou badatelsky hodnotné hlavně kvůli jejím vlastnoručním korekturám a vpiskům.

Podíváme-li se na graf mapující zaměření odborných publikací z majetku manželů Mužákových, otevírá se před námi pestrá paleta oborů a zájmů.

Převažují historické a literárně-historické publikace. Oproti původním předpokladům, s ohledem na profesní zaměření Karoliny Světlé, může být zajímavým zjištěním, že nejvyšší počet knih se sice věnuje dějinám, ovšem nikoli literárním. Většina historických publikací je zaměřena na české dějiny a významné osobnosti našeho národa, nechybějí ani dva sešity *Sborníku historického kroužku*⁴⁴² z roku 1893. Nejhojněji zastoupeným autorem historických prací je Václav Vladivoj Tomek (1818-1905) – sedm svazků osmidílného spisu *Dějepis města Prahy*⁴⁴³ (třetí díl v knižním fondu chybí) a dva sešity *Dějů království českého*⁴⁴⁴ (z druhého

⁴³⁷V knižním fondu Podještědského muzea v Českém Dubu označeno jako svazek č. 130 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴³⁸V knižním fondu Podještědského muzea v Českém Dubu označeno jako svazek č. 147 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴³⁹V knižním fondu Podještědského muzea v Českém Dubu označeno jako svazek č. 170 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁴⁰V knižním fondu Podještědského muzea v Českém Dubu označeno jako svazek č. 162 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁴¹ Svazky č. 116-125 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁴² Svazky č. 88 a 89 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁴³ Svazky č. 62 – 67 (viz Soupis dochovaných svazků).

ovšem zbylo pouze torzo). Vzhledem k angažovanosti Karoliny Světlé v oblasti ženské emancipace nás jistě nepřekvapí, že mezi knihami věnovanými osobnostem českých dějin najdeme, kromě životopisů a memoárů významných českých mužů⁴⁴⁵, také dvě edice korespondence zástupkyň něžného pohlaví⁴⁴⁶ od Františka Dvorského (1839-1907).

Literárně-historické publikace odrážejí nejen zájem Karoliny Světlé o soudobou českou literární scénu i její představitele⁴⁴⁷ (Františka Ladislava Čelakovského, Karla Havlíčka Borovského, Magdalenu Dobromilu Rettigovou a Boženu Němcovou), historii českého písemnictví⁴⁴⁸ či o vývoj blízkých slovanských literatur⁴⁴⁹, ale také neotřesitelné místo samotné majitelky knihovny v českých literárních dějinách i uznání, kterého se jí dostalo již během života nejen na domácí půdě. Za zmínku v této souvislosti jistě stojí, kromě již výše uvedené polsky psané publikace Stanisława Leliwy *Galerya wspolczesnych znakomitosci*⁴⁵⁰, práce Stanisława Řeháka *Naše vzory: Sbírka proslavených mužů i žen českých pro naši milou mládež*⁴⁵¹, kde najdeme její podobiznu s životopisem, nebo *Upomínka na jubileum literární činnosti Karoliny Světlé*⁴⁵².

Nejen historická, ale také zeměpisná a národopisná literatura je odrazem společných zájmů manželů Mužákových. *Průvodce po Praze*⁴⁵³ Karla Vladislava Zapa (1812-1871) a jeden ze tří svazků jeho *Všeobecného zeměpisu*⁴⁵⁴ jsou signované vlastnoručními podpisy Petra Mužáka. Ve *Všeobecném zeměpisu* můžeme nalézt četné vpisky tužkou i perem, podobně jako v další Zapově práci *Zrcadlo života na východní Evropě*⁴⁵⁵. *Zeměpisný atlas* od

⁴⁴⁴ Svazek č. 24 opatřený vlastnoručním podpisem Petra Mužáka a torzo svazku č. 61 signované „K. Světlá“.

⁴⁴⁵ Paměti Mikuláše Dačického (svazky č. 72-73), Březanův životopis Viléma z Rožmberka (svazek č. 58) a další (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁴⁶ Dopisy Zuzany Černínové z Harasova, svazek č. 92 a Listy její neteře a dcery, svazek č. 93 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁴⁷ Svazky č. 77, 112 a 114, 142 a 177 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁴⁸ Hanuš, Ignác Jan: Dodavky a doplňky k Jungmannově Historii literatury české. Praha, Řehoř 1871, svazek č. 101 nebo Krásnohorská, Eliška: Obraz novějšího básnictví českého. Praha, ŽVŠČ 1877. Svazky č. 135-137 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁴⁹ Pypin, Spasovič: Historie literatur slovanských I. Praha, Šimáček 1880 a Pypin, Spasovič: Historie literatur slovanských II. Praha, Šimáček 1881. Svazky č. 103 a 104 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁵⁰ Svazek č. 270 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁵¹ Svazek č. 364 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁵² Svazek č. 140 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁵³ Svazek č. 26 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁵⁴ Svazky č. 29 – 31 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁵⁵ Svazek č. 27 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

Kozenna a Kováře⁴⁵⁶ je pak opatřen razítkem a vpiskem „*c. k. českých vyšších reálních škol*“, kde Petr Mužák působil jako profesor. Nejrozsáhlejším národopisným dílem v současné knihovně manželů Mužákových je čtyřdílný spis *Rusové doma*⁴⁵⁷ britského novináře, editora a zahraničního dopisovatele londýnských Timesů Donalda Mackenzie Wallace (1841-1919) opatřené podpisy původní majitelky, stejně jako druhé vydání dílu prvního.

Za zmínku jistě stojí také soubor jazykových příruček a slovníků. Česko-polský⁴⁵⁸, francouzský⁴⁵⁹ a rusko-německý⁴⁶⁰ lexikon jsou dokladem jazykových kompetencí původních majitelů knihovny, publikace věnované českému jazyku pak mohou posloužit jako důkaz pravdivosti tvrzení Karoliny Světlé, že v mládí „*sama vlastní jazyk svůj neznala, sama nevěděla, kterak jest bůhvíco předmětů a pojmů nazvat, leda pokaženým názvem německým.*“⁴⁶¹ V dospělosti coby aktivní uživatelka češtiny nejen jako komunikačního, ale i pracovního nástroje, měla ve své knihovně vedle dvou vydání *Brusu jazyka českého*⁴⁶² také deváté vydání Hankova *Pravopisu českého*⁴⁶³ nebo *Krátkou mluvnici českou pro Čechy*⁴⁶⁴ od Jakuba Malého (1811-1885). Za odraz čtenářského vkusu druhé poloviny devatenáctého století bychom mohli považovat nemalý počet dobově oblíbených *Kalendářů*, a to nejen českých⁴⁶⁵, ale i polských⁴⁶⁶.

Nezanedbatelnou část souboru knih z majetku Karoliny Světlé a jejího manžela tvoří literatura náboženská. Karolina Světlá byla vychována jako křesťanka, *Nebeklič*⁴⁶⁷, památku po své babičce Kateřině Voglové, a německou sbírku modliteb *Anleitung zu dem innern Gebeth*⁴⁶⁸ se zlatým nápisem „*Johanna Rott 1837*“ na zadní desce měla pravděpodobně již ve

⁴⁵⁶ Svazek č. 352 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁵⁷ Svazky č. 180 – 184 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁵⁸ Svazek č. 222 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁵⁹ Svazek č. 320 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁶⁰ Svazek č. 108 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁶¹ Viz Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 210.

⁴⁶² První vydání z roku 1877, svazek č. 86, a druhé rozmnožené vydání z roku 1881, svazek č. 87 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁶³ Svazek č. 22 v knižním fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁶⁴ Svazek č. 21 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁶⁵ Svazky č. 190 - 193 a č. 359 a 362 ve fondu Podještědského muzea (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁶⁶ Svazky č. 225-231 v knižním fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁶⁷ Svazek č. 1 opatřený vpiskem „*Motlitby babičky Světlé*“ (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁶⁸ Svazek č. 5 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

své dívčí knihovně. Zajímal se o církevní dějiny českých zemí⁴⁶⁹ i osobnosti, které zasvětily svůj život církvi (Jan Augusta, Mistr Jeroným Pražský, Jan Hus, Cyril a Metoděj)⁴⁷⁰ a bibli četla také ve francouzštině⁴⁷¹.

Část souboru přírodovědných a filozofických spisů se do knihovny dostala prostřednictvím profesora Petra Mužáka, ať už jako součást inventáře jeho mládeneckého bytu⁴⁷² nebo na základě členství v Matici České, instituci zřízené právě pro vydávání české vědecké, později také krásné literatury⁴⁷³. *Počátkové sylozpytu*⁴⁷⁴ od Baumgartnera a *Základové chemie čili lučby*⁴⁷⁵ Vojtěcha Šafaříka jsou dokonce opatřeny razítkem c. k. reálné školy v Praze, Mužákova domovského ústavu.

Ročních zpráv c. k. České reálné školy v Praze najdeme v současné knihovně manželů Mužákových sedm sešitů - za léta 1852 a 1854-1859 - sebraných do jednoho svazku⁴⁷⁶. *Výroční zpráva c. k. České reálné školy pražské za školní rok 1892*⁴⁷⁷ je navíc opatřena podpisem „*Professor Petr Mužák*“ a nechybí ani *Almanach pražských abiturientů z roku 1892*⁴⁷⁸. Pan profesor však 8. února toho roku umírá, takže tyto dva svazky byly zřejmě věnovány vdově Johaně Mužákové jako památka a výraz úcty k němu.

Více informací o původním stavu knihovny manželů Mužákových, kromě přiloženého Soupisu dochovaných svazků, mohou poskytnout nejen knihkupecké účtyz archivního fondu Podještědského muzea v Českém Dubu, ale také autorčina korespondence a memoárové texty, kterým bude věnována hlubší pozornost v jiných kapitolách.

⁴⁶⁹ Svazky č. 15, 17 a 96 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁷⁰ Svazky č. 70, 76, 106 a 107 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁷¹ Francouzská bible vydaná v Bruselu roku 1858 jako svazek č. 2, *Biblia sacra* a *Biblií svatá*, svazky č. 3 a 4 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁷² Například kniha Vojtěcha Sedláčka *Základové měřičství čili geometrie* je opatřena i vlastnoručním podpisem „*Mužák*“ (Svazek č. 6, viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁷³ Svazky č. 55, 56 a 59 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁷⁴ Svazek č. 84 v knižním fondu Podještědského muzea (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁷⁵ Svazek č. 85, kde najdeme kromě razítka také EX LIBRIS ze sbírky školních kněh cís. král. českých vyšších reálních škol pražských k užítku žáků V. školy (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁷⁶ Svazek č. 82 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁷⁷ Svazek č. 83 ve fondu Podještědského muzea v Českém Dubu (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁷⁸ Svazek č. 201 v knižním fondu Podještědského muzea (viz Soupis dochovaných svazků).

Bývalý ředitel Podještědského muzea PhDr. Tomáš Edel vycházel při svých výzkumech ze starého soupisu knih z majetku manželů Mužákových⁴⁷⁹ a již tehdy, při porovnání původního stavu knižních sbírek se soudobým (revizi fondu provedl roku 1996), zjistil hned devět nezvěstných svazků (v případě publikace Antonína Rezka *Zvolení a korunování Ferdinanda I. za krále českého* vydané roku 1877 v Praze dokonce věděl, že byla nezvěstná již před rokem 1985). Některé z nich jsou zaznamenány ještě v knihovnických účtech⁴⁸⁰, jiné už nelze vystopovat⁴⁸¹, stejně jako „blíže neznámou zednářskou literaturu, kterou Karolině Světlé věnoval roku 1886 ředitel klášterského pivovaru“⁴⁸².

3.2 Dedikace v dochovaných publikacích

„Ó ženo vznešená, Tys vůdčí kněžkou naší!
My k tobě s nadšením a pýchou zraky pneme
a s vírou oddanou za Tvojím (sic!) světlem jdeme,
jež jasnou osvětou temna a stíny plaší.
Buď dlouho zdráva nám, mějž (sic!) blaho nehynoucí!
Tys bohů miláček, jež obdařili skvěle.
Ty skvosty rozdáváš, nám věnuješ se cele.
Ó přijmi vroucí dík, nám z hloubi duše jdoucí.“⁴⁸³

Velmi zajímavou součástí knihovny tvoří knihy darované, opatřené vlastnoručním vpiskem dárce s datací. Karolině Světlé je dedikováno celkem 62 z dochovaných svazků.

⁴⁷⁹ Tomáš Edel jej označuje jako „Katalog KKS“ a zaznamenává do své rekonstrukce i původní číslování svazků. Tento sešitek najdeme dnes v původní skřínce s knihami z majetku manželů Mužákových v muzejní expozici.

⁴⁸⁰ Adámek, Karel: *Doba poroby a vzkříšení*. Praha 1878 a Tomek, Václav Vladivoj : Jan Žižka. Praha, Otto 1879.

⁴⁸¹ Banek, Otto: *Kritische Wanderungen i. d. drei Kunstgebieten*. Leipzig 1866. Bourdoin, Alex: *Les ecritures franc. nedatováno*. Garborg, Arne: *Umdlené duše*. Praha b. d. Hanuš, Ignác Jan: *Sv. Kyril nepsal kyrilsky, než hlaholsky*. Praha 1857. Romanes, J. Jiří : *Duševní život zvířat*. Praha, M. L. 1886. Stendhal: *Červený a černý*. Praha b. d.

⁴⁸² Citováno podle záznamu PhDr. Tomáše Edela.

⁴⁸³ Báseň, která doplňuje obsáhlé věnování členek bývalého Amerického klubu dam ve svazku č. 351 (viz Soupis dochovaných svazků).

Nejvíce knih jí věnoval Jaroslav Vrchlický (šestnáct vlastních děl⁴⁸⁴ a dvanáct překladů⁴⁸⁵), druhá v počtu dedikovaných knih (počítáme-li dedikace tištěné i rukopisné) je Eliška Krásnohorská (osm vlastních prací⁴⁸⁶ a překlad Byronovy *Childe-Haroldovy pouti*⁴⁸⁷) a trojici uzavírá Julius Zeyer se třemi knihami (*Obnovené obrazy, Tři komedie a Neklan*⁴⁸⁸). Nechybí samozřejmě práce připisované profesorovi Petru Mužákovovi, ale najdeme tu také svazky dedikované jiným osobám - neteři Karoliny Světlé Anežce Čermákové-Slukové, Elišce Krásnohorské nebo Sofii Podlipské.

Nejstarším dochovaným vlastnoručně dedikovaným dílem Jaroslava Vrchlického (1853-1912) je překlad básni Giacoma Leopardiho z roku 1876⁴⁸⁹, kde stojí perem vepsáno: „*Paní Karolině Světlé v znamení nejhlubšího obdivu a srdečné úcty 6. 12. 1876 J. V.*“ Vztah básníka ke kolegyni literátce byl už v této době plný obdivu a úcty, ovšem v porovnání s pozdějšími dedikacemi ještě poměrně rezervovaný. Začátkem srpna 1879 se Jaroslav Vrchlický oženil s neteří Karoliny Světlé Ludmilou Podlipskou a v dalších věnováních počínaje rokem 1887 pak obdivovanou literátku oslovoval o poznání důvěrněji: „*Vzácné kmotřince pí Kar. Světlé oddaný ctitel J. Vrchlický 10. 5. 1887*“, dočteme se na titulní stránce knihy *Básnické profily francouzské*, vydané v Praze téhož roku⁴⁹⁰. Nejvíce knih, sedm svazků⁴⁹¹, řídíme-li se datem vlastnoručně psaných dedikací, věnoval Vrchlický své „kmotřince“ roku 1891. Nejmladším a zároveň posledním svazkem, který od něj dostala, jsou *Moderní básníci angličtí*, kde najdeme toto věnování: „*Vzácné kmotřince paní paní (sic!) Kar. Světlé v oddanosti upřímné Jar. Vrchlický 18. - 19. 10. 1898.*“⁴⁹² Jaroslav Vrchlický je také zdaleka nejpočetněji zastoupeným českým autorem v knihovně manželů Mužákových, z jeho pera pochází 31 dochovaných vlastních děl a překladů (tři svazky nejsou opatřené dedikací⁴⁹³).

⁴⁸⁴ Svazky č. 321-324,327, 330,331, 336-340, 342, 345, 348,349-350 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁸⁵ Svazky č. 325, 328-329, 333-335, 341, 343, 344, 346, 347,358 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁸⁶ Svazky č. 131- 133, 135, 138, 354, 355, 357 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁸⁷ V knižním fondu Podještědského muzea v Českém Dubu označeno jako svazek č. 134 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁸⁸ Svazky č. 143, 145 a 146 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁸⁹ V knižním fondu Podještědského muzea označeno jako svazek č. 329 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁹⁰ V knižním fondu Podještědského muzea označeno jako svazek č. 336 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁹¹ Svazky č. 325, 328, 333, 339, 342, 344, 358 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁹² V knižním fondu Podještědského muzea označeno jako svazek č. 349 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁹³ Svazky č. 326, 330 a 332 (viz Soupis dochovaných svazků)

Budeme-li se řídit podle dochovaných knih, zanechala kolegyně Eliška Krásnohorská „svému zbožňovanému vzoru“⁴⁹⁴ první rukopisné věnování 12. ledna 1871 v básnické sbírce *Z máje žiti*⁴⁹⁵. V brožované verzi stejnojmenného titulu z téhož roku je vedle tištěné dedikace dokonce zařazena oslavná báseň „*Věnování Karolině Světlé*“: „*Chmur nepřátelských voj chtěl zrakům ženy / pravd věčných paprsky kryt po věky / však smělý duch co skřivan okřídlený / pronikl vlastním pudem nad mraky / vítězny ženy genius již trůní / na výši světla, vzlétnuv na výsluní! / Tak Tebou úmor temna přemožen / Ty zdobo vlasti, pýcho českých žen! / Svou dráhou zářivou náš pohled zvedáš / až na vrchole tvůrčí výsosti / kde duchem ohnivým zdroj dobra hledáš / a čistý, velký úkol lidskosti. / Jevíš nám cestu k nejvyššímu cíli / a hvězdoskvoucí obzor ženské síly / ježž leskem plníš, osvobozena / a svatou vůlí k činu nadšena. / A z výše své se k mladým duším skláníš / jež s temnem zápasí a touží v před / šlechtnou rukou protivensvím bráníš / a otvíráš myšlének jasný svět. / Ó spějte myslí útlé, v blíž té ženy - / budete pokladem tu obdařeny! / Uvítá vás sesterskou náručí / a pravdám nejkrasším (sic!) vás naučí. / Též já jsem toužebně co šťastné dítě / přilnula k Tobě duší mladistvou. / Tys dala světlo všem, jež poznaly Tě / mně dalas víc - mně dalas lásku Svou: / zjasnivši vlídně mládí mého vesnu / vzbouzelas něžně poupě ducha ze snů - / Ó předrahá! Zas vlídně přijmi zpět / co právem Tvoje - srdce mého květ!*“⁴⁹⁶ Z uvedených veršů lze poznat blízký přátelský, ze strany jejich adresátky až mateřský, vztah mezi tehdy jedenačtyřicetiletou Karolinou Světlou a o sedmnáct let mladší Eliškou Krásnohorskou (1847-1926), který vyzařuje ze všech dochovaných dedikací, ať rukopisných či tištěných, ale také z četných vzájemných dopisů. Těm se budeme podrobněji věnovat v jiné kapitole. Dalším neméně přesvědčivým důkazem vzájemné úcty a přátelství obou literátek jsou dva exempláře literárně-historické stati *Obraz novějšího básnictví českého z roku 1877*, z nichž jeden je věnovaný „*nejváženější, milované a neskonalé drahé Karolině Světlé*“⁴⁹⁷ a ve druhém stojí rukopisně vepsáno: „*Vysoce ctěnému, slovuťnému panu prof. P. Mužákoviv hluboké úctě Eliška Krásnohorská*“⁴⁹⁸.

⁴⁹⁴ Citace převzata z dochovaného titulního listu bližze neurčeného díla s touto dedikací: „*Svému zbožňovanému vzoru předrahé K. Světlé s horoucí láskou a oddaností Eliška K. V Praze dne 8. března 1892.*“ (V knižním fondu Podještědského muzea označeno jako svazek č. 354 - viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁹⁵ V knižním fondu Podještědského muzea označeno jako svazek č. 131 (viz Soupis dochovaných svazků). Tištěné věnování je zde doplněno tímto vpiskem: „*Karolině Světlé! Cokoli ze srdce mého vykvěte - všecko bude náležití Tobě! Eliška Krásnohorská 12. 1. 1871*“

⁴⁹⁶ Citováno dle svazku č. 132 Krásnohorská, Eliška: *Z máje žiti*. Básně Elišky Krásnohorské. Praha, Grégr a Dattel 1871.

⁴⁹⁷ Svazek č. 135 (viz Soupis dochovaných svazků). Celá dedikace zní: „*Nejváženější, milované a neskonalé drahé Karolině Světlé s nejsrdečnějším pozdravem Eliška.*“

Hned tři Eliščiny dedikace jsou datovány 8. března 1892, ale pouze v jednom případě známe konkrétní titul dedikovaného svazku⁴⁹⁹, ostatní dvě díla nemůžeme přesně určit, protože jediným důkazem jejich existence je list s věnováním⁵⁰⁰. O šestnáct dní později, 24. března 1892, dostala Karolina Světlá od své přítelkyně další sbírku drobných básní *Rezedky*⁵⁰¹, které potkal podobný osud, do dnešních dnů ze z nich zachovala pouze titulní strana s tímto autorčiným vpiskem: „*Velké Světlé, maličkými se zastírajíc ve své nepatrnosti s láskou navždy dětinně velkou, vděčnou a nejvřelejší Eliška Krásnohorská. V Praze dne 24. března 1892.*“ Jediným dochovaným překladem z pera Elišky Krásnohorské je *Child-Haroldova pouť* od George Gordona Byrona (1788-1824) věnovaná milované přítelkyni k šedesátým narozeninám⁵⁰².

Nejstarší z celkem čtyř dochovaných knih Julia Zeyera (1841-1901) - *Vyšehrad* vydaný v Praze roku 1886⁵⁰³ - nenese ještě žádný přípisek, ale v rukopisné dedikaci v *Neklanovi* z 10. února 1893⁵⁰⁴ i ve *Třech komediích* o rok později⁵⁰⁵ už se autor podepisuje jako „upřímný ctitel“. Ve srovnání s nimi pak vpisek v *Obnovených obrazech* z roku 1894- „*Paní Kar. Světlé Jul. Zeyer.*“ - působí poněkud stroze. Jako „velectěnou spisovatelku“ ji ve svém věnování v monografii *Mistr Jeroným Pražský*⁵⁰⁶ oslovuje také Josef Václav Frič (1829-1890).

Úplně první z dochovaných publikací nesoucích přípisek Karolině Světlé, dle roku vydání, je *Seznam darů k národní loterii pro Zdeňku Havlíčkovou*⁵⁰⁷ vytištěný v Praze roku 1862. Čtrnáctiletá „dcera národa“ v něm jednatelce dámské obdoby „Sboru pro památku

⁴⁹⁸ Svazek č. 136 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁴⁹⁹ Krásnohorská, Eliška: *Dítě Tábora*. Tragická opera ve třech jednáních. Libreto roku 1884 cenou poctěné sepsala Eliška Krásnohorská, hudbu složil Karel Bendl. Praha, Hynek b. d. V knižním fondu Podještědského muzea označeno jako svazek č. 138 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁵⁰⁰ V knižním fondu Podještědského muzea označeny jako svazky č. 354 a 355 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁵⁰¹ V knižním fondu Podještědského muzea označeno jako svazek č. 357 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁵⁰² Na úvodní straně najdeme tištěné věnování: „*Karolině Světlé ke dni 24. února 1890 v nadšené úctě a lásce vděčná Češka i vroucí přítelka E. K.*“ V knižním fondu Podještědského muzea označeno jako svazek č. 134 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁵⁰³ Svazek č. 144 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁵⁰⁴ Svazek č. 146 (viz Soupis dochovaných svazků). Celá dedikace zní: „*Slovutné paní Karolině Světlé v úctě nejhlubší upřímný ctitel Jul. Zeyer, Vodňany 10. 2. 93*“

⁵⁰⁵ Svazek č. 145 (viz Soupis dochovaných svazků). Dedikace naprosto shodná jako v *Neklanovi*, pouze bez určení místa a přesného data zápisu.

⁵⁰⁶ Svazek č. 106 (viz Soupis dochovaných svazků). Celá dedikace zní: „*Milostivé paní a velectěné spisovatelce Karolině Světlé věnuje Jos. V. Frič.*“

⁵⁰⁷ V knižním fondu Podještědského muzea označeno jako svazek č. 115 (viz Soupis dochovaných svazků).

Havlíčkovu“ a jedné z hlavních organizátorek loterie zanechala vlastnoruční věnování plné vděčnosti a úcty: „*Jejímu blahorodí paní Karolině Světlé-Mužákové. Velectěná paní! Nedospělá ještě, nemohu snad ani pochopiti, jak mnoho jste Vašnosti pro mne učinila. Avšak cítím neskonalý vděk v srdci mém a život můj nechť dokáže, že se nikdy nestanu nehodnou Vašnosti pro mě účinkování. V nejhlubší úctě Zdenka Havlíčkova.*“ Život jediné dcery Karla Havlíčka Borovského (1821-1856) však byl příliš krátký, aby mohla cokoli dokázat a otcovské jméno pro ni bylo spíše přítěží než výhodou. Zemřela 20. září 1872 v nedožitých čtyřiařiceti letech⁵⁰⁸. Osudy Zdenky Havlíčkové jako první románově zpracovala Teréza Nováková (1853-1912) v práci nazvané *Maloměstský román* z roku 1890. Jeden výtisk darovala Karolině Světlé a ta jej s nadšením přečetla⁵⁰⁹. V knižním fondu Podještědského muzea se nám však bohužel nezachoval. Nalezneme zde dva jiné exemplář z pera Terézy Novákové, ale pouze jeden z nich, drobné črty *Z naší národní společnosti*, jeopatřen uctívou dedikací: „*Slovutné paní, paní Karolině Světlé, slavné spisovatelce české, v nejhlubší úctě podává oddaná její ctitelka Teréza Nováková. V Litomyšli 10. 10. 1887*“⁵¹⁰. „Mezi „oddané ctitelky“ Karoliny Světlé patřila také spisovatelka a politička Božena Viková-Kunětická (1862-1934), důkazem budiž její věnování v próze *Minulost* z roku 1895⁵¹¹.

Největším a zároveň nejtěžším ze všech svazků je vázaná výpravná publikace o Paříži ve francouzštině, opatřená dvoustránkovým věnováním od členek bývalého Amerického klubu dam ke spisovatelčiným šedesátým narozeninám⁵¹²: „*Velké vlastence, horlivé hajitelce práv našich národních, věhlasné ženě, vznešenému vzoru našemu, slovutné spisovatelce paní Karolině Světlé. Paní vzácná a vroucně milovaná přijmětež ku slavnému pro nás dni šedesátých narozenin Vašich, co malý důkaz hluboké k Vám úcty a nejvřelejší naší oddanosti knihu tuto. Víme, že ušlechtilé srdce Vaše lne s upřímnou sympatií k uvědomělému svobodnému národu francouzskému a že často se zalíbením a účastí obrací se k hlavnímu městu jejich – této Mecce vzdělavců – co k dějišti světovému, co k výhni pravého*

⁵⁰⁸ Bližší informace o životě Zdenky Havlíčkové a vztahu Karoliny Světlé k ní viz Lenderová, Milena: *Dcera národa? Tři životy Zdenky Havlíčkové*. Praha-Litomyšl, Paseka 2013, s. 102-103 .

⁵⁰⁹ Viz Lenderová, Milena: *Dcera národa? Tři životy Zdenky Havlíčkové*. Praha-Litomyšl, Paseka 2013, s. 256.

⁵¹⁰ V knižním fondu Podještědského muzea označeno jako svazek č. 141 (viz Soupis dochovaných svazků). Druhá práce *O životě a působení Magdaleny Dobromily Rettigové* z roku 1895 je vedena jako svazek č. 142 a věnování neobsahuje.

⁵¹¹ V knižním fondu Podještědského muzea označeno jako svazek č. 170. Celé věnování zní: „*Slovutné paní Karolině Světlé v vroucím obdivu, v hluboké úctě oddaná ctitelka Bož. Viková-Kunětická, Pečky dne 14. 12. 95*“

⁵¹² Vitu, Auguste: *Paris 500 dessins inedits*. Paříž b. d. (v Soupisu dochovaných svazků označeno jako č. 351).

vlasteneckého nadšení a co k evropské veledílně umění a věd. Prosíme tudíž, abyste laskavě přijati ráčila, co s vděčností neobmezenou Vám k upomínce podávají vřelé ctitelky Vaše, dámy bývalého Amerického klubu. V Praze dne 24. února 1890. “Josefa Náprstková (1838-1907), jedna ze zakládajících členek Amerického klubu dam, manželka mecenáše, etnografa a vlastence Vojty Náprstka (1826-1894), věnovala už v roce 1886 Karolině Světlé „na památku“ Tesařův český překlad *Poezie* Françoise Coppée (1842-1908)⁵¹³. V podobném duchu jako dedikace v knize o Paříži vyznívá také věnování v *Památníku českých žen*⁵¹⁴ sepsané dne 15. května 1895 Antonií Lašmanovou za odbor „Česká žena“ při národopisné výstavě československé v Praze. Karolina Světlá je zde oslovoována jako „vůdkyně českých žen na dráze pokroku“, které je projevována ze strany jejích následovnic „neomezená vážnost a povinná vděčnost“ a v neposlední řadě „hluboká úcta“. Ač tato slova dnes znějí trochu pateticky, úctu a vděk českých žen si Světlá právem zasloužila, protože celý život bojovala za zlepšení vzdělávacích možností slabšího pohlaví a angažovala se veřejně ve prospěch ženské otázky.

V knihovně manželů Mužákových jistě nechyběla díla spisovatelčiny o tři roky mladší sestry Sofie Podlipské (1833-1897), jejíž literární dráhu Karolina Světlá bedlivě sledovala a mnohdy také kriticky hodnotila. Do dnešních dnů se však zachovaly pouze *Dvě novely* z roku 1896, kde stojí vepsáno: „*Své zbožňované sestře Světlé S. P.*“⁵¹⁵

Rukopisná věnování nalezneme v obou ruských překladech děl Karoliny Světlé, v románu *Na úsvitě*⁵¹⁶ vydaném v Petrohradu roku 1898 zanechala překladatelka 28. 3. přípisek v ruštině, *Vesnický román*⁵¹⁷ vydaný tamtéž o rok později je opatřený českou dedikací: „*Paní Karolině Světlé překladatelka.*“

Osobně dedikovaných je také šestnáct polsky psaných knih, což dokazuje přímý kontakt Karoliny Světlé se soudobou polskou literární scénou. Mezi její přátele s jistotou můžeme zařadit Bronislawa Grabowského (1841-1900) nebo polsky píšící spisovatelku českého původu Antonii Smíškovou (1858-1934), publikující pod pseudonymem Antoszka. Ta

⁵¹³ Svazek č. 161 (viz Soupis dochovaných svazků), celá dedikace zní: „*Na památku Jos. Náprstková*“.

⁵¹⁴ Svazek č. 200 (viz Soupis dochovaných svazků), celá dedikace zní: „*Slovutné paní, paní Karolině Světlé, velezasloužilé spisovatelce a vůdkyni českých žen na dráze pokroku, na důkaz neomezene vážnosti a povinné vděčnosti v hluboké úctě věnuje odbor „Česká žena“ při národopisné výstavě československé. V Praze dne 15. května 1895 za výbor Ant. Lašmanová.*“

⁵¹⁵ Svazek č. 130 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁵¹⁶ Svazek č. 126 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁵¹⁷ Svazek č. 127 (viz Soupis dochovaných svazků).

zanechala své kolegyni památeční věnování ve čtyřech⁵¹⁸ z celkem jedenácti vlastních prací, které v knižním fondu najdeme. Kniha připsaných jmenovitě Karolině Světlé je však pouze osm⁵¹⁹, přičemž ve dvou svazcích je věnování napsáno česky, ostatních šest dedikací je polských. Obě české dedikace zanechal Karolině Světlé Bronislaw Grabowski - 10. července 1897 ve svém vlastním díle *Boruta*⁵²⁰ a dále v práci Ignaze Chodského *Obrazy litewskie*⁵²¹ vydané ve Vilně roku 1851, kterou „velectěné spisovatelce“ zřejmě věnoval jako dárek. Kniha Marji Wyslouchovej *Kornel Ujejski*⁵²² je opatřena nedatovaným polsky psaným věnováním Karolině Světlé a Elišce Krásnohorské. Pouze jí je pak připsáno celých šest⁵²³ dochovaných svazků polské provenience, ty bychom mohli považovat za doklad „výměnného obchodu“ s knihami mezi oběma přítelkyněmi. Problematická v tomto ohledu je však práce od Lumira *Na ziemi perly*⁵²⁴ vydaná v Krakově roku 1900 a obsahující polský přípisek Elišce Krásnohorské z 16. června téhož roku. V té době ovšem byla Karolina Světlá už přes devět měsíců po smrti, zemřela 7. září 1899, takže tuto knihu nemohla nikdy číst. Pochází pravděpodobně od neteře Karoliny Světlé Anežky Čermákové Slukové (1864-1947), která si ji mohla od původní majitelky Elišky Krásnohorské vypůjčit nebo dostat darem. Přímo Anežce Slukové je polskou dedikací ze dne 30. ledna 1899 připsána práce *Slowianie poludniowi* od Antoszky⁵²⁵, vydaná ve Varšavě roku 1898.

V posmrtně vydané práci bývalého knihovníka pražské univerzitní knihovny Ignáce Jana Hanuše (1812-1869) *Dodavky a doplňky k Jungmannově Historii literatury české*⁵²⁶ najdeme neadresné věnování „V nejhlubší úctě od rodiny Hanušovy“ ze třicátého července 1871.

⁵¹⁸Svazky č. 240-242 a č. 244 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁵¹⁹ Svazky č. 234, 240, 241, 242, 244, 270, 275, 306 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁵²⁰V knižním fondu Podještědského muzea v Českém Dubu označeno jako svazek č. 234 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁵²¹ Svazek č. 275 (viz Soupis dochovaných svazků), celá dedikace zní: „*Velectěné spisovatelce Karolině Světlé od Bronisława Grabowskiego*“.

⁵²²V knižním fondu Podještědského muzea v Českém Dubu označeno jako svazek č. 258 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁵²³ Svazky č. 233, 243, 262, 268, 269, 300 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁵²⁴V knižním fondu Podještědského muzea v Českém Dubu označeno jako svazek č. 268 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁵²⁵V knižním fondu Podještědského muzea v Českém Dubu označeno jako svazek č. 245 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁵²⁶V knižním fondu Podještědského muzea v Českém Dubu označeno jako svazek č. 101 (viz Soupis dochovaných svazků).

Jmenovitě manželovi Karoliny Světlé, profesorovi Petru Mužákovi, jsou vedle výše zmíněného *Obrazu básnictví českého* od Elišky Krásnohorské dedikovány ještě dvě knihy - *O slohu v průmyslu uměleckém a řemeslech výtvarných* od Aloise Studničky⁵²⁷ a *Ruské krasopisné vzory* Augusty Šlechtové⁵²⁸ vydané vlastním nákladem. Sám Petr Mužák zanechal rukopisné věnování v novele své ženy *Konec a počátek*⁵²⁹, stojí zde vepsáno „*Své sestře posílá Petr.*“ Jednalo se zřejmě o dar jedné ze sester pana profesora a kniha se mohla vrátit zpět do dochovaného konvolutu s přispěním neteře Anežky Čermákové-Slukové.

Ke knihám se Karolina Světlá samozřejmě nedostávala pouze prostřednictvím darů či nákupů, ale často si je půjčovala. Se sestrou Sofií Podlipskou a přítelkyní Eliškou Krásnohorskou si Karolina Světlá nevyměňovala pouze názory na přečtené texty, ale také knihy samotné. Jako další důkaz tohoto tvrzení, kromě již zmíněných knih připsaných jmenovitě Elišce Krásnohorské, bychom mohli použít dva dochované svazky, které prokazatelně měly jiného původního majitele: *Poděbradovna. Původní truchlohra v pěti jednáních* od Františka Zákrejse (Praha 1872)⁵³⁰ obsahuje rukopisné věnování „*Pí Sofii Podlipské František Zákrejs*“ a v polsky psané práci Juljana Mohorta *Listy do przysziej narzeczonej* (Lvov 1877)⁵³¹ najdeme vlastnoruční podpis „*E. Krásnohorská*“. U Zákrejsovy *Poděbradovny* však musíme vzít v úvahu také fakt, že se může jednat o památku na spisovatelčinu mladší sestru, která zemřela o dva roky dříve, 17. prosince 1897. V publikaci Piotra Chmielowskiego (1848-1904) o polských spisovatelkách 19. století⁵³² nalezneme na přední straně téměř nečitelný podpis autora. Můžeme pouze spekulovat, jestli zde zastupuje dedikaci nebo označuje původního majitele svazku, který si Světlá pouze vypůjčila.

Ve výše zmíněné práci Josefa Václava Friče *Mistr Jeroným Pražský* kromě autorského věnování původní majitelce Karolině Světlé nalezneme také podpis *Anežka Sluková*, což

⁵²⁷ Svazek č. 105 (viz Soupis dochovaných svazků), celá dedikace zní: „*Ctěnému kolegovi a učiteli svému panu P. Mužákovi spisovatel.*“

⁵²⁸ Svazek č. 278 (viz Soupis dochovaných svazků), celá dedikace zní: „*P. T. panu prof. Petru Mužákovi v nejšetrnější úctě, v Praze 1. září 1888 sestry Šlechtovy.*“

⁵²⁹ V knižním fondu Podještědského muzea v Českém Dubu označeno jako svazek č. 125 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁵³⁰ V knižním fondu Podještědského muzea v Českém Dubu označeno jako svazek č. 162 (viz Soupis dochovaných svazků).

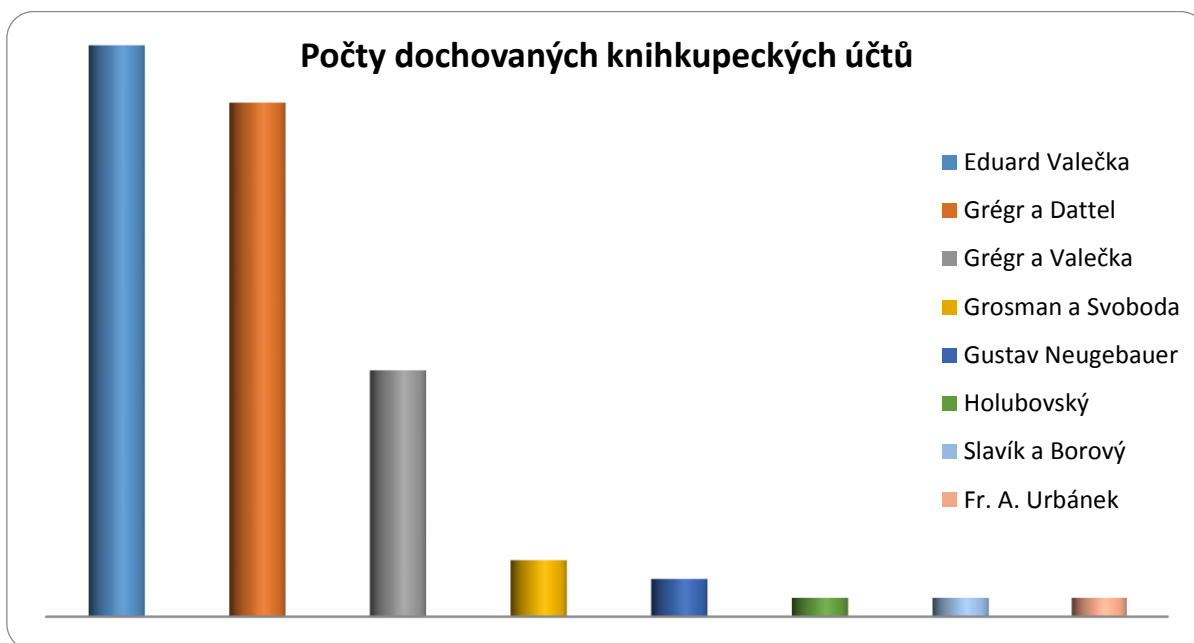
⁵³¹ V knižním fondu Podještědského muzea v Českém Dubu označeno jako svazek č. 263 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁵³² V knižním fondu Podještědského muzea v Českém Dubu označeno jako svazek č. 280 (viz Soupis dochovaných svazků).

pravděpodobně znamená, že tuto knihu muzeu věnovala spisovatelčina neteř. Podobným případem zřejmě bude román Augusta Strindberga *Na břehu moře*⁵³³, který je také vlastnoručně podepsaný *A. Sluková*.

3.3 Rozšiřování knihovny prostřednictvím nákupů

Na základě 76 dochovaných knihkupeckých účtů⁵³⁴ si můžeme udělat jistou představu o tom, kolik knih a časopisů ročně, jaké konkrétní tituly a u kterých knihkupců manželé Mužákové nakoupili v letech 1874 – 1899. Mezi dochovanými účetními dokumenty nalezneme také stvrzenku z knihkupectví Grégr a Dattel na osmdesát krejcarů vystavenou dne 2. srpna 1878 na jméno Karoliny Světlé, ze které bohužel nevyčteme, za co byla daná suma požadována, a také celkové vyúčtování ze šestého dubna 1889 za zboží odebrané v letech 1878-1881 v knihkupectví Grégr a Dattel, opět bez zaznamenaného počtu knih a jejich názvů.

Převážnou většinu nákupů provedli manželé Mužákové u knihkupců Eduarda Grégra (1827-1907) a Eduarda Valečky (1841-1905). Dr. Eduard Grégr otevřel 1. listopadu 1869 se společníkem Ferdinandem Dattlem (1842-1882) nakladatelství a knihkupectví na pražské

⁵³³V knižním fondu Podještědského muzea v Českém Dubu označeno jako svazek č. 217 (viz Soupis dochovaných svazků).

⁵³⁴ PhDr. Tomáš Edel uvádí číslo 88, ale my jsme měli k dispozici pouze 76 exemplářů (viz Opisy účtů-nákupy knih).

Ferdinandově třídě. Po Dattlově smrti prodal Grégr svůj podnik Eduardu Valečkovi a stal se jeho společníkem pod hlavičkou „Knihkupectví Ed. Grégr a Ed. Valečka“. Po roce 1885 se pak Eduard Valečka osamostatnil⁵³⁵ a na knihkupeckých účtech se již objevuje pouze jeho jméno i razítko.

Na jméno Petra Mužáka je adresováno pouze sedm z dochovaných účtů, první v lednu 1875 a poslední v srpnu 1883⁵³⁶, přestože adresát je v té době už rok a půl po smrti (umírá 8. února 1892).

Některé z dochovaných účtů bychom mohli dnešní terminologií nazvat konečnou fakturou za odběr knih během celého roku. Takovýmto vyúčtováním je například výše zmíněný účet z knihkupectví Grégr a Dattel na Starém Městě pražském ze 14. ledna 1875. Vyčteme z něj, že během roku 1874 koupil pan profesor celkem 23 knih různého zaměření a utratil za ně celkem 24 zlatých a 0,01 krejcaru. Dvě knihy byly zakoupeny v lednu, jedna v únoru, tři v březnu, pět v květnu, čtyři v červnu a nejvíce, osm svazků, v červenci, přičemž šest z nich v jediný den 24. července 1874. Podobné faktury na jméno Petra Mužáka vystavilo stejné knihkupectví ještě tři⁵³⁷, přičemž nejvíce knih nakoupil právě v roce 1874, jak napovídá výše zmíněný účet, ale jedná se překvapivě až o druhý nejdražší nákup. Nejvyšší finanční částku za knihy, 50 zlatých a 20 krejcarů, vydal pan profesor v roce 1877, naopak nejméně, 9 zlatých a 10 krejcarů, utratil o rok dříve⁵³⁸.

Začátkem června 1880 využil služeb knihkupce Holubovského a nakoupil u něj šest ročníků časopisu *Světovzor* a pět ročníků německých novin *Illustrierte Zeitung*, obojí v hodnotě 6 zlatých.⁵³⁹ Účet od knihkupce a bibliografa Františka Augustina Urbánka (1842-1919) svědčí o snaze pana profesora získat přehled o české knižní a časopisecké produkci, když 5. září 1881 zaplatil čtyři zlaté za *Věstník bibliografický* pro rok 1881⁵⁴⁰. Poslední dochovaný účet na jméno Petra Mužáka vystavilo v srpnu 1883 knihkupectví Grégr a Valečka za knihy a časopisy v celkové hodnotě 19 zlatých a 55 krejcarů⁵⁴¹. Požadovanou částku však za něj musela uhradit manželka, protože Petr Mužák zemřel již v únoru 1892.

⁵³⁵ Podrobněji o historii knihkupectví dr. Eduarda Grégra viz Forst, Vladimír, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce I. A-G. Praha, Academia 1985, s. 816-819.

⁵³⁶ Viz příloha Opisy účtů – nákupy knih.

⁵³⁷ Jedná se o účty ze 17. ledna 1876, 25. října 1877 a 17. ledna 1878 (viz Opisy účtů-nákupy knih).

⁵³⁸ Viz účty ze 17. ledna 1878 a z 25. října 1877.

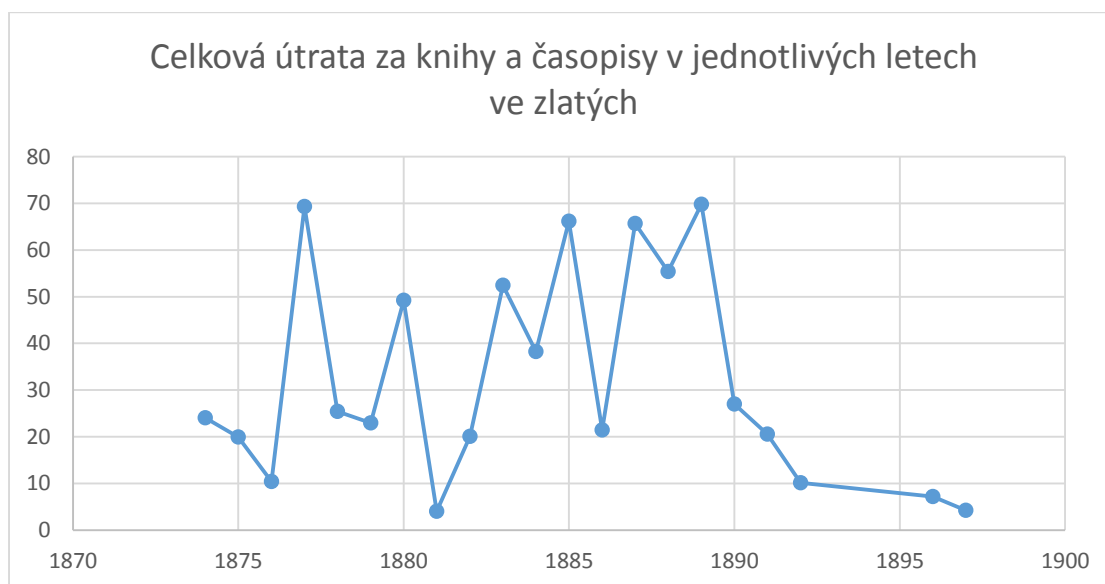
⁵³⁹ Viz účet ze 4. 6. 1880 (příloha Opisy účtů – nákupy knih).

⁵⁴⁰ Viz příloha Opisy účtů – nákupy knih.

⁵⁴¹ Viz příloha Opisy účtů – nákupy knih.

Karolina Světlá byla v nákupech knih, soudě podle osmašedesáti knihkupeckých účtů vystavených na její jméno⁵⁴², jednoznačně aktivnější. První dochovaný účet pro ni vystavilo knihkupectví Grégr a Dattel 19. června 1876, poslední stvrzenky s jejím jménem, podobně jako v případě manžela Petra Mužáka, vypsalo knihkupectví a nakladatelství Grosman a Svoboda až po její smrti. Jedná se o předplatní lístek na *Písemnictví 11/20* ze dne 24. října 1899 a potvrzení o zaplacení 4,44 korun za *Písemnictví 20/25* z 12. února 1902⁵⁴³. Obě pohledávky zřejmě uhradila neteř Anežka Čermáková-Sluková, protože Světlá umírá již 7. září 1899.

Na účtu vystaveném knihkupectvím Grégr a Dattel 17. února 1880⁵⁴⁴ sice nenajdeme konkrétní jméno plátce, ale zjistíme, že do knihovny manželů Mužákových tímto nákupem přibylo několik čísel časopisu *Květy*, *Slavnostní řeči Karla Sladkovského* (1823-1880), první díl *Mluvnice jazyka českého* Matyáše Blažka (1844-1896) a *Řeč Gladstonea* od Williama Ewarta Gladstonea (1809-1898) v překladu Jana Váni, vše v hodnotě dvou zlatých a šedesáti krejcarů. Na jednom z dochovaných účtů z knihkupectví Grégr a Valečka pro Karolinu Světlou pak není uveden rok vystavení, ale dataci můžeme upřesnit na základě zakoupeného zboží⁵⁴⁵. Vyčteme z něj, že dne 6. února zaplatila 3 zlaté a 64 krejcarů za část *Pamětí Josefa Václava Friče*, Schopenhauerovo dílo *Über den Toda* dva ročníky kulturně-politického časopisu *Čechy*, podle data vydání Fričových *Pamětí* pak celý účet řadíme do roku 1885.

⁵⁴² Dochované účty jsou k dispozici v archivu Podještědského muzea v Českém Dubu.

⁵⁴³ Viz příloha Opisy účtů – nákupy knih.

⁵⁴⁴ Viz příloha Opisy účtů – nákupy knih.

⁵⁴⁵ Viz příloha Opisy účtů – nákupy knih.

Porovnáme-li celkové částky vynaložené Mužákovými na nákupy knih a časopisů v letech 1874 – 1897, zjistíme, že nejvíce utráceli v letech 1877 (69 zlatých a 28 krejcarů), 1885 (66 zlatých a 17 krejcarů) a 1889 (69 zlatých a 76 krejcarů). Naopak nejméně, 4 zlaté za *Věstník bibliografický*, zaplatil Petr Mužák roku 1881, jen o dvacet krejcarů více pak platila jeho žena v roce 1897 a o rok dříve ji *Animismus a spiritismus* Alexandra Nikolajeviče Aksakova (1832-1903) stál 7 zlatých a dvacet krejcarů. Také roky 1876 a 1892 byly z hlediska nákupů slabé, celkové částky vyplacené knihkupcům pouze mírně převyšují 10 zlatých⁵⁴⁶. Pro období 1893-1895 bohužel postrádáme mezi dochovanými účty jakékoli doklady, ale jistě to neznamená, že Karolina Světlá s manželem tou dobou knihy ani časopisy vůbec nekupovali.

V rekonstrukci osobní knihovny Petra Mužáka a Karoliny Světlé vypracované bývalým ředitelem Podještědského muzea PhDr. Tomášem Edelem, jejíž pracovní verzi nám laskavě zapůjčilo současné vedení muzea, najdeme zaznamenané další nákupy obou manželů z let 1870-1896. kdy do jejich společné knihovny přibylo celkem sedmapadesát titulů. U většiny z nich uvedl doktor Edel přesné datum, jméno kupujícího i název zakoupeného zboží⁵⁴⁷, musel tedy mít k dispozici mnohem více účetních dokladů, které v osobním fondu Karoliny Světlé v Podještědském muzeu bohužel již nenajdeme⁵⁴⁸. V některých případech však nemůžeme přesně identifikovat konkrétní knihu, protože známe většinou pouze příjmení původce nebo její nepřesný⁵⁴⁹ či neúplný⁵⁵⁰ titul. Matoucí může být i fakt, že knihy byly ve druhé polovině 19. století vydávány vesměs v sešitových vydáních a stejný titul se tak mohl objevit hned na několika různě datovaných účtech, typickým příkladem jsou *Paměti* Josefa Václava Friče (1829-1890) zaznamenané na devíti vyúčtováních⁵⁵¹.

⁵⁴⁶V roce 1876 o čtyřicet krejcarů a roku 1892 dokonce pouze o deset.

⁵⁴⁷ Pouze v případě Robinsona od Pavla J. Šulce neznáme ani datum nákupu ani jméno kupujícího, viz první řádek tabulky.

⁵⁴⁸ Veškeré dochované účty jsou zaznamenány v příloze Opisy účtů - nákupy knih. Jsou uloženy v archivu Podještědského muzea v Českém Dubu v osobním fondu Karoliny Světlé v kartonech č. 1 a 2.

⁵⁴⁹V tabulce jsou tyto názvy zaznamenány v uvozovkách.

⁵⁵⁰ Doktoru Edelovi, podobně jako nám, se občas podařilo rozluštit jen části některých názvů, takže můžeme určit pouze jazyk, ve kterém byla daná kniha psána.

⁵⁵¹Jedná se o nedatovaný účet a dále doklady z 1. ledna 1885, 1. ledna 1886, 1. ledna 1887, 28. března 1887, 7. května 1887, 24. září 1887, 17. ledna 1888 a 22. října 1888.

Datum nákupu	Kupující	Zakoupená kniha
Nedatováno	Neuvedeno	Pavel J. Šulc: Robinson. Obraz ze života pro mládež i dospělé
24. března 1870	Petr Mužák	Václav Petru: Česká poetika
5. května 1870	Petr Mužák	Karl Klimsch: Die Ornamentik
10. května 1870	Petr Mužák	Školní zákony
4. července 1870	Petr Mužák	Josef Durdík: O poezii a povaze lorda Byrona
4. července 1870	Petr Mužák	Voltz: Neznámá německy psaná kniha
24. srpna 1870	Petr Mužák	„O výživě těla lidského“
24. srpna 1870	Petr Mužák	„Prušáci v Čechách“
8. října 1870	Petr Mužák	Knappek: Tři blíže nespecifikované knihy
21. října 1870	Petr Mužák	Karel Mattuš: Některé myšlenky o českém státu
8. prosince 1870	Petr Mužák	Clementine Helm: Neznámá kniha
8. prosince 1870	Petr Mužák	Schreiber: Neznámá německy psaná kniha
21. prosince 1870	Petr Mužák	František Palacký: Radhost I. Sbíрка spisův drobných
1872	Petr Mužák	Emanuel Bozděch: Z doby Cottilionův
1872	Petr Mužák	Antonín Gindely: Dějepis všeobecný pro střední školy české I.
1872	Petr Mužák	Jakub Malý: Vzpomínky a úvahy starého vlastence
1872	Petr Mužák	Vlastenecký kalendář
11. února 1872	Petr Mužák	Josef Jiří Kolár: Pražský Žid. Historické drama v šesteru dějství
11. února 1872	Petr Mužák	Otakar Hostinský: Richard Wagner. Nástin životopisný
13. února 1872	Petr Mužák	„Katechismus farbenharmonie“
18. února 1872	Petr Mužák	Vítězslav Hálek: V přírodě I.
8. března 1872	Petr Mužák	Vincenc Dominik Bíba: Teoreticko-politické navedení k písemnostem
14. března 1872	Petr Mužák	Hippolyte Adolphe Taine: Phylosophic d. l'art
24. března 1872	Petr Mužák	Boleslav Jablonský: Básně
24. března 1872	Petr Mužák	Almanach Máj (obsahující práci K. Světlé Okamžik)
1873	Petr Mužák	Václav Svatopluk Štulc: Bajky
5. února 1873	Petr Mužák	Alfons Šťastný: Dekret o neomylnosti papeže římského
1. května 1873	Petr Mužák	Alfons Šťastný: K otázce školní
19. ledna 1874	Karolina Světlá	Karel Adámek: Různé listy z cest Německem a Francií
19. ledna 1874	Karolina Světlá	František Vymazal: Poezie
20. února 1874	Karolina Světlá	Zpěvy lidu srbského II.
24. července 1874	Petr Mužák	Ot. Ruppis: Peníze a duch
20. listopadu 1874	Karolina Světlá	Jan Jindřich Marek: Sebrané spisy Jana z Hvězdy II.
20. listopadu 1874	Karolina Světlá	Vítězslav Hálek: Abendslieder

2. prosince 1874	Petr Mužák	Kocour v botách, O stromku
2. prosince 1874	Petr Mužák	„Kalouš“
31. prosince 1874	Karolina Světlá	Halašukov: „Dcera Lolobova“
31. prosince 1874	Karolina Světlá	Vítězslav Hálek: Pohádky z naší vesnice
31. prosince 1874	Karolina Světlá	Heinrich Heine: Kniha písní
16. března 1877	Petr Mužák	Radhost III. Sbíрка spisův drobných
14. dubna 1877	Petr Mužák	Herbert Spencer: Studium d. Sociologie I/II
14. dubna 1877	Petr Mužák	Sterne: Werden und Vergehen
14. dubna 1877	Petr Mužák	John Williams Draper: Religion und Wissenschaft
14. dubna 1877	Petr Mužák	Carl Berthold: Das Naturschoene
14. července 1877	Petr Mužák	Lommel: Wind und Wetter
10. prosince 1880	Petr Mužák	Brus jazyka českého
3. září 1881	Karolina Světlá	Karel Václav Rais: Zlaté chvílky
8. května 1883	Karolina Světlá	Sbíрка monogramů k vyšívání
12. září 1883	Karolina Světlá	Henry Thomas Buckle: Dějiny vzdělanosti v Anglii
17. listopadu 1883	Karolina Světlá	Almanach Národ sobě redigovaný Janem Nerudou
9. února 1888	Karolina Světlá	Josef Jiří Kolár: V staré Praze. Kulturní obrazy z dob minulých I.
9. února 1888	Karolina Světlá	Domáci štěstí
29. ledna 1890	Karolina Světlá	František Bartoš, Leoš Janáček: Kytice z národních písní moravských
10. září 1891	Karolina Světlá	Svatopluk Čech: Pestré cesty po Čechách prací Matěje Broučka a společníků
25. srpna 1896	Karolina Světlá	Immanuel Kant: Vorlesungen ueber Psychologie

Z údajů zaznamenaných v přiložené tabulce vyplývá, že v letech 1870 a 1872-1873 nakupoval knihy pouze Petr Mužák, vůbec první nákupní aktivita Karoliny Světlé je datována až 19. ledna 1874, kdy zakoupila knihu Karla Adámka (1840-1918) *Různé listy z cest Německem a Francií* a antologii ruské poezie v českých překladech⁵⁵² uspořádanou Františkem Vymazalem (1841-1917). Z výše uvedených titulů se jich do dnešních dnů dochovalo šest: *Česká poetika*⁵⁵³ Václava Petru (1841-1906), *O poezii a povaze lorda Byrona*⁵⁵⁴ Josefa Durdíka (1837-1902), veselohra Emanuela Bozděcha (1841-1889) *Z doby*

⁵⁵² Podle katalogu Národní knihovny a roku nákupu by se mělo jednat o tuto publikaci: Vymazal, František: *Ruská poezie: Výbor z národního a uměleckého básnictva ruského v českých překladech*. Brno, Matice moravská 1874.

⁵⁵³ Svazek č. 152 v knihovně manželů Mužákových, viz Soupis dochovaných svazků.

⁵⁵⁴ Svazek č. 158 v knihovně Podještědského muzea, viz Soupis dochovaných svazků.

*Cottilionův*⁵⁵⁵, druhý díl *Zpěvů lidu srbského*⁵⁵⁶, český překlad *Knihy písní*⁵⁵⁷ Heinricha Heineho (1797-1856) s podpisem majitelky a *Brus jazyka českého*⁵⁵⁸ podepsaný Petrem Mužákem.

Velmi zajímavý je fakt, že Mužákovi uzavřeli sňatek už roku 1852, ale první nám dostupný doklad o nákupech knih pochází až z března 1870. Jistě to však neznamená, že prvních osmnáct let společného soužití vlastní domácí knihovnu neobohatili o žádnou novinku a vystačili si s knihami, které každý z nich do manželství přinesl. Petr Mužák patřil roku 1846 k zakladatelům Matice české, spolku pro vydávání českých knih, v jehož stanovách se mimo jiné praví, že „(...)každý zakladatel povinen jest, knihy i jiné věci, ježto nákladem Matičním vycházejí, buď sám sobě ze skladu odebírat, aneb někoho zříditi, kdo by mu je odebíral a posílal. Kdo sobě žádá, aby se mu knihy Matiční poštou zasílaly, nechť se řídí podle návěští té věci se týkajícího, které opětně uveřejněno bylo v Časopise muzejním (...).“⁵⁵⁹ Matiční knihy zcela určitě rozšiřovaly repertoár společné knihovny, ovšem v členské legitimaci⁵⁶⁰ uložené v muzejním archivu, je první odběr datován až rokem 1867. Jedná se zřejmě o několikátý sešitek v pořadí, protože plnění povinností zakládajících členů bylo vždy pečlivě zaznamenáváno, včetně konkrétních titulů a jejich ceny. Počínaje rokem 1867 měli zakladatelé podle *Řádu vydávání kněh Matičních* vydaného sborem muzejním pro vědecké vzdělání řeči a literatury české právo každý rok “(...) sobě vybrati zdarma knih Matičních buď z těch, které toho roku vyjdou, neb jakýchkoli ze staršího skladu, počítajíc přitom každou knihu dle ceny krámské. Mimo to bude každému zakladateli volno koupiti sobě po jednom výtisku kterýchkoli jiných kněh starších neb teprv vyšlých za polovičnou neb ještě nižší cenu, která by byla pro zakladatele stanovena (...).“⁵⁶¹ Každoročně byla podle aktuální finanční situace Matice stanovena konečná částka, kterou nesměl žádný ze zakladatelů při odběru vybraných knih přesáhnout a všichni zakládající členové měli právo podílet se také na výběru konkrétních publikací, které v daném roce vyjdou vlastním nákladem Matice či s její podporou. Přehlédneme-li nákupy profesora Petra Mužáka⁵⁶², zjistíme, že mezi zakoupenými

⁵⁵⁵ Svazek č. 163, viz Soupis dochovaných svazků.

⁵⁵⁶ Svazek č. 155, viz Soupis dochovaných svazků.

⁵⁵⁷ Svazek č. 154, viz Soupis dochovaných svazků.

⁵⁵⁸ Svazek č. 87, viz Soupis dochovaných svazků.

⁵⁵⁹ Citováno dle první stránky dochované členské legitimace na jméno Petra Mužáka.

⁵⁶⁰ Podještědské muzeum Český Dub, osobní fond Karoliny Světlé, Doklady Petra Mužáka, karton č. 4.

⁵⁶¹ Citováno opět z dochované členské legitimace, s. 2.

⁵⁶² Viz tabulka a příloha Opisy účtů-nákupy knih.

tituly převažují publikace související s jeho profesním zaměřením⁵⁶³ a odpovídající jeho zájmu o historii⁵⁶⁴, přírodní vědy⁵⁶⁵, geografii⁵⁶⁶ či filozofii⁵⁶⁷. Nechybí ani jazykové příručky⁵⁶⁸, ale krásná literatura⁵⁶⁹ a poezie⁵⁷⁰ je zastoupena řidčeji než v případě jeho manželky. Podíl česky psaných knih a německojazyčných je rovnocenný, z časopisů pan profesor odebírá *Lumír*⁵⁷¹, *Osvětu*⁵⁷², *Světlozor* nebo *Illustrierte Zeitung*⁵⁷³.

Vzhledem ke spisovatelské dráze Karoliny Světlé není žádným překvapením, že beletrie, poezie a odborné publikace s literárním zaměřením v jejích nákupech převládaly. Zaměřila se především na domácí literární scénu⁵⁷⁴ a snažila se sledovat literární dráhu svých generačních druhů Josefa Václava Friče (1829-1890)⁵⁷⁵, Jana Nerudy (1834-1891)⁵⁷⁶, Vítězslava Háška (1835-1874)⁵⁷⁷ a Adolfa Heyduka (1835-1923)⁵⁷⁸ i mladších začínajících autorů Jakuba Arbese (1840-1914)⁵⁷⁹, Julia Zeyera (1841-1901)⁵⁸⁰, Antala Staška (1843-1931)⁵⁸¹, Josefa

⁵⁶³ Například Smolík: *Zeichenunterricht a Lehrbuch den freien Perspektive*, Rafael: *Die Kunst Maler zu werden*, Kuchynka: *Základové měřičství*, podrobněji viz tabulka a příloha Opisy účtů-nákupy knih.

⁵⁶⁴ Palacký: *Dějiny české a Dějiny I.*, Gindely: *Dějepis všeobecný pro střední školy české*, Šťastný: *Dekret o neomylnosti papeže římského*, podrobněji viz tabulka a příloha Opisy účtů-nákupy knih.

⁵⁶⁵ „O výživě těla lidského“, Kodym: *O živlech*, Miguel: *Theorie naturlicher Entwicklung*, Čelakovský: *Atlas rostlinstva*, podrobněji viz tabulka a příloha Opisy účtů-nákupy knih.

⁵⁶⁶ Štolba: *Za oceánem*, Payer: *Die Nordpolexpedition*, podrobněji viz tabulka a příloha Opisy účtů-nákupy knih.

⁵⁶⁷ Draper: *Religion und Wissenschaft*, Spencer: *Studium d. Sociologie*, Mattuš: *Některé myšlenky o českém státu*, podrobněji viz příloha Opisy účtů-nákupy knih a tabulka.

⁵⁶⁸ Zikmund: *Mluvnice*, Mittner: *O užívání přestupníkův*, Gebauer: *Hláskosloví*, podrobněji viz Opisy účtů-nákupy knih a tabulka.

⁵⁶⁹ Zeyer: *Ondřej Černýšev*, Šulc: *Bajky*, Vávra: *U domácího krbu*, podrobněji viz Opisy účtů-nákupy knih a tabulka.

⁵⁷⁰ Goll: *Básně*, Nebeský: *Básně*, Hálek: *V přírodě*, podrobněji viz Opisy účtů-nákupy knih a tabulka.

⁵⁷¹ Viz účty z knihkupectví Grégr a Dattel ze 17. ledna 1876 a 25. října 1877 (Opisy účtů-nákupy knih).

⁵⁷² Viz účet z knihkupectví Grégr a Dattel ze 17. ledna 1876 (Opisy účtů-nákupy knih).

⁵⁷³ Viz účet knihkupectví Holubovského z června 1880 (Opisy účtů-nákupy knih).

⁵⁷⁴ Viz tabulka a příloha Opisy účtů-nákupy knih.

⁵⁷⁵ Zakoupila několik sešitů Fričových Pamětí, viz Opisy účtů-nákupy knih.

⁵⁷⁶ Povídky malostranské, Almanach Národ sobě redigovaný Janem Nerudou, Písně kosmické, Trhani, viz Opisy účtů-nákupy knih.

⁵⁷⁷ *Abendslieder*, *Pohádky naší vesnice*, *Spisy I.*, *II.* a *VIII.*, viz Opisy účtů-nákupy knih.

⁵⁷⁸ *Dědův odkaz*, viz Opisy účtů-nákupy knih.

⁵⁷⁹ *Romaneta*, viz Opisy účtů-nákupy knih.

⁵⁸⁰ *Básně Šosany*, *Sulamit*, viz Opisy účtů-nákupy knih.

⁵⁸¹ *Nedokončený obraz*, viz Opisy účtů-nákupy knih.

Václava Sládka (1845-1912)⁵⁸², Svatopluka Čecha (1846-1908)⁵⁸³, Zikmunda Wintera (1846-1912)⁵⁸⁴, Václava Beneše Třebízského (1849-1884)⁵⁸⁵, Karla Václava Raise (1859-1926)⁵⁸⁶ či Gabriely Preisové (1862-1946)⁵⁸⁷, ale nakupovala pochopitelně i díla významných osobností ostatních literatur⁵⁸⁸. Lehce úsměvná je skutečnost, že Karolina Světlá platila knihkupcům i zavlastní tvorbu. Už 24. března 1872 koupil Petr Mužák almanach *Máj* obsahující její *Okamžik*, ona sama 20. ledna 1886 zakoupila pět dílů svých *Spisů* v celkové hodnotě 6 zlatých a 38 krejcarů, 28. ledna 1890 platila za Kobrovo a Grégrovo vydání *Spisů*, *Jitřenku* a práci *Ctěte rodný jazyk svůj* 4 zlaté a 38 krejcarů a den poté, 29. ledna 1890, utratila ještě 80 krejcarů za *Škapulíř* a *Upomínky*⁵⁸⁹. Zaměříme-li se na odborné literárně-vědné publikace, odhalíme orientaci Karoliny Světlé na slovanské literatury⁵⁹⁰ a významné osobnosti domácí⁵⁹¹ i zahraniční⁵⁹² literární scény. Podobně jako její manžel, i ona se zajímala o historii⁵⁹³ a filozofii⁵⁹⁴, kupovala jazykové příručky⁵⁹⁵ a publikace týkající se vzdělávání dětí a

⁵⁸² Selské písně, Písničky, viz Opisy účtů-nákupy knih.

⁵⁸³ *Pestré cesty po Čechách, Povídky, Kratochvilná historie o ptáku Velikánu Velikánoviči.*

⁵⁸⁴ *V měšťanské světnici*, viz Opisy účtů-nákupy knih.

⁵⁸⁵ *V červánkách kalicha*, viz Opisy účtů-nákupy knih.

⁵⁸⁶ *Zlaté chvílky*, viz Opisy účtů-nákupy knih.

⁵⁸⁷ *Gazdina roba*, viz Opisy účtů-nákupy knih.

⁵⁸⁸ Například *Knihu písní* Heinricha Heineho zakoupila v prosinci 1874, Lermontovova Hrdinu naší doby v roce 1879, Básně Ivana Sergejeviče Turgeněva začátkem roku 1883 nebo Cervantesova Dona Quijota v listopadu 1885. Podrobněji viz tabulka a Opisy účtů-nákupy knih.

⁵⁸⁹ Viz příloha Opisy účtů-nákupy knih.

⁵⁹⁰ Pypin: *Historie slovanských literatur*, Pokorný: *Literární shoda československá*, Vymazal: *Antologie slovanské poezie*, podrobněji viz Opisy účtů-nákupy knih.

⁵⁹¹ Bayer: *Stručné dějiny literatury české*, Šamberk: Karel Havlíček Borovský, Tůma: Karel Havlíček Borovský, podrobněji viz Opisy účtů-nákupy knih.

⁵⁹² Dne 17. ledna 1888 koupila u Eduarda Valečky životopis své oblíbenkyně George Sandové, viz Opisy účtů-nákupy knih.

⁵⁹³ Gindely: *Dějiny českého povstání léta 1618*, Sedláček: *Hrady, zámky a tvrže království českého*, Dvorský: *Dopisy hraběnky Černínové*, Adámek: *Doba poroby a vzkříšení. Rozhledy v kulturních dějinách království českého v 17. a 18. století*, Tomek: *Jan Žižka*, Tůma: *Potlačený národ. Obraz osudů lidu irského pod cizovládou britskou*, viz Opisy účtů-nákupy knih.

⁵⁹⁴ Schopenhauer: *Über den Tod*, Kant: *Vorlesungen über Psychologie*, Bulova: *Výklad života ze zákonů přírodních. Tresť ze spisů Darwinových a Haecklových*, Renan: *Le judaisme*, viz tabulka a Opisy účtů-nákupy knih.

mládeže⁵⁹⁶, nechybí ovšem ani tituly odrážející typicky dámské záliby⁵⁹⁷. Z hlediska jazykového mají v jejich nákupech česky psané práce jasnou převahu a vedle německy psaných textů se objevují i francouzské knihy, včetně slovníků a gramatických příruček⁵⁹⁸. Po manželově smrti Světlá pokračovala v odebírání *Lumíru* i *Osvěty* a dále se na jejích účtech velmi často objevují *Květy*⁵⁹⁹.

Oba manželé pozorně sledovali také ediční činnost soudobých nakladatelů, pravidelně odebírali například jednotlivé svazky populárně-vědecké edice *Matice lidu*⁶⁰⁰, ve které vyšla i některá díla Karoliny Světlé, nebo Janem Nerudou redigované *Poetické besedy*⁶⁰¹. Mezi zakoupeným zbožím často nechyběly ani dobově velmi oblíbené kalendáře⁶⁰² a almanachy⁶⁰³.

⁵⁹⁵ Brus jazyka českého, Blažek: Mluvnice jazyka českého pro školy střední a ústavy učitelské I., Beran: Stručná mluvnice česká pro nižší třídy škol středních pro měšťanské a vyšší dívčí školy, viz tabulka a Opisy účtů-nákupy knih.

⁵⁹⁶ Růžička: Dějepisná čítanka pro dívky pro školu i dům, Studničková: Škola mateřská: původní písně, hry, říkání, přání a hádanky pro mateřské školy a opatrovny, Jirásek: Návod jak vyučovati písmu latinskému, italskému, okrouhlému, německému a gotickému na obecných a měšťanských školách, viz tabulka a Opisy účtů-nákupy knih.

⁵⁹⁷ Rosický: Květiny jarní se zvláštním zřetelem ku květeně domácí, Šír: Herbář. Seznam všech léčivých bylin v Čechách a na Moravě buď volně v přírodě rostoucích neb i v zahradách pěstovaných, Sbirka monogramů k vyšívání, viz tabulka a Opisy účtů-nákupy knih.

⁵⁹⁸ Toussaint-Langenscheidt: Lehrbuch I. - III., Georg: Schlüssel zur französische Grammatik, Georg: Französische Grammatik, Schmite: Phraseologie, Booch-Arkossy: Grammatik I/III, Rydvan: Tlumočník česko-německo-francouzský, Muyden: Vocabulaire francais, viz Opisy účtů-nákupy knih.

⁵⁹⁹ Účty z 23.12. 1878, 4. 1. 1880, 17. 2. 1880, 22. 2. 1881, 1. 1. 1884, 1. 1. 1885, 1. 1. 1886, 1. 1. 1887, 24. 9. 1887, 17. 1. 1888, 30. 6. 1888, 1. 1. 1889, 30. 6. 1889, 31. 12. 1889, 30. 6. 1890, 1. července 1891. Podrobněji o dalších časopisech viz Opisy účtů-nákupy knih.

⁶⁰⁰ Účty z 4. 1. 1879, 4. 1. 1880, 22. 2. 1881, 8. 9. 1882, 26. 1. 1883, 1. 1. 1884, 1. 1. 1885, 1. 1. 1886, 3. 4. 1888, 1. 1. 1889, 31. 12. 1889, viz Opisy účtů-nákupy knih.

⁶⁰¹ Účty z 21. 9. 1883, 1. 1. 1884, 1. 1. 1885, 1. 1. 1886, 1. 1. 1887, 31. 3. 1887, 17. 1. 1888, 3. 4. 1888, 13. 9. 1888, 18. 4. 1889, 9. 12. 1889. Podrobněji o dalších edicích a knižnicích viz Opisy účtů-nákupy knih.

⁶⁰² *Kalendář paní a dívek*, *Pečírkův kalendář*, viz Opisy účtů-nákupy knih.

⁶⁰³ Například Petr Mužák 24. března 1872 koupil almanach *Máj*, na účtu ze 14. ledna 1875 je zaznamenán blíže nespecifikovaný „*Almanach*“ a 17. ledna 1883 koupila Světlá Nerudou redigovaný *Národ sobě*, viz tabulka a Opisy účtů- nákupy knih.

3.4 Shrnutí

Zpřístupněním osobního fondu Karoliny Světlé v archivu Podještědského muzea v Českém Dubu se nám otevírá bohatý zdroj informací a zajímavých materiálů dokumentujících životní příběh jedné z významných osobností české literatury 19. století a umožňuje nám nahlédnout jej z jiného úhlu, než jaký nám nabízejí dosud vydané memoáry a monografie. Badatelsky velmi cennou a přínosnou práci odvedl bývalý ředitel muzea, historik PhDr. Tomáš Edel (1951-2010), který uspořádal archiválie z pozůstalosti Karoliny Světlé a Petra Mužáka, zkatologizoval dochované svazky z majetku manželů Mužákových a pokusil se z dostupných pramenů zrekonstruovat podobu jejich původní domácí knihovny. Bohužel dnes nemáme k dispozici kompletní soubor archiválií, se kterými mohl pracovat bývalý ředitel a jeho vlastní výzkumy i závěry jsou tak mnohdy jediným zdrojem námi uváděných informací.

Základ knihovního fondu tvoří svazky, které si každý z manželů po uzavření sňatku v roce 1852 přinesl do společné domácnosti. Početnější a snadněji rozeznatelné pomocí vlastnoručního podpisu uvnitř jsou knihy z mládenecké knihovny Petra Mužáka, o dívčí knihovně Johany Rottové bohužel mnoho nevíme. Společná knihovna Mužákových se pak každoročně rozrůstala o několik svazků zásluhou členství Petra Mužáka v Matici české, spolku pro vydávání českých knih, a o další přírůstky se postarali oba manželé prostřednictvím četných nákupů u různých pražských knihkupců. Nezanedbatelnou a zároveň nejzajímavější součástí knižní sbírky tvoří knihy darované předními osobnostmi soudobé české literární scény, například Eliškou Krásnohorskou (1847-1926), Jaroslavem Vrchlickým (1853-1912) či Juliem Zeyerem (1841-1901), ale také polskými přáteli Antoníí Smíškovou neboli Antoszkou (1858-1934) a Bronislawem Grabowským (1841-1900). Své místo tu samozřejmě mají i práce samotné majitelky a jejich cizojazyčné překlady.

O původním rozsahu a konkrétním obsahu osobní knihovny manželů Mužákových můžeme v současné době bohužel pouze spekulovat. Už během svého života věnovala Karolina Světlá značnou část svých knih různým akademickým spolkům, knihovnám či sdružením podporujícím rozvoj knihovnické sítě v českých zemích a soukromým osobám, další knihy pak rozdala po smrti své tety Anežka Čermáková-Sluková (1864-1947). Většina z dnešního knižního fondu se do muzejních sbírek vrátila v roce 1923 zásluhou Anežčina synovce, prosečského řídícího učitele Josefa Škody, další svazky pak věnovala muzeu ona sama.

Pohlédneme-li na dochovaný konvolut z hlediska tematického, zjistíme, že každý z manželů měl své vlastní čtenářské preference související se svým profesním zaměřením i

společenskými funkcemi, ale zájem o historii, filozofii, přírodní vědy a jazykovědu spolu sdíleli. Oba kromě češtiny a němčiny ovládali na velmi dobré úrovni francouzštinu a cizí jim nebyly ani slovanské jazyky jako polština nebo ruština. Pravidelně předpláceli dobová periodika, například *Květy*, *Lumír*, *Světlozor* nebo *Osvětu*, aby neztratili přehled o dění na domácí literární a společensko-politické scéně, a sledovali ediční činnost soudobých nakladatelů. Podléhali ovšem také dobovým čtenářským trendům a do své knihovny zařazovali i tehdy oblíbené kalendáře a hojně vycházející almanachy.

Nejpočetněji je ve zkoumaném souboru knižních jednotek zastoupena literatura domácího původu a překlady do češtiny. Samozřejmě nechybí německojazyčné publikace ani literatura francouzské proveniencí či reprezentanti dalších evropských literárně vyspělých zemí. Překvapivě silné zastoupení mají knihy polského původu, z nichž naprostá většina je v původním znění.

V mnoha svazcích zkoumaného souboru lze nalézt spolehlivé důkazy, že konkrétní knihy byly skutečně velmi pozorně čteny - vpisky tužkou či perem, podtržené či jinak zvýrazněné pasáže. Konkrétněji jsou zmiňovány, stejně jako autorské korektury ve vlastních pracích Karoliny Světlé, v příloženém Soupisu dochovaných svazků, ale jistě by si zasloužily mnohem důkladnější výzkum.

Detailní přehled o nákupních strategiích obou manželů získáme na základě 76 knihkupeckých účtů z muzejního archivu a z výzkumů PhDr. Tomáše Edela. První doklad o nákupu u knihkupce však pochází až z března 1870, ačkoliv sňatek Mužákoví uzavřeli již o osmnáct let dříve. V letech 1870 a 1872-1873 byl navíc zákazníkem pražských knihkupců pouze Petr Mužák, Karolina Světlá se k němu připojuje teprve v lednu 1874. Nejvíce účtů za sledované období manželům Mužákovým vystavili Eduard Grégr a Eduard Valečka a nejvíce peněz za potravu pro duši vydali v letech 1877, 1885 a 1889.

Ke knihám se Karolina Světlá nedostávala pouze prostřednictvím darů či nákupů, mezi ní a jejími přáteli probíhal čilý výměnný obchod. Za jeho hmatatelné důkazy můžeme považovat některé svazky v dochovaném souboru, mající prokazatelně jiné původní majitele, a potvrzují je také memoárové texty a korespondence.

4 DOPISY O VYCHOVÁNÍ MLÁDEŽE ČESKÉ ANEB ČETBA JAKO DŮLEŽITÁ SOUČÁST DÍVČÍHO VZDĚLÁNÍ

V memoárech Karoliny Světlé se několikrát⁶⁰⁴ setkáme s úvahami o smyslu četby s ohledem na výchovu dívek a o nutnosti pečlivého výběru a vytváření vhodné literatury pro ně. Nešetřila ani kritickými slovy o politováníhodné situaci českého dívčího vzdělávání, katastrofální čtenářské gramotnosti a špatném literárním vkusu dívek druhé poloviny 19. století. *„Vídáme v rukou jejich málo co jiného než překlad některého sensačního a tendenčního románu je poutajícího pro svou milostnou intriku, na jejížtopůdě písčité bývá vybudován z největší části beze špetky psychologické podstaty, estetické ceny, významu uměleckého, beze všeho k tomu vzhledu, že má býti každý román takorůka epos v próze a tudíž v každé jeho postavě zosobněna jistá myšlenka, v každé jeho podrobnosti smysl, úkol a důležitost taková, že odstraněním neb jen pošinutím jejím by utrpěl celek rovněž tak jako organismus živoucí, zabloudí-li jediná jen krůpěj krve ze své dráhy, jediný sval jen nebo žíla v něm-li se pošine. Jako každý jiný v přírodě plod musí i nejvznešenější její ovoce, plod ducha lidského, býti především zdravý, zralý, šťavnatý, má-li toho, kdo po něm sáhne, žádostiv jsa potravy duševní, občerstviti, navlažiti, posilniti. Jest to věru ku podivu, že naše dámy, v každém jiném ohledu tak choulostivé a vyběračné, právě tu se spokojují – padavkami a nepřihlížejí nikterakž ke knize s touž přísností jako např. k obrazu a soše. A přec by si měly i na těchto výkonech uměleckých žádati souměr formy, ladnost barvitosti, krásu za roucho, pravdu za základ, neb pouze jen díla taková jsou s to dostáti svému úkolu a hodna odchovati čtenáře ve smyslu nejvyšším: přetvořiti mysl jeho dle vzoru svého, což posvátnou povinností umění každého, zejména však písemního, jinak bychom čtouce skutečně tak čas svůj mařili a zaháleli, jak babičky naše se domnívaly, odhánějíce dcery svoje od knih, jinak by byla literatura ovšem jen oním luxusem namnoze škodlivým a záhubným, za který se snaží dosud jistý druh lidí ji prohlásiti a snížiti.“*⁶⁰⁵ V souvislosti s citovanými stížnostmi dále zdůraznila, že v porovnání s jejími mladými současnicemi byla minulá generace žen mnohem více zaměstnávána starostmi o domácnost, a přece si ony dámy našly čas na sebevzdělávání

⁶⁰⁴Tyto úvahy jsou roztroušené v obou dílech vydaných memoárových textů a korespondence, většina citovaných pasáží v této kapitole pochází z *Listů ženám o ženách* vydaných roku 1867, *Úvodu k vydání Upomínek* datovaného rokem 1874 a textu s názvem *Z literárního soukromí* z roku 1880, viz Světlá, Karolina: *Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty*. Praha, SNKLHU 1959.

⁶⁰⁵ Světlá, Karolina: *Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty*. Praha, SNKLHU 1959, s. 144-147).

prostřednictvím literatury a autory volily, i přes své nedostatečné vzdělání, mnohem pečlivěji.⁶⁰⁶ Jako jedna ze zakládajících členek Ženského výrobního spolku, Amerického klubu dam a dalších veřejně prospěšných organizací úspěšně bojovala nejen proti těmto nešvarům. Výběr kvalitní „lektury“ považovala Karolina Světlá za neodmyslitelnou součást sebevzdělávání a duševního rozvoje i pro dospělou ženu, která své vědomosti předává nastupující generaci. Zaměření na zkvalitnění dívčího vzdělávání a odstranění předsudků vůči četbě považované za zbytečné maření času a zahálku odvádějící dívku od důležitějších povinností jistě ovlivnily také vlastní životní zkušenosti Karoliny Světlé, která sama poznala jaké to je, když je dívka četba a láska ke knihám zazlívána.⁶⁰⁷ Je však nutné podotknout, že mnohdy byla snaha o tříbení čtenářského vkusu dívek a žen druhé poloviny 19. století jen vyčerpávajícím bojem s větrnými mlýny, poněvadž Karolinina představa kvalitní lektury se zásadně lišila od dobových požadavků na zábavnou, konvenční a komerční literaturu a vůbec neodpovídala očekáváním většiny čtenářek té doby.

První veřejně prospěšnou organizací, do které se Johana Rottová v roce 1848 zapsala, byl Spolek Slovanek založený literátkou polského původu Honoratou Zappovou (1825-1856). Na seznamu členek najdeme slečnu Rottovou pod číslem 131 ve společnosti Bohuslavy Rajske (1817-1852), Boženy Němcové (1820-1862) a jiných českých vlastenek.⁶⁰⁸ Sdružení si jako hlavní cíl stanovilo péči o vzdělávání žen a jejich přípravu na učitelské povolání, organizovalo přednášky a předčítání pro dívky vyšlé ze škol a plánovalo dokonce založit poradnu pro ženy a dívky. Již v osmnácti letech se tedy Johana zapojila do práce ve prospěch něžného pohlaví ve snaze zlepšit postavení žen ve společnosti a této činnosti se věnovala po celý svůj dospělý život.⁶⁰⁹ Od šedesátých let 19. století pražských ženských spolků rychle

⁶⁰⁶ „A ejhle, při vzdělání tak kusém a nepatrném, při starostech o domácnost svoji zařízenou v rozměrech zcela jiných než jsou nynější, nalezaly ony dámy přec ještě dosti času a chuti k lektuře vážné, plodné pro ducha i srdce, a volívaly si za miláčky, rádce a těšitele duševní duchy takové rozsáhlosti a hloubky, jako Jeana Paula a Herdera.“ Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 145.

⁶⁰⁷ Podrobněji viz kapitola Z literárního soukromí Karoliny Světlé.

⁶⁰⁸ Vojáček, Milan: Reflexe a sebereflexe ženy v české národní elitě 2. poloviny 19. století. Sborník příspěvků z konference pořádané ve dnech 23.-24. listopadu 2006 Národním archivem ve spolupráci s Archivem hlavního města Prahy. Praha, SCRIPTORIUM 2007, s. 36.

⁶⁰⁹ Podrobněji o činnosti pražských ženských spolků a funkci Karoliny Světlé v nich viz Vojáček, Milan: Reflexe a sebereflexe ženy v české národní elitě 2. poloviny 19. století. Sborník příspěvků z konference pořádané ve dnech 23.-24. listopadu 2006 Národním archivem ve spolupráci s Archivem hlavního města Prahy. Praha,

přibývalo a v jejich čele stály prakticky totožné osoby, buď přímo ve vedení dané organizace či pouze jako čestné členky dodávající svým jménem spolku autoritu. V lednu 1865 patřila Světlá společně s Vojtou Náprstkem (1826-1894) k zakládajícím členkám Amerického klubu dam a roku 1871 sama založila Ženský výrobní spolek český, v jehož vedení se uplatnila také její přítelkyně Eliška Krásnohorská (1847-1926). Pod záštitou Ženského výrobního spolku vznikla obchodnicko-průmyslová škola zaměřená na praktické dovednosti potřebné pro samostatný život vzdělaných dívek i poptavárna ženských zaměstnání. „*Světlá si byla vědoma jisté skepse společnosti vůči ženskému vzdělání, proto se snažila udržet činnost spolku v přijatelných mezích a zdůrazňovat, že základní povinnosti ženy se i nadále budou týkat rodinného života, především výchovy dětí. Zdůrazňovala rovněž sociální solidaritu, platilo se poměrně nízké školné (1-3 zlaté měsíčně), žádné zápisné a zcela osvobozené od poplatků byly dívky z prokazatelně chudých rodin.*“⁶¹⁰ Jednou týdně pořádal výrobní spolek také bezplatné přednášky z literatury, historie a umění. Od roku 1875 redigovala Eliška Krásnohorská spolkové periodikum *Ženské listy* přinášející svým čtenářkám výběr těch nejlepších článků o umění, literatuře či estetice, ale také o hospodářství, školství, zdravotnictví a činnosti ostatních, mnohdy i mimopražských, ženských sdružení. Krásnohorská byla jednou z mála vůdčích členek výrobního spolku, která si získala plnou důvěru Karoliny Světlé. Když už „matka spolku“ nebyla schopna jeho činnost organizovat a řídit sama, pohlížela na ostatní své spolupracovnice s despektem a pochybami o jejich dostatečném vzdělání i organizačních schopnostech.⁶¹¹ Zpočátku dokonce nepodpořila ani Eliščinu úsilí o založení dívčí střední školy a zapojení Ženského výrobního spolku do přípravy dívek pro středoškolské vzdělávání, protože chtěla zachovat původní praktické zaměření spolkového vzdělávacího ústavu. Ovšem i přes její odpor Eliška Krásnohorská v létě 1890 docílila založení spolku Minerva, který spravoval a financoval první dívčí gymnázium,

SCRIPTORIUM 2007. a Bahenská, Marie: Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí a ženské spolky v Praze 19. století. Praha, SLON/Libri 2005.

⁶¹⁰ Vojáček, Milan: Reflexe a sebereflexe ženy v české národní elitě 2. poloviny 19. století. Sborník příspěvků z konference pořádané ve dnech 23.-24. listopadu 2006 Národním archivem ve spolupráci s Archivem hlavního města Prahy. Praha, SCRIPTORIUM 2007, s. 44.

⁶¹¹ „*Vzdělanost našich žen redukuje se jen na vzletné dopisy. Žádej si od kterékoli, aby napsala o čemkoliv deset srozumitelných a samostatných rádků, a ony jsou paf. Ted' již zcela upřímně říkají „my to neumíme“, a tj. pro mne pravé dobrodiní, nepletou se mi do věcí, v nichž ničeho nedokážou, vše by jen zkazily.*“ Vojáček, Milan: Reflexe a sebereflexe ženy v české národní elitě 2. poloviny 19. století. Sborník příspěvků z konference pořádané ve dnech 23.-24. listopadu 2006 Národním archivem ve spolupráci s Archivem hlavního města Prahy. Praha, SCRIPTORIUM 2007, s. 49.

av říjnu téhož roku se o něm vyjádřila s uznáním i Karolina Světlá. Ocenila především nezastupitelnou úlohu Minervy v bourání předsudků vůči ženskému pohlaví: „*Známoť, že v každém myslícím člověku jest po pudu sebezachování touha po poznání pravdy citem nejmocnějším. Avšak dosud velebí řád slušnosti neúporně, aby dívky k touze té se nepřiznávaly a v sobě ji potlačovaly, jako cosi neženského, jim škodlivého, ba u nich naprosto směšného. Budiž čínská zed' toho úmorného předsudku u nás Minervou konečně rozkotána.*“⁶¹² V posledním desetiletí svého života se tedy dočkala převratných pozitivních změn v náhledech na úlohu ženy ve společnosti, usnadnění přístupu žen ke kvalitnímu vzdělání a prvních velkých kroků k vymanění slabšího pohlaví z existenční závislosti na mužích. Mohla s uspokojením sledovat, jak se postupně naplňují cíle, za které po celý svůj dospělý život aktivně bojovala. „*Počítám to mezi nejhlavnější vady ústavů, že se nesnaží svým svěřencům přiměřeného čtení zaopatřiti. Založení knihovny by mělo býti jednou z nejhlavnějších starostí každé představené neb představeného školy. Chuť i mimo školské hodiny se poučovati a mimo úlohy užitečně se zaměstnávati měla by se v každém dítěti buditi, kde pak sama sebou procitla, prozřetelně řídit, aby z ní prospěch pro mladou vědochtivou duši vykvétal. Čilé povahy samy sobě ponechány, samy se ohlížejí, jak tomuto proudu zadost učiniti, a skoro vždycky volí jen knihy na obrazivost působící, co nemívá vždy příznivého vplyvu na jejich vyvinování. To platí zvláště u ženského pohlaví, u kterého mívá bez toho cit a obrazivost převahu nad rozumem a soudností,*“⁶¹³ vyjádřila jasně své přesvědčení o nezastupitelné roli četby ve vzdělání a nutnost pečlivě volit vhodnou literaturu, především pro dívky kvůli jejich emotivnějšímu psychickému založení. „*Dospěje naše literatura za několik desetiletí tak daleko příznivými okolnostmi a naším upřímným snažením a pilností, že jim bude snadné, pomoci její v každém odvětví dostatečně se vzdělati, jak to u Francouzů, Angličanů atd. možno? Zůstavíme jim takového dědictví, že s uspokojením a s ušlechtilou pýchou víčka svá k věčnému spánku sklopíme, jisti jejich vděčnosti a uznání?! Anebo budou poučení jen z našich chyb čerpati?*“⁶¹⁴ tázala se s obavami o budoucnost mladé generace a opět připomněla, že česká

⁶¹² Vojáček, Milan: Reflexe a sebereflexe ženy v české národní elitě 2. poloviny 19. století. Sborník příspěvků z konference pořádané ve dnech 23.-24. listopadu 2006 Národním archivem ve spolupráci s Archivem hlavního města Prahy. Praha, SCRIPTORIUM 2007, s. 46.

⁶¹³ Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 406.

⁶¹⁴ Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 407.

literatura v produkci kvalitních spisů stále zaostává za francouzskou, anglickou i jinými literaturami.

V úvodu k vydání svých *Upomínek* roku 1874 kritizovala odtažitý vztah dívek ze zámožnějších rodin ke vzdělání a převládající převahu mužského pohlaví nad ženským, kterou ženy pasivně přijímají bez jakékoli snahy danou situaci změnit: „*Kdyby se byly ženy k právům svým na vzdělání s touž vytrvalostí hlásily, s jakou se přese všechen výsměch mužů přidrží svých výstředních a nákladných mód, a svému poučení byly samy věnovaly jen polovic času toho, který věnují marnivé úpravě svého oděvu, v němž spatřuje na sta dívek zámožných jediný úkol života, jedinou práci jim přiměřenou: bylo by se ženstvo dávno vyšinulo na zcela jiný stupeň duševní zralosti a muži vychovaní matkami soudnými, spravedlivými, osvícenými s nimi. Dávno již by nám minula temná a krutá doba „železa i krve“, v níž moc vítězí nad právem!*“⁶¹⁵ Kořeny nežádoucí pasivity žen a předsudků ohledně jejich úlohy ve společnosti hledala, kromě výchovy a zažitých společenských konvencí, také v názorech předních intelektuálů své doby a v literatuře. „*Nechceme mít vzdělaných žen, neb – nepřejeme sobě nablízku soudců bystrozrakých*“, vyznal se lord Byron⁶¹⁶, nejpřednější to básník devatenáctého století, hraběnka Blessingtonová, jak ona dáma ve svých pamětech vypravuje. „*Nevzal jsem si ženu, abych s ní filozofoval,*“ odpoví velmi zhusta doktor i profesor manželce, zeptá-li se ho ještě na něco jiného, než co si přeje nazejtří k obědu,“ zapsala si do svých vzpomínek s přesvědčením, že dokonce i jeden z nejvýraznějších (a Světlu obdivovaných⁶¹⁷) básníků devatenáctého století přistupoval k ženám zatížen spoustou nesmyslných předsudků. Přitom právě spisovatelé by podle jejího názoru měli dokázat svými romány přimět své čtenáře (a pochopitelně i čtenářky) hlouběji uvažovat nad společenskými a sociálními otázkami, což se v jiných zemích ve druhé polovině 19. století úspěšně dařilo, zatímco česká společnost stále považovala literaturu za méněcennou součást společenského života sloužící spíše k pobavení než k poučení nebo dokonce sebezdokonalení.⁶¹⁸ „*Jak mylný jest náhled ten, i v kompetentních kruzích u nás dosti*

⁶¹⁵ Světlá, Karolina: *Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty.* Praha, SNKLHU 1959, s. 90.

⁶¹⁶ George Gordon Byron (1788-1824), anglický básník a přední představitel romantismu.

⁶¹⁷ Podrobněji viz kapitola *Z literárního soukromí Karoliny Světlé.*

⁶¹⁸ „*Za kronikáře vnitřních těchto dějin jsou povoláni romanopisci, jim přísluší je sledovati, studovati a otázky sociální a psychologické, kterým v nich přišli na stopu, zahalené v roucho umělecké fikce před obecnstvem rozlušťovati. U jiných národů dávno již nastoupili úkol ten namnoze s úspěchem skvělým, u nás však, kdež tolik ještě nevyvinutého obzvláště v oboru umění, panuje bohužel ještě náhled úplně školský, žeť obor ten nedůstojný*

rozšířený, dokazuje dostatečně jediný román „Don Quijote“⁶¹⁹, nejčasovější to snad práce toho druhu, kteráž kdy byla napsána, a ježto přec přetrvala veškeré současné spisy vědecké. Dávno již jsou zapomenuty, kdežto ono mistrovské dílo snad čísti se bude, dokud bude na světě čtenářů. Spis vážený z takové hloubi pravdy, psychologické, že typy v něm líčené nejspíše nikdy mezi lidmi nevyumrou, jejichžto směry budou vždy míti representanty mezi nimi, vyžaduje spisovatele, jenž jest několikrát učencem, to jest spisovatele filosofa, antropologa a historika v jedné osobě, jenž jest nad to nade všecko ještě znamenitým básníkem. Nezneuctil by se tedy u nás žádný talent, kdož by se chtěl státi naším Cervantesem⁶²⁰, podáváje nám v zlatém zrcadle svého umění odlesk národní naší individuality s tím nevyrovnaným humorem a tou úchvatnou pravdivostí jak onen génus. S románem moderně tendenčním, který se vnucuje obecenstvu za jakýsi módní žurnál, podle něhož si má upravit svoje smýšlení a svoje činy, v němž nevyplývá mravní naučení z děje samého, nýbrž v němž se podává sentencemi a frázemi podle hesel časových přistřiženými, romány takovými bez estetické a kulturní ceny, jimiž oplývají teď všechny literatury světové a jež se počínají i u nás objevovati, není nám ovšem poslouženo. Takové plody bývají skutečně efemérní a na štěstí rychleji ještě zapomenuty než napsány.⁶²¹ Román *Důmyslný rytíř Don Quijote de la Mancha* španělského spisovatele a vojáka Miguela Cervantese y Saavedra (1547-1616), jak vidíme, považovala Světlá za jedinečnou přehlídku odlišnosti lidských charakterů a jejich funkce ve společnosti a přála si také mezi domácími autory najít podobně schopného romanopisce, který by dokázal věrně popsat jedinečnost českého národa. Soudobé moderní romány však podle ní nemohly náročného čtenáře uspokojit a s tímto problémem se údajně potýkaly všechny světové literatury, nejen ta česká. Dona Quijota zakoupila Karolina Světlá 10. prosince 1885⁶²², ale mezi dochovanými svazky bohužel není.

V souvislosti se svou veřejnou angažovaností ve snaze zlepšit postavení žen ve společnosti studovala Karolina Světlá nejen díla ženských autorek, ale také historické práce

skutečného talentu, práce opravdivé, že spisy takové jsou pouze časové, jež na délku v literatuře se neudrží.“ Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 90-91.

⁶¹⁹ Dvoudílný satirický román *Důmyslný rytíř don Quijote de la Mancha* od španělského spisovatele Miguela de Cervantese Saavedra (1547-1616).

⁶²⁰ Miguel de Cervantes y Saavedra (1547-1616), španělský voják a spisovatel. Účastník námořní bitvy u Lepanta roku 1571.

⁶²¹ Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 91.

⁶²²Viz podkapitola Rozšiřování knihovny prostřednictvím nákupů a příloha Opisy účtů-nákupy knih.

dokazující, že v minulosti byla u nás žena vnímána jako rovnocenná partnerka svého manžela a česká historie poznala mnoho žen, které dokázaly překročit hranice svého údělu. Takovou knihou byly například *Staré písemné památky žen a dcer českých* od Františka Ivana Dvorského (1839-1907)⁶²³, o kterých se Světlá podrobně rozepsala v literárních vzpomínkách, musela je tedy velmi dobře znát a snad i několikrát přečíst.⁶²⁴ Ani ty se však do dnešních dnů nedochovaly, ale tři jiné práce tohoto autora⁶²⁵ můžeme považovat za jasný důkaz jeho obluby u majitelky knihovny. Edice dopisů Zuzany Černínové z Harasova a její neteře a dcery⁶²⁶ pak potvrzují její zájem o životní úděl významných žen české minulosti, které dávala soudobým mladým dívkám za příklad a nabádala své současníky k odbourání předsudků vůči ženskému pohlaví a jeho uplatnění ve společnosti: „Právě ženy české tedy vždy s muži svými zároveň o blahobyt rodin svých se staraly, neníť to tedy nikterakž novomódní jakýsi vrtoch, hlásí-li se naše dívky, teď, kdež vývojem průmyslu potřeby jindy doma vyráběné zlaciněly, kdež stroje výtečné v každém téměř odvětví práce domácí je zastupují, čímž dosavadní činnost jejich tak

⁶²³František Ivan Dvorský (1839-1907) - v letech 1863-1903 působil jako archivář pražského Archivu země České a od roku 1892 byl jeho ředitelem, zkoumal prameny třeboňského a jindřichohradeckého archivu, zabýval se českými dějinami 16. a 17. století a vytvářel edice zkoumaných pramenů.

⁶²⁴„Jde z oněch listů nepopíratelně najevo, že nejen v nižších, nýbrž i ve vyšších, ba nejvyšších stavech byla všude v naší vlasti žena spolupracovnicí váženou muže svého, družkou stejně s ním činnou. Mezitím, co on sloužil národu na bojišti neb v úřadě, spravovala ona statně dům a statky. S jakouto například starostlivostí pohnutlivou hleděly druhdy paní nejvyšší šlechty rozmnožiti důchody panství, aby mohly synům poskytnouti patričních prostředků k cestování nadmíru nákladnému do cizích zemí, aby se tam poohledli a vzdělali? Jak úsilovně přemýšlely o nutných opravách hospodářských, které již zcela hotové a ve všech částech promyšlené mužům jen ku schválení předkládaly? A jak kvetly ty statky šlechty naší, dokud činnosti té se nevzdaly! Kteráž z paní těch se stala proto mužatkou, že sil svých dle možnosti ku prospěchu rodiny své využívala, že více ještě činila než bdíti nad kuchyní a zásobami svými, nad jídlem a prádlem svého muže a dětí? Naopak, právě u těchto činných a pilných žen, jeví se mysl nejněžnější a nejkrásnější a z každého řádku „k pánům manželům a synům“ mluví láska vřelá, svatá. A jakouto trpělivostí hrdinskou snášely svízele a trampoty krutých oněch dob, kde neštěstí za neštěstím vlast stíhalo, kde pohroma na pohromu na národ náš se valila. Není u nich stopy oné chorobné přemrštěnosti ženského citu, oné nešťastné moderní nervosnosti ženského citu, o jejichž příčinách lékaři tolik se nahloubají, a kteráž v devadesáti ze sta příkladů není nic jiného než symptom nevyvinuté neb potlačené v ní síly duševní a tělesní.“ Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 122-123.

⁶²⁵Dvorský, František: Nové zprávy o Tychonu Brahovi a jeho rodině. Praha 1883. Dvorský, František: Zuzana Černínová z Harasova. Dopisy české šlechtičny z polovice 17. století. Praha, Valečka 1886. Dvorský, František: Neteř a dcera Zuzany Černínové z Harasova. Listy Alžběty Homutovny z Cimburka a Elišky Myslíkovny z Chudenic. Praha 1890. Svazky č. 91-93, viz příloha Soupis dochovaných svazků.

⁶²⁶Svazky č. 92 a 93, viz Soupis dochovaných svazků.

značně se scvrká, k činnosti jiné, stejně tak užitečné ku zdaru rodin svých, v nichž se cítí teď za onou příčinou více méně zbytečnými, a žádají-li si k činnosti té vzdělání patřičného, aby jí mohly čestně dostáti. Jednají tak naprosto jen v duchu svých prametek, a kdož nemile dojat ruchen tím živým mezi našimi ženskými je po kantorsku odkazuje k příkladu babiček, tomu se mohou zpříma vysmáti, neb dokazuje tím, že o poměrech vnitřních našeho národa, o poměrech jeho rodinných nikdy více nepoznal a více o nich neví, než co z nich spatřil a vyzkoumal z okna některé kavárny.“⁶²⁷Vysmívala se tak s pomocí literatury českým intelektuálům, kteří vedli ženy k následování příkladu svých předchůdkyň respektujících s pokorou úděl ženy jako pečovatelky o muže a rodinné zázemí a zapomněli přitom (možná zcela záměrně), že ne všechny ženy byly ochotny dobové konvence respektovat. Již na těchto citacích se nám zřetelně ukazuje určitá stylizace literárních vzpomínek Karoliny Světlé, která se mezi řádky snažila vychovávat své čtenářky ke kritickému hodnocení společenských konvencí i k sebereflexi, nepřímou doporučovala vhodnou četbu a dávala následováníhodné příklady z minulosti. Pochopitelně také sama sebe i své rodinné zázemí se snažila ukázat v co nejlepším světle a zveřejnila jen detaily ze svého soukromí vhodně dokreslující obraz ženy, která úspěšně bojovala s dobovými předsudky, pečovala o svůj duševní rozvoj a pečlivě si vynahrazovala nedostatečné vzdělání vhodně zvolenou četbou. I přes všechny těžkosti, které musela v mládí v souvislosti s láskou ke knihám překonávat, vyrůstala, soudě podle jejích vzpomínek, v rodině, kde literatura měla své důležité místo a vedle setkávání s výraznými osobnostmi soudobého literárního světa⁶²⁸ tvořila přirozenou součást života jednotlivých členů.⁶²⁹ Za nepostradatelnou součást výchovy mladých dívek a vhodnou příležitost k sebevzdělání považovala Světlá také pravidelné návštěvy divadla (a opět neváhala své přesvědčení podpořit vzpomínkou z mládí⁶³⁰), ačkoli v dospělosti sama divadlo

⁶²⁷Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 22-23.

⁶²⁸ Pravidelnou návštěvnicí salonu paní kmotry byla údajně například německá spisovatelka Rachel Varnhagenová (1771-1833), která počátkem 19. století často pobývala v Praze: „S pýchou si připomínala rodina, jak ráda a často Rachel Varnhagenová, žádnou krajankou svou dosud duchem nedostížená, v kruhu jejím meškávala při svém pobytu v Praze, který jest v spisu jejím „Briefe an meine Freunde“ zajímavě vypsán.“ Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 141.

⁶²⁹ Viz například její vzpomínky na dům paní kmotry zmíněné v kapitole Z literárního soukromí Karoliny Světlé.

⁶³⁰ „Kdož nemohl choditi častěji do divadla, chodíval aspoň do čelnějších kusův, neznati jich byl by každý, kdož si přál slouti vzdělcem, za hanbu si pokládal. Nemluvívalo se pak jen o provedení a hercích ve společnostech, nýbrž rozebíraly a posuzovaly se kusy samy s láskou a pietou. Stinná stránka snah těch zušlechťujících a

nenavštěvovala vůbec, jak víme z citovaných dopisů Elišce Krásnohorské, bránila se dramtizaci svých děl a dávala přednost původním textům před jejich provedením na jevišti.

Vzpomeňme na výše uvedenou citaci z korespondence Karoliny Světlé, kde vyjádřila přesvědčení, že milostný román dokáže nejlépe napsat pouze žena, poněvadž je k tomu psychicky nejlépe uzpůsobena.⁶³¹ Ženská autorka očima Karoliny Světlé také byla schopna snadněji porozumět své čtenářce, a tím pádem ji považovala za jednu z nejpovolanějších k vytváření vhodné literatury pro něžné pohlaví. Není proto divu, že Světlá soustředila pozornost k ženským autorkám a neváhala je ve svých vzpomínkách ostře zkritizovat. „*Naše spisující dámy nakládají s pravdou zrovna jako – se svými vlasy, tu ji zakrucují, tam přistřihují, jinde zas podkladky umělými nabubřují, právě tak, jak jim nejlépe k tváři sluší, a v tom nechť nám dovolují hledat příčinu, že navzdor takovému množství mravních románů jimi sepsaných přece se nalézají tak málo skutečné mravnosti a tolik neslýchané frivolnosti mezi jejich čtenářkami. Stojíť jejich vůdkyně na stanovisku příliš nízkém a patří na vše z hlediště příliš obmezeného, jednostranného, aby mohly čtenářky svoje na výši pravé mravnosti, na výši to pravdy všeplatné povznést, což úkolem spisovatele každého, kdož chce jména toho právem zasluhovatí a naň činiti nároky. – Nedosti na tom, že spisovatelky ženské až na něco málo výminek čestných se snaží vši mocí zkaziti román, učiniti jej nezáživným každému, v kom mysl a úsudek zdravý, že si z něho učinily vši lehkovážností ženskou hříčku jen pro utrácení a zabíjení času, již se počínají s toutéž bezohlednou nešetností dotýkati i vědy. S toutéž virtuosností, s níž jindy vyráběly z několika strakatých klůcků, ostřížků a kousků vlny punčochy, koberce, pokrývky atd., toutéž usmívavou smělostí spletou nyní z několika drobtů, vypsanych z děl vědeckých, články původní, kteréž se neostýchají takto pokřtiti, poněvadž je slepily slad'ounkou kaší svého vlastního rozumování. Články podobné vytisknou se pak v některém ženském žurnále na prvním místě a redakce se nestydí vítězoslavně k nim poukázati!*“⁶³² mířila tvrdě do vlastních řad a zasáhla, jak z citace vyčteme, nejen tvůrkyně románů, ale také ženy pokoušející se o odborné texty určené především čtenářkám.

šlechetných byla, že vystupovaly naprosto v rouše cizím. České umění nebylo na počátku našeho století ani ještě tou nebohou, postrčenou, avšak konečně přec jen již trpěnou popelkou jako okolo roku 1848.“ Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 135.

⁶³¹Viz kapitola Z literárního soukromí Karoliny Světlé.

⁶³²Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 147.

4.1 Literatura o ženách, od žen a pro ženy v knihovně av memoárových textech Karoliny Světlé

Zkoumáme-li soubor dochovaných svazků z majetku manželů Mužákových a dochované účty⁶³³ z hlediska ženské literatury, najdeme mnoho důkazů o tom, že Karolina Světlá četla díla svých českých⁶³⁴ i evropských⁶³⁵ kolegyň, historické práce o významných ženách vzdálené⁶³⁶ i nedávne⁶³⁷ minulosti, filozofické spisy o postavení žen ve společnosti⁶³⁸, příručky rozšiřující jejich vzdělání⁶³⁹, a v neposlední řadě také písemné doklady veřejných aktivit ve prospěch ženské emancipace.⁶⁴⁰ V archivním fondu Podještědského muzea v Českém Dubu je dále uloženo velké množství časopisů, včetně několika ročníků *Ženských listů* vydávaných Ženským výrobním spolkem, kde najdeme rukopisné poznámky či zatržené pasáže dokumentující dlouhotrvající zájem jejich majitelky o ženskou literaturu a problematiku plnohodnotného začlenění žen do společnosti, ale podrobnější zkoumání časopisů není předmětem této práce.

Zaměříme-li se na počet svazků jednoho autora, pojednávajícího o společenském uspořádání a roli žen v něm, v muzejním knižním souboru, zjistíme, že velké oblibě Karoliny Světlé se těšil anglický filozof a liberální politik John Stuart Mill (1806-1873).⁶⁴¹ Exemplář jeho spisu *O poddanství žen* je bohužel dochován pouze torzovitě, takže nemůžeme přesně

⁶³³ Podrobněji viz kapitola Osobní knihovna Mužákových a přílohy Soupis dochovaných svazků a Opisy účtů-nákupy knih.

⁶³⁴ Viková-Kunětická, Božena: *Minulost* (svazek č. 170), Preissová, Gabriela: *Její pastorkyňa* (svazek č. 147) nebo již zmíněná díla Elišky Krásnohorské či Sofie Podlipské, viz Soupis dochovaných svazků.

⁶³⁵ Ořešková, Eliška: *Meir Ezofovič* (svazek č. 166), Neera: *Osamělá duše* (svazek č. 173), Edgren- Lefflerová, Anna Charlotta: *Žena a láska* (svazek č. 214), viz Soupis dochovaných svazků.

⁶³⁶ Například výše zmíněné práce Františka Ivana Dvorského o Zuzaně Černínové z Harasova a její neteři a dceři (svazky č. 92 a 93), viz Soupis dochovaných svazků.

⁶³⁷ Nováková, Teréza: *O životě a působení Magdaleny Dobromily Rettigové* (svazek č. 142), Hanuš, Josef: *Božena Němcová v životě i spisech* (svazek č. 177), viz Soupis dochovaných svazků.

⁶³⁸ Mill, John Stuart: *O individualitě* (sv. 202), *O svobodě* (sv. 204) a *O poddanství žen* (sv. 205), viz Soupis dochovaných svazků.

⁶³⁹ Růžička, Josef: *Dějepisná čítanka pro dívky* (svazek č. 150) nebo *Kalendář paní a dívek českých na rok 1881* (svazek č. 362)

⁶⁴⁰ *Zpráva o prvním sjezdu žen československých* (svazek č. 196) nebo *Památník českých žen* (sv. 200), viz Soupis dochovaných svazků.

⁶⁴¹ V knižním konvolutu od něj nalezneme čtyři svazky: *O individualitě* (sv. 202), *Úvahy o vládě ústavní* (sv. 203), *O svobodě* (sv. 204) a *O poddanství žen* (sv. 205), viz Soupis dochovaných svazků.

interpretovat konkrétní zatržené pasáže. Velké množství tužkou vyznačených odstavců, odhalujících myšlenkový svět moderně uvažující emancipované ženy druhé poloviny 19. století, ovšem obsahuje také jeho práce *O svobodě*. Z konkrétních úryvků se nám jeví jako žena svobodomyšlná, toužící po rovnosti jedinců ve společnosti. „*Poznalo se nyní, že výrazy jako „samospráva“ nebo „moc lidu nad sebou samým“ neoznačují zcela správně pravého stavu věci. „Lid“ jenž provádí moc, není vždy totožný s lidem, nad nímž bývá prováděna a „samospráva“, o níž se mluví, neznamena, že každý sobě samému vládne, nýbrž že každý ode všech ostatních je ovládán.*“⁶⁴²Odstavce upozorňující na časté zneužívání moci ze strany vládnoucích úřadů⁶⁴³ jsou označeny velmi hojně, stejně jako pasáže varující před snadnou manipulovatelností člověka⁶⁴⁴ a nabádající čtenáře ke kritickému přijímání veřejného mínění i nařízení vládnoucích úřadů.⁶⁴⁵Z vyznačených úryvků dále vyčteme, že pro Karolinu Světlou byla velmi důležitá svoboda každého jedince, nejen osobní, ale i náboženská: „*Velcí spisovatelé, jimž svět děkuje za náboženskou svobodu, kterou má, nejvíce hájili svobodu svědomí jako nezadatelné právo a popírali rozhodně, že lidská bytost jest povinná skládat účty jiným ze svého náboženského vyznání.*“⁶⁴⁶ Ztotožňovala se s názorem, že každý člověk má právo samostatně vládnout svému tělu i duši⁶⁴⁷, i když se pochopitelně mohou vyskytnout jedinci s nedostatkem soudnosti⁶⁴⁸, a chápala po Millově vzoru diskusi jako jediné možné řešení společenských problémů: „*Jest velmi veliký rozdíl, máme-li nějaké mínění za pravé, proto že vyvráceno nebylo při žádné diskusi, či předpokládáme-li jeho pravdivost za tím*

⁶⁴² Mill, John Stuart: *O svobodě*. Praha 1891, s. 9.

⁶⁴³ „*Že jediným účelem pro nějž může se proti některému členu civilisované společnosti užití moci proti jeho vůli, jest zabránit neštěstí jiných. Jeho vlastní dobro, ať fyzické nebo mravní, není dostačujícím důvodem.*“ in: Mill, John Stuart: *O svobodě*. Praha 1891, s. 18.

⁶⁴⁴ „*Leč zvláštním zlem každého nátlaku na smýšlení jest, že jest loupeží páchanou na lidstvu a na potomstvu právě jako na současnicích, a to na těch, kteří s míněním oním nesouhlasí ještě větší, nežli na těch, kteří k němu lnou. Je-li mínění pravé, jsou zbaveni možnosti vyměnit blud za pravdu, je-li křivé, ztrácejí co skoro touž cenu má, jasnější pojetí a živější pochopení pravdy vznikající ze sporu jejího s bludem.*“ in: Mill, John Stuart: *O svobodě*. Praha 1891, s. 28.

⁶⁴⁵ „*Nemůžeme být nikdy jisti, že mínění, které hledíme udusiti, je mínění nepravé a kdybychom i byli tím jisti, bylo by přece jistě křivdou je udusiti. Předně: mínění, které stát hodlá potlačiti, může být pravé.*“ in: Mill, John Stuart: *O svobodě*. Praha 1891, s. 29.

⁶⁴⁶ Mill, John Stuart: *O svobodě*. Praha 1891, s. 15.

⁶⁴⁷ „*Co jen jeho sama se týče, v tom jest jeho neodvislost neomezená: sobě samému, svému tělu a duchu jest každý jednotlivec neobmezeným vládcem.*“ in: Mill, John Stuart: *O svobodě*. Praha 1891, s. 18.

⁶⁴⁸ „*Soudnost jest lidem dána, aby jí užívali. Že může se jí užívati mylně, není ještě příčinou, aby jí vůbec nebylo užíváno.*“ in: Mill, John Stuart: *O svobodě*. Praha 1891, s. 31.

*účelem, abychom nedopustili jeho vyvracování. Úplná svoboda odporovati a nesouhlasiti s naším míněním jest nezbytnou podmínkou, abychom je učinili vodítkem svého jednání a v žádném jiném případě nemůže bytost s lidskými schopnostmi mít rozumné příčiny k důvěře ve správnost svého přesvědčení.*⁶⁴⁹ Na jedné jediné knize jsme si jasně ukázali přínos výzkumu čtenářských preferencí a detailního studia obsahu osobních knihoven významných osobností. V textech můžeme objevit nespočet důkazů o tom, že byly pečlivě čteny a že čtenářka o přečtených větách přemýšlela, zatržení určité pasáže můžeme považovat za signál ztotožnění či souhlasu čtenářky s danou myšlenkou. Na několika stránkách konkrétního díla se nám jejich zásluhou podaří částečně proniknout do vnitřního světa sledované čtenářky a lépe pochopit její jednání. I zde se nám ovšem vrací do hry problém autostylizace, poněvadž poznámky vepsané do knih či zvýrazněné části textu odhalující smýšlení čtenáře se pohybují na rozhraní veřejného a soukromého, neoficiálního, prostoru. Autorka například mohla předpokládat, že své knihy v budoucnu půjčí dalším čtenářům (a velmi často tak činila), kteří kromě oficiálního textu uvidí také její vlastní vpisky, a své zásahy do textu předvídané situaci přizpůsobit. Víme také, že mnohé knihy jí byly kvůli chronické oční chorobě předčítány, o vyznačení určité pasáže tedyv případě potřeby musela požádat a provést přitomjistou autocenzuru.

Do diskuse o nutnosti zlepšit postavení žen v české společnosti druhé poloviny 19. století se Karolina Světlá zapojila již v mládí velmi ochotně a po celý svůj dospělý život se zásluhou mnoha odpůrců a překážek na cestě za splněním svých cílů utvrzovala ve správnosti svého přesvědčení, že širší vzdělávací možnosti pro dívky výrazně pomohou k vyřešení daného problému. Nebyla zdaleka jedinou zastánkyní těchto názorů, vzpomeňme jen na její korespondenci se sestrou Sofií Podlipskou či přítelkyní Eliškou Krásnohorskou⁶⁵⁰, ale uvědomovala si zároveň velmi dobře, že některé její současnice své schopnosti přeceňovaly a byly ve svém úsilí až příliš snaživé. *„Známt' mezi vámi ted' paní i slečny, kteréž by beze všeho rozpakování přijaly admiráloství, kdyby jim je někdo nabídl, ježto by se beze všeho rozmyšlení uvázaly k řízení expedice na severní točnu, nepochybující ani dost málo o své k tomu schopnosti, ba kteréž by s toutéž ochotnou snadností svoje myšlenky o příštích na slunci převratech okamžitě projevíly v knize na ruku tlusté, kdyby měly dosti málo naděje, že jim to někdo vytiskne. Kdo ví, čeho se ale ještě nedočteme v žurnálech ženských, snad nám budou skutečně co nevidět vypravovati o slavné jakési astronomce, admirálce neb ředitelce výpravy*

⁶⁴⁹ Mill, John Stuart: O svobodě. Praha 1891, s. 32.

⁶⁵⁰Podrobněji viz kapitola Z literárního soukromí Karoliny Světlé.

do moří arktických,⁶⁵¹napsala ve svých literárních vzpomínkách a znovu připomněla důležitou roli ženských časopisů jako první příležitosti k samostatnému uměleckému či odbornému projevu českých intelektuálek podobně smýšlejících jako ona sama. Obširně se pak věnovala líčení příliš horlivých snah svých německých kolegyně uspořádat co nejvíce vzdělávacích přednášek pro dámy, kdy kvantita jasně převládla nad kvalitou, podobně jako v případě článků v německých ženských časopisech: „*Jejich ženské žurnály přinášejí někdy vedle nepopíratelně dobrých článků takové práce, že bývá věru až k nepochopení, kterak redaktorky jejich, jimž přece přináleží v první řadě bdíti nad ctí svého pohlaví a snahám jeho platnosti a uznání získati, takový mohou přijímati a uveřejňovati nesmysl, dá se to jedině tím aspoň poněkud omluviti, že mívají takové redakce velmi citelnou na zdařilé práce nouzi, kterážto spisovatelka má naději obstáti před širším kruhem obecnstva, taká se k němu obrátí. Touto nedbalostí ze strany redakcí a nesvědomitosti ze strany spisovatelek, trpí pak celá ženská otázka, neboť podle zjevů těch bývá posuzována. Ale i spisovatelky druhdy chvalné pověsti požívající podrobují se teď frivolnosti časové a klesají mnohdy k takové povrchnosti, že člověk neví, má-li se nad nimi zlobiti, neb jim se pousmáti. Přinesl mezi jinými jistý ženský německý časopis zprávu, že redaktorka jeho, druhdy právem oblíbená a vážená básnička, přednášela během jedné zimy asi jedenadvacetkrát, a to o Shakespearovi, dětských zahrádkách, o Lutherovi, o ošetřování nemocných, zejména dětí, o Danteovi, o básni „Hermann und Dorothea“⁶⁵², o lazaretech ambulantských v čas války, o Koperníkovi, o obecných kuchyních atd. Ostatní látky neméně závažné a pestré jsem si bohužel nepamatovala.“⁶⁵³A v této souvislosti vyslovila přání, aby se domácí spisovatelky, zejména ty, které věnují své práce především čtenářkám, nikdy nedočkaly zaslouženého výsměchu silnějšího pohlaví a výtek ohledně povrchní, nedbalé práce a kopírování od schopnějších kolegyně, aby se nikdy nestaly nepřekonatelnou překážkou na cestě k ženskému vzdělání, ale snažily se svou prací za všech okolností emancipační snahy podporovat.⁶⁵⁴ Uvědomovala si*

⁶⁵¹ Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti a literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 148.

⁶⁵² Epická báseň Johanna Wolfganga Goetha (1749-1832) z roku 1798.

⁶⁵³ Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 149.

⁶⁵⁴ „*Kéž by aspoň spisovatelky českomoravské podobné důtky nikdy od rodáků svých nezasloužily, kéž by jim nikdo, a to zejména těm, které si obraly psáti pro svoje pohlaví, vyčítati nemohl, že pracují povrchně, nedbale, a místo aby podávaly myšlenky a úsudky svoje vlastní, paběrkují bez ostychu v sadech cizích, vydávajíce, co tam nasbíraly, za výsledky vlastní činnosti duševní, že tím ponoukají jiné k téže neskromnosti, a co by měly hleděti povznéstí svoje čtenářky k ideálům pravdy a je donutiti k cestě namáhavé, perné, obtížné, k jasným jejich*

totiž, že ve společnosti je stále rozšířen názor, že nevhodnější literaturou pro ženy jsou lehčí žánry, poněvadž četba je má především pobavit a nikoliv vzdělat. Podle jejího názoru je úkolem spisovatelek vytvářet kvalitní literaturu, která nepřináší svým čtenářkám jen zábavu, ale také poučení, protože ženy příliš zaměstnané péčí o domácnost a rodinu nemají dostatek času na pečlivý výběr vhodného čtiva. „*Jestli' to náhled velice nešťastný a bohužel nadmíru i u nás rozšířený, že jsou práce slabé, ceny prostřední, dostatečné pro ženské čtenářky, a také se jim beze všeho schvalují. Avšak právě proto, že naše paní a dívky nemají při svém rodinném a domácím povolání příležitosti vhodně vybírat si s prospěchem svou lekturu, právě proto musí ty, které za úkol si obraly čtením přiměřeným je zásobiti, nikoli jen sáhnouti k tomu, co by je pro tu chvíli bavilo, nýbrž co by jim bylo vedle toho rozhodně i k užitku. Právě pro nynější a budoucí vychovatelky národa nesmí se voliti lehkomyšlně, ledabylo, bez vkusu, nýbrž vždy en práce nejlepší, co do formy nejumělečtější, do obsahu nejdokonalejší, do myšlenek nejpůvodnější, neb běda mládeži, již neodchovala poesie.*“⁶⁵⁵ S pesimismem a kritičností sobě vlastní nezapomněla dodat, že takových vhodných děl nenajdeme v žádné literatuře mnoho a originalita je pro autory metou téměř nedosažitelnou, i přesto by si ovšem každý z nich měl vybrousit vlastní osobitý styl.⁶⁵⁶

Jak jsme dokázali již v předchozích dvou kapitolách, četla Karolina Světlá kromě beletrie velké množství odborné literatury a i zde hledala poznatky související s výchovou dětí a utvářením lidské osobnosti od útlého věku: *Quételet*⁶⁵⁷ ve svém spise „*Přírodopis společnosti lidské*“ velice se diví, že nejsou v rodinách zavedeny kroniky, do nichž by rodiče

vrcholům, raději s nimi laškují v neplodných života všedního mělčinách, berouce slovo mravnost jen nadarmo, nejsou s to k hloubce pojmu toho s nimi se dopracovati, že dychtivy laciné slávy všetečně profanují vědu uvádějice tím v pochybnost útlouc ženský, že falšující pravdu a upravující si ji dle potřeby své osobní jsou proto vlastně svými pracemi na závalu pokroku ženskému a vzdělání obecnému vůbec.“ in: Světlá, Karolina: *Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty*. Praha, SNKLHU 1959, s. 149-150.

⁶⁵⁵ Světlá, Karolina: *Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty*. Praha, SNKLHU 1959, s. 149-150.

⁶⁵⁶ „*Ovšem takových prací nevyskytne se v literaturách mnoho a zcela originálním není a nebyl ještě pod sluncem básník žádný. Jakož jest jeden člověk jako druhý z kostí a krve bera si potravu z půdy, na níž žije, ze vzduchu, v němž dýchá, tak tráví i jeho duše z půdy názorů a ze vzduchu myšlenkového, v jejichžto proudu se vyvinula. Ale jako člověk, byť i člověku podoben, přec vždy mívá zvláštní svou fyziognomii, svůj ráz a způsob, jimiž od tisíců a tisíců na první již pohled se lišívá, tak měž i každý spisovatel svou vlastní fyziognomii, svůj ráz a způsob od jiných jej lišící, podati to, co z onoho proudu myšlenkového pojal a v sobě zpracoval, nevypůjčuje si ho od jiného.*“ in: Světlá, Karolina: *Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty*. Praha, SNKLHU 1959, s. 150.

⁶⁵⁷ Lambert Adolphe Jacques Quételet (1796-1874) – belgický astronom, statistik, matematik a sociolog.

zapisovali vedle nejdůležitějších a nejvýznamnějších událostí domácích i poznámky týkající se zvláštností, schopností a vývoje dětí a lituje, že tak se nestává, velice ve jménu vědy, již by se takovými zápisky poskytoval neocenitelný materiál. V tomtéž díle praví, že paměť dítěte, pokud jemu známo, sahá do čtvrtého, někdy i do třetího roku.⁶⁵⁸ Jistě se nebránila názoru, že také vztah k literatuře a četbě v dítěti zraje již v raném věku a uvedla četné příklady ze svého dětství ilustrující frustraci, kterou může dítěti způsobit nerespektování jeho vlastní individuality a potřeby rozšiřovat si obzory prostřednictvím knih.⁶⁵⁹ Zároveň svým čtenářkám na vlastním příkladu přesvědčivě dokázala, že se s odporem společnosti a nepřízní rodičů vůči vzdělání a četbě dá úspěšně bojovat. „Člověk ve svých nejsvětějších právech uražený a zkrácený ve mně mocně se ozval a dosti určitě mi projelo vše to mozkiem, co o dvacet let později Stuart Mill ve svém spise o „podruží žen“ vzdělanému světu směle a poctivě do očí pověděl,⁶⁶⁰ napsala nadneseně ve svých memoárech a potvrdila tak výše uvedenou domněnku, že dílo Johna Stuarta Milla znala velmi dobře a četla jej se zájmem. Uvedená citace nás však opět přiměla uvažovat nad mírou stylizace sledovaných memoárových textů. Představa mladé Johanky Rottové, která se zlobila na svého učitele i rodiče kvůli náhlému ukončení školní docházky a odtržení od knih a dávala přitom za pravdu anglickému filozofovi, jehož spis *O poddanství žen* vyšel v českém překladu až roku 1890, je více než úsměvná. Jako dívka četla německy psanou příručku „für deutsche Töchter“⁶⁶¹, která ji definitivně odradila od herectví a vstúpila jí jistou nedůvěru k divadelním prknům. Stejně určení - pro německé dcery - měly všechny knihy jejího dětství a mládí, ona sama se však, jak jsme již dokázali⁶⁶², cítila být Češkou. „Ale proč tedy jen německy mluvím a proč stojí na všech mých knihách „für deutsche Töchter“? – „Ach vy jste se špatně vyjádřila, chcete nejspíše vědět, jaké národnosti náležíte“ – vysvětloval učitel – „toť arcí něco zúplna jiného! – Narodila jste se totiž v Čechách, ale vychováním svým stala jste se Němkyní!“ – Zamyslíla jsem se nedůvěřivě na dlouhou chvíli, pravdivost tohoto výroku mi nešla jaksi do hlavy. – „A

⁶⁵⁸ Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNHLHU 1959, s. 174-175.

⁶⁵⁹ Podrobněji viz kapitola Z literárního soukromí Karoliny Světlé.

⁶⁶⁰ Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 220-221.

⁶⁶¹ „Za jedno jsem se byla ve své estetice für deutsche Töchterdočtla, že jest herectví jen uměním výpomocným, čímž náramně v úctě mé kleslo, a pak se mi čím dále každý kus při čtení a tím méně při představení líbíval.“ Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 206-207.

⁶⁶² Viz kapitola Z literárního soukromí Karoliny Světlé.

kdybych byla francouzsky vychována, byla bych teď také Francouzskou? – Učitel můj se pro tuto otázku tak hněvivě zapálil, jak se to při jeho mírné povaze jen málokdy stávalo. „Za neskromnost a prostořekost svou obdržíte dnes dvojku z mravů,“ zvolal, odvrátiv se ode mne. – Rozkmotřila jsem se od této chvíle úplně se svým ideálem, s Pannou orleánskou, jižto jsem za příčinu tohoto nepřijemného výstupu považovala. Zůstala nezlokalizována a já jsem ji brzo deklamovat zapomněla, připomínala mi ku všemu ještě, že nemám žádnou určitou vlast, což mě čím dále tím více bolesti naplňovalo. – Tento cit se stal živějším a trapnějším, když mi učitel sbírku německých básní přinesl, opět „für die Töchter Teutonia“, z nichž nejvíce, a to právě nejkrásnější, lásku k vlasti a k národu opěvovalo,⁶⁶³ vylíčila ve svých vzpomínkách další z četných konfliktů s učitelem a naznačila, že již v dívčím věku měla, po vzoru své oblíbené hrdinky, Schillerovy Panny Orleánské, silné vlastenecké cítění. Není proto divu, že v dospělosti se snažila co nejučinněji přispět k tomu, aby vznikala kvalitní česky psaná literatura určená mladým dámám. I zde se však projevuje určitá výchovná stylizace memoárových textů Karoliny Světlé, prostřednictvím vlastního příkladu se snažila ve svých čtenářkách vzbudit lásku k vlasti a přimět je k upřednostňování kvalitní česky psané literatury před jinojazyčnou. Vzpomínka na Johančino pátrání po knihách na půdě je v literárních vzpomínkách zařazena jistě také za tímto účelem: „Pudila mne žízeň po knihách až na půdu, kdež jsem byla náhodou bednu se starými knihami spatřila. Byla jsem je tenkrát jen zběžně prohlídla, byly to samé historie Římska, Řecka a Francouzka, kde letopočty největší roli hrály, ale nemajíc právě nic zábavnějšího při ruce, umínila jsem si ještě jednou jich zkusiti. – Ale jak nevýslovně blahé bylo mé překvapení, když jsem skoro již na dně několik svazků v modré obálce našla, na nichž se skvělo slovo „Hyllos“, v nichž se nacházelo mnoho obrazů českých hradů, podobizen králů a královen a velký počet pověstí z české historie! Vrhla jsem se na tento neocenitelný poklad jako hladem umírající na sousto chleba, sedla jsem si hned na poprášenou podlahu půdy vedle bedny, zahloubivši se ve svou vzácnou kořist, a teprv pozdě večer mne tam polekání rodiče, kteří mne všude hledati dali, našli. – S jakým zanícením jsem čtla o Libuši, o Vlastě, o Šárce! Čím byla Panna orleánská vedle těchto rekovných žen! Nový svět se přede mnou otevřel, všecko vůkol mne se bujně oživilo, Vyšehrad, Hradčany, Petřín, Vltava se mnou tajemně rozmlouvaly, vypravujíce mi o bývalé své nádheře, o svém úpadku, cítila jsem se šťastnou a nešťastnou zároveň.“⁶⁶⁴ Jména významných žen

⁶⁶³Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 408-409.

⁶⁶⁴ Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 411.

české historie můžeme považovat za neklamnou známku toho, že Karolina Světlá se snažila zapůsobit především na čtenářky a ukázat jim sebe sama coby následováníhodný příklad. Bohužel se z úryvku nedozvíme o jaké konkrétní knihy se jednalo, ovšem lze z něj vysledovat, že rodiče Rottovi byli dobře zásobeni zajímavou literaturou, ale uložili ji, snad ve snaze zabránit svým dcerám v přílišné četbě⁶⁶⁵, raději do krabic na půdu. Čtenářky jsou tu mezi řádky nabádány, aby se neváhaly vydat do jiného světa, který nabízejí knihy a hledaly v literatuře nejen zábavu, ale také poučení.

V souvislosti se svými literárními začátky Světlá vzpomínala, zřejmě opět s jistou dávkou stylizace, že koncem padesátých let, kdy vyšel první *Almanach Máj*, ji někteří kolegové vnímali jako zbytečnou konkurenci Boženy Němcové a jiných autorek, které již obsadily všechny žánry⁶⁶⁶, než se jí dostalo spásné rady, aby místo venkovské prózy zkusila psát pro vyšší „salónní“ kruhy.⁶⁶⁷ Narazila však přitom na závažný jazykový problém: *„Nadarmo jsem se přebírala v mluvnících a slovnících, pátrajíc po potřebných výrazech a obrazech. Jak mi bylo patrné při hledání tom, že po celá dvě století, v době to, kdež jiní národové s největší láskou, zbožností a pýchou jazyk svůj třibili, šlechtili a všemi směry povznášeli, jazyk náš byl zapomenut, zavržen, nepěstován, a nelze ani dosti oceniti, co zejména v posledním desetiletí v ohledu tom u nás bylo vykonáno, jakým úsilím a úspěchem naši poetové veršem i prosou se snažili dohoniti, co bylo zameškáno, a dostihnouti skvělých vrcholů Parnasů sousedních. Jak zřídka jsem nalézala v oborech shora zmíněných pojmenování věci, již jsem vylíčiti chtěla, zúplna odpovídajícího, s mými intencemi se shodujícího, jak často jsem se nad rukopisy svými netrpělivě rozplakala, závidíc jiným národům, zejména Francouzům, vytríbenost až stereotypní jejich frazeologie! Ba, bylo mi i mnohý výjev v práci zamýšlený zcela vynechati, poněvadž jsem se nemohla jistého, někdy naprosto všedního slova dopátrat, při čemž jsem si ovšem často velmi tvrdošijně a dětinsky*

⁶⁶⁵Snahy rodičů Rottových odvést své dcery od knih jsou doloženy v kapitole Z literárního soukromí Karoliny Světlé.

⁶⁶⁶„K čemu píšete,“ praveno mi, „proč děláte Němcové konkurenci? Vždyť máme spisovatelek dost. Každý směr je důstojně zastoupen. Není nám zapotřebí nových. Němcová pěstuje povídku, Růžičková a Čacká básnictví, Zapová vychovatelství a Rettigová se postarala o praktickou života stránku. K čemu ještě vy se namáháte?“ in:Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959 s. 257.

⁶⁶⁷„Víte-li co, Němcová ať píše pro lid, obor ten zůstane neporušeně její, a když vy mermomocí psáti chcete, pište pro salón. Tím by se zároveň dosti citelná mezera u nás vyplnila. Lekturou přiměřenou bychom si nejrychleji získali vyšší kruhy společnosti našeho.“ in:Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959 s. 258.

počínala.⁶⁶⁸ Jazykové těžkosti Světlé ovšem můžeme vedle nedokonalosti jazyka samotného nepochybně přičíst také faktu, že sama se česky začala učit až jako šestnáctiletá dívka a ještě v roce 1857 se svěřila sestře v jednom z dopisů, že jí čeština jde stále špatně.⁶⁶⁹ Když ji o rok později žádal Vítězslav Hálek o příspěvek do almanachu Máj zdůvodňovala své počáteční obavy ze psaní také nedostatečnou znalostí mluvnice, ale on jí doporučil studovat místo mluvnic raději jazyk vesničanů v Podještědí. Ti se pak stali ústředními postavami jejích románů a ona se navzdory doporučením zkušenějších kolegů zmíněným výše přece jen věnovala venkovské próze. „*Mě se nedostává nutných filologických k spisování vědomostí. Chtěla li bych setrvati na dráze, k níž mi poukazujete, tož bych se musila především pustit do vážného studia české mluvnice* (sdělovala Světlá Hálkovi). *Hálek tak prudce ze sedadla vyskočil, jako bych ho byla slovy svými bodla. „To byste tomu dala,“ dodal rozhorleně. „Ze všech našich mluvnic dohromady nenaučíte se za rok tolik, co vyzískáte za jediný měsíc, budete-li pozorně a s uvědoměním naslouchati, kterak ve vašem Ještědě mluví lid, což, doufám, beztoho již činíte. Není-li vám na tom dosti, tož čítejte tedy denně hodinu bibli. Lepší zajisté budete mít z toho prospěch, než kdybyste se obírala vrtochy našich puntičkářů. Což myslíte, že každý dobrý gramatikář již je dobrým spisovatelem? Bohužel jeví se toho dosud pravý opak. Právě naši nejzarytější slovíčkáři (a Hálek uvedl několik jmen) píší slohem nejrozvláčnějším, nejméně charakteristickým a tudíž nejméně českým.*“⁶⁷⁰ Z uvedené citace vyčteme, že Světlá zdaleka nebyla jedinou z autorů bojujících s jazykovým ztvárněním svých děl, ale zřejmě ne všichni se s nimi vypořádali tak úspěšně jako ona sama. Již jsme si ukázali, že v knižním souboru z majetku manželů Mužákových nalezneme velké množství mluvnic a jazykových příruček věnovaných češtině⁶⁷¹, takže můžeme konstatovat, že Karolina Světlá na svých jazykových schopnostech stále svědomitě pracovala.

V roce 1867 sepsala Karolina Světlá *Listy ženám o ženách*, ve kterých představují literatura a četba jedno z hlavních témat. Vnímala velmi citlivě, že jsou stále považovány za nepatřičnou, ba přímo nepotřebnou součást života žen⁶⁷² a snažila se podat svým čtenářům co

⁶⁶⁸ Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 262-263.

⁶⁶⁹ Podrobněji viz kapitola Z literárního soukromí Karoliny Světlé.

⁶⁷⁰ Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 255.

⁶⁷¹ Podrobněji viz kapitola Osobní knihovna Mužákových.

⁶⁷² „Zobecněť namnoze náhled, že jest obírání se literaturou pro ženštinu nejen ztrátou času, ale i zábavou mravnost její ohrožující. Jedné části spisů básnických i novelistických vyčítává se přemrštěná ideálnost, druhé

nejpřesvědčivější důkazy o nesprávnosti tohoto názoru. „*Jak horlivě domlouvá Goethe, aby nikdo nad pracemi důležitými a vážnými neopomenul aspoň několik minut denně s uvědoměním pohlédnouti na pěkný obraz, neb naslouchati hezké písni či přečísti si zdařilou báseň, jinak že pocítí brzo na sobě neblahé v duševním ohledu toho následky. Rada tak velkého učence, zkoumatele a znatele povahy lidské, jemuž se nikdy nevyčítala přemrštěnost, zato však od mnohých přílišná střízlivost, svědčí nejlépe o tom, jak důležité se mu zdálo, aby člověk nad sebou bděl, by v něm zeslaben nebyl smysl pro krásu a poesii, čímž by utrpěla rovnováha rozumu a citu pravého vzdělance vyznačující. Protivami lidí velebicích jen směr vědecko-praktický jsou ovšem oni sentimentální snilkové, kteří nechtívají rozumu svého patřičně užívat, považujíce pouhý cit za vůdce nejbezpečnějšího a nejdůstojnějšího v labyrintu života, kterýmžto omylem se dostanou obyčejně do nejtragičtějších konfliktů. Není tomu ještě dlouho, co byla věda rovněž tak zneuznávána jako je dosud poezie. I o ní tvrzeno, že zahrožuje mravy, že činí člověka nezbožným, hrdým, lenivým, „k čemu věda,“ voláno, „když stačí vrozený nám důvtip a zručnost, abychom si pohodlný zařídili byt, chutné si připravili krmě a vhodný i teplý způsobili oděv? Nemáme více potřebí! K čemu ty stroje, aby nám bylo urychleno cestování, usnadněno dopisování, abychom viděli, co obsahuje kapka vody, jak hluboké jsou propasti nebeské? Budeme šťastnější pak i ctnostnější, až budeme rychleji cestovat, až se budeme odívat v látky rozmanitější, i až nám bude znám počet hvězd?“⁶⁷³ tázala se a připomněla, že také věda byla svého času, podobně jako nyní literatura a četba, vnímána jako nevhodná či dokonce nebezpečná pro celou společnost. Svůj názor zaštitila autoritou uznávaného učence a literáta Johana Wolfganga Goetha, který také považoval kvalitní četbu a zájem o kulturní dění za důležité podmínky zdravého duševního rozvoje každého člověka. Zároveň však připustila, že úniků do světa fantazie by se člověk neměl dopouštět na úkor praktické stránky skutečného života. Zdůrazňovala dále, že v každé životní etapě si musí čtenář volit správné knihy s ohledem na své intelektuální schopnosti a*

zas, že bývají lidské vášně osou jejich, že předvádějí čtenáři povahy výstřední, závadné, ba i špatné, poměry nedůstojné, namnoze i nezákonné. Díla taková pletou prý velmi povážlivě mladé hlavy, vštěpují jim nepravé pojmy, záhubné zásady. Literatura prý jedině zviklala kázeň v rodinách i v životě veřejném, podkopala úctu k stávajícímu pořádku, ctnosti i povinnosti. Nejnovější plody její kazí však nejen mravy, nýbrž i vkus, libující se v hledaných efektech i v situacích zdravému rozumu nadobro se přičících, není prý v literatuře moderní ani ceny estetické.“ in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 437.

⁶⁷³ Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 438-439.

zkušenosti. Romány, či beletrii obecně, považovala za literaturu autorským záměrem cílenou na dospělé čtenáře, schopné kritického hodnocení předkládaných myšlenek: „*Ostatně náleží romány jen osobám již dospělým, nedospělým ještě dětem patří školní knihy a spisy vychovávací i poučné, mládeži zvláště věnované. Spisovatel předpokládá vždy, že mluví k lidem, u nichž je již vyvinut vychováním i vlastním přemítáním jistý fond mravních pojmů, zásad i samotného úsudku, i že se nevzdají vlastní myšlenky, neuznají-li myšlenku básníkovu za lepší a krásnější. Vždyť je spisovatel jen přítelem a vůdcem čtenářovým, tlumočnickem mezi ním a životem, a nikoli oraklem neomylným.*“⁶⁷⁴ Hlavní úkol čtenářova přítele, vůdce a tlumočnicka životních zkušeností spatřovala Světlá v efektivním využití spisovatelských dovedností k rozšíření obzorů svých čtenářů, nikoli ovšem ve snaze co nejlépe vyhovět požadavkům dobového čtenářského vkusu i módy a tvořit jen literaturu zábavnou. Spisovatel by podle jejího názoru neměl svým čtenářům ukazovat pouze světlé stránky lidského života, ale měl by jim umět poodhalit celou složitost lidské existence, i když je to, jak sama připustila, úkol téměř nadlidský: „*Kdož si však žádá, aby prý kvůli pravdivosti spisovatel jen si hleděl jednoduchosti a se vyhnul nadobro všem dojmavým výstupům co efektům zbytečným, harmonii výtvaru uměleckého rušícím: o životě buď mnoho nepřemýšlel, neb si toho jen žádá na základě jisté mánie, pro niž nepochopuje úkol umění. Neníť úlohou jeho, aby člověka jen uchlácholilo svou lahodou, nýbrž musí ho také budít, tužit, sílit, jinak by bylo skutečně v životě lidském jen luxusem, a nikoli potřebou. Výstřednějšího umělce a romanciéra však není nad život skutečný, i nejvynalézavější básník podává v spisech svých jen slabý, matný jeho odstín.*“⁶⁷⁵ Znovu zde dala průchod své kritičnosti a zopakovala názor, že naše domácí literatura značně pokulhává za těmi jinojazyčnými a nemáme žádnou výraznou osobnost, která by dokázala pozvednout její úroveň tak, aby byly uspokojeny požadavky i toho nejnáročnějšího čtenáře: „*Nepíšeme žádných literárních úvah, pročez zmínili jsme se pouze o předsudcích vzhledem k literatuře se ozývajících, jež jsme sami v jiných seznali. Nepřipojíme, co a mnoho-li je v literatuře české dobrého a pěkného přese všechny hrdé o ní úsudky, ponecháme to peru obratnějšímu. Ale kdyby ti, jimž nestojí pranic českého za čtení, si našeho písemnictví přec povšimli a právě k jeho nedostatkům a mezerám přísně přihlíželi, o nich přemýšleli s vřelým však přáním, aby byly mezery ty konečně vyplněny, nedostatky nahrazeny, tož se v nich zajisté probudí chuť i úmysl, aby se to stalo přičiněním jejich. Učiní-li pak*

⁶⁷⁴ Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 444-445.

⁶⁷⁵ Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 444-445.

*svědomité studie, seberou-li užitečné zkušenosti, nadchne-li je důležitost jich záměrů, pak snad se z kruhu jejich vyrojí onen veleduch, který jsa podporován bratry mu sourodými použije prací nynějších co stupně, z něhož povznese literaturu naši na onu žádoucí výši, kdež dostojí požadavkům všem.*⁶⁷⁶ Nesouhlasně se vyjádřila také o moderních tendencích zobrazovat lidský život v celé jeho syrovosti, které se projevovaly i ve spisech pro mládež. Apelovala na spisovatele, aby nezapomínali na fakt, že četba může velmi výrazně ovlivnit životní postoje člověka a důkladně promýšleli svá díla s ohledem na pozitivní duševní rozvoj svých čtenářů. Čtenáři pak byli mezi řádky nabádáni, aby upřednostňovali právě jen tu literaturu, která příznivě působí na jejich fantazii a rozšiřuje jim obzory.⁶⁷⁷

Zamyslela se také nad významem pojmu „ženská literatura“ a v podstatě s ním nesouhlasila. Odsoudila názor, že některé knihy jsou pro ženskou čtenářku nevhodné.⁶⁷⁸ Byla přesvědčena, že existuje jen jedna literatura a všichni čtenáři, ať jsou to ženy nebo muži, si z jejích plodů mohou vybírat dle libosti. Tvrdila, že lehké romantické milostné romány, tradičně považované za vhodnou ženskou četbu, jsou pro čtenářky přípustné jen do určitého věku, poněvadž líčí mezilidské vztahy až příliš ideálně. Připouštěla, že vedle kvalitních románů musí existovat i ty špatné, protože ani všechny školní knihy přece nedosahují stejné úrovně a kvality. Varovala však, že některé romantické romány ovlivnily názory svých čtenářek na muže natolik, že do konce života pátraly po nedosažitelných ideálech.⁶⁷⁹

⁶⁷⁶ Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 448.

⁶⁷⁷ „*Jest skutečným prohřešením zejména na dorostu, libují-li si někteří spisovatelé v líčení surových výjevů, mluví-li jen k pudům a nikterak k duším svých čtenářů, neuvažují-li, jak hrubým tím dotknutím stírají z myslí nejněžnější pel citu, jak je zvykají státi se lhostejnými oproti všemu nechutnému, co s temnými stránkami našeho fyzického souvisí, jak činí teď tu a tam i mistři umění slovesného. Můžeme býti jen za tu knihu vděční, po jejímž přečtení cítíme se ve vyšším stupni lidmi, po jejímž s ní se seznámení duševní život mohutněji v nás se probudí a fantasie osvěžena jejím vzletem dodává, co nebyla s to úplně dokázati a vysloviti v obmezeném rámci svém.*“ in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 452.

⁶⁷⁸ „*Říká se: všechny knihy se nehodí. Což se hodí všechny knihy pro muže? Což se píšou romány jen pro šestnáctileté dívky? Píší se i pro paní. Kde má matka mladá, která chce vychovávat svoje syny, poznat svět? Kde dívka, která co vychovatelka musí mezi lidmi?*“ in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 497.

⁶⁷⁹ „*Jak mnohá již chybila z nezkušenosti, jak mnohá se zapletla v nedůstojný poměr znajíc jen hrdiny jistých románů – muže to ideální neb takové zhejřilce, jimž to bylo na čele napsáno. Má ženská literatura té ceny jako dětská, totiž do jistých let, ale osmnáctiletá dívka musí již sáhnout k něčemu jinému. Že jsou mnohé romány špatné? Což je každá školní kniha dobrá? A právě v ženských románech jsou takové ideály mužů, jichž není.*“ in:

Zdůraznila, že pouze vzdělaná žena může vhodně výchovně působit na své děti a potřebný rozhled získá pouze z kvalitní literatury, zásadně nesouhlasila s jejím přizpůsobováním ženským čtenářkám a zjednodušováním původních textů pro jejich potřeby⁶⁸⁰. „*To uznávám jen kuchařku a módní ženský žurnál, ostatně nevím o žádné specialitě, která by se jen pro ženštinu hodila. Která cítí povolání a jeví pilnost a vytrvalost, té necht' se dopřeje volnost, jinak se páše na nich tentýž hřích, jako by se jim neposkytovala dostatečná potrava,*“⁶⁸¹napsala rozhorleně a odpírání kvalitní literatury něžnému pohlaví považovala za srovnatelné s mučením žen hladem. Za právo žen na volný přístup k veškeré literatuře bojovala tedy stejně neochvějně jako za rovnocenné postavení mužů a žen ve společnosti.⁶⁸²

4.2 Ženské autorky v memoárech a korespondenci Karoliny Světlé

Již v předchozích kapitolách jsme několikrát ukázali, že Karolina Světlá se zájmem sledovala tvorbu svých kolegyň z domácí literární scény i těch jinojazyčných a byla opět čtenářkou náročnou a velmi kritickou. Eliška Krásnohorská byla snad jedinou autorkou, která se, soudě podle vydané korespondence, nikdy nedočkala negativních vyjádření o své vlastní tvorbě z pohledu čtenářky Karoliny Světlé. Zpočátku velmi obdivovaná George Sandová byla naopak, jak již také víme, postupem času tvrdě odsouzena. Nejčastěji vytýkala Světlá svým kolegyním nepůvodnost, opisování od ostatních, povrchnost a přílišnou jednoduchost jejich příběhů. Dokonce i nad sestrou Sofií Podlipskou v tomto směru zlomila hůl.⁶⁸³

Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 497.

⁶⁸⁰ „*Viděla jsem muže mluvit s úctou o snaze prádlo jejich spořádat. Kdyby byly matky ty jim podaly jiného, byly by to přijaly s touž úctou – a aby mohly matky působit, musí znát svět, pročez žádné výtahy z Shakespeara pro ženštiny, nýbrž celý.*“ in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 497.

⁶⁸¹ Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 497.

⁶⁸² „*Muži žijí pro sebe, zabřednou v poměry a právě ti nejduchaplnější dovolují si divné věci a znají se k nim. Vezměme hrdiny Byronovy, které nazval výrazem našeho století. Názory ty přenáší na literaturu, umění, vědu a svět je přijímá od nich. Bylo by možno, kdyby matka, sestra byla přítelkyní, kdyby náš rodinný kruh byl zušlechtěn, neb vychovatelská otázka musí býti pěstována nejen od žen, nýbrž i od mužů, vůbec je tato vzájemnost nutná a musí k ní přijíti, jinak zůstane kusost a jednostrannost.*“ Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 497.

⁶⁸³Podrobněji viz kapitola Z literárního soukromí Karoliny Světlé.

Jednou z nejbližších literatur, vedle domácí, byla Karolině Světlé ta německojazyčná, a právě její zástupkyně kritizovala nejčastěji. Ve svých literárních vzpomínkách se obšírně věnovala jednomu článku z neznámého německého literárního časopisu, kde si autor trpce stěžoval na úpadek čtenářského vkusu a na jistou lenost a nevzdělanost čtenářů, kteří se s radostí spokojí s nenáročnou literaturou pochybné kvality a nejsou schopni ocenit kvalitní práce pečující o jejich duševní rozvoj. Vinu pak svaloval autor článku na tzv. „dámskou literaturu“, která nepříznivě formuje čtenářskou gramotnost svých příjemců. *„Nelze tam tedy nikterakž jako u nás příčinu úpadku a následků jeho neblahých, tak hluboce v život duševní a společenský zasahajících, hledati v nedostatku prostředků k orientování se v literatuře a pokynutí kritických, kterak jest čtenáři zírati na práce toho druhu a čeho na nich si žádati, není německé obecnstvo nikoli jako naše obecnstvo úplně jen puđu svému ponecháno, který není neklamný, nýbrž témuž časovému poddává se vlivu někdy bez reflexe, někdy i proti vnitřnímu přesvědčení svému, jemuž říkáme móda. Někteří z kritiků německých ji s opravdovou rozhorleností počínají připisovati – takzvané dámské literatuře, spisům to od dám pro dámy psaným. V jednom z jejich čelnějších časopisů se vyskytl před nedávnem článek o předmětu tom obšírně pojednávající, málo sice pro spisující dámy pochlebný, ale úvahou o moderní činnosti jejich z nejednoho stanoviska i našeho pozoru hodný,*“⁶⁸⁴ napsala Karolina Světlá v reakci na onen článek a všechna pozoruhodná stanoviska pak ve svých memoárových textech odcitovala. Snažila se tak ukázat, že německá literatura trpí stejnými problémy jako ta česká, ačkoliv je na mnohem vyšší úrovni a poskytuje svým čtenářům širší možnosti uplatnění. Také v německých dámských společnostech, stejně jako v českých salónech, údajně byly kvalitní knihy stavěny pouze na odiv vedle drahého porcelánu coby doklad intelektuálního zaměření svých majitelů či majitelek. Žádná z návštěvnic ovšem neznala obsah ani autory klasických děl vystavovaných na policích salónů, a co je nejsmutnější, ani je znát nechtěla zásluhou negativního vlivu dobového smýšlení o funkci četby v životě něžného pohlaví.⁶⁸⁵ *„Ó, minula doba a snad minula navždy, kdež nejpřednější naši spisovatelé především k ženám národa*

⁶⁸⁴Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 147.

⁶⁸⁵„Kteráž z mladých našich dam má z tragikův antických, z básníkův starých, z Homéra, z Dantea, Miliona atd. více než názvy nejčelnějších jejich prací? Kteráž si všímá více a horlivěji básníkův moderních, snadnějších a přístupnějších? Neví o nich mnohem více než o oněch předchůdcích jejich, ač je mívá v salónech hojně rozloženy po stolkách a přihrádkách, bohužel jak se podobá, asi pro nic jiného, než aby je ozdobovaly s porcelánovými a skleněnými vedle nich rozestavenými tretkami zároveň.“ in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 147.

svého se obraceli, připisující jim svoje díla, dychtivě se jich tázající na jejich o nich úsudek. Na nejednoho z pěvcův našich nejznamenitějších upozornila teprve duchaplná žena svoje současníky, citem svým jemným odkryla jeho přednosti mnohem dříve, než je ocenili duchem muži. - A teď? Přervánať ona vznešená mezi poesii a srdci ženskými páská, vyhostěnať z kruhů ženských nejshnilější z nebešťanek, a na jejím místě se nadýmá neplodný metodismus, nudný pietismus neb dokonce drzý ateismus nevědomosti – spisovatelek všech národností. S jakou to marnivou sobělibou nejapností shlíží se náš ženský svět v oněch velkých výtvorech, jest až k nepochopení, naprosto však k nepochopení bývá, že nepozoruje, kterak přese všechno ve spisech těch moralizování o ctnostech, kázání a k nim napomínání přece jen jejich dědičným vadám nadržují, zastávajíce se jejich malicherností, jejich citlivůstkářství a ješitnosti, vyličující všechny jejich slabosti za příznaky pravé ženskosti, „citovala Světlá a nepochybně jí i při dalším čtení na myslí vyvstala nápadná podobnost německých a českých společenských i literárních poměrů. Spisovatelky, ať už německé či české, podle ní svými nepříliš kvalitními texty samy zaviniily onen pokřivený náhled na své pohlaví. „A pak si stěžují naše dámy ještě, že jim muži ze žárlivosti cestu k slávě schválně zastupují, a zatím se jim vytisknou věci, za které by dostal každý kvartán od svého profesora beze všeho milosrdenství pořádnou dvojku. Ale nedostí na tom, že se jim vytisknou, vydobývají si na základě jejich jména, obecnstvo je uznává, mluví o nich, oslavuje je, a tak mnohý vysoce zasloužilý muž, jenž po celý svůj život pracoval s pílí neunavenou, se svědomitostí vzornou, dodělav se ve svém oboru resultátů takových, o jejichž dosahu dámičky ty nemají ani pojmu přese všechnu vyhlášenou svou duchaplnost, takovýto výtečný, národu svému nanejvýš důležitý muž žije a umře nepoznán! – Největší světa toho mudrcové zakládali si na tom, jestli se jim podařilo podati svým současníkům tři čtyři věty co souhrn myslitelské své činnosti, ale v ženských spisech shledáváme se na každé stránce aspoň s dvaceti. A s jakouto vážnou se pronášívají tváří, s jakouto jistotou nezvratnou! Někdy se ovšem stane, že v příští své práci tvrdí ve větách rovněž tak hlubokých a důmyslných pravý opak toho, na čem stála v předešlých, ale kdož by jí to měl vyčítati! Dospěla k jiným názorům toť přece každému volno?! Běda umělci tomu, jenž by chtěl v některé recenzi na to upozorniti, aby reflexi na tak dlouho nechala, dokud se ve svých názorech a náhledech lépe a určitěji neustálí! Bývá takový nešťastník ihned proskribován co nepřítel celého ženského pohlaví, jeho snah a tužeb, a co nejhoršího, do celé kopy polemik zapleten.“⁶⁸⁶Vidíme, že Světlá si kromě tvrdé kritiky ženských autorek všimla

⁶⁸⁶ Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 147-148.

také silné žárlivosti mužských spisovatelů vůči svým ženským protějškům, která se jistě projevovala i v českém literárním světě. Němečtí autoři, podobně jako jejich čeští kolegové, byli zřejmě přesvědčeni, že jejich kolegyním projde mnohem více prohrěšků vůči spisovatelské cti než jim samotným. Z několika již uvedených citací v předchozích kapitolách vyplývá, že podobně jako neznámý autor článku v německém literárním časopise⁶⁸⁷, také Světlá sama nabádala své kolegyně literátky k větší sebekritice, sebereflexi a svědomité práci s ohledem na své čtenářské publikum.

*Ach má duše cítím, že bych se též mohla umělkyní státi, ale dej mi jí tu lásku, to nadšení, tu víru v harmonii vesmíry! Nur die Liebe kann uns herüberhelfen*⁶⁸⁸, praví Carus zmíniv se o hádankách přírody. Vysvětluje větší nábožnost ženštin tím, že sice nemají die reine Erkenntniss⁶⁸⁹, ku které se může muž povznésti, aber sie haben ein ahnungsvolles Abfühlen, welches ihnen die mangelnde Erkenntnis ersetzt⁶⁹⁰, „napsala Světlá své sestře počátkem září 1857⁶⁹¹ a v díle německého fyziologa Carla Gustava Carusa (1789-1869) našla, mimo jiné⁶⁹², potvrzení výborných předpokladů žen pro spisovatelskou profesi. O šest let později se sestře v dalším dopise svěřila, že už našla potřebné nadšení i lásku ke psaní a nejraději by pořád držela pero v ruce. „Zato bych chtěla pořád držet pero v ruce, kdyby tomu matka příroda přála. Ale ta mne má příliš ráda, nechce, aby se ze mne stala Mühlbachová, nebohé obecnstvo proudy fantasie své zatopivší. Snad že to ani nečiní tak z lásky ke mně, že mou hlavu ohromuje, jako z lásky právě k tomuto nebohému obecnstvu,“⁶⁹³ napsala jí s narážkou na svou kolegyni Luisu Mühlbachovou (1814-1873), která ve snaze ukojit svou spisovatelskou vášeň či snad z pouhé ziskuchtivosti, zahltila čtenáře svými pracemi. Karolina

⁶⁸⁷ „Pročež, moje dámy spisovatelky, více autokritiky, více snahy svědomité a především - skromnosti, chcete-li skutečně a s prospěchem působiti.“ in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959, s. 148

⁶⁸⁸ „Jen láska nám může být nápomocna...“ (překlad MV)

⁶⁸⁹ „Nemají přesné poznatky...“ (překlad MV)

⁶⁹⁰ „Ale mají duševnělé doteky, které jim vynahrazují nedostatečné poznání.“ (překlad MV)

⁶⁹¹ Karolina Světlá sestře Žofii, na Světlé dne 7. září 1857, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 41.

⁶⁹² V kapitole Z literárního soukromí Karoliny Světlé jsme dokázali, že Carl Gustav Carus patřil k jejím oblíbeným autorům a jeho dílo četla opravdu pečlivě a, jak vidíme i z této citace, o všech jeho myšlenkách přemýšlela.

⁶⁹³ Karolina Světlá sestře Žofii, na Světlé dne 12. srpna 1863, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 181.

nechtěla následovat špatný příklad uvedené autorky a uvědomovala si, že kvalita by měla i ve spisovatelské profesi být s ohledem na čtenáře upřednostňována před kvantitou.

Z dalšího dopisu sestře ze srpna 1863 zjistíme, že Světlá nejen bedlivě sledovala tvorbu svých kolegyně, ale často se s některými z nich setkávala i osobně: „*Tuty dny čtla jsem ohlášení nového čísla „Lady“ a mezi jinými články také povídku „Poklad“ od Berty Mühlsteinové.*⁶⁹⁴ *To není zajisté nikdo jiný než ten nebohý hrbounek někdy u Svobodinkové bydlící. Musím si toto číslo naschvál opatřiti, byla jsem velmi tímto návštěvím pohnutá. Kéž by chudák našla trochu útěchy v světě ideálů, když jí skutečný svět veškerou odepírá radost.*“⁶⁹⁵ Z mnohých pasáží v memoárech a korespondenci Karoliny Světlé můžeme vysledovat, že Praha byla v 19. století významným místem setkávání zástupců různých literatur a kultur. Zmínili jsme již návštěvu francouzské literátky George Sandové, pravidelné pobyty polských literátů, návštěvy významných osobností v salonu kmotry Karoliny Světlé⁶⁹⁶ a jistě bychom našli ještě mnoho dalších příkladů potvrzujících naše tvrzení.

Koncem srpna 1874 potvrdila v jednom z dopisů sestře, že si členky výrobního spolku ukládaly veškeré časopisecké články týkající se ženské otázky, včetně kritik a recenzí na práce soudobých autorek⁶⁹⁷, ona sama tak činila také z osobního zájmu. Dokladem budiž rozsáhlá sbírka časopisů uložených v archivu Podještědského muzea v Českém Dubu, včetně několika ročníků spolkového časopisu *Ženské listy*, ve kterých podle výzkumů bývalého ředitele PhDr. Tomáše Edela najdeme velké množství rukopisných poznámek samotné Světlé či její neteře Anežky Čermákové-Slukové. A články s podobnou tematikou nehledala Světlá pouze v domácích periodikách, ale i v těch jinojazyčných, která zásluhou svého německo-francouzského vzdělání mohla bez problémů číst. „*Zdali ženštiny konečně se nevzchopí a nevystoupí-li s mravní opravdivostí, pak shnijeme v té skvělé vyhlášené civilizaci naší. Ale doufám, že nedají ženštiny dlouho na sebe čekat, a když muži dokazují, jak v literatuře tak v politice, že nevědí kudy kam, že ony jim to povědí. Než jsem odjela, četla jsem v jistém francouzském časopise „Ocenění snah ruských žen“, které mne skutečně nadchnulo. Jak málo*

⁶⁹⁴ Berta Mühlsteinová(1841-1887) - česká básnířka a spisovatelka.

⁶⁹⁵ Karolina Světlá sestře Žofii, na Světlé dne 21. srpna 1863, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 184.

⁶⁹⁶ Podrobněji viz kapitola Čtenářská biografie Karoliny Světlé.

⁶⁹⁷ „*Prokop ti kritiky ty přiveze, prosím, abys mi je uchovala, ukládáme si vše ve spolku, co ženské otázky se týče, o niž v oněch úvahách také zmínka se činí.*“ Karolina Světlá sestře Žofii, v Pasekách dne 30. srpna 1874, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 225.

o nich víme! Věčná škoda, že se nedal přeložit,“⁶⁹⁸napsala Sofii Podlipské v srpnu roku 1884 a litovala, že daný článek nebyl přeložen do češtiny, aby mohl zářný příklad ruských žen inspirovat široký okruh domácích čtenářek.

Zájem o zlepšení postavení žen ve společnosti, emancipaci něžného pohlaví a aktivní práci v pražských ženských spolcích sestry Rottovy, podobně jako čtenářskou vášeň, sdílely. Není proto divu, že ženská otázka a tvorba soudobých spisovatelek je často diskutovaným tématem jejich vzájemné korespondence. Podobně zaměřené jsou pochopitelně také dopisy Karoliny Světlé s Eliškou Krásnohorskou, která zastávala v Ženském výrobním spolku českém velmi důležitou funkci redaktorky spolkového časopisu a jako jedna z mála členek požívala plné důvěry jeho zakladatelky. „*Onehdy bylo ohlášeno, že napsala paní Eliška Pešková*⁶⁹⁹ *90 veseloher, které pod pseudonymem se provozovaly. Na tuto zprávu v obecenstvu ozývaly se hlasy ji obviňující, že používši práce muži jejímu k posouzení zaslané a jen něco málo tu i tam je změnivši, pod svou šifrou je vydala a provozovati nechala. Nevím, co na tom pravdivého,*“⁷⁰⁰ napsala Karolina Elišce začátkem července 1868 a naznačila tehdy obvyklou praxi ženských autorek publikujících raději pod mužským pseudonymem, aby jejich práce nebyly tvrdě odsuzovány jen proto, že je napsala ženská ruka.

Obě spisovatelky sledovaly bedlivě úspěchy i neúspěchy svých kolegyně⁷⁰¹ a nikdy neváhaly využít příležitosti k tomu, aby se posměšně vyjádřily o nedokonalosti mužů, kteří se stále cítili nadřazení svým ženským protějškům. Nejprve však musela o sedmnáct let starší a zkušenější Karolina otevřít své mladé přítelkyni oči a přimět ji uvažovat o názorech a činnosti svých současníků kriticky. „*Vy jste zajisté zamilovaná, Eliško, že se té suverenitě mužské tak dobromyslně klaníte! Prosím, povězte mi přec, v čem tu vznešenost jejich hledati máme,*

⁶⁹⁸Karolina Světlá sestře Žofii, V Pasekách 21. 8. 1884, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 252

⁶⁹⁹ Eliška Pešková (1833-1895) - česká herečka. V roce 1850 si vzala známého divadelníka Pavla Švandu ze Semčic a začala vystupovat v jeho divadelní společnosti. Sama napsala asi dvacet dramát, z velké části se jednalo o dramatazace cizích literárních děl, a na 600 dramát údajně přeložila z francouzštiny a němčiny. Podrobněji viz Černý, František: Kapitoly z dějin českého divadla. Praha, Academia 2000, s. 85.

⁷⁰⁰ Karolina Světlá Elišce Krásnohorské, v Praze 10. července 1868, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 298.

⁷⁰¹ „*Co tomu jste říkala, že drama Sandové „Cadice“ s tak velkým hlukem propadlo? Měltě ředitel, který si dal na něm záležet, nové dekorace, nové kostýmy k tomu cíli zakoupiv, škody přes jedenkrát sto tisíc franků, není pomyslení, aby se mohl kus ten opakovati. Bylo mi tuze líto staříčké spisovatelky, která prý byla přítomna.*“ Karolina Světlá Elišce Krásnohorské, v Praze 1. února 1869, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 318.

kerak osvědčují tu svou tisíciletou kulturu? Letos aspoň se hádali ještě o neomylnosti papežově a přijali ji a teď právě se vraždí mužové nejvzdělanějších dvou národů na bojištích nešťastné Francie hůře než dvě stáda nejlítějších divokých šelem! Zdaž by tyto ohavnosti byly možné, kdyby měly matky, zkušené a vzdělané to matrony, hlasy ve sněmích a vliv na zákonodárství? Ovšem tato myšlenka je náramně ještě směšna, aby se osvícená žena dostala do sněmu, a lord John Stuart Mill, který v znamenitém spise právo to hájí, utřil mnoho posměchu a nadávky. Ó předsudkové lidští! V umění zajisté ženy vždy mužům se vyrovnaly, a kdybychom chtěli, našli bychom zajisté v každém oboru vědy důstojnou reprezentantku. Což nenapsala paní Dubois teď právě nejlepší knihu o dělnické otázce, kterou lyonská akademie nevědouc, že pochází od ženy, korunovala? A lady Sommerville vydala spis o populárním hvězdářství, jakéhož dosud nenapsal žádný učenec,“⁷⁰²napsala jí v srpnu 1870 a nezapomněla se zmínit o převratných myšlenkách svého oblíbence Johna Stuarta Milla, kterého tak nepřímo doporučila Elišce ke čtení. Opět tu potvrdila výše uvedenou tezi, že práce ženy bývala ceněna pouze tehdy, když ji její, zpravidla mužští, posuzovatelé považovali za dílo autora mužského pohlaví, a proto se soudobé spisovatelky ukrývaly pod mužskými pseudonymy. Také v dopisech Elišce, podobně jako v těch určených sestře, dává Světlá za následováníhodný příklad v řešení ženské otázky Rusko. „Rusko má prý velkou armádu a mnoho úředníků, nedostačí muži pro všechny odbory, a aby si nemusili přibrat z Němec a Francouzka cizince, hledí národ svůj zdvojnásobit připustivše ke všemu ženštiny, které znamenitě prospívají. Jak dlouho to bude trvat u nás, než přijdou k témuž náhledu? Myslím, že k němu nepřijdou nikdy a raději, že dopřejí Němci, nepříteli a vyzvědači, výdělek, než by se oň rozdělili se svými ženami a sestrami. Kéž by napsal Kelsiev, jak slíbil, několik fejetonů o našich mužích a hodně je ztepal!“⁷⁰³ informovala Elišku o návštěvě jistého ruského literáta a těšila se na jeho fejetony zesměšňující nesmyslné předsudky českých mužů. Jestli tyto fejetony skutečně vyšly, dostaly se do rukou Karoliny Světlé a splnily její očekávání bohužel z vydané korespondence nevyčteme.

Obě dámy svou vlastní tvorbou i aktivitou v ženských spolcích velmi zdatně vylepšovaly obraz ženských intelektuálek v očích mužské části české společnosti. Karolina Světlá, jak jsme již ukázali⁷⁰⁴, byla Eliščinými pracemi okouzlena natolik, že vůbec nebyla schopna své

⁷⁰²Karolina Světlá Elišce Krásnohorské, v Praze v srpnu 1870, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 338-339.

⁷⁰³ Karolina Světlá Elišce Krásnohorské, v Praze v srpnu 1870, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 340-341.

⁷⁰⁴Podrobněji viz kapitola Z literárního soukromí Karoliny Světlé.

pocity vyjádřit, což jí v případě kteréhokoli jiného autora či autorky nikdy nečinilo sebemenší problém. Eliška Krásnohorská pak považovala Karolinu Světlou za jednu z nejmóvraznějších osobností soudobé literatury a stavěla ji dokonce nad významné osobnosti jiných evropských literatur. „*Ba z takového zdroje se napojit, toť pravá rozkoš, kteréž by mi nenahradily všechny všudy literatury světové dohromady. A nejen že jsou to práce Tvé, ale miluji je i jinak, nacházím v nich opravdu něco, čeho jinde není, leda v jediném Shakespearu, to jest ten pravý pohled do lidského nitra, bystré seznání a upřímné vyznání, co a jak tam je, tu není jediného slova, jež by lichotilo nebo překrucovalo, není čářečky afektované – a jest to větší přednost, třeba vezme-li se to pedanticky, jen přednost negativní – ba větší, než by se na pohled zdálo, neboť jak se aspoň mně zdá, nelze přisoudit přednost tu ani Sandové, ani Bozovi⁷⁰⁵, Hugonovi a podobným geniálním lidem už naprosto ne, ba nevím věru z nejznamenitějších lidí žádného, jenž by mohl každou svou čárku poctivě odpřísáhnout,*“⁷⁰⁶ dočetla se o sobě Karolina v roce 1873 a zjistila, že Eliška coby čtenářka oceňovala v jejích textech hlavně propracovanou psychologii jednotlivých postav a nijak nestylizované původní myšlenky. V dalších dopisech přesvědčovala Eliška věčně nespokojenou autorku Karolinu, že rozhodně není jedinou dychtivou čtenářkou jejích prací a pokud by si zvolila vhodnou látku ke zpracování, jistě by byla její práce nadšeně přijata i v zahraničí.⁷⁰⁷ Nejvíce ze všech prací Karoliny Světlé oceňovala Eliška *Upomínky*, které se v edici literárního historika Josefa Špičáka staly jedním z hlavních pramenů pro tuto práci. Byla přesvědčena, že mají stejně neocenitelný význam pro domácí literaturu i čtenáře jako životopis George Sandové pro francouzskou literární scénu.⁷⁰⁸

„*Nemohu Ti dost vřele říci, jak vysoce prospěšnými vedle veškeré své literární ceny zdají se mi Upomínky Tvé. Neklamu se snad, majíc určité jakési tušení, že naučí mnohého teprv z pravého hlediště soudit o událostech a poměrech svého života, že snad Tebou povzbuzen mnohý nespisovatel zaznamená si zajímavou věc, o které mladší pokolení již neví, a*

⁷⁰⁵ Pseudonym anglického představitele kritického realismu Charlese Dickense (1812-1870).

⁷⁰⁶ Eliška Krásnohorská Karolině Světlé v roce 1873, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 421.

⁷⁰⁷ „*Kdybys jednou zvolila si látku v cizině známou, nečeskou, pak bys se přesvědčila, že tisícové lidí smýšlejí o Tvém péru jako já. Ne snad, že bych si toho přála, - to víš! ale uvaž to, kterak by věci psané jako Tvoje byly přijaty a posuzovány ve Francii, v Anglii, jak by se o nich křičelo v Německu.*“ Eliška Krásnohorská Karolině Světlé v květnu 1873, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 429.

⁷⁰⁸ „*Čím jest životopis Sandové Francii vedle toho, čím tyto Upomínky budou nám!*“ Eliška Krásnohorská Karolině Světlé na konci prosince 1873, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 454

*zachová tak nejednu vzácnou památku. A to se zajisté stane, neboť Upomínky Tvé působí tak nepřekonatelnou intenzivností, že každý, kdo má cit a trochu jen ducha, musí při nich vzpomenouti na vše, co nehloub se ho dotýkalo v mládí vlastním,*⁷⁰⁹ napsala Karolině o vánočních svátcích roku 1873. Odhadla velmi správně, že memoárové texty Světlé zaujmou čtenáře sugestivním líčením společenského a kulturního života v českých zemích druhé poloviny 19. století. Mimo jiné právě proto, že jsou tak dobře napsány a „působí s nepřekonatelnou intenzivností“, musíme mít na paměti určitou míru autostylizace, která se zde nepochybně projevuje.

Z korespondence těchto dvou přítelkyň dále vyčteme, že Karolina Světlá koncem osmdesátých let devatenáctého století schvalovala obsah literární přílohy *Národních listů*. Navrhla údajně jejich vydavateli Juliu Grégrovi (1831-1896) nejprve několik ruských románů⁷¹⁰, ale ty byly rázně odmítnuty, práce Gustava Flauberta (1821-1880) se vůbec neodvážila zmínit - „*pro přílišnou pikantnost*“⁷¹¹, až nakonec uspěla s *Romolou* George Eliotové (1819-1880), která však v celé Praze nebyla k sehnání a nakladatel František Řivnáč ji musel objednat z Lipska.⁷¹² Musela tedy dílo George Eliotové dobře znát, číst a oceňovat, když jej vybrala jako vhodné ke zveřejnění v literární příloze. Mezi dochovanými svazky v muzejním knižním fondu žádnou knihu Eliotové nenajdeme, ale dopis sestře Sofii Podlipské ze 17. října 1887 dokazuje, že si ji vypůjčila od Jaroslava Vrchlického⁷¹³, bohužel v něm však není uveden konkrétní titul. Znovu se nám tu potvrzuje, že Karolina Světlá měla velmi dobrý

⁷⁰⁹ Eliška Krásnohorská Karolině Světlé, 23. prosince 1873, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 452

⁷¹⁰ „*Pan doktor G. prý nechce o ruském románu ani slyšet. Ztratil prý průběhem vyjítí „Vina a trest“ tisíc, pravím, plně tisíc abonentů. Zároveň na něj nepřijemné dopisy jen jen prý přšely. Totéž se stalo, když v odpoledních fejetonech se objevily Tolstého drobné povídky.*“ Karolina Světlá Elišce Krásnohorské, v Praze 4. února 1888, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 587.

⁷¹¹ Karolina Světlá Elišce Krásnohorské, v Praze 4. února 1888, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 587.

⁷¹² „*Konečně jsem si vzpomněla na Romolu od Eliotové. Hlavně za příčinou Savanaroly, jenž v románu tom skutečně velkolepém zaujímá místo tak vynikající. Pan doktor byl spokojen, ale chtěl věc přec jen sám prozkoumat, neukáže-li se přec jen kdesi závadnou. Jen si považ : v celé vzdělané Praze nebyl exemplář k sehnání. Byltě Řivnáč⁷¹² nucen dopsati do Lipska.*“ Karolina Světlá Elišce Krásnohorské, v Praze 4. února 1888, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 587.

⁷¹³ „*Nejsrdečnější dík taktěž Jaroslávskovi Tvému za pochoutku mi poskytnutou, obzvláště Eliotová mne zajímala.*“ Karolina Světlá Sofii Podlipské, v Praze 17. října 1887, in: Světlá, Karolina: Z literárního soukromí II. Korespondence. Praha, SNKLHU 1959, s. 616.

přehled o činnosti zástupkyň domácí i jiných evropských literatur a při rozhodování o náplni literární přílohy jistě myslela i na potenciální čtenářky.

4.3 Shrnutí

Memoárové texty Karoliny Světlé jsou plné úvah o úloze četby ve výchově dívek, nutnosti pečlivého výběru knih a vytváření vhodné literatury pro ně. Ani zde nešetřila kritickými slovy a často si stěžovala na politováníhodnou situaci soudobého dívčího vzdělávání, katastrofální čtenářskou gramotnost a upadající vkus dívek druhé poloviny 19. století. Vytýkala svým mladým současnicím, že dávají přednost prostoduchým milostným románům se snadno čitelnou zápletkou a předvídatelným dějem před hodnotnou literaturou rozšiřující jejich obzory a obohacující duševní život svých čtenářů. Četba brakové literatury podle ní negativně ovlivňovala názory svých čtenářek na život, mezilidské vztahy a společenské poměry, dávala svým současnicím za příklad příslušnice starší generace, které, ačkoliv byly mnohem více zaměstnány každodenní péčí o domácnost a výrazněji znevýhodněny nedostatečným vzděláním, uměly si vždy najít čas na čtení a prostřednictvím pečlivě vybraných knih doplňovaly své vědomosti. Dostatek kvalitní literatury k četbě byl podle ní nezbytnou součástí sebevzdělávání a duševního rozvoje i pro dospělou ženu, která své poznatky předávala nastupující generaci. Úsilí dospělé Karoliny Světlé o zkvalitnění dívčího vzdělávání a odbourání předsudků vůči četbě, vnímané jako lehkomyšlné maření času a aktivita pro dívky škodlivá, odvádějící je od důležitějších povinností a zbytečně rozjitřující jejich bujnou fantazii, bylo zcela jistě ovlivněno trpkými zkušenostmi z dětství a mládí, kdy velmi dobře poznala, jak se cítí vášnivá čtenářka záměrně držená daleko od knih.

První veřejně prospěšnou organizací, do které osmnáctiletá Johana Rottová roku 1848 vstoupila, byl Spolek Slovanek, kde figuruje na seznamu vedle Honoraty Zapové, Bohuslavy Rajské-Čelakovské, Boženy Němcové a dalších českých vlastenek. Již tento spolek, stejně jako všechny další, ve kterých Karolina Světlá figurovala, si za svůj hlavní úkol vytyčil péči o dívčí vzdělávání a pořádal zajímavé veřejné přednášky i předčítání určené dámským posluchačkám. V lednu 1865 patřila vedle Vojty Náprstka k zakládajícím členkám Amerického klubu dam a o šest let později sama založila Ženský výrobní spolek český, kde mohla naplno uplatnit veškeré své touhy po vylepšení postavení žen ve společnosti a jejich obrazu v očích mužského pohlaví. Pod záštitou výrobního spolku vznikla obchodnicko-průmyslová škola připravující dívky pro samostatný život, nezávislý na mužských živitelích, i poptavárna ženských zaměstnání, Světlá se však snažila udržet činnost spolku v patričních

mezích, aby zůstalo zachováno původní poslání ženy v péči o domácnost, rodinu a výchovu potomstva. Jednou týdně pořádal spolek veřejné přednášky pro dámy z historie, literatury a umění a od roku 1875 pravidelně vydával spolkový časopis *Ženské listy* v redakci Karoliny přítelkyně Elišky Krásnohorské. Právě Eliška Krásnohorská v létě 1890 přes počáteční odpor Světlé založila spolek Minerva pro správu a financování prvního dívčího gymnázia a nakonec i Karolina vděčně ocenila jeho nezanedbatelný přínos k odbourávání hluboce zakořeněných předsudků vůči ženskému pohlaví a potřebě jeho širšího vzdělávání.

V posledním desetiletí svého života se tedy Karolina Světlá dočkala převratných pozitivních změn ve vztahu české společnosti vůči ženám a mohla s uspokojením i zadostiučiněním sledovat pozvolné naplňování cílů, za které od osmnácti let aktivně bojovala.

Z jejích memoárových textů vyčteme neustálé obavy o budoucnost mladé generace, která stále neměla k dispozici dostatek kvalitní ducha povznášející literatury. Velmi často porovnávala domácí literární produkci s vyspělejšími jinojazyčnými literaturami a srovnání nikdy nedopadlo ve prospěch naší literární scény. Stěžovala si také na pasivitu ženského pohlaví, které ochotně přijímalo vnucenou existenční závislost na mužích a nijak se nebouřilo proti nelichotivým názorům na jejich intelektuální schopnosti a podřadnému společenskému postavení. Podle jejího názoru jediné kvalitní literatura mohla pomoci otevřít ženám oči a nabídnout následováníhodné příklady, jak tuto neutěšenou situaci změnit, poněvadž právě četba podřadné literatury byla vedle výchovy a nedostatečného vzdělání hlavní příčinou jejich nežádoucí rezignace. Přimět své čtenáře a čtenářky prostřednictvím pečlivě propracovaných textů hlouběji uvažovat nad dobovými společenskými poměry a svou vlastní funkcí v nich byl v očích Světlé hlavní úkol všech spisovatelů, kteří si údajně v jiných evropských zemích již v minulosti počínali velice úspěšně, zatímco v našich kruzích byla literatura vnímána jako méněcenná součást života člověka sloužící pouze k jeho pobavení a rozptýlení. Za velký problém všech literatur, včetně té české, považovala nekvalitní moderní romány, které nedokázaly uspokojit náročného čtenáře

Při hledání vhodných vzorů, kterými by se mohla česká společnost v řešení ženské otázky inspirovat se Světlá důkladně seznamovala nejen s díly ženských autorek, ale také s historickými pracemi pojednávajícími o tom, jak bylo na ženu a její společenskou úlohu pohlíženo v minulosti a filozofickými díly zabývajícími se postavením žen ve společnosti. S pomocí dobře volených příkladů z literatury se vysmívala českým intelektuálům, kteří nabádali své manželky a dcery k následování starších generací svých předchůdkyň přijímajících s pokorou úděl ženy coby pečovatelky o muže a jeho rodinné zázemí a (snad

záměrně) zapomínali na fakt, že od pradávna nebyly všechny ženy ochotny dobové konvence bez výhrad respektovat.

Právě na těchto memoárových textech můžeme sledovat výraznou autostylizaci. Karolina Světlá se mezi řádky snažila vést své čtenářky ke kritickému přijímání společenských norem a sebereflexi, nepřímou jim doporučovala vhodnou četbu a dávala zážné příklady z minulosti, ze kterých by mohly čerpat inspiraci pro svůj vlastní život. Pochopitelně také sebe sama a své rodinné zázemí líčila v co nejlepších barvách a zveřejnila pouze detaily ze svého soukromí, vhodně dokreslující obraz emancipované ženy, která se dokázala postavit dobovým předsudkům a navzdory všem překážkám si dokázala zajistit přísun kvalitní literatury i jiné potrawy pro duši a pečovala tak svědomitě o své sebevzdělávání. Nezapomněla zmínit také důležitou roli divadla v dívčím vzdělávacím procesu, ačkoli sama v dospělosti na prkna znamenající svět poněkud zanevřela a dávala přednost originálním psaným hrám před jejich dramatizacemi.

K zájmu o co nejefektivnější a nejrychlejší řešení ženské otázky logicky patřilo také pečlivé sledování produkce ženských autorek evropských literatur. Karolina Světlá zastávala názor, že právě spisovatelka je tou nejpovolnější k tvorbě kvalitních knih pro své pohlaví, protože mu dokáže nejlépe porozumět a vžít se do rozpoložení svých čtenářek. K výtvorům svých kolegyn v krásné i odborné literatuře se často vyjadřovala velmi kriticky a jedinou, která ji svou tvorbou připravila o vhodná slova chvály či odmítnutí byla přítelkyně Eliška Krásnohorská. Kromě celé řady prací různých ženských autorek, filozofických spisů pojednávajících o ženské otázce, historických knih o ženách či vzdělávacích příruček jim určených můžeme v archivním fondu Podještědského muzea v Českém Dubu nalézt velké množství časopisů různého zaměření, kde bychom jistě našli bezpočet dalších důkazů o podrobném studiu ženské problematiky z několika úhlů pohledu, včetně rukopisných poznámek a dalších dokladů pozorného čtení jednotlivých čísel. Z moderních filozofů pojednávajících o společenském uspořádání a roli žen v něm se výrazně oblibě Karoliny Světlé těšil Angličan John Stuart Mill. Především v jeho spisu *O svobodě*, uloženém v dnešní knihovně manželů Mužákových v muzejní expozici, nalezneme četné tužkou vyznačené pasáže, které nám umožní blíže nahlédnout do jejího myšlenkového světa. Poznáme v ní ženu velmi svobodomyšlnou, toužící po rovnosti obou pohlaví, individuální osobní i náboženské svobodě jedince a demokratické vládě lidu. Právě možnost proniknout pomocí podrobného výzkumu čtenářských zkušeností jednotlivých autorů do jejich vnitřního světa a lépe tak porozumět jejich myšlení a jednání považujeme za největší přínos zkoumání jejich čtenářských preferencí a osobních knihoven.

Světlá rozhodně nebyla jedinou spisovatelkou s trvalým zájmem o ženskou problematiku, toto téma se, jak jsme si ukázali i v jiných kapitolách, velmi často objevuje v korespondenci s její sestrou Sofií Podlipskou i přítelkyní a spolupracovnicí Eliškou Krásnohorskou. Byla si zároveň velmi dobře vědoma, že některé její kolegyně přeceňují své schopnosti, jsou ve svém emancipačním úsilí až příliš horlivé a kvantita jejich prací silně převažuje nad kvalitou. Zajímavé názory a články o ženském světě hledala kromě českých žurnálů i v jinojazyčných časopisech a zajímavé myšlenky v nich nalezené přepsala s komentářem do svých literárních vzpomínek. Přečetla také značné množství odborné literatury a i zde hledala poznatky související s výchovou dětí a specifickým psychologickým i biologickým založením něžného pohlaví. Jelikož se sama v dětství a mládí setkávala pouze s příručkami „für deutsche Töchter“, snažila se v dospělosti co nejúčinněji přispět k tvorbě kvalitní česky psané literatury určené mladým dámám. Prostřednictvím vlastního pečlivě vymodelovaného příkladu se snažila ve čtenářkách svých memoárových textů probudit lásku k vlasti i českému jazyku a přimět je, aby dávaly přednost hodnotné domácí literatuře před jinojazyčnou. Sama i v dospělosti pilně pracovala na zdokonalení svých jazykových schopností a s pomocí četných jazykových příruček, mluvnic a slovníků tříbila svou češtinu.

Ve svých *Listech ženám o ženách* vydaných v roce 1867 se snažila svým čtenářkám podat co nejvíce přesvědčivých důkazů o tom, že četba a literatura jsou neprávem považovány za nepatřičnou součást života žen. Zároveň ovšem připouštěla, že potřebným únikům do světa fantazie by se čtenář neměl oddávat na úkor skutečné životní praxe. V každé etapě života by si podle jejího názoru měl vybírat četbu přiměřenou jeho intelektuálním schopnostem i zkušenostem. Romány a beletrii obecně považovala za literaturu primárně určenou dospělým lidem schopným objektivního kritického hodnocení přečteného textu. Spisovatel by podle ní měl efektivně využívat svých dovedností k rozšiřování obzorů čtenářů a nepodléhat dobové módě a vrtkavému čtenářskému vkusu. Jeho úkolem by totiž nemělo být svět idealizovat, ale zobrazit jej čtenářům v celé jeho složitosti včetně negativních stránek. Důrazně žádala své kolegy i kolegyně, aby měli stále na paměti, že literatura může ovlivnit názory čtenářů na mezilidské vztahy i společenské uspořádání, s tím vědomím texty tvořili a nezneužívali svých schopností.

Přemýšlela také o významu pojmu „ženská literatura“ a tento termín v podstatě odmítla. Byla přesvědčena, že existuje pouze jedna literatura a všichni čtenáři, ať jsou to muži nebo ženy, si z jejích plodů mohou vybírat dle libosti. Tvrzení, že některá literatura je pro ženu jako čtenářku nevhodná či podceňování spisovatelských dovedností ženských autorek ji iritovalo. Připouštěla však, že vedle hodnotné literatury samozřejmě existuje i ta braková, protože ani

všechny školní knihy nejsou stejně kvalitní. Svým kolegyním nejčastěji vyčítala nepůvodnost, opisování od jiných, povrchnost a přílišnou jednoduchost dějových zápletek, podle jejího názoru si spisovatelky svými nekvalitními pracemi samy zaviniily pokřivený pohled na své pohlaví. Nabádala literátky k výraznější sebekritice, sebereflexi a svědomité práci. Jak víme také z předchozích kapitol, seznamovala se pečlivě s tvorbou svých kolegyň a s některými z nich se také v Praze setkávala, udržovala s nimi písemný kontakt a vyměňovala si čtenářské zkušenosti.

V memoárových textech i korespondenci několikrát uvedla ruské ženy jako příklad, kterým by se měly české dívky a paní řídit, v ruském společenském uspořádání a postavení žen v něm by se pak podle jejího názoru mohli výrazně poučit i pánové. Muži a jejich zastaralé názory na ženské vzdělávání i společenské uplatnění se stali častým terčem posměchu i ostré kritiky v jejích literárních vzpomínkách i dopisech. Společně se sestrou Sofií Podlipskou i přítelkyní a spolupracovnicí Eliškou Krásnohorskou se Světlá usilovně snažila vlastní prací vylepšit obraz něžného pohlaví v očích pánských protějšků a musíme konstatovat, že byla úspěšná. Na rozdíl od George Sandové či George Eliotové již nemusela používat mužský autorský pseudonym a z vydané korespondence i četných dedikací vyplývá, že se dočkala od svých mužských kolegů i zástupců nastupující generace uznání a ocenění.

5 ZÁVĚR

Pohled do čtenářského světa Karolíny Světlé, byť nutně omezený dochovanou množinou materiálu, nám v předcházejících kapitolách poskytl po našem soudu zajímavé podněty a snad nás opravňuje k některým závěrům.

Karolina Světlá byla čtenářkou velmi náročnou, jejíž požadavky nebylo snadné uspokojit, zastávala názory podložené všestrannými čtenářskými zkušenostmi, každou přečtenou větu promýšlela z mnoha úhlů pohledu a vztahovala na své vlastní životní zkušenosti či soudobou společenskou situaci. Pořizovala si z přečtených textů pečlivé výpisky či zvýrazňovala ve vlastních svazcích konkrétní pasáže, které ji zaujaly a neváhala si zapsat potřebné poznámky k nim přímo do daného textu. Její memoárové texty a korespondenci zaplnila jména významných i dnes již zapomenutých reprezentantů a reprezentantek soudobé evropské literární scény, ovšem málokterým z nich se zde dostalo jednoznačně příznivého hodnocení a bezvýhradného přijetí, výjimkou potvrzující pravidlo byli snad jen Fjodor Michailovič Dostojevský, Václav Beneš Třebízský či Eliška Krásnohorská. Za

charakteristickou vlastnost čtenářky Karoliny Světlé bychom mohli označit kritičnost, nutno říct, že někdy až přehnanou, obzvláště s ohledem na vlastní spisovatelskou činnost. Pro autory vůbec nebylo snadné si její čtenářské sympatie získat a dlouhodobě udržet, nebála se ostře vystřelit ani do vlastních řad. Dokonce i velká oblíbenkyně mladé Karoliny Světlé, George Sandová, ji dokázala v dospělosti výrazně zklamat a polský přítel Bronislaw Grabowský ji zase postupem času rozzlobil svým názorem na českou literaturu i její představitele. Ani laskavá průvodkyně sester Rottových českým literárním a divadelním světem Božena Němcová se ze strany Karoliny Světlé nedočkala patřičného vděku, poněvadž prý, podle jednoho z dopisů Elišce Krásnohorské, nevěnovala dostatečnou pozornost jejímu spisovatelskému talentu a bránila mu tak v rozvoji. Světlá sama se pak ve vztahu k Janu Nerudovi, Elišce Krásnohorské a své sestře Sofii Podlipské snažila působit jako laskavá mentorka a pozitivně motivovat své svěřence k další práci, i když laskavému usměrňování spisovatelské práce své sestry postupem času ztratila potřebnou energii a chuť.

Četba a tvorba knih představovala pochopitelně nepostradatelnou součást jejího života nejen coby způsob obživy, ale také jako zdroj inspirace, relaxace a bohužel také zklamání či roztrpčení. Ze všech typů dokumentů, které nám prošly rukama je tedy patrné, že pro Karolínu Světlou literatura rozhodně nebyla pouhou nezávaznou hrou, médiem zábavy, nanejvýš ozvláštěným estetickými důrazy. Vnímala ji s přihlédnutím na její sociální funkce, a to nejen ve vztahu ke kategorii národa, ale i kritériím sociálním a v neposlední řadě genderovým. Tento koncept zjevně kořenil v obrozeneckém přístupu ke kultuře jako k základní vrstvě života a identifikace národního společenství. Přerůstal jej ale, a rozvíjel se v kontaktu s kategoriemi a jevy moderní společnosti druhé poloviny 19. století. Pohled do čtenářských zkušeností jedné z předních spisovatelek svého věku nám ukazuje předminulé století jako zlatý věk literatury, jaký předtím ani poté neměl období.

Při práci s osobními prameny, vydanými i archivními, musíme mít stále na paměti problém autostylizace a případné autocenzury, která se zde v proměnlivé míře projevuje. U textů psaných s plným vědomím budoucího zveřejnění je vliv autorské korekce samozřejmě výraznější, ale i na zvýrazněné textové pasáže či vlastnoruční vpisky do svazků z domácí knihovny může padnout zrak dalších čtenářů, což autorka, která přátelskou výměnu knih čile provozuje, může důvodně předpokládat a své poznámky tomu přizpůsobit. Tento problém však rozhodně nesnižuje výpovědní hodnotu zkoumaných memoárových textů a korespondence, ale dává jim v konfrontaci s autentickými prameny nový interpretační rozměr.

6 SEZNAM PRAMENŮ A POUŽITÉ LITERATURY

6.1 Prameny vydané

Janáčková, Jaroslava: Božena Němcová. Korespondence I. 1844-1852. Praha, Lidové Noviny 2003.

Janáčková, Jaroslava: Božena Němcová. Korespondence II. 1853-1856. Praha, Lidové Noviny 2004.

Světlá, Karolina: Z literárního soukromí I. Vzpomínky, paměti, literární dokumenty. Praha, SNKLHU 1959.

Světlá, Karolina, Z literárního soukromí II. Korespondence, Praha 1959.

6.2 Prameny archivní

Podještědské muzeum Český Dub, Osobní fond Karoliny Světlé, Doklady vlastní, karton č. 1. (Knihkupecké účty).

Podještědské muzeum Český Dub, Osobní fond Karoliny Světlé, Doklady vlastní, karton č. 2. (Knihkupecké účty)

Podještědské muzeum Český Dub, Osobní fond Karoliny Světlé, Doklady Petra Mužáka, karton č. 4.

(Legitimace Matice české)

Podještědské muzeum Český Dub, Osobní fond Karoliny Světlé, Rukopisy vlastní - varia, karton č. 56.

(Dětské rukopisy německé, francouzské rukopisy, německé rukopisy, soubor osobních poznámek, vázaný sešit opsaných německých básní)

6.3 Sekundární literatura

Bahenská, Marie: Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí a ženské spolky v Praze 19. století. Praha, SLON/Libri 2005.

Božena Němcová. Život - dílo - doba. Sborník příspěvků ze stejnojmenné konference konané ve dnech 7. a 8. září 2005 v Muzeu Boženy Němcové. Česká Skalice, Muzeum Boženy Němcové 2006.

Černý, František: Kapitoly z dějin českého divadla. Praha, Academia 2000.

- Haman, Aleš: Literatura z pohledu čtenářů. Praha, Československý spisovatel 1991.
- Haman, Aleš: Trvání v proměně. Česká literatura 19. století, Praha, ARSCI 2007.
- Janáčková, Jaroslava: Božena Němcová. Příběhy - Situace - Obrazy. Praha, Academia 2007.
- Krejčí, Karel: Sociologie literatury. Praha, Grada 2008. Petrušek, Miloslav: Sociologie a literatura. Praha, Československý spisovatel 1990.
- Lenderová, Milena: A ptáš se knížko má. Ženské deníky 19. století, Praha, TRITON 2008.
- Lenderová, Milena: Dcera národa? Tři životy Zdenky Havlíčkové. Praha-Litomyšl, Paseka 2013.
- Lenderová, Milena: K hříchu i k motlitbě. Žena v minulém století. Praha, Mladá fronta 1999.
- Manguel, Alberto: Dějiny čtení. Brno, Host 2007.
- Poslední, Petr: Spisovatelé jako čtenáři. Tři česko-polské paralely. Praha, CZ-Books 2006.
- Sedmidubský, Červenka, Vízdalová: Čtenář jako výzva. Výbor z prací kostnické školy recepční estetiky. Brno, Host 2001.
- Špičák, Josef: Karolina Světlá. Praha, Melantrich 1980.
- Trávníček, Jiří: Čteme? Obyvatelé české republiky a jejich vztah ke knize. Brno, Host 2008.
- Trávníček, Jiří: Knihy a jejich lidé. Čtenářské životopisy. Brno, Host 2013.
- Vojáček, Milan: Reflexe a sebereflexe ženy v české národní elitě 2. poloviny 19. století. Sborník příspěvků z konference pořádané ve dnech 23.-24. listopadu 2006 Národním archivem ve spolupráci s Archivem hlavního města Prahy. Praha, SCRIPTORIUM 2007
- Wimmer, Stanislav (ed.): Bouřky. Příběh Karoliny Světlé a Jana Nerudy. Litomyšl, Paseka 2007.

6.4 Lexikony a slovníky

- Bok, Václav, a kol.: Slovník spisovatelů německého jazyka a spisovatelů lužickosrbských. Praha, ODEON 1987.
- Forst, Vladimír, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce I. A-G. Praha, Academia 2000.
- Forst, Vladimír, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce II. H – L, Svazek I. H-J. Praha, Academia 2000.
- Forst, Vladimír, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce II. H-L. Svazek II. K - L. Praha, Academia 2000.
- Hartlová, Dagmar, a kol.: Slovník severských spisovatelů. Praha, LIBRI 1998.

Hodoušek, Eduard, a kol.: Slovník spisovatelů. Literatura španělská, portugalská, katalánská, galicijská, baskická. Praha, Odeon 1968.

Kučáková, Eva, Vidmanová, Anežka, a kol.: Slovník latinských spisovatelů. Praha, ODEON 1984

Merhaut, Luboš, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce IV. S-Ž. Svazek I. S-T. Praha, Academia 2008.

Merhaut, Luboš, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla instituce IV. S-Ž. Svazek II. U-Ž. Praha, Academia 2008

Novák, Otakar, a kol.: Slovník spisovatelů. Francie, Švýcarsko, Belgie, Lucembursko. Praha, Odeon 1966.

Opelík, Jiří, a kol. : Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce III. M-Ř. Svazek I. M-O. Praha, Academia 2000.

Opelík, Jiří, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce III. M-Ř. Svazek II. P-Ř. Praha, Academia 2000

Pelán, Jiří, a kol.: Slovník italských spisovatelů. Praha, LIBRI 2004.

Pospíšil, Ivo, a kol.: Slovník ruských, ukrajinských a běloruských spisovatelů. Praha, LIBRI 2001

Procházka, Martin, Stříbrný, Zdeněk, a kol.: Slovník spisovatelů. Anglie, Afrika, Austrálie, Indie, Irsko, Kanada, Karibská oblast, Nový Zéland, Skotsko, Wales. Praha, LIBRI 2003

Štěpán, Ludvík, a kol.: Slovník polských spisovatelů. Praha, LIBRI 2000.

7 PŘÍLOHY

7.1 Soupis dochovaných svazků z knihovny manželů Mužákových

Osobní knihovna manželů Mužákových – soupis knih umístěných v autentické skříni z majetku Johany Mužákové v expozici Podještědského muzea v Českém Dubu (Číslování svazků zavedl bývalý ředitel Podještědského muzea a tvůrce podrobného soupisu knih v majetku manželů Mužákových PhDr. Tomáš Edel)

Sv. 1: Nebeklíč⁷¹⁴

Sv. 2: Le Sainte bible. Brusel 1858⁷¹⁵

Sv. 3: Biblia Sacra, tj. Bibli Swatá. Praha, Richard, Kysek 1845.⁷¹⁶

Sv. 4: Biblí svatá, aneb všecka svatá písma starého a nového zákona se vsí pilností opět přehlédnutá, ponapravená a nově vydaná. Praha, nákladem A. Richarda a komp. 1873.⁷¹⁷

Sv. 5: Anleitung zu dem innern Gebeth dargestellt in mehreren Gebethen nach den Bedürfnissen eines römisch-katholischen Christen von Benedikt J.N. Pfeiffer Abten des königlichen Praemonstratenzer Stiftes Strahow in Prag. Prag 1831.⁷¹⁸

Sv. 6: Sedláček, Vojtěch: Základové měřičství čili geometrie. Praha, Fetterlová 1822⁷¹⁹

Sv. 7: Bájky Bidpajovy téměř do všech jazykův dávno již přeložené, po česku vzdělané od Františka Třebovského. Olomouc, Hölzl 1846.⁷²⁰

Sv. 8: Erben, Karel Jaromír: Písně národní v Čechách (S nápěvy). Praha, Pospíšil 1843.⁷²¹

Sv. 9: Komenský, Jan Amos: Labyrint světa a ráj srdce. Hradec Králové, Pospíšil 1848.

Sv. 10: Komenský, Jan Amos: Labyrint světa a ráj srdce. Praha, Jeřábek 1809.⁷²²

Sv. 11 : Mácha, Karel Hynek: Spisy Karla Hynka Máchy. Básně. Díl první. Praha 1845.⁷²³

Sv. 12 : Mácha, Karel Hynek: Máj. Druhé ilustrované vydání. Praha, Kober 1881.⁷²⁴

Sv. 13: Rozum, Jan Václav: Staročeská biblioteka. Díl první (Obsahuje: Katona mravní naučení od Komenského, Sokrata řeč o povinnostech od Píseckého, Cicerona o přátelství od

⁷¹⁴ Rukopisná poznámka: „Modlitby babičky Světlé“. Podle bývalého ředitele Podještědského muzea PhDr. Tomáše Edela kniha pochází z majetku babičky Johany Mužákové, paní Kateřiny Voglové, a byla vydána v 18. století. V kožené vazbě, psáno kurentem, viditelné známky častého používání.

⁷¹⁵ Psána francouzsky. Obsahuje razítka Jos. Škoda učitel a Knihovna Jos. Škody

⁷¹⁶ Psaná kurentem. Na začátku knihy vpisek tužkou „Josef Škoda učitel 1913“, také razítka Jos. Škoda učitel a Knihovna Jos. Škody. Mezi stranami 148-149 je vložená sušená květina.

⁷¹⁷ V knize razítka Jos. Škoda učitel a Knihovna Jos. Škody.

⁷¹⁸ Na zadní desce zlatý nápis „Johanna Rott 1837“, na přední desce kovový kříž, zámeček je již nefunkční.

⁷¹⁹ Razítka Josefa Škody, podpis „Mužák“.

⁷²⁰ Obsahuje razítka Josefa Škody a podpis „Mužák“.

⁷²¹ Špatně čitelný vpisek tužkou od Josefa Škody: „Památka po Světlé, kterou dostal jsem (?) března 13 v Praze ...“. Obsahuje také razítka Josefa Škody.

⁷²² Na prvních stranách podpisy „Petr Mužák“ a „Hofman F.“

⁷²³ Obsahuje kromě Máje také Sahibův Úvod povahopisný. Na první straně podpis „Mužák“. Dále tužkou vepsáno „J. Škoda učitel, červen 1913“, opatřeno také razítka Josefa Škody.

⁷²⁴ Obsahuje razítka Josefa Škody, dále razítka Josef Havlíček.

Hrubého z Jelení, Cicerona paradoxa od Hrubého z Jelení, Zlomky z evangelia svatého Jana. Praha, Rohlíček 1853.⁷²⁵

Sv. 14: Houška, Josef Vojtěch: Perly. 400 průpovědí zbožnosti, moudrosti, mravnosti a opatrnosti, hodící se k předpisům a k diktování žákům dospělejším. Praha, Pospíšil 1854.⁷²⁶

Sv. 15: Proti jesuitům čili věrné a pravdivé vypravování o zřízení, účelu a působení jesuitův jak v Čechách tak i jinde. Praha, Grégr 1867.⁷²⁷

Sv. 16: Kamenický, František Jaroslav: Lilie a růže. Praha, Pospíšil 1846.⁷²⁸

Sv. 17: Komenský, Jan Amos: Historia o těžkých protivenstvích církve české aneb od počátku jejího na víru křesťanskou obrácení v létu Páně 894, až do léta 1632 za panování Ferdinanda druhého. S připojením historie o perzekuci valdenských roku 1655 stalé. Hiřberk, Landolt 1844.⁷²⁹

Sv. 18: České besedy. Praha, Pospíšil 1842.⁷³⁰

Sv. 19: Polák, Milota Zdirad: Vznešenost přírody. Lyrická báseň v šesti zpěvích. Praha, Fetterlová 1819.⁷³¹

Sv. 20: Hanuš, Ignác Jan: Literatura příslovnictví slovanského a německého či předchůdcové Fr. Lad. Čelakovského v "Mudrosloví národa slovanského v příslovích". Praha 1853.⁷³²

Sv. 21: Malý, J. B.: Krátká mluvnice česká pro Čechy. Praha, Haas 1845.⁷³³

Sv. 22: Hanka, Václav: Pravopis český (deváté vydání). Praha 1849.⁷³⁴

Sv. 23: Šafařík, Pavel Josef: Slovanský národopis s mapou. Praha, Calve 1849.⁷³⁵

Sv. 24: Tomek, Václav Vladivoj: Děje království českého (sešit I). Praha, Řivnáč 1850.⁷³⁶

⁷²⁵ Razítka Josefa Škody, vpisek "Škoda J. učitel 1913".

⁷²⁶Obsahuje velké množství rukopisných poznámek, vevázaná přísloví a poznámky psané tužkou i perem (čitelné citace vypsané v modrém sešitě). Razítka Josefa Škody a vpisek "Škoda, učitel 1913".

⁷²⁷ Razítka Josefa Škody. Vpisek "Jan Sluka z Pasek N. 33 ...".

⁷²⁸ Razítka Josefa Škody a podpis "Mužák Peter".

⁷²⁹ Razítka Josefa Škody a podpis "Mužák".

⁷³⁰ Razítka Josefa Škody.

⁷³¹ Razítka Josefa Škody.

⁷³² Razítka Josefa Škody.

⁷³³ Razítka Josefa Škody a podpis "Mužák".

⁷³⁴ Razítka Josefa Škody.

⁷³⁵ Razítka Josefa Škody.

Sv. 25: Paulický, Jindřich Felix: Domáci lékař aneb kniha o šetření zdraví zvláště pro lid venkovský, v níž se ukazuje jak obyčejné nemoci snadně a lehkými léky přede vším pak dobrým chováním odvráceny a léčeny býti mohou. Přeložil Jan Jungmann, Praha, Pospíšil 1850.⁷³⁷

Sv. 26: Zap, Karel Vladislav: Průvodce po Praze. Potřebná příruční kniha pro každého, kdo se s pamětihodnostmi českého hlavního města seznámiti chce. Praha, Krečmár 1848.⁷³⁸

Sv. 27: Zap, Karel Vladislav: Zrcadlo života na východní Evropě. Obrazy, pověsti a anekdoty z národního a společenského života. Praha, Calve 1843.⁷³⁹

Sv. 28: Grabowski, Michal: Koliština i stepi. Zpomínky z dávného života ukrajinského. Přeložil Karel Vladislav Zap, Praha, Pospíšil 1851.⁷⁴⁰

Sv. 29: Zap, Karel Vladislav: Všeobecný zeměpis. Díl I. Praha, Matice 1846.⁷⁴¹

Sv. 30: Zap Karel Vladislav: Všeobecný zeměpis. Dílu II. svazek I. Praha, Matice 1847.⁷⁴²

Sv. 31: Zap Karel Vladislav: Všeobecný zeměpis. Dílu II. svazek II. Praha, Matice 1850.⁷⁴³

Sv. 32: Zap, Karel Vladislav: Dodavní svazek ku Všeobecnému zeměpisu obsahující rejstřík a doplňky. Praha, Matice 1851.⁷⁴⁴

Sv. 33: Zap, Karel Vladislav: Versuch einer kurzen Geschichte der bildenden Künste in Böhmen. Praha, Kober 1863.⁷⁴⁵

Sv. 34: Klácel, František Matouš: Dobrověda. Praha, Matice 1847.⁷⁴⁶

⁷³⁶ Razítka Josefa Škody. Nečitelné vpisky tužkou, perem čitelně „Přemysl II., Václav, Anežka, Rudolf Habsburský, Rudolf, Guta“. Podpis „P. Mužák“

⁷³⁷ Razítka Josefa Škody.

⁷³⁸S vedoutou a plánem Prahy, obsahuje podpis „Mužák“. Razítka Josefa Škody.

⁷³⁹ Razítka Josefa Škody. Vpisky tužkou do obsahu – jména původních autorů jednotlivých obrazů.

⁷⁴⁰ Razítka Josefa Škody.

⁷⁴¹ Razítka Josefa Škody. Vpisky perem: „Království české, Vévodství slezské, Království haličsko-vladimírské a Bukovina, Království Chorvatské a Slavonské s Chorvatským přímořím, Velké knížectví sedmihradské, Vojenské pomezí, Království dalmatské, Království lombardsko-benátské“ a tužkou pak u všech částí počet obyvatel. Další vpisky tužkou: „Čechy, Morava, Rakousy, Štýrsko“ a řeky „Malše, Lužnice, Sázava“.

⁷⁴² Razítka Josefa Škody. Podpis „Mužák Petr“ a některé části zatržené tužkou.

⁷⁴³ Razítka Josefa Škody.

⁷⁴⁴ Razítka Josefa Škody.

⁷⁴⁵ Razítka Josefa Škody.

⁷⁴⁶ Razítka Josefa Škody. Podpis „Mužák Petr“.

Sv. 35: Shakespeare, William: Dramatická díla (Richard II., Hamlet, Král Lear, Cymbelín). Různí překladatelé, Praha, Řivnáč 1856.⁷⁴⁷

Sv. 36: Shakespeare, William: Dramatická díla. Král Jindřich V. Přeložil dr. J.Čejka, Praha, Pospíšil 1858.⁷⁴⁸

Sv. 37: Shakespeare, William: Dramatická díla. Večer tříkrálový aneb cokoli chcete. Přeložil František Doucha, Praha, Řivnáč 1862.⁷⁴⁹

Sv. 38: Shakespeare, William: Dramatická díla. Jak se vám to líbí? Přeložil J. Malý, Praha, Řivnáč 1870.⁷⁵⁰

Sv. 39: Shakespeare, William: Dramatická díla. Král Jindřich VIII. Přeložil J. Čejka, Praha, Řivnáč 1870.⁷⁵¹

Sv. 40: Shakespeare, William: Dramatická díla. Král Jindřich IV. Díl první. Přeložil František Ladislav Čelakovský, Praha, Řivnáč 1859.⁷⁵²

Sv. 41: Shakespeare, William. Dramatická díla. Král Jindřich IV. Díl druhý. Přeložil František Ladislav Čelakovský, Praha, Řivnáč 1870.⁷⁵³

Sv. 42: Shakespeare, William: Dramatická díla. Perikles, kníže Tyrský. Přeložil Jakub Malý, Praha, Řivnáč 1872.⁷⁵⁴

Sv. 43: Shakespeare, William: Dramatická díla. Král Richard II. Přeložil František Doucha, Praha, Řivnáč 1862.⁷⁵⁵

Sv. 44: Shakespeare, William: Dramatická díla. Romeo a Julie. Přeložil František Doucha, Praha, Řivnáč 1872.⁷⁵⁶

Sv. 45: Shakespeare, William: Dramatická díla. Král Jan. Přeložil František Doucha, Praha, Řivnáč 1856.⁷⁵⁷

Sv. 46: Shakespeare, William: Dramatická díla. Veselé ženy windsorské. Přeložil Jakub Malý, Praha, Řivnáč 1856.⁷⁵⁸

⁷⁴⁷Zaznamenáno v legitimaci Matice české. Vpisek "J. Škoda učitel, červen 1916".

⁷⁴⁸ Zaznamenáno v legitimaci Matice české. Vpisek i razítka Josefa Škody.

⁷⁴⁹ Zaznamenáno v legitimaci Matice české. Vpisek i razítka Josefa Škody.

⁷⁵⁰ Zaznamenáno v legitimaci Matice české. Vpisek i razítka Josefa Škody.

⁷⁵¹ Zaznamenáno v legitimaci Matice české. Vpisek i razítka Josefa Škody.

⁷⁵² Zaznamenáno v legitimaci Matice české. Vpisek i razítka Josefa Škody.

⁷⁵³ Zaznamenáno v legitimaci Matice české. Vpisek i razítka Josefa Škody.

⁷⁵⁴ Zaznamenáno v legitimaci Matice české. Vpisek i razítka Josefa Škody.

⁷⁵⁵ Zaznamenáno v legitimaci Matice české. Vpisek i razítka Josefa Škody.

⁷⁵⁶ Zaznamenáno v legitimaci Matice české. Vpisek i razítka Josefa Škody.

⁷⁵⁷ Zaznamenáno v legitimaci Matice české. Vpisek i razítka Josefa Škody.

Sv. 47: Shakespeare, William: Dramatická díla. Koriolanus. Přeložil František Doucha, Praha, Řivnáč 1858.⁷⁵⁹

Sv. 48: Shakespeare, William: Dramatická díla. Marná lásky snažení. Přeložil J. Malý, Praha, Řivnáč 1870.⁷⁶⁰

Sv. 49: Shakespeare, William: Dramatická díla. Troillus a Kressida. Přeložil J. Malý, Praha, Řivnáč 1870.⁷⁶¹

Sv. 50: Shakespeare William: Dramatická díla. Titus Andronikus. Přeložil J. Čejka, Praha, Řivnáč 1870.⁷⁶²

Sv. 51: Shakespeare, William: Dramatická díla. Komédie plná omylů (Přeložil dr. J. Čejka), Mnoho povyku pro nic za nic (Přeložil J. Malý). Praha, Řivnáč 1864.⁷⁶³

Sv. 52: Shakespeare, William: Dramatická díla. Bouře. Přeložil František Ladislav Čelakovský, Praha, Řivnáč 1870.⁷⁶⁴

Sv. 53: Malý, Jakub: Shakespear a jeho díla. Praha, Řivnáč 1872.⁷⁶⁵

Sv. 54: Maro, Vergilius Publius: Spisy básnické. Přeložil Karel Vinařický, Praha, Matice 1851.⁷⁶⁶

Sv. 55: Hanuš, Ignác Jan: Rozbor filozofie Tomáše ze Štítného dle rukopisu Řečí besedních. Praha, Matice 1852.⁷⁶⁷

Sv. 56: Marek, Antonín: Základní filosofie. Logika. Metafyzika. Praha, Matice 1844.⁷⁶⁸

Sv. 57: Tomíček, Jan Slavomír: Děje anglické země. Praha, Matice 1849.⁷⁶⁹

Sv. 58: Březan, Václav: Život Viléma z Rosenberka. Praha, Matice 1847.⁷⁷⁰

Sv. 59: Smetana, Josef: Silozpyt čili fyzika. Praha, Matice 1842.⁷⁷¹

⁷⁵⁸ Zaznamenáno v legitimaci Matice české. Vpisek i razítka Josefa Škody.

⁷⁵⁹ Zaznamenáno v legitimaci Matice české. Vpisek "J.Š." a razítka Josefa Škody.

⁷⁶⁰ Zaznamenáno v legitimaci Matice české. Vpisek "J. Škoda učitel".

⁷⁶¹ Zaznamenáno v legitimaci Matice české. Razítka Josefa Škody.

⁷⁶² Zaznamenáno v legitimaci Matice české. Vpisek "J. Š.".

⁷⁶³ Vpisek "Jos. Škoda učitel 1913". Zaznamenáno v legitimaci Matice české.

⁷⁶⁴ Razítka Josefa Škody, vpisek "Jos. Škoda učitel". Zaznamenáno v legitimaci Matice české.

⁷⁶⁵ Vpisek "Jos. Škoda učitel", razítka J. Škody.

⁷⁶⁶ Razítka Josefa Škody.

⁷⁶⁷ Vpisek i razítka Josefa Škody.

⁷⁶⁸ Vpisek i razítka Josefa Škody.

⁷⁶⁹ Vpisek i razítka Josefa Škody.

⁷⁷⁰ Vpisek i razítka Josefa Škody.

⁷⁷¹ Zaznamenáno v legitimaci Matice české. Vpisek i razítka Josefa Škody

Sv. 60: Komenský, Jan Amos: Didaktika. Praha, Matice 1849.⁷⁷²

Sv. 61: Tomek, Václav Vladivoj: Děje království českého (sešit 2). Praha, Řivnáč 1885.⁷⁷³

Sv. 62: Tomek, Václav Vladivoj: Dějepis města Prahy I. Praha, Matice 1855.⁷⁷⁴

Sv. 63: Tomek, Václav Vladivoj: Dějepis města Prahy II. Praha, Řivnáč 1871.⁷⁷⁵

Sv. 64a: Tomek, Václav Vladivoj: Dějepis města Prahy IV. Praha, Řivnáč 1879.⁷⁷⁶

Sv. 64b: Tomek, Václav Vladivoj: Dějepis města Prahy V. Praha, Řivnáč 1881.⁷⁷⁷

Sv. 65: Tomek, Václav Vladivoj: Dějepis města Prahy VI. Praha, Řivnáč 1885.⁷⁷⁸

Sv. 66: Tomek, Václav Vladivoj: Dějepis města Prahy VII. Praha, Řivnáč 1886.⁷⁷⁹

Sv. 67: Tomek, Václav Vladivoj: Dějepis města Prahy VIII. Praha, Matice 1891.⁷⁸⁰

Sv. 68: Bílek, Tomáš V.: Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618 (I. díl). Praha, Matice 1883.⁷⁸¹

Sv. 69: Bílek, Tomáš V.: Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618 (II. díl). Praha, Matice 1883.⁷⁸²

Sv. 70: Helfert, Josef Alexandr: Mistr Jan Hus aneb počátkové církevního rozdvojení v Čechách. Praha, Matice 1857.⁷⁸³

Sv. 71: Pič, J. L.: Dějiny národa ruského I. Praha, Matice 1889.⁷⁸⁴

Sv. 72: Rezek, Antonín: Paměti Mikuláše Dačického z Heslova (svazek první). Praha, Matice 1878.⁷⁸⁵

Sv. 73: Rezek, Antonín: Paměti Mikuláše Dačického z Heslova (svazek druhý). Praha, Matice 1880.⁷⁸⁶

⁷⁷² Razítka a vpisek Josefa Škody. Podpis "Mužák".

⁷⁷³ Dochováno torzovitě, vpisek "K. Světlá".

⁷⁷⁴ Zaznamenáno v legitimaci Matice české, razítka Josefa Škody.

⁷⁷⁵ Razítka Josefa Škody.

⁷⁷⁶ Dochováno pouze torzo (strany 1-228), zaznamenáno v legitimaci Matice české, razítka Josefa Škody.

⁷⁷⁷ Razítka Josefa Škody, zaznamenáno v legitimaci Matice české.

⁷⁷⁸ Dochováno torzovitě (pouze strany 257-358), zaznamenáno v legitimaci Matice české, razítka Josefa Škody.

⁷⁷⁹ Dochováno torzovitě (pouze strany 113-422), zaznamenáno v legitimaci Matice české, razítka Josefa Škody.

⁷⁸⁰ Zaznamenáno v legitimaci Matice české.

⁷⁸¹ Zaznamenáno v legitimaci Matice české, razítka Josefa Škody.

⁷⁸² Zaznamenáno v legitimaci Matice české.

⁷⁸³ Razítka Josefa Škody.

⁷⁸⁴ Razítka Josefa Škody.

⁷⁸⁵ Zaznamenáno v legitimaci Matice české, razítka Josefa Škody.

Sv. 74: Čelakovský, František Ladislav: Všeslovanské počáteční čtení. Částka první z písemnictví polského. Praha 1850.⁷⁸⁷

Sv. 75: Špachta, Dominik Aloisius: Krátká mluvnice jazyka polského pro Čechy. Praha, Hess 1850.⁷⁸⁸

Sv. 76: Blahoslav Jan: Život Jana Augusty. Vydal J. W. Franta Šumavský, Praha, Fetterlová 1837.⁷⁸⁹

Sv. 77: Hanuš, Ignác Jan: Život a působení Františka Ladislava Čelakovského. Praha 1855.⁷⁹⁰

Sv. 78: Sborník slovenských národních piesni, povesti, prísloví, poriekadel, hádok, her, obyčajov a povier. Vídeň, Matica Slovenská 1870.⁷⁹¹

Sv. 79: Rieger, František Ladislav: Slovník naučný V/1-22. Praha, Kober 1865.⁷⁹²

Sv. 80: Rieger, František Ladislav: Slovník naučný VI/1-6. Praha, Kober 1865-1866.⁷⁹³

Sv. 81: Teyssier, de la Gironde : L'Art de l'improvisation dessins industriels. Bordeaux 1856.⁷⁹⁴

Sv. 82: Roční zpráva c. k. české reální školy v Praze (za rok 1852, 1854, 1855, 1856, 1857, 1858, 1859). Praha 1852-1859.⁷⁹⁵

Sv. 83: Výroční zpráva c. k. České reálky pražské za školní rok 1892. Praha, B. Stýblo 1892.⁷⁹⁶

Sv. 84: Baumgartner, A. : Počátkové silozpytu. Praha, Calve 1851.⁷⁹⁷

Sv. 85: Šafařík, Vojtěch: Základové chemie čili lučby. Praha, Matice 1860.⁷⁹⁸

⁷⁸⁶ Zaznamenáno v legitimaci Matice české, razítka Josefa Škody.

⁷⁸⁷ Razítka Josefa Škody.

⁷⁸⁸ Razítka Josefa Škody.

⁷⁸⁹ Razítka Josefa Škody, dochováno pouze torzo.

⁷⁹⁰ Razítka Josefa Škody.

⁷⁹¹ Razítka Josefa Škody.

⁷⁹² Razítka Josefa Škody.

⁷⁹³ Razítka Josefa Škody.

⁷⁹⁴ Razítka Josefa Škody. Podpis "Mužák".

⁷⁹⁵ Více sešitů, razítka Josefa Škody.

⁷⁹⁶ Vpisek "Professor Petr Mužák", brožovaná.

⁷⁹⁷ Razítka Josefa Škody, razítko „C. K. Reální škola v Praze“.

⁷⁹⁸ Razítko „C.K. Reální škola v Praze“ a EX LIBRIS ze sbírky školních kněh císaře krále českých vyšších reálních škol pražských k užítku žáků V. školy. Razítka Josefa Škody.

Sv. 86: Brus jazyka českého jež sestavila komise širším sborem matice české zřízena. Praha, Mourek 1877.⁷⁹⁹

Sv. 87: Brus jazyka českého (druhé rozmnožené vydání). Praha, Otto 1881.⁸⁰⁰

Sv. 88: Sborník historického kroužku (sešit jedna). Odpovědný redaktor František Zdráhal, Praha, Vlast' 1893.⁸⁰¹

Sv. 89: Sborník historického kroužku (sešit dvě). Odpovědný redaktor František Zdráhal, Praha, Vlast' 1893.⁸⁰²

Sv. 90: Kalina, Josef, Jaroslav: Upomínka na Jaroslava Kalinu. Praha 1870.⁸⁰³

Sv. 91: Dvorský, František: Nové zprávy o Tychonu Brahovi a jeho rodině. Praha 1883.⁸⁰⁴

Sv. 92: Dvorský, František: Zuzana Černínová z Harasova. Dopisy české šlechtičny z polovice 17. století. Praha, Valečka 1886.⁸⁰⁵

Sv. 93: Dvorský, František: Neteř a dcera Zuzany Černínové z Harasova. Listy Alžběty Homutovny z Cimburka a Elišky Myslíkovny z Chudenic. Praha 1890.⁸⁰⁶

Sv. 94: Bačkovský, František: Národní obětiny, jejich vznik, rozvoj, význam a úspěchy. Praha 1889.⁸⁰⁷

Sv. 95: Masaryk, Tomáš, Garrigue: Blaise Pascal, jeho život a filozofie. Praha, Otto 1883.⁸⁰⁸

Sv. 96: Košut, B. V. : Historie kalicha v Čechách a na Moravě dle souvěkých pramenů vypravuje B. V. Košut, farář v pruském Porýní. Praha, Beaufort 1890.⁸⁰⁹

Sv. 97: Tůma, Karel: Potlačený národ. Obraz lidu irského pod cizovládou britskou. Kutná Hora, Šolc 1882.⁸¹⁰

⁷⁹⁹ Razítka Josefa Škody.

⁸⁰⁰ Podpis tužkou „P. Mužák“.

⁸⁰¹ Razítka Josefa Škody.

⁸⁰² Razítka Josefa Škody.

⁸⁰³ Razítka Josefa Škody.

⁸⁰⁴ Dochováno torzovitě, razítka Josefa Škody.

⁸⁰⁵ Razítka Josefa Škody.

⁸⁰⁶ Razítka Josefa Škody.

⁸⁰⁷ Razítka Josefa Škody.

⁸⁰⁸ Razítka Josefa Škody.

⁸⁰⁹ Razítka Josefa Škody

⁸¹⁰ Razítka Josefa Škody.

Sv. 98: Brandl, Vincenc: Libušin soud. Rozprava o námitkách, které prof. dr. A. Šembera proti pravosti básně té učinil. Brno, Vlastním nákladem 1878.⁸¹¹

Sv. 99: Durdík, Josef: O pokroku přírodních věd. Populární výklady dra J. Durdíka. Praha 1874.⁸¹²

Sv. 100: Tyrš, Miroslav: O slohu gotickém. Podmínky historické, myšlénky konstruktivní, rozbor estetický. Praha, Otto 1881.⁸¹³

Sv. 101: Hanuš, Ignác Jan: Dodavky a doplňky k Jungmannově Historii literatury české z pozůstalosti dra Ignáce Jana Hanuše, bývalého bibliotekáře c. k. univerzitní knihovny pražské II. Praha, Řehoř 1871.⁸¹⁴

Sv. 102: Hanuš, Ignác Jan: Über die alterhümliche sitte der Angebinde bei Deutschen, Slaven und Litauern. Als ein beitrage zur comparativen deutsch-slavischen archäologie. Prag 1855.⁸¹⁵

Sv. 103: Pypin, A. N., Spasovič, V. D.: Historie literatur slovanských I. Z ruštiny přeložil Antonín Kotlík, Praha, Šimáček 1880.⁸¹⁶

Sv. 104: Pypin, A. N., Spasovič, V. D.: Historie literatur slovanských II. Z ruštiny přeložil Antonín Kotlík, Praha, Šimáček 1881.⁸¹⁷

Sv. 105: Studnička, Alois: O slohu v průmyslu uměleckém a v řemeslech výtvarných. Díl I. O slohu základním hledíc ku tvaru předmětů prostému. Praha 1879.⁸¹⁸

Sv. 106: Frič, Josef Václav: Mistr Jeroným Pražský, stálý soudruh, obránce i soutrpitel našeho Mistra Jana z Husince, pravdy boží svědka i mučedníka svaté paměti (Účastníkům druhé valné pouti do Kostnice věnováno ke dni 6. července 1883), Praha, Jelínek a Miškovský 1883.⁸¹⁹

⁸¹¹ Dochováno torzovitě.

⁸¹² Razítka Josefa Škody, razítko knihkupectví Grégr a Datel v Praze.

⁸¹³ Razítka Josefa Škody.

⁸¹⁴ Razítka Josefa Škody. Na přední straně rukopisné věnování: „V nejhlubší úctě od rodiny Hanušovy 30/6 71“.

⁸¹⁵ Razítka Josefa Škody.

⁸¹⁶ Razítka Josefa Škody. Celkem pět sešitů prvního dílu, u pátého není dochovaný přední list, na čtyřech sešitech podpis tužkou „pí K. Světlá“.

⁸¹⁷ Celkem devět sešitů druhého dílu podepsaných tužkou na přední straně „pí Karol. Světlá“(sešit 2), „pí K. Světlá“(sešit 3), „K. Světlá“(sešit 4), „pí K. Světlá“(sešit 5-9).

⁸¹⁸ Na přední straně rukopisné věnování: „*Ctěnému kolegovi a učiteli svému panu P. Mužákovi spisovatel*“, razítka Josefa Škody.

⁸¹⁹ Razítka Josefa Škody, na předním listě vlastnoruční podpis „Anežka Sluková“, dále rukopisné věnování: „Milostivé paní a velectené spisovatelce Karolině Světlé věnuje Jos. V. Frič“

Sv. 107: Svoboda, Jan: Cyril a Metoděj. Život a význam jejich k velehradské slavnosti. Praha 1885.⁸²⁰

Sv. 108: Schmidt J. A. E.: Russisch-deutsches und deutsch-russisches Handwörterbuch mit Zuziehung des Wörterbuchs der Russischen Akademie in Petesburg. Leipzig, Tauchnitz..⁸²¹

Sv. 109: Havlíček Borovský, Karel: Epištoly kutnohorské (druhé rozmnožené vydání). Kutná Hora 1851.⁸²²

Sv. 110: Voltaire: Některé pověsti. Kutná Hora 1851.

Sv. 111: Havlíček Borovský, Karel: Duch národních novin. Spis obsahující původní články z Národních novin roků 1848, 1849, 1850, sepsaných od K. Havlíčka Borovského redaktora těchto novin. Kutná Hora 1851.⁸²³

Sv. 112: Porotní soud Karla Havlíčka Borovského, který dne 12. listopadu 1851 odbýván byl u c. k. zemského soudu v Hoře Kutné. Praha, Grégr a Datel 1871.⁸²⁴

Sv. 113: Havlíček Borovský, Karel: Sebrané spisy Karla Havlíčka. Praha, Svatobor 1870.⁸²⁵

Sv. 114: Tůma, Karel: Karel Havlíček Borovský. Nejslavnější publicista českého národa. Kutná Hora, Šolc 1890.⁸²⁶

Sv. 115: Seznam darů k Národní loterii pro Zdeňku Havlíčkovou. Praha 1862.⁸²⁷

Sv. 116: Světlá, Karolina: Na úsvitě. Praha, Kober 1865.⁸²⁸

Sv. 117: Světlá, Karolina: Na úsvitě. Praha, Kober 1865.⁸²⁹

⁸²⁰ Razítka Josefa Škody.

⁸²¹ Nedatováno, obsahuje vlastnoruční podpis "K. Havlíček 1841". MUDr. Josef Podlipský slovník získal za poslední lékařské ošetření K. H. B.

⁸²² Razítka Josefa Škody, vložený ústřížek, na kterém je strojem napsáno „výtisk z knihovny K. Světlé“.

⁸²³ Razítka Josefa Škody, vpisek "Škoda učitel 1913".

⁸²⁴ Razítka Josefa Škody, podpis "Škoda učitel 1913", podpis "P. Mužák" na obálce, na začátku knihy tištěné věnování „Nesmrtelné památce prvního politického mučedníka národu násilně odňatého Karla Havlíčka Borovského věnuje věrný přítel jeho co jediný zapisovatel porotního soudu toho“.

⁸²⁵ Razítka Josefa Škody, vpisek "Jo. Škoda, učitel březen 19. – 1913".

⁸²⁶ Razítka Josefa Škody.

⁸²⁷ Obsahuje vlastnoruční věnování Zdenky Havlíčkové: „Jejímu blahorodí paní Karolině Světlé-Mužákové. Velectěná paní! Nedospělá ještě, nemohu snad ani pochopiti, jak mnoho jste Vašnosti pro mne učinila. Avšak cítím neskonalý vděk v srdci svém a život můj nechť dokáže, že se nikdy nestanu nehodnou Vašnosti pro mne účinkování. V nejhlubší úctě Zdenka Havlíčkova.“

⁸²⁸ Kniha obsahuje velké množství perem psaných autorských korektur: například tiskem „román“ přeškrtnáno a perem K.S. vlastnoručně vepsáno „Časový obraz z počátku našeho století“.

- Sv. 118: Světlá, Karolina: Okamžik. Praha, Grégr a Dattel 1880.⁸³⁰
- Sv. 119: Světlá, Karolina: Poslední poustevnice. Praha, Grund a Svatoň 1886.⁸³¹
- Sv. 120: Světlá, Karolina: V hložinách. Praha, Šimáček 1887.⁸³²
- Sv. 121: Světlá, Karolina: Spisy III. Praha, Kober 1882.⁸³³
- Sv. 122: Světlá, Karolina: Spisy IV. Praha, Kober 1883.⁸³⁴
- Sv. 123: Světlá, Karolina: Spisy II. Praha, Kober 1878.⁸³⁵
- Sv. 124: Světlá, Karolina: Jitřenka. Novela od Karoliny Světlé. Velké Meziříčí, Šašek 1886.⁸³⁶
- Sv. 125: Světlá, Karolina: Konec a počátek. Novela od Karoliny Světlé. Edice Ženská bibliotéka, redaktorka Žofie Podlipská, Praha, Otto 1874.⁸³⁷
- Sv. 126: Světlá, Karolina: Na úsvitě (ruský překlad). Petěrburk 1898.⁸³⁸
- Sv. 127: Světlá, Karolina: Vesnický román (ruský překlad). Petěrburk 1899.⁸³⁹
- Sv. 128: Neruda, Jan: Různí lidé. Cestovní episody. Praha, Grégr a Dattel 1871.⁸⁴⁰
- Sv. 129: Památník na oslavu čtyřicetiletého jubilea plesu Národní besedy. 18. leden 1888 Žofin. Praha, Národní beseda 1888.
- Sv. 130: Podlipská, Sofie: Dvě novely. Praha, Libuše 1896.⁸⁴¹
- Sv. 131: Krásnohorská, Eliška: Z máje žití. Praha, Grégr a Dattel 1871.⁸⁴²

⁸²⁹ Opět zde najdeme velké množství perem psaných autorských korektur, tiskem „román“ škrtnuto a perem nadepsáno „Z památek staré Česky“.

⁸³⁰ Dochováno torzovitě, zřejmě součást svazku Spisy V.

⁸³¹ Dochováno torzovitě, obsahuje opět perem psané autorské korektury.

⁸³² Dochováno torzovitě.

⁸³³ Dochováno torzovitě, autorské korektury.

⁸³⁴ Dochováno torzovitě, autorské korektury.

⁸³⁵ Dochováno torzovitě – Lásky k básníkovi a další povídky. Vpisek tužkou „Spisy K. Světlé II“ a autorské korektury.

⁸³⁶ Obsahuje autorské korektury.

⁸³⁷ Vpisek perem „Své sestře posílá Petr“, razítka Josefa Škody.

⁸³⁸ Perem psané věnování překladatelky v ruštině, dále vpisek tužkou „Na úsvitě přeloženo též do polštiny.“

⁸³⁹ Rukopisné věnování „Paní Karolině Světlé překladatelka“. Vpisek tužkou: „Vesnický román. Přeložen též dopolštiny, srbštiny, chorvatštiny, frančtiny“ a perem doplněno „němčiny“.

⁸⁴⁰ Razítka Josefa Škody.

⁸⁴¹ Rukopisné věnování autorky: „Zbožňované sestře Světlé S. P.“.

⁸⁴² Pevná vazba se zarámovaným portrétem Elišky Krásnohorské na přední desce, tištěné věnování i báseň stejná jako v brožované verzi, rukopisné věnování: „Karolině Světlé! Cokoliv ze srdce mého vykvěte – všecko bude náležeti Tobě! Eliška Krásnohorská 12. 1. 1871“.

Sv. 132: Krásnohorská, Eliška: Z máje žití. Básně Elišky Krásnohorské. Praha, Grégr a Dattel 1871.⁸⁴³

Sv. 133: Krásnohorská, Eliška: Z máje žití. Básně Elišky Krásnohorské (druhé vydání). Praha, Grégr a Dattel 1874.⁸⁴⁴

Sv. 134: Byron, George Gordon: Childe-Haroldova pouť. Přeložila Eliška Krásnohorská, Praha, Šimáček 1890.⁸⁴⁵

Sv. 135: Krásnohorská, Eliška: Obraz novějšího básnictví českého. Pokus o charakteristiku umění básnického za posledního čtvrt století. Praha, ŽVSC 1877.⁸⁴⁶

Sv. 136: Krásnohorská, Eliška: Obraz novějšího básnictví českého. Praha, ŽVSC 1877.⁸⁴⁷

Sv. 137: Krásnohorská, Eliška: Obraz novějšího básnictví českého. Praha, ŽVSC 1877.⁸⁴⁸

Sv. 138: Krásnohorská, Eliška: Dítě Tábora. Tragická opera ve třech jednáních. Libreto r. 1884 cenou poctěné sepsala Eliška Krásnohorská, hudbu složil Karel Bendl. Praha, Hynek b. d.⁸⁴⁹

Sv. 139: Krásnohorská, Eliška: Kukačka. Dramatická báchorka o jednom dějství s předehrou pro domácí neb dívčí divadlo. Praha, ŽVS 1897.⁸⁵⁰

Sv. 140: Upomínka na jubileum literární činnosti Karoliny Světlé s podobiznou K. Světlé. Praha, Lukáš 1879.⁸⁵¹

Sv. 141: Nováková, Teréza: Z naší národní společnosti. Drobné črty. Praha, Libuše 1887.⁸⁵²

⁸⁴³ Brožovaná verze, obsahuje tištěné věnování: „Slovné spisovatelce české paní Karolině Světlé z vděčnosti a přátelství věnuje památku tuto Eliška Krásnohorská“. Obsahuje také báseň „Věnování Karolině Světlé“.

⁸⁴⁴ Tištěné i rukopisné věnování: „Své milované přítelkyni Karolině Světlé věnuje památku tuto Eliška Krásnohorská.“

⁸⁴⁵ Tištěné věnování: „Karolině Světlé ke dni 24. února 1890 v nadšené úctě a lásce vděčná Češka i vroucí přítelka E. K.“

⁸⁴⁶ Rukopisné věnování: „Nejváženější, milované a neskonale drahé Karolině Světlé s nejsrdečnějším pozdravem Eliška.“

⁸⁴⁷ Rukopisné věnování Petru Mužákovi: Vysoce ctěnému, slovnému panu prof. P. Mužákovi v hluboké úctě Eliška Krásnohorská. „Na deskách rukopisně „škole v Pasekách“.

⁸⁴⁸ Razítka Josefa Škody.

⁸⁴⁹ Rukopisné věnování: „Své nejsvětější Světlé Eliška, v Praze dne 8. března 1892.“

⁸⁵⁰ Razítka Josefa Škody.

⁸⁵¹ Razítka Josefa Škody.

Sv. 142: Nováková Teréza: O životě a působení Magdaleny Dobromily Rettigové (31. ledna 1785 – 5. srpna 1885). Přednesla Teréza Nováková v besedě litomyšlské dne 4. února 1885. Čistý výtěžek věnován jest zvelebení pomníku Rettigové na hřbitově litomyšlském. Litomyšl, Beseda 1885.

Sv. 143: Zeyer, Julius: Obnovené obrazy. Praha, Otto 1894.⁸⁵³

Sv. 144: Zeyer, Julius: Vyšehrad. Praha, Šimáček 1886.

Sv. 145: Zeyer, Julius: Tři komedie. Praha, Šimáček 1894.⁸⁵⁴

Sv. 146: Zeyer, Julius: Neklan. Praha, Šimáček 1893.⁸⁵⁵

Sv. 147: Preissová, Gabriela: Její pastorkyňa. Drama z venkovského života moravského o třech jednáních. Praha, Šimáček 1891.⁸⁵⁶

Sv. 148: Bulova, Josef: Výklad života ze zákonů přírodních. Trest' ze spisů Darwinových a Haecklových. Praha, Grégr a Dattel 1879.⁸⁵⁷

Sv. 149: Jeřábek, František: Estetika, Praha 1878.⁸⁵⁸

Sv. 150: Dějepisná čítanka pro dívky. Pro školu i dům. Sestavil Josef Růžička, řídící učitel ve Zbraslavicích, Čáslav, Vlastním nákladem 1883.⁸⁵⁹

Sv. 151: Pypin A. N. : Jak ruský literární historik A. N. Pypin píše o novější krásné literatuře české. Praha 1881.

Sv. 152: Česká poetika pro školu i dům. Sestavil Václav Petrů, gymnaziální profesor v Klatovech, částí všeobecně estetickou opatřil Bedřich Pošík, profesor gymnasia klatovského, Klatovy 1870.

Sv. 153: Kalidasa, Šakuntala. Drama indické. Poezie světová, sbírka básnických spisův jinojazyčných. Přeložil Čeněk Vyhnis, Praha, Grégr 1873.⁸⁶⁰

Sv. 154: Heine, Heinrich: Kniha písní. Praha, Grégr 1874.⁸⁶¹

⁸⁵² Rukopisné věnování: „Slovutné paní, paní Karolině Světlé, slavné spisovatelce české, v nejhlubší úctě podává oddaná její ctitelka Teréza Nováková. V Litomyšli 10.10. 1887.“

⁸⁵³ Vpisek “Jos. Škoda učitel 1913“, razítka Josefa Škody a rukopisné věnování: „*Paní Kar. Světlé Jul. Zeyer.*“

⁸⁵⁴ Vpisek “Jos. Škoda učitel 1913“, rukopisné věnování: „Slovutné paní pí Karolině Světlé v úctě nejhlubší upřímný ctitel Jul. Zeyer.“

⁸⁵⁵ Razítka Josefa Škody. Rukopisné věnování: „Slovutné paní Karolině Světlé v úctě nejhlubší upřímný ctitel Jul. Zeyer, Vodňany 10. 2. 93.“

⁸⁵⁶ Razítka Josefa Škody.

⁸⁵⁷ Razítka Josefa Škody.

⁸⁵⁸ Razítka Josefa Škody.

⁸⁵⁹ Rukopisná poznámka „Životop.“.

⁸⁶⁰ Razítka Josefa Škody.

Sv. 155: Zpěvy lidu srbského II. Přeložil dr. Siegfried Kapper, Praha, Grégr 1874.⁸⁶²

Sv. 156: Puškin, Alexandr Sergejevič: Výbor básní. Svazek I. Básně rozprávné. Z ruštiny přeložil Václav Čeněk Bendl, Písek, Vetterle 1859.⁸⁶³

Sv. 157: Puškin, Alexandr Sergejevič: Výbor básní. Svazek II. Eugen Oněgin. Z ruštiny přeložil Václav Čeněk Bendl, Písek, Vetterle 1860.⁸⁶⁴

Sv. 158: Durdík, Josef: O poezii a povaze lorda Byrona. Praha, Skrejšovský 1870.⁸⁶⁵

Sv. 159: Český deklamátor. Sbíрка nejvhodnějších básní ke přednáškám v besedách a společenských zábavách vůbec. Praha, Hynek b. d.⁸⁶⁶

Sv. 160: Rukopisové Zelenohorský a Královodvorský. Staročeským textem vydal Josef Jireček. Praha, Řivnáč 1879.⁸⁶⁷

Sv. 161: Coppée, Francois: Poesie. Přeložil Ladislav Tesař, Praha, Šimáček 1886.⁸⁶⁸

Sv. 162: Zákrejs, František: Poděbradovna. Původní truchlohra v pěti jednáních. Praha, Urbánek 1872.⁸⁶⁹

Sv. 163: Bozděch, Emanuel: Z doby cottilionův. Původní veselohra ve třech dějstvích. Praha, Grégr a Dattel 1872.⁸⁷⁰

Sv. 164: Bozděch, Emanuel: Baron Goertz. Truchlohra o pěti dějstvích. Praha, Grégr a Dattel 1871.⁸⁷¹

Sv. 165: Bozděch, Emanuel: Zkouška státníková. Veselohra o jednom dějství. Praha, Grégr a Dattel 1874.⁸⁷²

Sv. 166: Ořešková, Eliška: Meir Ezofovič. Román ze života polských Židův. Přeložil F. A. Hora, Praha, Hynek b. d.⁸⁷³

⁸⁶¹ Razítka Josefa Škody. Podpis tužkou „Světlá“.

⁸⁶² Razítka Josefa Škody.

⁸⁶³ Vlastnoruční podpis „K. Světlá“.

⁸⁶⁴ Razítka Josefa Škody.

⁸⁶⁵ Razítka Josefa Škody. Vpisek „Škoda učitel 1913“.

⁸⁶⁶ Razítka Josefa Škody.

⁸⁶⁷ Razítka Josefa Škody, vpisek „Škoda, učitel 1913“, vlastnoruční vpisky perem od KS.

⁸⁶⁸ Razítka Josefa Škody. Rukopisné věnování: „Na památku Jos. Náprstková.“

⁸⁶⁹ Razítka Josefa Škody. Rukopisné věnování: „Pí Sofii Podlipské František Zákrejs“.

⁸⁷⁰ Razítka Josefa Škody.

⁸⁷¹ Razítka Josefa Škody.

⁸⁷² Razítka Josefa Škody.

⁸⁷³ Razítka Josefa Škody, podpis „K. Světlá“.

Sv. 167: Bourget, Paul: Žák (Le disciple). Autorizovaný překlad Em. ryt. z Čenkova, Praha 1890.⁸⁷⁴

Sv. 168: Zola, Émile: Germinal. Díl I. Autorizovaný překlad Jana Třebického, Praha 1892.⁸⁷⁵

Sv. 169: Andersen, Hans Christian: Povídky a báchorky. Zčeštil Josef Mikuláš Boleslavský, Praha, Kober 1863.⁸⁷⁶

Sv. 170: Viková-Kunětická, Božena: Minulost. Praha, Šimáček 1895.⁸⁷⁷

Sv. 171: Ohnet, Georges: Na hutích. Praha, Národní listy 1885.⁸⁷⁸

Sv. 172: Hrdina, Josef Leopold: Tři povídky. Brno 1890.⁸⁷⁹

Sv. 173: Neera, Osamělá duše. Z italského přeložila Marie Kalašová, Praha, Otto 1898.⁸⁸⁰

Sv. 174: Studnička, Josef František: O soustavě sluneční. Sepsal dr. F. J. Studnička, řádný profesor matematiky na zemském polytechnickém ústavě v Praze. Praha, M. L. 1869.⁸⁸¹

Sv. 175: Vlach, Jaroslav: Národopis. Díl první: Část všeobecná. Praha, M. L. 1881.

Sv. 176: Vlach, Jaroslav: Národopis. Díl třetí: Národové američtí. Praha, M. L. 1890.⁸⁸²

Sv. 177: Hanuš, Josef: Božena Němcová v životě i spisech. Praha, M. L. 1889.⁸⁸³

Sv. 178: Sláma, František: Dějiny Těšínska I. Praha, M. L. 1889.⁸⁸⁴

Sv. 179: Sláma, František: Dějiny Těšínska II (Dokončení). Praha, M. L. 1889.⁸⁸⁵

Sv. 180: Wallace, Mackenzie J.: Rusové doma. Obraz národopisný. Díl I. Přeložil J. Váňa, Praha 1881.⁸⁸⁶

⁸⁷⁴ Razítka Josefa Škody, vpisek "Škoda učitel 1913".

⁸⁷⁵ Razítka Josefa Škody, vpisek "Jos. Škoda učitel červen 1913".

⁸⁷⁶ Razítka Josefa Škody.

⁸⁷⁷ Rukopisné věnování: „Slovutné paní Karolině Světlé v vřoucím obdivu, v hluboké úctě oddaná ctitelka Bož. Viková Kunětická, Pečky dne 14. 12. 95.“

⁸⁷⁸ Razítka Josefa Škody.

⁸⁷⁹ Razítka Josefa Škody.

⁸⁸⁰ Razítka Josefa Škody.

⁸⁸¹ Razítka Josefa Škody.

⁸⁸² Vpisek "paní Světlá" a tužkou vepsáno: „Na památku podzim 1919 Sk...(Josef Škoda??).“

⁸⁸³ Tužkou vpisek "paní Světlá".

⁸⁸⁴ Vpisek "K. Světlá".

⁸⁸⁵ Vpisek "Světlá".

⁸⁸⁶ Razítka Josefa Škody. Vpisek "Světlá".

Sv. 181: Wallace, Mackenzie J.: Rusové doma. Obraz národopisný. Díl II. Přeložil J. Váňa, Praha 1881.⁸⁸⁷

Svazek č. 182 chybí.⁸⁸⁸

Sv. 183: Wallace, Mackenzie J.: Rusové doma. Obraz národopisný. Díl III. Přeložil J. Váňa, Praha 1882.⁸⁸⁹

Sv. 184: Wallace, Mackenzie J.: Rusové doma. Obraz národopisný. Díl IV. Přeložil J. Váňa, Praha 1883.⁸⁹⁰

Sv. 185: Wallace, Mackenzie J.: Rusové doma. Obraz národopisný. Díl I. Přeložil J. Váňa, Praha 1884.⁸⁹¹

Sv. 186: Beneš Šumavský, Václav: Mefistofela. Praha 1890.⁸⁹²

Sv. 187: Mordovcev, D. L.: Historické povídky I. Z ruštiny přeložil Jan Wagner, Praha, M. L. 1890.⁸⁹³

Sv. 188: Mordovcev, D. L.: Historické povídky II. Z ruštiny přeložil Jan Wagner, Praha, M. L. 1890.⁸⁹⁴

Sv. 189: Hrubý, Jaromír: Sektáři na Rusi. Praha 1891.⁸⁹⁵

Sv. 190: Pečírkvův národní kalendář na obyčejný rok 1889. Praha, Pečírková b. d..⁸⁹⁶

Sv. 191: Nová doba. Kalendář pro lid svobodomyšlný v Čechách, na Moravě a ve Slezsku na obyčejný rok 1878. Ročník první. Uspořádal J. S. Čáda, Praha, Čáda 1877.⁸⁹⁷

Sv. 192: Kalendář česko-židovský na rok 1896 – 97. Praha 1896.⁸⁹⁸

Sv. 193: Kalendář česko-židovský na rok 1900 – 1901. Praha 1900.⁸⁹⁹

⁸⁸⁷ Razítka Josefa Škody, vpisek "K. Světlá".

⁸⁸⁸ Jedná se o chybu v číslování, nebo je svazek nezvěštný? Číslo 182 se nevyskytuje ani v soupisu od Tomáše Edela.

⁸⁸⁹ Razítka Josefa Škody, vpisek "K. Světlá".

⁸⁹⁰ Razítka Josefa Škody, vpisek "K. Světlá".

⁸⁹¹ Razítka Josefa Škody, vpisek "paní Světlá".

⁸⁹² Razítka Josefa Škody.

⁸⁹³ Razítka Josefa Škody.

⁸⁹⁴ Razítka Josefa Škody.

⁸⁹⁵ Razítka Josefa Škody. Vpisek "K. Světlá".

⁸⁹⁶ Razítka Josefa Škody.

⁸⁹⁷ Vpisek tužkou „politický přehled“.

⁸⁹⁸ Razítka Josefa Škody.

⁸⁹⁹ Razítka Josefa Škody.

Sv. 194: Ilustrovaný průvodce Zemskou jubilejní výstavou s průvodcem Prahou. Praha 1891.⁹⁰⁰

Sv. 195: Hynkův průvodce národopisnou výstavou československou s plánem výstaviště a paláce národopisného. Praha, Hynek 1895.⁹⁰¹

Sv. 196: Zpráva o prvním sjezdu žen československých ve dnech 15. a 16. května na radnici královského hlavního města Prahy.⁹⁰²

Sv. 197: Derka, František, Vahalík, František: Česká univerzita na Moravě. Praha 1891.⁹⁰³

Sv. 198: Jednání sjezdu pokrokového slovanského studentstva z Rakousko-Uherska v Praze ve dnech 17., 18. a 19. května 1891. Praha 1891.⁹⁰⁴

Sv. 199: Hrdlička, Jan: Obecná škola česká v Petrašovicích. Upomínka na svěcení školy. Vlastním nákladem 1889.⁹⁰⁵

Sv. 200: Památník českých žen. Upomínka na národopisnou výstavu československou v Praze roku 1895. Praha 1895.⁹⁰⁶

Sv. 201: Almanach pražských abiturientů z roku 1892. Praha, Stýblo 1892.⁹⁰⁷

Sv. 202: Mill, John Stuart: O individualitě. Z anglického jazyka přeložil J. Váňa, bývalý profesor ruské řeči na československé obchodní akademii, Praha 1880.⁹⁰⁸

Sv. 203: Mill, John Stuart: Úvahy o vládě ústavní. Přeložil František Vahalík, Praha 1892.⁹⁰⁹

Sv. 204: Mill, John Stuart: O svobodě. Praha 1891.⁹¹⁰

Sv. 205: Mill, John Stuart: O poddanství žen. Praha 1890.⁹¹¹

⁹⁰⁰ Razítka Josefa Škody.

⁹⁰¹ Razítka Josefa Škody.

⁹⁰² Razítka Josefa Škody.

⁹⁰³ Razítka Josefa Škody.

⁹⁰⁴ Razítka Josefa Škody. Razítka školy v Dolních Pasekách a nápis modrou tužkou „konfiskováno“.

⁹⁰⁵ Razítka Josefa Škody, vpisek „Škoda učitel 1913“.

⁹⁰⁶ Rukopisné věnování odboru Česká žena: „Slovutné paní, paní Karolině Světlé, velezasloužilé spisovatelce a vůdkyni českých žen na dráze pokroku, na důkaz neomezené vážnosti a povinné vděčnosti v hluboké úctě věnuje odbor „Česká žena“ při národopisné výstavě československé v Praze dne 15. května 1895. Za výbor Ant. Lašmanová“

⁹⁰⁷ Razítka Josefa Škody.

⁹⁰⁸ Podpis „K. Světlá“.

⁹⁰⁹ Razítka Josefa Škody.

⁹¹⁰ Razítka Josefa Škody. Tužkou zatržené pasáže.

Sv. 206: Musset, Alfred de: Rolla. Praha 1892.⁹¹²

Sv. 207: Przybyszewski, Stanislaw: Cestou. Román. Praha b. d.⁹¹³

Sv. 208: Finn, Gabriel: Sova. Drama o jednom dějství. Z norštiny přeložil Hugo Kosterka, Praha b. d.⁹¹⁴

Sv. 209: Renan, Joseph Ernst: Filozofická dramata. Praha b. d.⁹¹⁵

Sv. 210: Galdós, Pérez: Electra. Praha, Sokol b.d.

Sv. 211: Maeterlinck, Maurice: Aglavena a Selysetta. Autorizovaný překlad Marie Kalašové, Praha b. d.⁹¹⁶

Sv. 212: Halbe, Max: Mládí. Drama lásky. Z němčiny přeložil Jan Šedivý, Praha b. d.⁹¹⁷

Sv. 213: Hauptmann, Gerhard: Tkalci. Hra z let čtyřicátých. Přeložil Josef Krušina ze Vamberka, Praha b. d.⁹¹⁸

Sv. 214: Edgren-Lefflerová, vévodkyně di Cajanello, Anna Charlotta: Žena a láska. Román. Ze švédštiny přeložil Hugo Kosterka, Praha, Vzdělávací bibliotéka b. d.⁹¹⁹

Sv. 215: Brandes, Edvard: Návštěva. Drama ve dvou jednáních. S dovolením spisovatelovým z dánštiny přeložil H. Kosterka, Praha 1892.

Sv. 216: Strindberg, August: Manželství. Dvanáct povídek. S povolením autorovým ze švédštiny přeložil Hugo Kosterka, Praha b. d.⁹²⁰

Sv. 217: Strindberg, August: Na břehu moře. Román. Přeložil Hugo Kosterka, Praha b. d.⁹²¹

Sv. 218: Rae, John: Osm hodin práce. Se svolením spisovatele přeložil JUDr. Alois Rašín. Praha b. d.⁹²²

Sv. 219: Kytice. Almanach pro mládež česko-slovanskou. Uspořádali Martin Weinfurt a František A. Zeman, Praha, Urbánek 1878.⁹²³

⁹¹¹ Razítka Josefa Škody, tužkou zatržené pasáže, dochováno torzovitě.

⁹¹² Razítka Josefa Škody, vpisek "Škoda učitel 1913".

⁹¹³ Razítka Josefa Škody, vpisek "Škoda únor 1912".

⁹¹⁴ Razítka Josefa Škody.

⁹¹⁵ Razítka Josefa Škody, vpisek "J. Škoda učitel červen 1913".

⁹¹⁶ Razítka Josefa Škody.

⁹¹⁷ Razítka Josefa Škody.

⁹¹⁸ Razítka Josefa Škody, vpisek "Škoda učitel 1913".

⁹¹⁹ Razítka Josefa Škody.

⁹²⁰ Razítka Josefa Škody.

⁹²¹ Razítka Josefa Škody, vpisek "Jos Škoda učitel 1913" a vlastnoruční podpis "A. Sluková".

⁹²² Razítka Josefa Škody.

Sv. 220: Procházka, Josef Ladislav: Chaos na zemi. Kultura dvacátého století v zrcadle pravdy. Praha 1897.⁹²⁴

Sv. 221: Stanovy společnosti přátel starožitností českých v Praze. Praha, SPSČ 1895.⁹²⁵

Sv. 222: Slovník kapesní polsko-český (Diferenciální). Sestavil Vilém Vočadlo, profesor při c. k. reálném gymnasiu v Táboře, Tábor, Pešl 1883.⁹²⁶

Sv. 223: Suchecki, Henryk: Zwiezla grammatyka Polska, Praha 1859.⁹²⁷

Sv. 224: Učebnice jazyka polského se zvláštním zřením k výslovnosti, obsahující mluvnici, rozmluvy a čítanku. Pro školy i samouky. Sestavil Josef Paulík, Praha 1891.⁹²⁸

Sv. 225: Kalendarz ilustrowany dla Polek na rok 1861. Varšava 1861.⁹²⁹

Sv. 226: Kalendarz ilustrowany dla Polek na rok 1862. Varšava 1862.⁹³⁰

Sv. 227: Kalendarz ilustrowany dla Polek na rok 1864. Varšava 1864.⁹³¹

Sv. 228: Kalendarz ilustrowany na rok 1866 i 1867. Varšava, Dzwonkowski 1867.⁹³²

Sv. 229: Chociszewski, Józef: Piast. Kalendarz polski ludowy na rok 1878. Poznaň 1878.⁹³³

Sv. 230: Chociszewski, Józef: Piast. Kalendarz polski ludowy na rok 1880. Poznaň 1880.

Sv. 231: Chociszewski, Józef: Piast. Kalendarz polski ludowy na rok 1884. Poznaň 1884.

Sv. 232: Grabowski. Bronislav: Syn margrafa. Varšava 1880.⁹³⁴

Sv. 233: Grabowski, Bronislav: Msciwoj i Swanhilda. Lvov 1876.⁹³⁵

Sv. 234: Grabowski, Bronislav: Boruta. Krakov, Anczyc 1890.⁹³⁶

⁹²³ Razítka Josefa Škody.

⁹²⁴ Razítka Josefa Škody.

⁹²⁵ Razítka Josefa Škody.

⁹²⁶ Razítka Josefa Škody.

⁹²⁷ Razítka Josefa Škody. Stručná polská gramatika.

⁹²⁸ Razítka Josefa Škody.

⁹²⁹ Razítka Josefa Škody.

⁹³⁰ Razítka Josefa Škody.

⁹³¹ Ilustrovaný kalendář pro Polky. Razítka Josefa Škody.

⁹³² Razítka Josefa Škody, vpisek "od Maryi Ilnickej" a korektury v textu.

⁹³³ Razítka Josefa Škody.

⁹³⁴ Razítka Josefa Škody. Česky přeloženo: „Syn markraběte“ (překlad E. S.)

⁹³⁵ České věnování Bronislava Grabowského Elišce Krásnohorské: „Velectěné slečně Elišce Krásnohorské, velenadané spisovatelce v důkaz hluboké úcty spisovatel“. Razítka Josefa Škody.

- Sv. 235: Antoszka: Prawdziwa historyja o Szymku Parobku. Varšava 1887.⁹³⁷
Sv. 236: Antoszka: Dwaj przyjaciele. Varšava 1888.⁹³⁸
Sv. 237: Antoszka: Jak i dla czego po wsiach sie zenia? Varšava 1888.⁹³⁹
Sv. 238: Antoszka: Jak zyja w Czechach. Varšava 1889.⁹⁴⁰
Sv. 239: Antoszka: Poczciwy Marcin i Fellek Niecnota. Varšava 1889.⁹⁴¹
Sv. 240: Antoszka: Dwie zony. Varšava 1891.⁹⁴²
Sv. 241: Antoszka: Kobiety czeskie. Varšava 1892.⁹⁴³
Sv. 242: Antoszka: Wygnane bez litosci. Varšava 1891.⁹⁴⁴
Sv. 243: Antoszka: Wygnane bez litosci. Varšava 1891.⁹⁴⁵
Sv. 244: Antoszka: O Czechach, ich kraji a zyciu. Varšava 1895.⁹⁴⁶
Sv. 245: Antoszka: Slowianie poludniowi. Varšava 1898.⁹⁴⁷
Sv. 246: Mickiewicz, Adam: Poezie Adama Mickiewicza I. Varšava, Petěrburk 1888.⁹⁴⁸
Sv. 247: Szcesna: Przelotne chmury. Lvov 1892.⁹⁴⁹
Sv. 248: Szcesna: Poezie. Lov 1894.⁹⁵⁰
Sv. 249: Prus, Boleslav: Pisma Boleslava Prusa I. Varšava 1898.⁹⁵¹

⁹³⁶ Razítka Josefa Škody. České rukopisné věnování Bronislava Grabowského: „Slovutné paní Karolině Světlé věrný ctitel a přítel spisovatel, Praha 10/7. 90. r.“Vpisky tužkou - české překlady některých polských slov.

⁹³⁷ Mělo by se jednat o pseudonym spisovatelky českého původu Antonie Smíškové (1858-1934), český překlad názvu: „Skutečná historie o Šimku čeledínovi“ (E.S.), razítka Josefa Škody.

⁹³⁸ Razítka Josefa Škody. Český překlad názvu: „Dva přátelé“ (E.S.)

⁹³⁹ Razítka Josefa Škody. Český překlad názvu: „Jak a proč se vdávají na vesnici“ (E.S.)

⁹⁴⁰ „Jak žijí v Čechách“, polský překlad práce Boženy Němcové. Razítka Josefa Škody.

⁹⁴¹ Razítka Josefa Škody. Český překlad názvu: „Poctivý Martin a Fellek Nečestný“ (E.S.)

⁹⁴² Razítka Josefa Škody. Český překlad názvu: „Dvě manželky“. Polsky psané věnování Karolině Světlé ze 7. 4. 1891.

⁹⁴³ Překlad názvu: „České ženy“ (E.S.). Polsky psané věnování Karolině Světlé z 30. 10. 1892.

⁹⁴⁴ Razítka Josefa Škody. Překlad názvu: „Vyhnání bez milosti“ (E.S.). Polsky psané věnování Karolině Světlé ze 7. 12. 1891.

⁹⁴⁵ Razítka Josefa Škody. Překlad názvu: „Vyhnání bez milosti“ (E.S.). Polsky psané věnování Elišce Krásnohorské ze 7. 12. 1891.

⁹⁴⁶ Český překlad názvu: „O Čechách, jejich zemi a životě“ (E.S.) Polsky psané věnování Karolině Světlé ze dne 14. 3. 1895.

⁹⁴⁷ Český překlad názvu: „Jižní Slované“ (E.S.). Polsky psané věnování Anežce Slukové z 30. 1. 1899.

⁹⁴⁸ Razítka Josefa Škody.

⁹⁴⁹ Razítka Josefa Škody.

⁹⁵⁰ Razítka Josefa Škody.

⁹⁵¹ Razítka Josefa Škody.

- Sv. 250: Prus, Boleslav: Pisma Boleslava Prusa II. Varšava 1898.
- Sv. 251: Prus, Boleslav: Pisma Boleslava Prusa IV. Varšava 1898.
- Sv. 252: Trzecia ksiazka do czytania dla skol ludowych. Lvov 1887.⁹⁵²
- Sv. 253: Deotyme: Wanda. Varšava, Orgelbrand 1887.⁹⁵³
- Sv. 254: Kochanowski, Jan: Wszystkie dzieła polskie J. K. I. Lvov, Richter 1882.⁹⁵⁴
- Sv. 255: Kraszewski, Ignacy Józef: Morituri I. Varšava, Gebethner i Volf 1874.⁹⁵⁵
- Sv. 256: Kraszewski, Ignacy Józef: Morituri II. Varšava, Gebethner i Volf 1875.⁹⁵⁶
- Sv. 257: Strazynska, H. : Krolewska wnuka. Krakov 1898.⁹⁵⁷
- Sv. 258: Wyslouchowa, Marja: Kornel Ujejski. Lvov 1899.⁹⁵⁸
- Sv. 259: Wyslouchowa, Marja: Za wolnosc i lud! Lvov 1892.⁹⁵⁹
- Sv. 260: Piesni Janusza. Lvov 1863.⁹⁶⁰
- Sv. 261: Piesn o domu naszym. Lvov 1866.⁹⁶¹
- Sv. 262: Swierzbienski, Romuald: Uroczysko dziewicze. Varšava 1881.⁹⁶²
- Sv. 263: Mohort, Juljan: Listy do przysziej narzeczonej. Lvov, Mohort 1877.⁹⁶³
- Sv. 264: Kroze. Krakov 1896.⁹⁶⁴
- Sv. 265: Begrowski, Scislav: Szkola kwintyna. Krakov 1897.⁹⁶⁵
- Sv. 266: Katalog rozumowany ksiazek dla dzieci i mlodziezy. Varšava 1895.⁹⁶⁶
- Sv. 267: Michalowski, Felix: Mowa nasa i lud. Varšava 1881.⁹⁶⁷

⁹⁵² Razítka Josefa Škody.

⁹⁵³ Razítka Josefa Škody, tištěné věnování: „Svaté památce mého otce Václava Luszewskiego“.

⁹⁵⁴ Razítka Josefa Škody.

⁹⁵⁵ Razítka Josefa Škody.

⁹⁵⁶ Razítka Josefa Škody.

⁹⁵⁷ Razítka Josefa Škody.

⁹⁵⁸ Razítka Josefa Škody. Polské věnování autorky Karolině Světlé a Elišce Krásnohorské, nedatováno.

⁹⁵⁹ Razítka Josefa Škody.

⁹⁶⁰ Razítka Josefa Škody.

⁹⁶¹ Razítka Josefa Škody. Překlad „Píseň o našem domově“ (E.S.).

⁹⁶² Razítka Josefa Škody. Polské věnování Elišce Krásnohorské. Český překlad názvu: „Pohanské obětiště panen“ (E.S.).

⁹⁶³ Razítka Josefa Škody. Podpis „E. Krásnohorská“. Český překlad „Dopisy budoucí snoubence“ (E.S.).

⁹⁶⁴ Razítka Josefa Škody.

⁹⁶⁵ Razítka Josefa Škody.

⁹⁶⁶ Razítka Josefa Škody. Vpisek tužkou, „podzim 1919 na památku z Knihovny Kar. Světlé Škoda“. Překlad názvu: „Katalog naučných knížek pro děti a mládež“ (E.S.).

⁹⁶⁷ Razítka Josefa Škody. Český překlad názvu „Naše mluva a lid“ (E.S.).

- Sv. 268: Lumir: Na ziemi perly. Krakov, Petersburg 1900.⁹⁶⁸
- Sv. 269: Belza, Stanislaw: Wizyta u Strossmayera. Krakov, Gebethner 1884.⁹⁶⁹
- Sv. 270: Leliwa, Stanislaw: Galerya wspolczesnych znakomitosci. Varšava 1883.⁹⁷⁰
- Sv. 271: Szelige, Marie: Na przeboj. Krakov, Swiat 1889.⁹⁷¹
- Sv. 272: Skiba, Wolody: Dziwni ludzie. Varšava, Gazeta Rolniczej 1867.⁹⁷²
- Sv. 273: Smoczynski, Wincenty: Wesele podlaskie obrazek ludowy. Krakov 1861.⁹⁷³
- Sv. 274: Dobieszewski, Josef z Smigielskich: Odczyty publiczne. Lvov 1871.⁹⁷⁴
- Sv. 275: Chodzki, Ignace: Obrazy litewskie. Vilno 1851.⁹⁷⁵
- Sv. 276: Listy Zygmunta Krasinskiego do hr. Montalemberta. Poznań 1881.⁹⁷⁶
- Sv. 277: Sewer: Mama sobe zyczy. Lvov, Ksiegarni 1876.⁹⁷⁷
- Sv. 278: Šlechtová, Augusta: Ruské krasopisné vzory. Praha, Šlechtovy b.d.⁹⁷⁸
- Sv. 279: Dziesiec zywtow swietych sluzebnic. Poznań 1877.⁹⁷⁹
- Sv. 280: Chmielowski, Piotr: Autorki polskie wieku XIX. Varšava 1885.⁹⁸⁰
- Sv. 281: Lubowski, Edward: Sad Honorowy. Vilno 1880.⁹⁸¹
- Sv. 282: Przyborowski, Walery: Wloscianie u nas i gdziendziej. Vilno 1881.⁹⁸²
- Sv. 283: Konopnicka, Marya: Z przeslosci. Vilno 1881.⁹⁸³

⁹⁶⁸ Razítka Josefa Škody. Polské rukopisné věnování Elišce Krásnohorské z 16. 6. 1900.

⁹⁶⁹ Razítka Josefa Škody. Polské rukopisné věnování Elišce Krásnohorské z roku 1884.

⁹⁷⁰ Polské věnování Karolině Světlé od Viktora Czajewskiho z 12. 8. 1883. obsahuje polsky psanou kapitulu o Karolině Světlé s portrétem.

⁹⁷¹ Razítka Josefa Škody.

⁹⁷² Razítka Josefa Škody. Tužkou přepsáno jméno autora na „Wladyslaw Sabowski“.

⁹⁷³ Razítka Josefa Škody. Vpisky KS tužkou i perem – překlady některých slov do češtiny. Český překlad názvu: „Svatební hostina - obrázek lidový“ (E.S.)

⁹⁷⁴ Český překlad názvu „Veřejné přednášky“ (E.S.)

⁹⁷⁵ Razítka Josefa Škody. Česky psané věnování: „Velectěné spisovatelce Karolině Světlé od Bronislava Grabowskiego.“(Vilno bylo v té době součástí Polska, dnes Litva.)

⁹⁷⁶ Razítka Josefa Škody.

⁹⁷⁷ Razítka Josefa Škody. Český překlad názvu: „Matka si přeje“ (E.S.).

⁹⁷⁸ Razítka Josefa Škody. Rukopisné věnování: „P. T. panu prof. Petru Mužákoviv nejšetnější účtě, v Praze 1. září 1888 sestry Šlechtovy.“

⁹⁷⁹ Razítka Josefa Škody. Český překlad: „Deset životů svatých služebnic“ (E.S.).

⁹⁸⁰ Razítka Josefa Škody. Téměř nečitelný rukopisný podpis autora.

⁹⁸¹ Razítka Josefa Škody. Český překlad: „Čestný sad“ (E.S.).

⁹⁸² Razítka Josefa Škody. Český překlad názvu: „Sedláci u nás i jinde“ (E.S.).

⁹⁸³ Razítka Josefa Škody. Český překlad názvu: „Z minulosti“ (E.S.).

- Sv. 284: Karłowicz, Jan: Poradnik dla osob wybierajacych ksiazki. Wilno 1881.⁹⁸⁴
- Sv. 285: Syrokomla, Wladyslaw: Studium literackie. Wilno 1881.⁹⁸⁵
- Sv. 286: Chmielowski, Piotr: Poezya w wychowaniu. Wilno 1881.⁹⁸⁶
- Sv. 287: Marennna, Walerya: Przesady. Wilno 1881.⁹⁸⁷
- Sv. 288: Chmielowski Piotr: Zarys literatury polskiej. Wilno 1881.⁹⁸⁸
- Sv. 289: Balucki, Michal: Typy i obrazki krakowskie. Wilno 1881.⁹⁸⁹
- Sv. 290: Jankowski, Edmund: Wady naszych sadow. Wilno 1881.⁹⁹⁰
- Sv. 291: Spasowicz, Wlodzimierz: Studia nie z natury. Wilno 1881.⁹⁹¹
- Sv. 292: Skorkowski, Antoni: Choroby duszy i odpowiedzialnosc moralna. Wilno 1881.⁹⁹²
- Sv. 293: Chociszewski, Józef: Polska Sybilla. Poznań 1877.⁹⁹³
- Sv. 294: Chociszewski, Józef: Pismiennictwo polskie. Poznań 1874.⁹⁹⁴
- Sv. 295: Chociszewski, Józef: Pismennictwo polskie v zyciorysach. Poznań 1882.⁹⁹⁵
- Sv. 296: Chociszewski, Józef: Wiera, nadzieja i milosts. Poznań 1883.⁹⁹⁶
- Sv. 297: Chociszewski, Józef: Zywoty swietych patronów narodu polskiego. Poznań 1874.
- Sv. 298: Chociszewski, Józef: Nowa Sybilla. Poznań 1878.
- Sv. 299: Chociszewski, Józef: Nowa Sybilla II. Poznań 1878.
- Sv. 300: Chociszewski, Józef: Dwudziesty dziwiaty 29. listopad. Poznań 1880.⁹⁹⁷
- Sv. 301: Chociszewski, Józef: Piosnki, dumky i arye narodowe. Poznań 1872.
- Sv. 302: Chociszewski, Józef: Dzieje nerodu Polskiego. Poznań 1878.

⁹⁸⁴ Razítka Josefa Škody. Český překlad názvu: „Poradce pro milovníky knih“ (E.S.).

⁹⁸⁵ Razítka Josefa Škody.

⁹⁸⁶ Razítka Josefa Škody. Český překlad názvu: „Poezie ve výchově“ (E.S.).

⁹⁸⁷ Razítka Josefa Škody. Český překlad názvu: „Pověry“ (E.S.).

⁹⁸⁸ Razítka Josefa Škody. Český překlad názvu: „Nástin polské literatury“ (E.S.).

⁹⁸⁹ Razítka Josefa Škody.

⁹⁹⁰ Razítka Josefa Škody.

⁹⁹¹ Razítka Josefa Škody.

⁹⁹² Razítka Josefa Škody. Český překlad názvu: „Duševní choroby a morální odpovědnost“ (E.S.).

⁹⁹³ Razítka Josefa Škody.

⁹⁹⁴ Razítka Josefa Škody.

⁹⁹⁵ Razítka Josefa Škody. Český překlad názvu: „Polské písemnictví v životopisech“ (E. S.).

⁹⁹⁶ Český překlad: „Víra, naděje a láska“ (E.S.).

⁹⁹⁷ Autorské věnování Elišce Krásnohorské.

- Sv. 303: Chociszewski, Józef: Trzydziesci piesni. Poznań 1883.
- Sv. 304: Chociszewski, Józef: Polski sowizdrzal. Poznań 1878.⁹⁹⁸
- Sv. 305: Chociszewski, Józef: Roze i niezapominajki. Poznań 1883.⁹⁹⁹
- Sv. 306: Mellerowa, Zofja: Grochowe Wianki. Varšava 1874.¹⁰⁰⁰
- Sv. 307: Szjuski, Josef: Obrona swietej czestochowy. Varšava 1863.
- Sv. 308: Lenartowicz, Teofil: Choragiew slowianska do grobu swietego Cyryla. Lvov 1881.¹⁰⁰¹
- Sv. 309: Lenartowicz, Teofil: O polskim naczelniku Kosciuszce. Lvov 1878.¹⁰⁰²
- Sv. 310: Wolowski, Ludwik: Praca dzieci po rekodzielniach. Lvov 1869.
- Sv. 311: Dziesiec zywtow swietych sluzebnic. Poznań 1883.
- Sv. 312: Spiewomira: Wybor piesni swiatowych. Poznań 1877.
- Sv. 313: Psalterz Dawidowy. Poznań 1877.¹⁰⁰³
- Sv. 314: Trzywdar, Josef: Z poganskich swiatow. Lvov 1887.¹⁰⁰⁴
- Sv. 315: Miguel, R. : Die Theorie natürlicher Entwicklung. Lipsko, Wigand 1877.¹⁰⁰⁵
- Sv. 316: Gwinner, Wilhelm: Schopenhauer und seine Freunde. Lipsko, Brockhaus 1863.
- Sv. 317: Vařečka, Dalimil Vladimír: Ueber das Vorkommen der Zwergohreule. Mittheilungen 1892.¹⁰⁰⁶
- Sv. 318: Moleschott, Jac. : Licht und Leben. Frankfurt, Meidinger 1856.¹⁰⁰⁷
- Sv. 319: Paul, Jean: Leben des vergnügten Schulmeistereien. Lipsko, Reclam b. d.
- Sv. 320: Feller, F. E.: Nouveau dictionnaire de poche. Lipsko, Teubner 1856.
- Sv. 321: Vrchlický, Jaroslav: Studie a podobizny. Praha, Šimáček 1892.¹⁰⁰⁸
- Sv. 322: Vrchlický, Jaroslav: Zlatý prach. Praha, Otto b. d.¹⁰⁰⁹

⁹⁹⁸ „Polský šašek“ sbírka polského humoru (E.S.).

⁹⁹⁹ Český překlad: „Růže i pomněnky“ (E.S.).

¹⁰⁰⁰ Český překlad názvu: „Hrochovy věnečky“ (E.S.). Polské věnování autorky Karolině Světlé, psáno v Praze 10. března 1875.

¹⁰⁰¹ Český překlad: „Prapor slovanstva na hrobě svatého Cyrila“ (E.S.).

¹⁰⁰² Český překlad: „O polském náčelníkovi Kosciuzskovi“ (E. S.).

¹⁰⁰³ Český překlad: „Žalmy Davidovy“ (E. S.).

¹⁰⁰⁴ Český překlad: „Z pohanských světů“ (E. S.).

¹⁰⁰⁵ Obsahuje podpis “Světlá“.

¹⁰⁰⁶ Dochováno torzovitě.

¹⁰⁰⁷ Obsahuje podpis “Světlá“.

¹⁰⁰⁸ Rukopisné věnování z roku 1892: „Drahé kmotřince J. Vrchlický.“

¹⁰⁰⁹ Rukopisné věnování z roku 1887: „Vzácné kmotřince pí Kar. Světlé s přáním veselých svátků J. Vrchlický.“

- Sv. 323: Vrchlický, Jaroslav: Bar Kochba. Praha, Vilímek b. d.¹⁰¹⁰
- Sv. 324: Vrchlický, Jaroslav: Než zmlknu docela. Praha, Bursík a Kohout 1895.¹⁰¹¹
- Sv. 325: Dante, Alighieri: Božská komedie - Očistec. Přeložil Jaroslav Vrchlický, Praha Otto 1891.¹⁰¹²
- Sv. 326: Dante Alighieri: Nový život. Přeložil Jaroslav Vrchlický, Praha. Otto 1890.
- Sv. 327: Z cizích Parnassů. Přeložil Jaroslav Vrchlický, Praha, Bursík a Kohout 1894.¹⁰¹³
- Sv. 328: Goethe, Johann Wolfgang: Faust. Přeložil Jaroslav Vrchlický, Praha, Šimáček 1890.¹⁰¹⁴
- Sv. 329: Leopardi, Giacomo: Básně. Přeložil Jaroslav Vrchlický, Praha, Grégr 1876.¹⁰¹⁵
- Sv. 330: Vrchlický, Jaroslav: Hudba v duši. Praha, Šimáček 1897.
- Sv. 331: Vrchlický, Jaroslav: Tři knihy vlašské lyriky. Praha, Grosman b.d.¹⁰¹⁶
- Sv. 332: Leconte, de Lisle: Výbor básní Leconta de Lisle. Přeložil Jaroslav Vrchlický, Praha, Čech 1886.
- Sv. 333: Ariosto Ludovico: Zuřivý Roland. Přeložil Jaroslav Vrchlický, Praha, Otto b. d.¹⁰¹⁷
- Sv. 334: Carducci, Giosue: Výbor básní. Přeložil Jaroslav Vrchlický, Praha, Šimáček 1890.¹⁰¹⁸
- Sv. 335: Ibsen, Henrik: Nápadníci trůnu. Přeložil Jaroslav Vrchlický, Praha, Otto b. d.¹⁰¹⁹
- Sv. 336: Vrchlický, Jaroslav: Básnické profily francouzské. Praha, Šimáček 1887.¹⁰²⁰

¹⁰¹⁰ Rukopisné věnování z 12. 12. 1897: „Drahé a slovné kmotřince pí Kar. Světlé v úctě oddaný J. V.“

¹⁰¹¹ Rukopisné věnování z 20. 4. 1895: „Vážené kmotřince pí Kar. Světlé v oddanosti přátelské J. V.“

¹⁰¹² Rukopisné věnování překladatele: „Slovné kmotřince paní Kar. Světlé s přáním veselých svátků vánočních Jar. Vrchlický 19/12 91“.

¹⁰¹³ Rukopisné věnování ze 17. 12. 1894: „Drahé kmotřince pí K. Světlé J. V.“.

¹⁰¹⁴ Dochováno torzovitě. Rukopisné věnování překladatele: „Své drahé a vzácné kmotřince pí Kar. Světlé J. V. 16. 1. 91“.

¹⁰¹⁵ Rukopisné věnování překladatele: „Paní Karolině Světlé v znamení nejhlubšího obdivu a srdečné úcty 6. 12. 1876 J. V.“

¹⁰¹⁶ Rukopisné věnování autora: „Drahé kmotřince pí Kar. Světlé J. V.“

¹⁰¹⁷ Rukopisné věnování překladatele z 16. 12. 1891: „Slovné a vážené kmotřince pí Kar. Světlé oddaný J. V.“

¹⁰¹⁸ Rukopisné věnování překladatele z 9. 9. 1890: „Své drahé a vzácné kmotřince pí Kar. Světlé oddaný J. V.“

¹⁰¹⁹ Rukopisné věnování překladatele: „Vzácné kmotřince pí Kar. Světlé J. Vrchlický.“

¹⁰²⁰ Rukopisné věnování autora z 10. 5. 1887: „Vzácné kmotřince pí Kar. Světlé oddaný ctitel J. Vrchlický.“

- Sv. 337: Vrchlický, Jaroslav: Svědek. Praha, Šimáček 1894.¹⁰²¹
- Sv. 338: Vrchlický, Jaroslav: Julian Apostata. Praha, Šimáček 1888.¹⁰²²
- Sv. 339: Vrchlický, Jaroslav: Smír Tantalův. Praha, Šimáček 1891.¹⁰²³
- Sv. 340: Vrchlický, Jaroslav: Smrt Odyssea. Praha, Šimáček 1887.¹⁰²⁴
- Sv. 341: Tasso, Torquato: Osvobozený Jeruzalém. Přeložil Jaroslav Vrchlický, Praha, Storch 1890.¹⁰²⁵
- Sv. 342: Vrchlický, Jaroslav: Fresky a gobelíny. Praha, Otto 1891.¹⁰²⁶
- Sv. 343: Ši- kingu. Přeložili R. Dvořák a J. Vrchlický, Praha, Otto b. d.¹⁰²⁷
- Sv. 344:Verdagner, Jacint: Atlantis. Přeložil Jaroslav Vrchlický, Praha, Pospíšil 1891.¹⁰²⁸
- Sv. 345: Vrchlický, Jaroslav: Dědictví Tantalovo. Praha, Otto 1888.¹⁰²⁹
- Sv. 346: Mickiewicz, Adam: Tryzna. Přeložil Jaroslav Vrchlický, Praha, Otto b. d.¹⁰³⁰
- Sv. 347: Schiller, Fridrich: Vilém Tell. Přeložil Jaroslav Vrchlický, Praha, Pospíšil 1892.¹⁰³¹
- Sv. 348: Vrchlický, Jaroslav: Episches und Lyrisches. Praha, Dominicus 1894.¹⁰³²
- Sv. 349: Moderní básníci angličtí. Přeložil Jaroslav Vrchlický, Praha, Vilímek 1898.¹⁰³³
- Sv. 350: Vrchlický, Jaroslav: Napadlo rosy ... Praha, Bursík a Kohout 1896.¹⁰³⁴
- Sv. 351: Vitu, Auguste: Paris 500 dessins inedits. Paříž b. d.¹⁰³⁵

¹⁰²¹ Rukopisné věnování autora: „Drahé kmotřince J. V.“

¹⁰²² Rukopisné věnování autora z 8. 5. 1888: „Vážené kmotřince pí Kar. Světlé oddaný J. V.“

¹⁰²³ Rukopisné věnování autora z 1. 3. 1891: „Drahé a vzácné kmotřince pí Kar. Světlé oddaný J. V.“

¹⁰²⁴ Rukopisné věnování autora: „Vážené kmotřince pí Kar. Světlé J. V.“

¹⁰²⁵ Rukopisné věnování překladatele: „Vážené pí kmotřince K. Světlé s přáním veselých Vánoc 1889 J. V.“

¹⁰²⁶ Rukopisné věnování autora: „Slovutné a drahé kmotřince pí Kar. Světlé vše oddaný J. V.“

¹⁰²⁷ Rukopisné věnování překladatele z 18. 2. 1898: „Vzácné kmotřince pí Kar. Světlé J. Vrchlický.“

¹⁰²⁸ Rukopisné věnování překladatele: „Slovutné kmotřince paní Kar. Světlé v uctivé oddanosti J. Vrchlický.“

¹⁰²⁹ Rukopisné věnování autora: „Drahé kmotřince slovutné paní pí Kar. Světlé vše oddaný Vrchlický.“

¹⁰³⁰ Rukopisné věnování překladatele: „Drahé kmotřince pí K. Světlé s přáním svátků vánočních 23. 12. 1895 J. Vrchlický.“

¹⁰³¹ Rukopisné věnování překladatele: „Vážené kmotřince paní Kar. Světlé v uctivé oddanosti J. V. 2/4 92“.

¹⁰³² Rukopisné věnování autora: „Vzácné kmotřince pí Kar. Světlé Jar. Vrchlický v Praze 5. 5. 94“

¹⁰³³ Rukopisné věnování překladatele: „Vzácné kmotřince paní paní Kar. Světlé v oddanosti upřímné Jar. Vrchlický 18. - 19. 10. 1898“

¹⁰³⁴ Rukopisné věnování autora z roku 1896: Drahé kmotřince pí Kar Světlé J. V. 1896“

¹⁰³⁵ Na prvních dvou stranách svazku velkého formátu rozsáhlé věnování: Na první straně báseň: Ó ženo vznešená, Tys vůdčí kněžkou naší! / My k Tobě s nadšením a pýchou zraky peme / A s vírou oddanou za

Sv. 352: Kozenn, B., Kovář, M. Ř.: Zeměpisný atlas. Vídeň, Olomouc, Hölzl b.d.¹⁰³⁶

Sv. 353: Slavnostní list Boleslavsko. 1880.¹⁰³⁷

Sv. 354: Blíže neurčené dílo Elišky Krásnohorské.¹⁰³⁸

Sv. 355: Blíže neurčené dílo Elišky Krásnohorské.¹⁰³⁹

Sv. 356: Franko, Ivan: Na dně. Praha, ČČS 1892.¹⁰⁴⁰

Sv. 357: Krásnohorská Eliška: Rezedky. Sběrka drobných básní. Praha, Storch b. d.¹⁰⁴¹

Sv. 358: Goethe, Johann Wolfgang: Faust. Přeložil Jaroslav Vrchlický, Praha, Šimáček 1890.¹⁰⁴²

Sv. 359: Hanuš, Ignác Jan: Bájeslovný kalendář slovanský. Praha, Kober a Markgraf 1860.¹⁰⁴³

Sv. 360: Gabriel, Václav: Obrázky ze školství českého a rakouského. Praha, ML 1891.¹⁰⁴⁴

Sv. 361: Heyduk, Adolf: Šípy a paprsky. Praha, Otto 1888.¹⁰⁴⁵

Tvojm světlem jdeme, / jež jasnou osvětou temna a stíny plaší. / Buď dlouho zdráva nám, měžž blaho nehynoucí! / Tys bohů miláček, jež obdařili skvěle. / Ty skvosty rozdávaš, nám věnuješ se cele. / O přijmi vroucí dík, nám z hloubí duše jdoucí.“ Na druhé straně věnování: „Velké vlastence, horlivé hajitelce práv našich národních, věhlasné ženě, vznešenému vzoru našemu, slovatné spisovatelce paní Karolině Světlé. Paní vzácná a vroucně milovaná přijmětež ku slavnému pro nás dni šedesátých narozenin Vašich, co malý důkaz hluboké k Vám úcty a nejvřelejší naší oddanosti knihu tuto. Víme, že ušlechtilé srdce Vaše lne s upřímnou sympatií k uvědomělému svobodnému národu francouzskému a že často se zalíbením a účastí obrací se k hlavnímu městu jejich – této Mecce vzdělanců – co k dějišti světovému, co k výhni pravého vlasteneckého nadšení a co k evropské veledílně umění a věd. Prosíme tudíž, abyste laskavě přijati ráčila, co s vděčností neobmezenou Vám k upomínce podávají vřelé ctitelky Vaše, dámy bývalého Amerického klubu. V Praze dne 24. února 1890.“

¹⁰³⁶ Ve vázaném výtisku najdeme razítka a vpisek „c. k. českých vyšších reálních škol“.

¹⁰³⁷ Obsahuje práci KS „Modřín Marie Theresie“, dochováno torzovitě.

¹⁰³⁸ Dochována pouze dedikace autorky z 8. 3. 1892 na jednom listě: „Svému zbožňovanému vzoru předrahé K. Světlé s horoucí láskou a oddaností Eliška K. V Praze dne 8. března 1892.“

¹⁰³⁹ Dochován pouze jeden list s dedikací autorky z 8. 3. 1892: „S hlubší než jindy láskou a účastí podává tyto drobotiny své milované K. Světlé nejvřelejší její Eliška K. V Praze dne 8. března 1892.“

¹⁰⁴⁰ Dochován pouze titulní list.

¹⁰⁴¹ Dochován pouze titulní list s dedikací autorky: „Velké Světlé, maličkými se zastírajíc ve své nepatrnosti s láskou navždy dětinně velkou, vděčnou a nejvřelejší Eliška Krásnohorská. V Praze dne 24. března 1892.“

¹⁰⁴² Dochováno torzovitě, věnování překladatele: „Své drahé a vzácné kmoťfince pí. Kar. Světlé J. V. 16.1. 91.“

¹⁰⁴³ Dochován pouze titulní list.

¹⁰⁴⁴ Dochováno torzovitě, vpisek „K. Světlá“.

¹⁰⁴⁵ Dochován pouze jeden list s dedikací autora: „Naší chloubě a pýše Karolině Světlé-Mužákové s vroucí oddaností Adolf Heyduk. V Písku 10. 8. 1888.“

Sv. 362: Kalendář paní a dívek českých na rok 1888 I. Praha, Batovec b. d.¹⁰⁴⁶

Sv. 363: Umělecká beseda v Praze svým členům na rok 1888. Praha, Umělecká beseda 1888.¹⁰⁴⁷

Sv. 364: Řehák Kamenický, Stanislav: Naše vzory. Sešit 3. Praha, Bartel 1884.¹⁰⁴⁸

Sv. 365: Příloha k Věnci. Praha 1843.

Sv. 366: Moleschott, Jac.: Die Einheit des Lebens. Gieken 1864.¹⁰⁴⁹

7.2 Knihy zapsané v legitimaci Matice České na jméno Petra Mužáka

Bílek, Tomáš V.: Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618 I. Praha, Matice 1883.

Bílek, Tomáš V.: Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618 II. Praha, Matice 1883.

Brus jazyka českého. Praha, Matice 1877.

Dačický z Heslova, Mikuláš: Paměti I. Praha, Matice 1878.

Dačický z Heslova, Mikuláš: Paměti II. Praha, Matice 1880.

Kulturní obraz I. Praha, Matice 1890.

Nestor: Letopis ruský. Praha, Matice 1867.

„Romantické básnířství“, Praha, Matice 1886.

Shakespeare, William: Dramatická díla I. II. III. IV. (Richard III., Hamlet, Král Lear, Cymbelín). Praha, Řivnáč 1856.

Shakespeare, William: Dramatická díla V. (Veselé ženy windsorské). Praha, Řivnáč 1856.

Shakespeare, William: Dramatická díla VI. (Koriolanus). Praha, Řivnáč 1858.

Shakespeare, William: Dramatická díla IX. (Jindřich V.). Praha, Pospíšil 1858.

Shakespeare, William: Dramatická díla III. (Jindřich IV.). Praha, Řivnáč 1859.

Shakespeare, William: Dramatická díla (Richard II.). Praha, Řivnáč 1862.

¹⁰⁴⁶ Obsahuje práci KS „Mladá paní Zapletalová“, podle PhDr. Tomáše Edela se jedná o dar Anežky Čermákové-Slukové.

¹⁰⁴⁷ Vázaný výtisk muzeu darovala Anežka Čermáková-Sluková.

¹⁰⁴⁸ Obsahuje vpisek K. Světlé „Podob. s životop.“

¹⁰⁴⁹ Brožovaný výtisk obsahuje podpis „K. Světlá“.

- Shakespeare, William: Dramatická díla IV. (Večer tříkrálový). Praha, Řivnáč 1862.
- Shakespeare, William: Dramatická díla (Komedie plná omylů, Mnoho povyku pro nic). Praha, Řivnáč 1864.
- Shakespeare, William: Dramatická díla (Král Jan). Praha, Řivnáč 1866.
- Shakespeare, William: Dramatická díla IV. (Jindřich IV.). Praha, Řivnáč 1870.
- Shakespeare, William: Dramatická díla VIII. (Jak se vám líbí). Praha, Řivnáč 1870.
- Shakespeare, William: Dramatická díla (Marná lásky snažení). Praha, Řivnáč 1870.
- Shakespeare, William: Dramatická díla VII. (Jindřich VIII.). Praha, Řivnáč 1870.
- Shakespeare William: Dramatická díla (Bouře). Praha, Řivnáč 1870.
- Shakespeare, William: Dramatická díla (Troilus a Kressida). Praha, Řivnáč 1870.
- Shakespeare, William: Dramatická díla (Titus Andronikus). Praha, Řivnáč 1870.
- Shakespeare, William: Dramatická díla (Romeo a Julie). Praha, Řivnáč 1872.
- Schulz, V.: Ukazatel ku prvním padesáti ročníkům časopisu Muzea Království Českého. Praha, Matice 1878.
- Smetana, Josef: Silozpyt čili fyzika. Praha, Matice 1842.
- Sobotka, Primus: Rostlinstvo v národním podání slovanském. Praha, Matice 1879.
- Studium počtářství II. Praha, Matice b. d. (Podle legitimace odběr v letech 1888-1890)
- Tomek, Václav Vladivoj: Dějepis města Prahy I. Praha, Matice 1855.
- Tomek, Václav Vladivoj: Dějepis města Prahy IV. Praha, Řivnáč 1879.
- Tomek Václav Vladivoj: Dějepis města Prahy V. Praha, Řivnáč 1881.
- Tomek, Václav Vladivoj: Dějepis města Prahy VI. Praha, Řivnáč 1885.
- Tomek, Václav Vladivoj: Dějepis města Prahy VII. Praha, Řivnáč 1886.
- Tomek, Václav Vladivoj: Dějepis města Prahy VIII. Praha, Matice 1891.

7.3 Časopisy zapsané v legitimaci Matice české na jméno Petra Mužáka

- Muzejník 43 (Praha 1869)
- Muzejník 44 (Praha 1870)
- Muzejník 45 (Praha 1871)
- Muzejník 46 (Praha 1872)
- Muzejník 47 (Praha 1873)
- Muzejník 48 (Praha 1874)
- Muzejník 49 (Praha 1875)
- Muzejník 50 (Praha 1876)

Muzejník 51 (Praha 1877)

Muzejník 52 (Praha 1878)

Muzejník 53 (Praha 1879)

Muzejník 54 (Praha 1880)

Muzejník 55 (Praha 1881)

Muzejník 56 (Praha 1882)

Vesmír XIX. (1891)

Vesmír XX. (1891)

7.4 Opisy účtů - nákupy knih

Účet z knihkupectví Grégr a Dattel ze dne 14. 1. 1875 na jméno Petra Mužáka

Roku 1874 měli jsme tu čest dodati:

8. 1.	Brücke: Psychologie der Farben	3,60
24. 1.	Smolík: Zeichenunterricht	0,24
24. 2.	Rafael: Die Kunst Maler zu werden	1
10. 3.	Palacký: Dějiny české	1,50
	Jireček: Literatura	0,50
20. 3.	Zikmund: Mluvnice	0,24
14. 5.	Almanach	1
	Poezie světová 8	1
	Mittner: O užívání přestupníkův	0,36
	Všeobecná knihovna	1,20
28. 5.	Benz: Das grondliche Ornament	3
3. 6.	Wiedermann: Preusern Figuren	1,20
14. 6.	Ryšavý: Měřičtví	1,32
24. 6.	Schmidt: Die Aquarell Malerei	1,20
30. 6.	Müller: Rundschrift	0,60
2. 7.	Kuchynka: Základové měřičtví	1,20
4. 7.	Róslér: Zeichenti...(?)	0,50
24. 7.	Vávra: U domácího krbu	0,30
	Poesie světová 10	0,65
	Jaroslav Goll: Básně	0,50
	Kodym: O živlech	0,60
	Štolba: Za oceanem	1
	Smolík: Lehrbuch den freien Perspektive	1,30

Účet z knihkupectví Grégr a Dattel ze dne 17. 1. 1876 na jméno Petra Mužáka

Roku 1875 měli jsme čest dodati:

31. 1.	Wellner: Lose Blaetter	0,55
	Lumír 1875 II. pol	3
14. 9.	Lehrplaene für das Zeichnen	0,30
4. 10.	Stuhlmann: Der Leichemunterricht	1,52

19. 10. Payer: Die Nordpolexpedition I	0,25
22. 10. Poesie světová 13	1,30
30. 10. Payer: Die Nordpolexpedition 2. 3	0,50
26. 11. Payer: Die Nordpolexpedition 4. 5.	0,50
2. 12. Pečírkův kalendář	0,50
11. 12. Doucha: Smyšlenky	0,30
Doucha: Hovory	0,30
Lünther: Zwanzig Zeichen Vorlagen 1. 2.	1,40
13. 12. Edelberg: Ueber Zeichenunterricht	0,80
16. 12. Zeyer: Ondřej Černyšev	1,20
21. 12. Doucha: Sedmero skutkuv	0,80
Osvěta 1876 I	0,50
27. 12. Dreher: Die Kunst	0, 85
Payer: Die Nordpolexpedition 6/7	0, 56
Bucher: Kunst im Lewerke	1,50
Lumír 1876 I. pol.	3
	20,17

S díky zapraveno Dr. Grégr F. Dattel 22. 6. 76

Účet z knihkupectví Grégr a Dattel ze dne 19. 6. 1876 na jméno Karoliny Světlé

Zábavná knižnica 1/6 60 kr.

Zapraveno dne 19. 6. 1876

Grégr a Dattel

Účet z knihkupectví dr. Grégr a Dattel ze dne 15. 9. 1876 na jméno Karoliny Světlé

Vymazal: Slovanská poezie I./2 0,70 kr.

Zapraveno 15. 9. 1876

Účet z knihkupectví Grégr a Valečka ze dne 10. 3. 1877 na jméno Karoliny Světlé

Scherer: Fragments D'un Journal intime 2,80

S díkem přijal 10. 3. 77 (razítko Eduard Valečka)

Účet z knihkupectví Grégr a Dattel ze dne 11. 10. 1877 na jméno Karoliny Světlé

Hause bibliotek 1/10 0,90

Hattrich: Volksmaerchen	0,72
Laar: Lebensbilder	3
Schlosser: Speise und Trank	0,30
Charikles Tuerkische Skizen	0,96
Miguel: Theorie naturel Entwicklung 1,20	
Marcheti: Erinnerungen	1,20
Hofmann: Das Orakelwesen	2,70
Heimgarten II.	0,30

S díky obdrželi 25. 10. 1877 Ferd. Grégr a Dattel

Účet z knihkupectví dr. Grégr a Ferd. Dattel ze dne 25. 10. 1877 na jméno ctěného pana profesora Petra Mužáka

Roku 1876 měli jsme tu čest dodati:

Payer: Die Nordpolexpedition 8/25	4,50
Epištoly svobody 2	0,10
Zábavná knižnica 1/6	-
Palacký: Dějiny I.	0,30
Lenger: Schreibhaltung	0,60
Wellner: Die Jungez. Partei	0,60
Lumír 1876 II. půlletí 1877 I. půlletí	3

Účet z knihkupectví Grégr a Dattel ze dne 19. 11. 1877 na jméno Karoliny Světlé

Neruda: Povídky Malostr.	1 zl. 80 kr.
Nátroc (???) III. roč	2zl.
	3 zl. 80

S díky obdrželi ve vší účtě

Praha dne 19. 11. 1877 dr. Grégr a F. Dattel

Účet z knihkupectví Grégr a Dattel ze dne 17. 1. 1878 na jméno profesora Mužáka

Roku 1877 měli jsme čest dodati:

Brus jazyka českého	1,36
17. 2. Gebauer: Hláskosloví	1,20
16. 3. Palacký: Radhošť I/III	8,50

20. 3. Vymazal: Slov. poezie II.	0,70
14. 4. Reillinger: Freie Blicke	3,72
Lommel: Wind vs. Wetter	1,86
Spencer: Studium d. Sociologie I/II.	4,96
Draper: Religion und Wissenschaft	4,34
Reich: Die Volksseele	7,44
Sterne: Werden und Vergehen	4,96
Berthlod: Das Naturschone	3,72
Miguel: Theorie naturl. Entwickl.	1,20
Hamerling: Aspasia I/III	7,44

Stvrzenka z knihkupectví dr. Grégr a Ferd. Dattel z 28. 3. 1878 na jméno Karoliny Světlé

Ctěná paní Karol. Světlá zde

Poezie slovanská II. díl 4. sešit 1 zl.

S díky obdrželi. K Vaším službám

Stvrzenka z knihkupectví Grégr a Dattel ze 17. 5. 1878 na jméno Karoliny Světlé

Stvrzujeme, že přijali jsme v hotovosti 0,90 zl.

za Adámek: Doba poroby seš. 1

V Praze dne 17. 5. 1878

Se vší úctou dr. Grégr a Ferd. Dattel

Stvrzenka z knihkupectví Grégr a Dattel z 2. 8. 1878 na jméno Karoliny Světlé

Stvrzujeme, že přijali jsme v hotovosti 0, 80 zl. to jest osmdesát krejcarů.

V Praze dne 2. 8. 1878

Se vší úctou dr. Grégr a Ferd. Dattel

Čermák (podpis)

Účet z knihkupectví dr Grégr a Ferd. Dattel z 12. 8. 1878 na jméno Karoliny Světlé

Divadelní bibl. 156	0,36
Droz: Im Ehestand	1,20
Büchner: Die Frau	3,60
Gindely: Dějiny povstání	3

Adámek: Doba poroby 1,20

Zapraveno 10. 9. 1878 ve vší účtě Dr. Grégr a Ferd. Dattel

Stvrzenka knihkupectví Grégr a Dattel ze 7. 10. 1878 na jméno Karoliny Světlé

Paní K. Světlé zde

stvrzujeme, že přijali jsme za Stašek: Nedokončený obraz 1. zl.

Praha, dne 7/X. 1878

Dr. Grégr a F. Dattel

Účet z knihkupectví Grégr a Dattel z 18. 10. 1878 na jméno Karoliny Světlé

Hálek: Spisy I. 1,80

Neruda: Písně kosmické 0,56

celkem 2,36

S díky obdrželi 25. 10. 1878

Ve vší účtě Grégr a Dattel

Účet z knihkupectví Grégr a Dattel ze 17. 11. 1878 na jméno Karoliny Světlé

Arbes: Romanetta 1,40

S díky obdrželi 22. 11. 1878 (razítka knihkupectví Grégr a Dattel)

Účet z knihkupectví dr. Grégr a Ferd. Dattel z 23. 11. 1878 na jméno Karoliny Světlé

Čech: Povídky 1,50

Výstava pestrých obrazů 1,50

Celkem 3 zl.

S díky obdrželi Grégr a Dattel

Účet z knihkupectví dr. Grégr a Ferd. Dattel z 10. 12. 1878 na jméno Karoliny Světlé

Bayer: Dějiny literatury 1,40

Celkem 1,26

S díky obdrželi (razítka knihkupectví Grégr a Dattel)

Účet z knihkupectví Grégr a Dattel z 23. 12. 1878 na jméno Karoliny Světlé

Květy I. 0,90 zl.

Účet z knihkupectví Grégr a Dattel ze 4. 1. 1879 na jméno Karoliny Světlé

Matice lidu 1879 1

Účet z knihkupectví Grégr a Dattel ze dne 23. 10. 1879 na jméno Karoliny Světlé

Tomek: Žižka 0,24

Účet z knihkupectví dr. Grégr a Ferd. Dattel ze 4. 1. 1880 na jméno Karoliny Světlé

Roku 1879 měli jsme čest dodat:

Matice lidu 1879 1/6 - 1 zl.

Bulova: Výklad života – 1 zl.

Kosina: Hovory olympské I. – 1,80 zl

Květy II/XII – 9,10 zl.

Heyduk: Dědův odkaz – 0,40 zl.

Hálek: Spisy II – 2 zl.

Tomek: Žižka – 2 zl.

Pypin: Historie slovanských literatur – 0,50 zl.

Lermontov: Hrdina naší doby – 0,60 zl.

Beneš: V červácích II. – 0,90 zl.

Tyl: Spisy XI. – 1,44 zl.

Frič: Spisy II. – 1 zl.

Účet z knihkupectví dr. Grégr a Ferdinand Dattel ze dne 17. 2. 1880 (není uvedeno konkrétní jméno)

Sladkovský: Slavnostní řeči 0,60

Květy (3) II. 0,90

Řeč Gladstona 0,10

Blažek: Mluvnice I. 1

2,60 zl.

S díky přijal dr. Grégr plus F. Dattel

Účet z knihkupectví Slavík a Borový z 15. 5. 1880 na jméno Karoliny Světlé

J. Botto: Spevy 1,30

Pokorný: Lit. shoda 0,65

Vyrovnáno 25. 1. 1881

Účet pro jeho Bl. pana profesora Mužáka od knihkupce Holubovského

6 ročníků Světozor v tuhé vazbě á 1 zl. - 6 zl.

5 ročníků Illustrierte Zeitung též tak á 1,20 - 6 zl.

V Praze 4. 6. 1880 V účtě B. Holubovský (maji. závodu)

S účtou obdržel V. Mach 11 zl.

Účet z knihkupectví Grégr a Dattel na jméno Karoliny Světlé ze dne 22. 2. 1881

Roku 1880 měli jsme čest dodat:

Květy 1880 I. pol.	5
17. 1. Herold: Malebné cesty I. váz.	6
Matice lidu 1880	1
Pypin: Historia 2/4	1,50
25. 1. Epištoly svobody 24	0,10
Zeyer: Báje Šosany	1
Beran: Česká mluvnice	0,72
24. 3. Paris	0,60
Květy 1880 II. pol.	5
25. 8. Poesie světová 20	1
5. 10. Pypin: Historie 5.6	1
Epištoly svobody 26	0,10
7. 12. Štulc: Padesát bajek	1
10. 12. Brus jazyka českého	2
30. 12. Sedláček: Hrady	0,65
Květy 1881 pro I. pol.	5
Matice lidu 1881	1

Účet knihkupce Fr. A. Urbánka na jméno Petra Mužáka ze dne 5. 9. 1881

Věstník bibliografický 1881 pro celý rok 4 zl.

Zapraveno

Účet z knihkupectví Grégr a Dattel z 8. 9. 1882 na jméno Karoliny Světlé

Matice lidu 1882 5

Účet z knihkupectví Grégr a Dattel z 30. 11. 1882 na jméno Karoliny Světlé

Sedláček: Hradý 0,65

Účet z knihkupectví Grégr a Dattel ze dne 26. 1. 1883 na jméno Karoliny Světlé

Začátkem září až do konce prosince 1882 měli jsme čest dodat:

Čechy 3-5 2,70

Tůma: Potlačený národ 1,20

Brown, Miss: Lucella 0,80

Peřina: Všudybyl 2

Špaček: Nejslavnější obrazárna dítek 2,80

Malice lidu 1883 1 pro 1/6 1

Holub: Spisy V. 1,40

Květy 1883 pro 1. čtvrtletí 2,50

S díky přijal 12. 2. 1883 E. Valečka

Účet z knihkupectví Grégr a Valečka z 10. 5. 1883 na jméno Karoliny Světlé

Renan: Le judaisme 0,55

Emerson: Snahy 0,40

Růžička: Čítanka 0,80

S díkem vyrovnáno

Účet z knihkupectví dr. Ed. Grégr a Ed. Valečka na jméno Petra Mužáka ze srpna 1883

1883 Měli jsme tu čest Vašnostem dodat:

I. půll. Lumír 1882 II. půll. 1883 I. půll 6, 15

Rohling: Meine Antworten 0, 40

Čelakovský: Atlas rostlinstva 12

Vazba k vto 1

Účet z knihkupectví Grégr a Dattel z 21. 9. 1883 na jméno Karoliny Světlé

Neruda, Poetická beseda seš. 1. 0,40

Účet z knihkupectví Grégr a Valečka ze dne 1. 1. 1884 na jméno Karoliny Světlé

Měli jsme tu čest za rok 1883 dodat:

21/1 Poetické besedy I 0,40

	Čechy 6/14	8, 10
	Matice lidu 1883 2/6 co zbytek	
	Turgeněv: Básně	0,30
	Poetické besedy 3/5	1,40
	Květy z polských luhů 4.	0,30
	Rosický: Květiny jarní I.	0,50
8/5	Sbírka monogramů k vyšívání I.	0,35
	Květy 1883 pro III. čtvrtl.	2,50
16/5	Renan: „Le judaisme“	0,55
	Rosický: Květiny jarní 2/6	2,50
29/6	Slovanská knihovna 2.	0,36
12/9	Poetické besedy I.	0,50
	Buckle: Dějiny vzdělanosti 1. 2.	0,60
3/10	Osudné slovo	0,25
	Studničková: Škola mateřská	0,40
	Prostonárodní bibl. 8	0,25
	Spor o němčinu	0,10
17/11	Národ sobě	0,80
22/11	Stránecká: Z našeho lidu	0,30
	Brandl: Vzpomínky	0,30
	Bartoš: Lid a národ	0,50
	Šamberk: Havlíček	0,50
	Květy 1883 II. půll.	5 zl.
	Květy 1884II. půll.	5 zl.

S díkem obdrželi Dr. Ed. Grégr a Ed. Valečka dne 29. 1. 84

Účet z knihkupectví Grégr a Valečka ze dne 1. 1. 1885 na jméno Karoliny Světlé

1884 Během roku 1884 měli jsme čest dodati:

Čechy seš. 15/26 á 0,90	10,80
Besedy poetické 13(0,60) 14(0,35) 17(0,60)	1,45
Matice Lidu 1884	1
22. 2. Caesar božský	0,40
Rosický: Květiny jarní 7/11 á 0,50	2,50

10. 4. Ořeškové Ctnostní	1,20
Květy 1884 II. půlletí	5
7. 10. Sterne „Ain...“	1,50
Friče Paměti 1/3	0,90
22. 10. Meyer	2,20
Album výt. pov. ¼	1,60
30. 10. Tomek: Děje 1. 2. á 48	0,96
31. 10. Aristotelova kniha	0,30
20. 11. Sobotka: Historie I.	0,25
Květy 1885 I. půll.	5
Lumír 1884 II. půll.	3,30
Lumír 1885 I. půll.	3,30
Úhrnem zl. r. č.	38,26
9. 1. 1885 s díky přijal Ed. Valečka	

Účet z knihkupectví Grégr a Valečka bez vrocení (zřejmě rok 1885) na jméno Karoliny Světlé

Frič: Paměti 16 – 17	0,60
Schopenhauer: Ueber den Tod	1,24
Čechy 40-41	1,80
Dne 6. 2. zapraveno	3,64

Účet z knihkupectví Grégr a Valečka ze dne 1. 1. 1886 na jméno Karoliny Světlé

Měli jsme čest dodatí v roce 1885:

Frič: Paměti 4 – 15 á 30	3,60
Matice lidu 1885	1
Tomek: Děje 3 – 6	1,92
Besedy 20 22 23 24	1,80
Last: Mehr Licht II.	3
Album povídek 5/7	1,35
Čechy 27 – 39	11,70
Rosický: Květiny 12	0,50
Sobotka: Historie 2/6	1,26
4. 4. Zeyer: Sulamit	0,60

Hálek: Spisy VIII.	1
17. 6. Ruch 1885 č. 15	0,20
Poštovné za Květy a Ruch	1,40
Lumír 1885 II. půll.	3,30
Květy	5
12. 7. Draper: Religion und Wissenschaft	3,60
Wischer: "A...finer" (?)	5,40
Draper: Entwicklung	6
20. 7. Bartuška: Ptactvo	0,30
Hillern: Die Geier Wally	1,50
9. 11. Hillebrand: Zeiten	3,60
Básně Leonta	0,90
Don Quichote	2
Život Kolumba	1,60

Účet z knihkupectví Grégr a Valečka ze dne 20. 1. 1886 na jméno Karoliny Světlé

Spisy I. (1,20) – II. (1,68)	2,88
III. (1,20)IV. (1,20) V. (1,10)	3,50
Vrchlický: K životu	0,20

Účet z knihkupectví dr. Ed. Grégr a Ed. Valečka z února 1886 na jméno Karoliny Světlé

Flicard: L'Homme	0,21 zl.
Zapraveno dne 13.2. 1886	

Účet z knihkupectví Grégr a Valečka z března 1886 na jméno Karoliny Světlé

Nordau: Liegen	3,72 zl.
Paradique	3,72 zl.
Dvorský: Dopisy hraběnky Z. Černínové	2
Zapraveno 23. 3. 1886	

**Účet c. a k. dvorního knihkupce Gustava Neugebauera na jméno Karoliny Světlé,
Karlovo náměstí 38/I ze dne 25. 8. 1886**

Kant: Vorlesungen über Psychologie	1,80
S díky přijal 25/8. 96. p. G. Neugebauer	

Účet z knihkupectví Eduard Valečka ze dne 9. 9. 1886 na jméno Karoliny Světlé

Scherer: Fragments D'un Journal intime 3,40

Účet z knihkupectví Eduard Valečka z 1. 1. 1887 na jméno Karoliny Světlé

Čechy seš. 49/56 á 70 7, 20

Paměti Fričovy 31/27 á 30 2, 10

Besedy poetické 30.50 31.60 1, 10

Levald: Zu Abendroth 1, 86

Neruda: Perly 7/9 0, 60

Květy pro 1887 I. půlletí 5

Lumír pro 1887 I. půlletí 3, 30

Osvěta pro 1887 1. seš. 0,60

S díkem přijal 11. 1. 77 (razítko knihkupectví Eduard Valečka)

Účet z knihkupectví Eduard Valečka ze dne 9. 2. 1887 na jméno Karoliny Světlé

Kolár: V staré Praze I. 1

Domáci štěstí 0,30

S díky vyrovnáno dne 9/2 88

Účet z knihkupectví Eduard Valečka ze dne 10. 2. 1887 na jméno Karoliny Světlé

Světlá: Jitřenka 1,68

S díkem přijal 10. 2. 87

Účet z knihkupectví Eduard Valečka ze dne 18. 2. 1887 na jméno Karoliny Světlé

Branden (zřejmě se jedná o Geoga Brandese): Hauptströmungen 1/5 10,39

S díkem vyrovnáno (razítko knihkupectví)

Účet z knihkupectví Eduard Valečka ze dne 28. 3. 1887 na jméno Karoliny Světlé

Frič: Paměti 28 – 29 0,60

S díkem přijal (razítko knihkupectví)

Účet z knihkupectví Grégr a Valečka z 31. 3. 1887 na jméno Karoliny Světlé

Besedy poetické 32 6/IV 0,60

S díky přijal (razítko knihkupectví Eduard Valečka)

Účet z knihkupectví Eduard Valečka ze dne 7. 5. 1887 na jméno Karoliny Světlé

Lewalo: Die Familie Darner I/II 9,45

Frič: Paměti 0,60

Čechy 57/61 4,50

S díkem přijal (razítko knihkupectví Valečka)

Účet z knihkupectví Eduard Valečka ze dne 24. 9. 1887 na jméno Karoliny Světlé

Frič: Paměti 30/34 1,50

Jirásek: Návod ku lat. písmu 1

Bozzi: Conv. Taschenbuch 1,50

Čechy 62/66 4,50

Květy 1887 II. půlletí 5

Lumír 1887 II. půlletí 3,30

S díky přijal (razítko knihkupectví)

Účet z knihkupectví Eduard Valečka ze dne 17. 1. 1888 na jméno Karoliny Světlé

Rakouský spolek s Německem 0,12

Poetické besedy svaz. 34. 35. 1,05

Frič: Paměti 36 0,30

Frič: Paměti 37 0,30

Cari: George Sand 1,24

Čechy seš. 68-69 1, 80

L'Autriche Slavic. et Romaine 1887/8 plt. 6

Květy I. půlletí 5

Lumír 188 I. půlletí 3,30

Účet z knihkupectví Eduard Valečka ze dne 12. 2. 1888 na jméno Karoliny Světlé

Stepnjak: Russland 1,86

S díky vyrovnáno 12/II 88 (razítko knihkupectví)

Účet z knihkupectví Eduard Valečka ze dne 24. 2. 1888 na jméno Karoliny Světlé

Neruda: Trhani	0,35
Tyl: Spisy	0,20
Frauenberuf 1888 ¼ letní	0,95
8. 3. 1888 s díky přijato	

Účet z knihkupectví Eduard Valečka ze dne 13. 4. 1888 na jméno Karoliny Světlé

Matice lidu 1888	1
Tyl: Spisy I	0,20
Frauenberuf 1888 pro I. čtvrtletí	0,95
Besedy 36	0,45
Čechy 69 – 72	1,45

S díky vyrovnáno dne 3. 4. 88 (razítka knihkupectví)

Účet z knihkupectví Eduard Valečka ze dne 30. 6. 1888 na jméno Karoliny Světlé

Měli jsme čest Vám, velectěná Paní, v 1. půlletí zaslati:

20. 4. Preux: La guestion	1
23. 4. Toussaint-Langenscheidt: Lehrbuch I. – III.	4,09
25. 4. Trojan: Ku svým voličům	0,20
11. 5. Georg: Schlüssel zur franz, Gramatik	1,89
29. 4. Georg: Franz. Gramatik	1,72
11. 6. Deutsche Rundschau XIV.	1,26
Květy 1888 II. půlletí	5
Lumír 1888 II. půlletí	3,30
Čechy 73/74	1,80

Účet z knihkupectví Eduard Valečka z 13. 9. 1888 na jméno Karoliny Světlé

Kohoutek a slepička	0,18
Pečírka: Kohoutek	0,27
Besedy poetické 37	0,57
Úhrnem 0,99	

S díky vyrovnáno 13. 9. 88

Účet z knihkupectví Eduard Valečka ze dne 22. 10. 1888 na jméno Karoliny Světlé

Čechy 67	0,84
----------	------

Frič: Paměti 35 0,24
Zapraveno

Účet z knihkupectví Eduard Valečka z 19. 11. 1888 na jméno Karoliny Světlé

Stepnjak: Russland 1,68
Pečírkův kalendář 0,30
S díky vyrovnáno 19/11 88

Účet z knihkupectví Eduard Valečka z 22. 11. 1888 na jméno Karoliny Světlé

Winter: V měšťanské světnici 0,90
S díky vyrovnáno 22/11 88 (razítko)

Účet z knihkupectví Eduard Valečka ze dne 1. 1. 1889 na jméno Karoliny Světlé

Měli jsme čest Vám, slovutná Paní, dodávati:

Čechy 75-81 6,30
Lumír 1889 I. půlletí 3,30
Květy 1889 I. půlletí 5
Maticе lidu 1889 1
Úhrnem 15,60

S díky vyrovnáno 9. 1. 89 (razítko)

Účet z knihkupectví Eduard Valečka z 8. 4. 1889 na jméno Karoliny Světlé

Hartmann: Philosophie 4,80
Problemen 3
Úhrnem 7,80

S díky vyrovnáno 8/4 89 (razítko knihkupectví Eduard Valečka)

Účet z knihkupectví Eduard Valečka z 18. 4. 1889 na jméno Karoliny Světlé

Kniha restantů 0,50
Kalendář paní a dívek 1888 1,20
Kolár: V staré Praze II. 1
Schmite: Phraseologie 1,24
Česká revue 1/3 0,90
Besedy 39 0,45

S díky vyrovnáno 18/4 89 (razítko knihkupectví Eduard Valečka)

Účet z knihkupectví Eduard Valečka ze dne 30. 6. 1889 na jméno Karoliny Světlé

Měli jsme čest v I. půlletí, milostivá paní, dodat:

1. 6. Šbrt: Antibarbarus	0,40
11. 6. Noel: Schub des franz. Gelaufigkeit	0,90
Čechy 82 – 88	6,30
Květy 1889 II. půlletí	5
Lumír 1889 II. půlletí	3,30
Šír: Herbář	1,44

S díky vyrovnáno 14. 7. 89

Účet z knihkupectví Eduard Valečka ze dne 9. 12. 1889 na jméno Karoliny Světlé

Besedy poetické 40	0, 65
Muyden: Vocabulaire francais	1,44
Poštovné	0,12
Čechy 89-95	6,30

S díkem přijato 9/12 89

Účet z knihkupectví Eduard Valečka ze 14. 12. 1889 na jméno Karoliny Světlé

Korvín: Z bytů a krámů	0,40
Michelangelo: Básně	1,20
Čech: Historie o Velikánu	0,85
Osvěta 1890 pro I. půlletí	3,60

S díkem přijato 20. 12. 89

Účet z knihkupectví Eduard Valečka ze dne 17. 12. 1889 na jméno Karoliny Světlé

Sládek: Selské písně	0,27
Hübnerová: O bídě lidské (almanach)	0,50
Preissová: Gazdina roba	0,36
Kalendář paní a dívek	1,20

S díkem přijato 17. 12. 89

Účet z knihkupectví Eduard Valečka z 31. 12. 1889 na jméno Karoliny Světlé

Matice lidu 1890	1
Lumír 1890 I. půlletí	2,40
Květy 1890 I. půlletí	5
Kalendář paní a dívek	2,40
S díkem přijato 7. 1. 90 (razítko knihkupectví)	

Účet z knihkupectví Eduard Valečka z 28. 1. 1890 na jméno Karoliny Světlé

Světlá: Spisy I. II. (Kobrovo vydání)	2,40
Světlá: Spisy II. V. (Grégrovo vydání)	1,20
Salonní bibliotéka 19 ½	2
Světlá: Jitřenka	0,28
Světlá: Ctěte rodný jazyk svůj ½	0,50
S díkem přijato 28. 1. 90 (razítko)	

Účet z knihkupectví Eduard Valečka z 29. 1. 1890 na jméno Karoliny Světlé

Světlá Škapulíř	0,30
Upomínky	0,50

Účet z knihkupectví Eduard Valečka z 30. 6. 1890 na jméno Karoliny Světlé

Booch-Arkossy: Gramatik I/III – 5,40 zl.	
Přítel domoviny V. (Škapulíř) – 0,30 zl.	
Libuše 1888 2/3 – 0,50 zl.	
Květy 1890 II. půlletí – 5 zl.	
Lumír 1890 II. půlletí – 2,40 zl.	
Kytice z moravských písní – 0,80 zl.	
Čechy 96-101 – 5,40 zl.	
S díkem přijato 8/7 90.	

Účet z knihkupectví Eduard Valečka z 1. července 1891 na jméno Karoliny Světlé za „první půlletí 1891“

Kalendář paní a dívek - 1,20 zl.
Tůma: Havlíček – 2,25 zl.
Čech: Cesty 3/8 – 1,80 zl.
Kvapil: Láska – 0,90 zl.

Sládek: Písničky – 0,40 zl.

Rydvan: Tlumočník (váz.) – 1,20 zl.

Květy II. Sem. 91 (???) – 5 zl.

Lumír II. Sem. 91 (??) – 2,40 zl.

Čechy seš. 107/112 – 5,40 zl.

S díky přijato 20/7 91

Účet z knihkupectví Eduard Valečka z 18. 5. 1892 na jméno Karoliny Světlé

10. 8. 1891 Kraszewski: U babičky – 1,20 zl.

18. 8. 1891 Černý: Museum – 0,20 zl.

22. 8. 1891 Vilímkův průvodce franc. – 1 zl.

3. 9. 1891 Rais: Chvilky – 2 zl.

10. 9. 1891 Denis: Konec samostatnost. I. – 0,20 zl.

Denis: Konec samostatnost. 2/3 – 0,40 zl.

Čech: Pestré cesty 9/10 – 0,60 zl.

Čechy 113/117

Účet c. a k. dvorního knihkupce Gustava Neugebauera ze dne 8. 4. 1896 na jméno Karoliny Světlé

Aksakow: Animismus a spiritismus I/II 7,20

S díky vyrovnáno Neugebauer

Účet z knihkupectví Grosman a Svoboda z 2. 8. 1897 na jméno Karoliny Světlé

Měli jsme čest dodatí:

Ellenbach: Die Insel Mellonta 2,40

Lust Lied und Liebe 1,80

V plné účtě (razítka knihkupectví). S díky obdržel (podpis)

Předplatní lístek knihkupectví a nakladatelství Grosman a Svoboda z 24. 10. 1899 na jméno Karoliny Světlé

Paní Karolina Světlá předplatila se na 1 výt. Písemnictví seš. 11/20

V Praze dne 24. 10. 1899 3zl. 60 kr.

Účet z knihkupectví Grosman a Svoboda z 12. 2. 1902 na jméno Karoliny Světlé

S díky potvrzujeme příjem korun 4,44 nám dnes placených na Písemnictví seš. 20/25
V úctě veškeré oddaní Grosman a Svoboda knihkupectví v Praze, tř. 40

7.5 Abecední seznam vybraných¹⁰⁵⁰ spisovatelů, jejichž díla najdeme v knihovně manželů Mužákových (vyjma vlastních prací Karoliny Světlé)

Andersen Hans Christian (1805-1875) – Dánský prozaik, básník, dramatik a pohádkář. Pohádky mu přinesly světovou proslulost. V průběhu bezmála čtyřiceti let napsal 156 pohádkových textů inspirován starými lidovými i umělými romantickými pohádkami. Vložil do nich jedinečné propojení autobiografických prvků, humoru i sentimentu, pohanské a křesťanské symboliky, personifikací rostlin, zvířat a neživých věcí a víry v prospěšnost moderní techniky a dokázal vše originálně jazykově vyjádřit v hovorově vypravěčském tónu.¹⁰⁵¹

Ariosto Ludovico (1474-1533) – Italský básník a dramatik. Pracoval ve státních úřadech a přijal také nižší svěcení. Svě první hry psal pro ferrarské dvorské divadlo a sám je inscenoval. Mimořádné místo v jeho tvorbě zaujímá sedm veršovaných dopisů příbuzným a přátelům z let 1517-1525 s množstvím autobiografických prvků.¹⁰⁵²

Bačkovský František (1854-1908) – Literární historik, novinář a publicista, později nakladatel a knihkupec. Od roku 1878 působil jako suplující profesor v Německém (dnes Havlíčkově) Brodě, ale roku 1881 se pedagogické činnosti vzdal, přesídlil do Prahy a v Urbánkově knihkupectví získal výuční list. Roku 1890 si zde otevřel vlastní knihkupectví a antikvariát, do té doby pracoval jako nezávislý spisovatel a korektor. Pokoušel se o samostatnou vědeckou činnost v oblasti literární historie, ale výkladové pasáže v jeho pracích jsou vesměs nepůvodní.¹⁰⁵³

¹⁰⁵⁰V dostupných pramenech se nám bohužel nepodařilo dohledat úplně všechna jména zastoupená v knihovně manželů Mužákových.

¹⁰⁵¹ Viz Hartlová, Dagmar, a kol.: Slovník severských spisovatelů. Praha, LIBRI 1998, s. 74-76.

¹⁰⁵² Viz Pelán, Jiří, a kol.: Slovník italských spisovatelů. Praha, LIBRI 2004, s. 135-137.

¹⁰⁵³ Viz Forst, Vladimír, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce I. A-G. Praha, Academia 2000, s. 111-113.

Balucki Michal (1837-1901) – Polský dramatik a prozaik. Popularitu získal svými komediemi, účinně zesměšňujícími lidské vlastnosti, povahové vady a předsudky, v jeho pozdější tvorbě namísto společenské kritiky, která byla výraznější v próze než v komediích, zaznívalo spíše rozčarování a ironie. V Čechách byl uváděn nejčastěji ze všech polských dramatiků, zvláště ochotnickými soubory. K tomuto dočasnému mimořádnému úspěchu přispěla scénickou poměrně nenáročných her a jejich zacílení proti šlechtickým předsudkům a maloměšťáctví, rozšířenému v Čechách i v Haliči, která tehdy náležela k rakousko-uherské monarchii.¹⁰⁵⁴

Blahoslav Jan (1523-1571) – Biskup jednoty bratrské, básník, překladatel, historik, pedagog, jazykovědec a hudební teoretik. Pracoval jako archivář jednoty a byl pověřován také diplomatickými úkoly v její prospěch. Od roku 1558 působí jako písař jednoty bratrské v Ivančicích. Pečoval zde také o školu, nejvýznamnější učiliště pro bratrský kněžský dorost, a dohlížel na činnost tiskárny.¹⁰⁵⁵

Bozděch Emanuel (1841-1889) Dramatik, tvůrce české konverzační komedie, prozaik a fejetonista, divadelní kritik a publicista. Dramaturg Prozatímního divadla a překladatel. Svou tvorbou a působením je úzce spjat s vývojem českého divadla druhé poloviny 19. století. Za veselohru *Z doby kotlíonův* a drama *Baron Goertz* mu byla udělena Náprstkova cena. V letech 1874-75 studoval francouzskou literaturu a slovanské literatury v Paříži. Jako dramaturg usiloval o bohatší kontakty se západním, především francouzským, dramatem a byl za to nevybíravě napadán především z řad německy orientovaných kruhů, ale také od českých autorů. V tisku bylo zpochybňováno i jeho autorství prvních dvou úspěšných her, byly připisovány jeho předčasně zesnulému bratrovi, opozičnímu žurnalistovi Františkovi.¹⁰⁵⁶

Brandl Vincenc (1834-1901) – Moravský historik, archivář, vydavatel staročeských právních památek a listin. Literární historik, filolog a veřejný činitel. Nejvlivnější představitel české vědy, kultury a konzervativní politiky na Moravě ve druhé polovině 19. století. V roce

¹⁰⁵⁴ Viz Štěpán, Ludvík, a kol.: Slovník polských spisovatelů. Praha, LIBRI 2000, s. 74-75.

¹⁰⁵⁵ Viz Forst, Vladimír, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce I. A-G. Praha, Academia 2000, s. 246-248.

¹⁰⁵⁶ Viz Forst, Vladimír, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce I. A-G. Praha, Academia 2000, s. 284-286.

1857 se stal profesorem historie na německé městské reálce na Starém Brně a o čtyři roky později byl jmenován archivářem Markrabství moravského a vévodství slezského.¹⁰⁵⁷

Březan Václav (1568-1620) – Kronikář a genealog. Od roku 1596 působil jako archivář a knihovník Petra Voka, uspořádal a popsal rodové archiválie a zpracoval katalog rozsáhlé rožmberské knihovny. Po smrti Petra Voka roku 1611 přešel ve stejné funkci do služeb Švamberků. Od počátku 17. Století pracoval na rozsáhlé historii rožmberského rodu, známé jsou pouze poslední dva svazky věnované létům 1546-1611, obsahující podrobné životopisy Viléma a Petra Voka z Rožmberka. Jeho díla jsou založena na studiu archivních pramenů a obsahují údaje i z dnes ztracených materiálů.¹⁰⁵⁸

Bourget Paul (1852-1935) – Francouzský básník, prozaik, dramatik a kritik. Nedokončil studia lékařství ani filozofie a působil jako soukromý profesor. V prozaickém díle se soustředil na psychologické a morální problémy, psal psychologické romány s hrdiny z vyšších společenských vrstev.¹⁰⁵⁹

Byron George Gordon (1788-1824) – Anglický básník a jeden z nejvlivnějších představitelů evropského romantismu. Vystudoval na Trinity College v Cambridge a v letech 1809-1811 procestoval Portugalsko, Španělsko, Maltu, Řecko a jako jeden z prvních také Albánii. Roku 1812 vydal Childe Haroldovu pouť a měl otevřené dveře do salonů anglické společnosti. Zasedal dokonce ve Sněmovně lordů v řadách whigů. Roku 1816 musel kvůli společenskému skandálu opustit vlast a většinu času strávil ve Švýcarsku. Do politického života se zapojoval také během pobytu v Itálii a Řecku. Po smrti byl více oslavován u národů bojujících za svobodu než ve své vlasti.¹⁰⁶⁰

¹⁰⁵⁷ Viz Forst, Vladimír, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce I. A-G. Praha, Academia 2000, s. 292-295.

¹⁰⁵⁸ Viz Forst, Vladimír, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce I. A-G. Praha, Academia 2000, s. 315-316.

¹⁰⁵⁹ Viz Novák, Otakar, a kol.: Slovník spisovatelů. Francie, Švýcarsko, Belgie, Lucembursko. Praha, Odeon 1966, s. 130.

¹⁰⁶⁰ Viz Procházka, Martin, Stříbrný, Zdeněk, a kol.: Slovník spisovatelů. Anglie, Afrika, Austrálie, Indie, Irsko, Kanada, Karibská oblast, Nový Zéland, Skotsko, Wales. Praha, LIBRI 2003, s. 175-183.

Carducci Giosué (1835-1907) – Italský básník, literární kritik, historik a editor. V letech 1860-1904 vyučoval na katedře rétoriky a italské literatury bolognské univerzity a roku 1906 mu byla udělena Nobelova cena za literaturu.¹⁰⁶¹

Coppée, Francois (1842-1908) – Francouzský básník, prozaik a dramatik, autor populárních epických básní prostých motivů a žánrových obrázků. Z jeho početného díla je do dnešních dnů známá pouze tvorba básnická.¹⁰⁶²

Čelakovský František Ladislav (1799-1852) – Básník, překladatel, vydavatel českých a slovanských folklórních písní a přísloví, publicista, literární kritik, satirik. Vědecky a pedagogicky činný bohemista a slavista. Jeden z prvních výrazných básníků novodobé české literatury, kterou se snažil začlenit do kontextu evropské kultury i slovanské tradice. Kládl důraz na národní specifičnost a aktualizoval hodnoty lidové slovesnosti.¹⁰⁶³

Dante Alighieri (1265-1321) – Jeden z největších italských básníků. V roce 1295 se mohl zapsat do cechu lékařů a lékárníků, kam spadali i literáti, a získal tak přístup k florentským městským úřadům. V lednu 1302 byl obviněn z finančních podvodů a nepřátelství vůči papeži, odsouzen k pokutě, dvouletému vyhnanství a doživotnímu zákazu veřejných funkcí. V březnu 1302 byl v nepřítomnosti odsouzen k upálení na hranici a přišel o majetek. Jeho rozsáhlé dílo básnické i filozofické je pevně spjato se středověkým myšlenkovým světem a středověkými formami.¹⁰⁶⁴

Durdík Josef (1837-1902) – Zástupce generace májovců, filozof, psycholog a estetik, překladatel, dramatik, básník a literární kritik. Vynikající řečník a popularizátor nových přírodovědných poznatků. Aktivně se účastnil přednášek v Umělecké besedě, Americkém klubu dam i jiných spolcích. Od roku 1880 byl řádným profesorem filozofie na pražské

¹⁰⁶¹ Pelán, Jiří, a kol.: Slovník italských spisovatelů. Praha, LIBRI 2004, s. 231-232.

¹⁰⁶² Viz Novák, Otakar, a kol.: Slovník spisovatelů. Francie, Švýcarsko, Belgie, Lucembursko. Praha, Odeon 1966, s. 170.

¹⁰⁶³ Viz Forst, Vladimír, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce I. A-G. Praha, Academia 2000, s. 424-430.

¹⁰⁶⁴ Viz Pelán, Jiří, a kol.: Slovník italských spisovatelů. Praha, LIBRI 2004, s. 283-289.

univerzitě. Jako člen a místopředseda Družstva Národního divadla prosazoval umělecky hodnotný repertoár.¹⁰⁶⁵

Dvorský František (1839-1907) – Historik, vydavatel archivních pramenů, autor historických próz i dramatu. Působil jako opisovač starých listin pro Karla Jaromíra Erbena a roku 1866 se stal prvním adjunktem Zemského archivu Království českého. Ze svých výzkumů publikoval několik původních prací, většinou biografických, a vydával četné soubory archivních materiálů z 16. a 17. století s vlastními komentáři. Ty to práce byly ovšem často předmětem kritiky pro neúplnost, nespolehlivost přetisků i nedostatek kritického aparátu.¹⁰⁶⁶

Erben Karel Jaromír (1811-1870) – Básník, prozaik, sběratel a vydavatel českých národních písní, překladatel prózy a poezie, folklorista, historik, jazykovědec. V poezii jeden z hlavních představitelů obrozeneckého romantismu, svými baladami a prozaickými pohádkami aktualizoval mytické pojetí člověka a přírody, obsažené v lidové slovesnosti. Patří k zakladatelům české folkloristiky a etnografie a k předním editorům staročeské literatury.¹⁰⁶⁷

Finn Gabriel (1866-1899) – Norský prozaik, jeden z mála norských dekadentů konce století. Vydal několik naturalistických románů, dvě sbírky povídek a jednoaktovky po vzoru Augusta Strindberga.¹⁰⁶⁸

Frič Josef Václav (1829-1890) – Básník, prozaik, novinář, účastník revoluce v roce 1848 a radikálně demokratický politik, který v emigraci po léta pracoval pro českou samostatnost. Od roku 1880 byl členem výboru literárního odboru Umělecké besedy, pracoval v Matici divadelní a řadě jiných čtenářských a kulturních spolků, kde také přednesl bezpočet

¹⁰⁶⁵ Viz Forst, Vladimír, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce I. A-G. Praha, Academia 2000, s. 616-618.

¹⁰⁶⁶ Viz Forst, Vladimír, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce I. A-G. Praha, Academia 2000, s. 628-630.

¹⁰⁶⁷ Viz Forst, Vladimír, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce I. A-G. Praha, Academia 2000, s. 667-674.

¹⁰⁶⁸ Viz Hartlová Dagmar, a kol. : Slovník severských spisovatelů. Praha, LIBRI 1998, s. 161.

přednášek. Jako autor psal subjektivní i politickou lyriku, epiku, dramata, povídky i paměti, překládal zejména francouzské komedie.¹⁰⁶⁹

Goethe Johann Wolfgang (1749-1832) - Německý básník, dramatik a politik, jeden z nejvýznamnějších představitelů literárního hnutí Sturm und Drang a německé národní literatury vůbec, který stal se uměleckým vzorem pro mnohé české literáty (některé motivy z Goethovy tvorby nacházíme u Máchy, Čelakovského, Erbena, Tyla a dalších). Od roku 1794 se traduje jeho přátelství a tvůrčí spolupráce s německým dramatikem Friedrichem Schillerem, v letech 1785-1823 je častým hostem v Karlových Varech a Mariánských lázních. Svými myšlenkami ovlivnil také proces českého národního obrození, seznámil se s dílem Jana Evangelisty Purkyně, zajímal se o české dějiny i hudbu, korespondoval a stýkal se s mnoha osobnostmi české kulturní scény (např. Josefem Dobrovským, Janem Kollárem nebo Pavlem Josefem Šafaříkem).¹⁰⁷⁰

Grabowski Bronislaw (1841-1900) – Polský literární historik, slavista, prozaik, básník, dramatik a překladatel. Studoval v Petěrburku a ve Varšavě, celý život učil na středních školách. Často jezdil do Prahy, kde se stýkal s Vrchlickým, Zeyerem, E. Jelínkem a A. Černým, překládal a v Polsku propagoval zvláště dílo Jana Nerudy, Svatopluka Čecha, Vrchlického a Karoliny Světlé. Překládal i z chorvatštiny a dalších slovanských jazyků. Svoje literárněhistorické a etnografické práce, literární kritiku a kulturní publicistiku zaměřil na západní a jižní Slovany.¹⁰⁷¹

Grabowski Michal (1804-1863) – Polský literární kritik, romanopisec, publicista. Žil převážně na svém statku na Ukrajině. Po porážce listopadového povstání 1831 odsoudil radikalismus a konspiraci, postavil se proti revolučním romantikům, jejichž díla podle něj rozsévají rozvrat a morální úpadek. Stal se zastáncem šlechty, ortodoxního katolicismu, politického legitimismu a duchovního splývání s Ruskem. Byl vůdčí osobností konzervativní skupiny kolem časopisu Tygodnik Petersburski. V kritických pojednáních i vlastní literární

¹⁰⁶⁹ Viz Forst, Vladimír, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce I. A-G. Praha, Academia 2000, s. 748-749.

¹⁰⁷⁰ Viz Bok, Václav, a kol.: Slovník spisovatelů německého jazyka a spisovatelů lužickosrbských. Praha, ODEON 1987, s. 263-268.

¹⁰⁷¹ Viz Štěpán, Ludvík, a kol.: Slovník polských spisovatelů. Praha, LIBRI 2000, s. 169.

tvorbě vyzvedával minulost šlechty a walterscottovský typ historického románu jako žánry nejlépe odpovídající národnímu duchu.¹⁰⁷²

Halbe Max (1865-1944) – Německý dramatik a prozaik. Studoval práva, dějiny a germanistiku. Tvořil z počátku v Berlíně, od roku 1895 v Mnichově. Nejvýznamnější jsou jeho naturalistická díla s ostrou, mnohdy symbolizující sociální kritikou. Bývá nazýván romantikem mezi naturalisty, zejména pro svou propagaci venkova.¹⁰⁷³

Hanka Václav (1791-1861) Básník, překladatel, jazykovědec, literární historik a editor. Do vývoje obrozenecké poezie podstatně zasáhl příklonem k lidové písni, zasloužil se o poznání staré české literatury jako autor mnoha edicí a bibliograf. Mezinárodní věhlas si získal údajným objevením Rukopisu královédvorského, zřejmě se podílel na vytvoření tohoto padělků i jiných rukopisných mystifikací.¹⁰⁷⁴

Hanuš Ignác Jan (1812-1869) – Česky a německy píšící filozof, badatel v oboru slovanské mytologie a etnografie, literární historik, kritik a bibliograf. Roku 1838 byl jmenován profesorem filozofie na univerzitě ve Lvově a o devět let později přešel na univerzitu v Olomouci, v červnu 1849 byl jmenován řádným profesorem teoretické a morální filozofie na univerzitě v Praze. Zpracoval také první českou učebnici stylistiky a Boženu Němcovou vedl k národopisnému studiu. Z jeho popudu uzavřela děj Babičky do rámce kalendářního roku a v jeho průběhu vylíčila lidové zvyky, obřady, hry a pověry.¹⁰⁷⁵

Hanuš Josef (1862-1941) – Český literární historik, příslušník pozitivistické generace usilující o vědecktější přístup k českým literárním dějinám. Zabýval se především národním obrozením, podstatně přispěl k rozvoji literárního dějepisectví a poznání organizace vědeckého života v 18. a 19. století. V letech 1886-1908 pracoval v redakci Ottova slovníku naučného. V roce 1910 byl jmenován mimořádným profesorem na UK a v letech 1921-32

¹⁰⁷² Viz Štěpán, Ludvík, a kol.: Slovník polských spisovatelů. Praha, LIBRI 2000, s. 169-170.

¹⁰⁷³ Viz Bok, Václav, a kol., Slovník spisovatelů německého jazyka a spisovatelů lužickosrbských. Praha, ODEON 1987, s. 263-268.

¹⁰⁷⁴ Viz Forst, Vladimír, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce II. Svazek I. H - L. Praha, Academia 2000, s. 57-62.

¹⁰⁷⁵ Viz Forst, Vladimír, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce II. H - L. Praha, Academia 2000. s. 67-70.

působil jako řádný profesor na univerzitě, byl také děkanem tamní filozofické fakulty, rektorem bratislavské univerzity a členem vědeckých společností.¹⁰⁷⁶

Hauptmann Gerhart (1862-1946) – Německý dramatik, prozaik, lyrik a esejista, nositel Nobelovy ceny za rok 1912. Roku 1882 studoval v Jeně historii, dějiny umění a filozofii, rok poté působil jako sochař v Římě, v roce 1884 studoval kresbu v Drážďanech a v letech 1884-1885 se věnoval historii a herectví v Berlíně. Je považován za největšího německého dramatika přelomu 19. a 20. století, svými dramaty také významně napomohl k prosazení naturalistického směru na německých scénách.¹⁰⁷⁷

Havlíček Borovský Karel (1821-1856) – Básník, novinář a politik, zakladatel české moderní žurnalistiky. Literární kritik, autor črt a překladatel. Satiru chápal jako žánr umožňující aktivní boj proti přežilým literárním a společenským normám. Polemicky vystupoval proti prázdné vlastenecké frazeologii, církevní dogmatice a politickému absolutismu. Vyhnanství v italském Brixenu a předčasná smrt učinily z Havlíčka symbol českého protirakouského odboje a „národního mučedníka“.¹⁰⁷⁸

Heine Heinrich (1797-1856) – Německý básník židovského původu, který po promoci vstoupil do protestantské církve, v jeho díle se tedy židovská tematika střídá s katolickou mystikou. Heinova poezie vychází z lidové písně, oblíbenou formou je sonet, romance, balada i veršovaný epos, v jednotlivých básních se objevuje světobol, zklamání z nenaplněné lásky a odpor ke konvencím majetné a prolhané společnosti. Roku 1831 přesídlil natrvalo z Německa do Paříže a stal se dopisovatelem německých i francouzských časopisů a jako politický emigrant pobíral rentu od francouzské vlády. Roku 1835 německý Spolkový sněm zakázal vydávání Heinových děl.¹⁰⁷⁹

¹⁰⁷⁶ Viz Forst, Vladimír, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce II. H - L. Praha, Academia 2000. s. 70-72.

¹⁰⁷⁷ Viz Bok, Václav, a kol., Slovník spisovatelů německého jazyka a spisovatelů lužickosrbských. Praha, ODEON 1987, s. 303-306.

¹⁰⁷⁸ Viz Forst, Vladimír, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce II. H - L. Praha, Academia 2000. s. 112-118.

¹⁰⁷⁹ Viz Bok, Václav, a kol., Slovník spisovatelů německého jazyka a spisovatelů lužickosrbských. Praha, ODEON 1987, s. 314-317.

Herben Jan (1857-1936) – Prozaik, novinář, literární kritik, národopisec a historik. Jeden z průkopníků českého uměleckého realismu, popularizátor koncepcí T. G. Masaryka. Koncem roku 1886 začal vydávat časopis Čas. Věnoval se také popularizaci zapomenutých spisovatelů a osobností české žurnalistiky. Publikuje také pod pseudonymem Jan Svoboda a právě pod tímto jménem najdeme jeho práci v knihovně manželů Mužákových.¹⁰⁸⁰

Heyduk Adolf (1835-1923) – Český básník výrazného lyrického založení. Ve svých básních vyložil formou blízkou lidové písni touhu po svobodném životě jednotlivce i národa, silný vztah k přírodě, ženě i dítěti. Slovenským prostředím inspirovanou tvorbou se stal iniciátorem a představitelem česko-slovenských vztahů ve druhé polovině 19. století. V poezii se vždy opíral o osobní zážitky z cest a pobytu v přírodě, do svého básnického jazyka vplétal slovenská slova i obraty.¹⁰⁸¹

Houška Josef Vojtěch (1826-1875) – Český spisovatel pro mládež, autor didaktických povídek a překladatel z angličtiny, francouzštiny i němčiny. Upravovatel populárních děl světové literatury. Převážná část jeho literární činnosti spadá do první poloviny 50. let 19. století, až po mnohaleté přestávce vydal několik překladů hodnotných literárních děl v úpravě pro mládež.¹⁰⁸²

Hrdina Josef Leopold (1856-1933) – Český fejetonista, povídkář a básník. Vystudoval dějepis a latinu na filozofické fakultě UK, ale celý život pracoval ve státní službě jako úředník. Největší popularitu získal svými fejetony otiskovanými v Národní politice, kde kritizoval zvyklosti, záliby a drobné neřesti středních vrstev, své úvahy prokládal názornými scénkami. V povídkách z venkova i města dokázal vystihnout zajímavé figurky a zvláštnosti jejich prostředí, děj byl však často melodramatický, řadí se proto k tzv. lidové četbě.¹⁰⁸³

¹⁰⁸⁰ Viz Forst, Vladimír, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce II. H – L, Svazek I. H-J. Praha, Academia 2000. s. 146-152.

¹⁰⁸¹ Viz Forst, Vladimír, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce II. H – L, Svazek I. H-J. Praha, Academia 2000. s. 167-172.

¹⁰⁸² Viz Forst, Vladimír, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce II. H-L, Svazek I. H-J. Praha, Academia 1993. s. 301-302.

¹⁰⁸³ Viz Forst, Vladimír, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce II. H-L, Svazek I. H-J. Praha, Academia 1993. s. 320-321.

Hrubý Jaromír (1852-1916) – Autor fejetonů a publicisticko-beletristických próz orientovaných zejména na ruskou a slovanskou problematiku. Jako překladatel a dlouholetý redaktor Ottovy Ruské knihovny šířil povědomí o klasické ruské literatuře v českých zemích. Působil jako vychovatel a učitel slovanských jazyků, byl spolupracovníkem Slovanských listů a v letech 1880-90 také vychovatelem v Rusku. Od roku 1890 žil v Praze a pracoval jako redaktor, spisovatel a překladatel.¹⁰⁸⁴

Chmielowski Piotr (1848-1904) – Polský literární historik, čelný pozitivistický kritik. Vystudoval klasickou filologii ve Varšavě, v Lipsku získal doktorát. Po návratu do Varšavy pracoval jako domácí učitel a vychovatel, přispíval do několika polských časopisů. Roku 1903 se stal profesorem university ve Lvově. V literatuře kladl důraz na realistické ztvárnění skutečnosti, prosazoval demokratické myšlenky, často byl pronásledován carskými úřady a napadán polskými tradicionalisty. Navazoval na polské literární tradice, hájil pozitivismus proti romantickým epigonům i modernistům. Věnoval se zvláště románu a dramatu, ale jeho záběr byl široký, včetně pedagogických děl, byl také spoluvůrcem několika encyklopedií.¹⁰⁸⁵

Chociszewski Józef Roman (1837-1914) – Polský lidový spisovatel, publicista, kulturní činitel a vydavatel. Samouk, od roku 1959 spolupracoval s velkopolským tiskem, od roku 1868 měl vlastní nakladatelství a knihkupectví: vydával knihy, lidové kalendáře a postupně devět časopisů, které sám redigoval. Často měl problémy s cenzurou, která jeho velice populární díla konfiskovala, znal vkus lidí a uměl se mu přizpůsobit. Vydal více než tři sta knih v nákladu asi 2,5 milionu výtisků – románů, povídek, sbírek básní a pohádek, většinou vycházejících z dějin a lidových podání. Psal historické a vlastenecké knihy „pro mládež a lid“, které plnily funkci učebnic. Pro amatérská divadla psal hry, vydával různá zábavná povídaní, zpracoval sbírku polského humoru, tiskl i vlastenecké pohlednice, společenské hry a zpěvníky, popularizoval folklor, zpracovával polské, české a srbské písně, bajky a lidová povídaní.¹⁰⁸⁶

Ibsen Henrik (1828-1906) – Norský dramatik a básník. Působil jako novinář a dramaturg divadla v Bergenu, od roku 1862 byl ředitelem Kristiánského divadla v Kristianii.

¹⁰⁸⁴ Viz Forst, Vladimír, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce II. H-L, Svazek I. H-J. Praha, Academia 1993. s. 334-335.

¹⁰⁸⁵ Viz Štěpán, Ludvík, a kol.: Slovník polských spisovatelů. Praha, LIBRI 2000, s. 194.

¹⁰⁸⁶ Viz Štěpán, Ludvík, a kol.: Slovník polských spisovatelů. Praha, LIBRI 2000, s. 195.

Psal filozofická a společenská dramata, náměty vybíral z historie i života soudobé společnosti a publikum často šokoval odkrýváním tabuizovaných problémů. Svými moderními společenskými dramaty se stal vzorem dramatikům v celé Evropě.¹⁰⁸⁷

Kalina Josef Jaroslav (1816-1847) – Český romanticky orientovaný básník, překladatel, filolog a autor literárních i filozofických úvah. Tvůrce dobově populárních balad a lyrickoepických skladeb s romanticky pojatými mystickými motivy. Básnický zpracovával také skutečné události a je autorem několika úspěšných bojovně vlasteneckých písňových textů.¹⁰⁸⁸

Karłowicz Jan Aleksander (1836-1903) – Polský etnograf, historik, jazykovědec. Díky majetkovým poměrům se mohl stát soukromým badatelem v oboru etnografie. Publikoval řadu jazykovědných prací, které měly ve své době velký ohlas i značný vliv, i když mu bylo občas vytýkáno nedostatečné lingvistické vzdělání. Zabýval se především vývojem jazyka, dialektologií, onomastikou, lexikologií a lexikografií.¹⁰⁸⁹

Klácel František Matouš (1808-1882) – Hegeliánský filozof, sociálně utopistický myslitel, autor encyklopedických a vzdělávacích příruček, básník a překladatel. Roku 1835 byl jmenován profesorem filozofie na brněnském filozofickém učilišti, pro své filozofické názory a pro podezření z panslavismu byl však z profesury odvolán. Od listopadu 1848 vydával z pověření zemských stavů Moravské noviny. V létě 1869 odjel do USA a podílel se zde na vydávání časopisů se slovanskou tematikou.¹⁰⁹⁰

Kochanowski Jan (1530-1584) – Polský renesanční básník a dramatik. Psal především latinskou milostnou poezii a frašky. Pocházel ze šlechtické rodiny, studoval na krakovské akademii a na univerzitě v Padově filozofii, latinu, řečtinu a antickou literaturu. Některé jeho písně přeložil do češtiny Jan Amos Komenský. Po návratu do vlasti byl dvořanem u vysokých státních hodnostářů a královským sekretářem, zapojil se do diskusí o nápravě státu, Byl

¹⁰⁸⁷ Viz Hartlová, Dagmar, a kol.: Slovník severských spisovatelů. Praha, LIBRI 1998, s. 227-229.

¹⁰⁸⁸ Viz Forst, Vladimír, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce II. H - L. Svazek II. K-L. Praha, Academia 2000, s. 630-633.

¹⁰⁸⁹ Viz Štěpán, Ludvík, a kol.: Slovník polských spisovatelů. Praha, LIBRI 2000, s. 229-230.

¹⁰⁹⁰ Viz Forst, Vladimír, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce II. H - L. Svazek II. K-L. Praha, Academia 2000, s. 691-695.

největším staropolským básníkem a jedním z předních představitelů polské renesanční kultury, vytvořil moderní program národní poezie, kterou pozvedl na evropskou úroveň, podtrhl uměleckou, estetickou hodnotu slovesné tvorby, vytříbený vkus, bohatství prostoty a precizního výrazu.¹⁰⁹¹

Komenský Jan Amos (1592-1670) – Náboženský a společenský myslitel, biskup Jednoty bratrské, dovršitel bratrských bohoslovných a kulturních tradic. Básník a teoretik slovesného umění, zakladatel novodobé pedagogiky, vůdčí reprezentant české kultury 17. století. Chtěl prospět svému národu českými naukovými spisy, které by přispěly k rozvoji domácí vzdělanosti. Věnoval pozornost také českému verši a otázkám prozódie, zabýval se teorií řečnického umění, získal pověst evropské pedagogické autority.¹⁰⁹²

Konopnicka Maria (1842-1910) – Polská básnířka, novelistka, autorka knih pro děti. Pro svou svobodomyslnost byla napadána světskou i církevní mocí a kvůli svému odbojnému proticarskému postoji byla roku 1890 vypovězena ze země. Žila delší dobu v cizině a na léčení zajížděla i do Čech, kde se spřátelila s českými spisovateli, především s Jaroslavem Vrchlickým, jehož básně překládala. Ve svých verších vycházela z folklórní inspirace a lidové písňové formy. Tvorba věnovaná dětem se vyznačuje detailní znalostí dětské psychiky a neobyčejnými slovesnými hodnotami.¹⁰⁹³

Krásnohorská Eliška (1847-1926) – Básnířka, prozaička a literární kritička. Autorka vlastenecké, přírodní a reflexivní lyriky, próz a divadelních her určených především pro mládež. Libretistka oper Bedřicha Smetany, Karla Bendla a Zdeňka Fibicha, překladatelka Byrona, Puškina a Mickiewicze. Aktivní představitelka ženského hnutí.¹⁰⁹⁴

Kraszewski Józef Ignacy (1812-1887) – Polský romanopisec, dramatik, publicista, literární kritik a historik. Usadil se v Drážďanech, kde vedl tiskárnu a hájil polské národní zájmy na mezinárodním fóru. Zajížděl také do Prahy, kde byl manifestačně přijímán a

¹⁰⁹¹ Viz Štěpán, Ludvík, a kol.: Slovník polských spisovatelů. Praha, LIBRI 2000, s. 242-243.

¹⁰⁹² Viz Forst, Vladimír, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce II. H-L. Svazek II. K - L. Praha, Academia 2000. s. 812-820.

¹⁰⁹³ Viz Štěpán, Ludvík, a kol.: Slovník polských spisovatelů. Praha, LIBRI 2000, s. 248-249.

¹⁰⁹⁴ Viz Forst, Vladimír, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce II. H-L. Svazek II. K - L. Praha, Academia 2000. s. 939-944.

jmenován členem Umělecké besedy. Napsal několik set svazků románů a povídek, kromě toho se zabýval malířskou tvorbou, literární historií a kritikou, byl obratným publicistou se širokými zájmy kulturními, uměleckými, společenskými a hospodářskými, podnětně zasahoval do veřejného dění. Dodnes je jedním z nejčtenějších polských autorů a jeho rozsáhlé spisovatelské dílo i všestranná vědecko-osvětová činnost splnila v myšlenkovém rozvoji polského národa významnou roli.¹⁰⁹⁵

Leconte de Lisle Charles Maria (1818-1894) – Francouzský básník, dramatik a překladatel. Od roku 1872 pracoval v senátní knihovně. Ve svém literárním díle se snažil rekonstruovat myšlenkový vývoj lidstva. Kult umění pro umění jej vedl k neosobní poezii vybroušeného slova a rýmu. Měl velký vliv na tvorbu Jaroslava Vrchlického.¹⁰⁹⁶

Lefflerová Anne Charlotte (1849-1892) – Švédská dramatická a prozaička, jedna z vůdčích postav hnutí Mladé Švédsko. Zastávala radikální feministické názory a požadovala úplnou emancipaci ženy. Její dramatická tvorba byla ovlivněna Henrikem Ibsenem, v povídkách ostře napadala společenské a náboženské konvence doby.¹⁰⁹⁷

Lenartowicz Aleksander Teofil (1822-1893) – Polský básník a sochař, sběratel lidových písní. Vlastenecké, protifeudální a slavjanofilské myšlenky vyjadřoval prostou zpěvnou formou, v lyrice často navazoval na lidové písně. Jeho básně byly značně populární a často se dočkaly zhudebnění. Psal také úvahy o literatuře a monografie o velkých polských básnících.¹⁰⁹⁸

Leopardi Giacomo (1798-1837) – Neapolský básník a prozaik. Od mládí ovládal řadu moderních jazyků a stal se vynikajícím znalcem latiny. Samostatně se naučil také řecky a hebrejsky. V próze se věnoval filozofickým tématům rozporu mezi jedincem a přírodou, falešnosti antropocentrismu, nemožnosti lidského štěstí spočívající v nekonečnosti lidských

¹⁰⁹⁵ Viz Štěpán, Ludvík, a kol.: Slovník polských spisovatelů. Praha, LIBRI 2000, s. 266-267.

¹⁰⁹⁶ Viz Novák, Otakar, a kol.: Slovník spisovatelů. Francie, Švýcarsko, Belgie, Lucembursko. Praha, Odeon 1966, s. 388-389.

¹⁰⁹⁷ Viz Hartlová, Dagmar, a kol.: Slovník severských spisovatelů, Praha, LIBRI 1998, s. 288.

¹⁰⁹⁸ Viz Štěpán, Ludvík, a kol.: Slovník polských spisovatelů. Praha, LIBRI 2000, s. 296.

tužeb a úpadku nové doby. Jeho básnické dílo je řazeno ke klenotům italského romantismu.¹⁰⁹⁹

Lermontov Michail Jurjevič (1814-1841) - Ruský básník, prozaik a dramatik. Studoval v privilegovaném moskevském šlechtickém ústavu a poté politologii na Moskevské universitě. Po dvou letech však školu opouští a nastupuje do petrohradské kadetky, vojenské povolání se mu stalo osudným. Dvojitý vypovězení na Kavkaz (poprvé roku 1837, poté v letech 1840-1841) skončilo soubojem se spolužákem ze školy gardových praporčíků, ve kterém byl Lermontov zabit. Působivý básnický talent projevil ve všech žánrech. Vynikající jsou také jeho kresby, akvarely a oleje z pobytu na Kavkaze.¹¹⁰⁰

Maeterlinck Maurice (1862-1949) – Belgický básník, dramatik a esejista píšící francouzsky. Vystudoval práva v Gentu, v Paříži založil symbolistický časopis *Pléiade*. Do roku 1895 vykonával advokátní praxi, poté se věnoval literatuře. Těžištěm jeho tvorby byla hlavně dramata a eseje. Roku 1911 obdržel Nobelovu cenu za literaturu.¹¹⁰¹

Mácha Karel Hynek (1810-1836)- Český básník a prozaik, nejvýznamnější představitel romantismu v české literatuře. Jeho básně a emotivně laděné prózy, dramatické zlomky i deníkové texty, vracející se k tragickému pocitu konečnosti života každého jedince, vyjadřují prostřednictvím sugestivních poetických obrazů s výrazně symbolickým přesahem rozpornou vnitřní situaci člověka vyrovnávajícího se na přelomu historických epoch se ztrátou dosavadních duchovních jistot.¹¹⁰²

Malý Jakub (1811-1885) – Český překladatel a teoretik překladu, literární a divadelní kritik, představitel Jungmannovy školy a propagátor národního směru v literatuře. Autor první novočeské sbírky národních pohádek a pověstí, popularizátor v oblasti politiky, historie a

¹⁰⁹⁹ Viz Pelán, Jiří, a kol.: Slovník italských spisovatelů, Praha, LIBRI 2004, s. 432-438.

¹¹⁰⁰ Viz Pospíšil, Ivo, a kol.: Slovník ruských, ukrajinských a běloruských spisovatelů. Praha, LIBRI 2001, s. 364-367.

¹¹⁰¹ Viz Novák, Otakar, a kol.: Slovník spisovatelů. Francie, Švýcarsko, Belgie, Lucembursko. Praha, Odeon 1966, s. 411.

¹¹⁰² Viz Opelík, Jiří, a kol. : Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce III. M-Ř. Svazek I. M-O. Praha, Academia 2000. s. 32-42.

jazyka, publicista a konzervativní politik. Do 50. let 19. století používal zkratku vlasteneckého jména Budislav a podepisoval se jako J. B. Malý.¹¹⁰³

Marek Antonín (1785-1877) – První významný zjev novodobé české politické poezii, propagátor ideje slovanství. Překladatel poezie, prózy a dramatu, publicista, jazykovědec, tvůrce nové české filozofické terminologie. Autor kázání, proslovů a příležitostných básní. Působil jako církevní hodnostář, spolupracoval s Josefem Jungmanem a podílel se na organizačním zajišťování rozvoje české kultury.¹¹⁰⁴

Masaryk Tomáš Garrigue (1850-1937) – Filozof, sociolog a literární kritik uplatňující eticky podložená měřítká. Také ve svých odborných pracích se často opíral o znalost světových literatur a využíval ji k podpoře svých stanovisek. Demokraticky a realisticky orientovaný politik, vůdce protirakouského odboje během první světové války. První prezident a spoluzakladatel Československé republiky.¹¹⁰⁵

Mickiewicz Adam (1798-1855) – Polský básník, dramatik a jeden z předních světových romantických tvůrců. Důkladné humanitní vzdělání mu umožnilo vést přednášky o latinské literatuře v Lausanne a o slovanských literaturách v Paříži, učitelsky působil v Kaunasu. Velmi silně působil na vývoj národního života a kultury. Jeho plastické zobrazení odcházející šlechtické minulosti, příklon k lidu a jeho duchovním hodnotám a orientace na národněosvoboditelský boj způsobily, že v něm všechny složky společnosti viděly svého reprezentanta. Stal se vskutku národním básníkem.¹¹⁰⁶

Mill John Stuart (1806-1873) – Anglický filozof a ekonom, představitel utilitarismu a liberalismu. Psal úvahy o budování sociálně spravedlivé společnosti, sociální cítění a morální život považoval za největší štěstí člověka. Společnost by podle něj neměla zasahovat do štěstí

¹¹⁰³ Viz Opelík, Jiří, a kol. : Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce III. M-Ř. Svazek I. M-O. Praha, Academia 2000. s. 84-87.

¹¹⁰⁴ Viz Opelík, Jiří, a kol. : Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce III. M-Ř. Svazek I. M-O. Praha, Academia 2000. s. 95-98.

¹¹⁰⁵ Viz Opelík, Jiří, a kol. : Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce III. M-Ř. Svazek I. M-O. Praha, Academia 2000, s. 139-146.

¹¹⁰⁶ Viz Štěpán, Ludvík, a kol.: Slovník polských spisovatelů. Praha, LIBRI 2000, s. 326-328.

jedince, ale připouštěl zásah státu do soukromého podnikání. Zabýval se také estetickými úvahami a politologií.¹¹⁰⁷

Musset Alfred de (1810-1857) – Francouzský básník, prozaik a dramatik. Po nedokončených studiích medicíny a práv působil krátce jako úředník a od roku 1830 se naplno věnoval literatuře. Většinu života strávil v prostředí pařížské bohémy, mladých aristokratů a intelektuálů. V letech 1833-1835 prožil milostný vztah se spisovatelkou George Sandovou, která silně ovlivnila jeho tvorbu. Po roce 1850 však už téměř netvořil a bohémský styl života jej velmi vyčerpával.¹¹⁰⁸

Neera, vlastním jménem Anna Radius Zuccari (1846-1918) – Italská prozaička a básnička, nejpłodnější autorka své doby. Publikovala povídky v časopisech a byla spoluzakladatelkou ženského časopisu *Vita intima*. Hlavním tématem jejích románů byla ženská emancipace a ideální láska.¹¹⁰⁹

Neruda Jan (1834-1891) – Vůdčí osobnost generace májovců, básník, prozaik a tvůrce českého fejetonu. Méně výrazný dramatik, literární a divadelní kritik. Od roku 1865 až do své smrti působil v redakci *Národních listů*. V šedesátých a sedmdesátých letech vyvíjel bohatou spolkovou činnost v Umělecké besedě, Výboru pro vybudování Národního divadla a spolku volnomyšlenkářů, od roku 1879 byl předsedou Spolku českých žurnalistů, na jehož založení se podílel.¹¹¹⁰

Nestor (asi 1056- někdy po 1113) – Staroruský spisovatel konce 11. a počátku 12. století, mnich Kyjevo-Pečerského kláštera. Je považován za autora základní památky ruského letopisectví – prvního celoruského letopisného svodu *Pověst' vremennych let* (česky *Nestorův letopis*). Dílo vzniklo roku 1113 na základě postupně shromážděných materiálů kyjevských a novgorodských letopisů, ruských a byzantských pramenů i epických podání. Obsahuje též

¹¹⁰⁷ Viz Procházka, Martin, Stříbrný, Zdeněk, a kol.: *Slovník spisovatelů*. Anglie, Afrika, Austrálie, Indie, Irsko, Kanada, Karibská oblast, Nový Zéland, Skotsko, Wales. Praha, LIBRI 2003, s. 520.

¹¹⁰⁸ Viz Novák, Otakar, a kol.: *Slovník spisovatelů*. Francie, Švýcarsko, Belgie, Lucembursko. Praha, Odeon 1966, s. 475-476.

¹¹⁰⁹ Pelán, Jiří, a kol.: *Slovník italských spisovatelů*. Praha, LIBRI 2004, s. 512-513.

¹¹¹⁰ Viz Opelík, Jiří, a kol.: *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce III. M-Ř. Svazek I. M-O*. Praha, Academia 2000, s. 493-502.

biblické aforismy, folklorní syžety a lidová přísloví. Podstatnou myšlenkou letopisu je společný původ slovanských národů a výzva ke sjednocení a obraně ruské země.¹¹¹¹

Nováková Teréza (1853-1912) – Prozaička, etnografka, publicistka a aktivní osobnost ženského hnutí. Zajímala se o krajovou osobitost a lidové tradice na Litomyšlsku, od roku 1886 byla předsedkyní tamějšího Spolku paní a dívek. Psala národopisné studie do moravských časopisů, shromažďovala ukázky litomyšlského kroje a výšivek pro Náprstkovo a později Zemské muzeum v Praze. Po přesídlení do Prahy se roku 1895 stala redaktorkou časopisu *Ženský svět* a o rok později spoluzaložila Ústřední spolek žen českých. Jako publicistka usilovala o rovnoprávnost žen, jejich právo na vzdělání a právo volební.¹¹¹²

Ohnet Georges (1848-1918) – Francouzský prozaik, dramatik a žurnalista. Velmi oblíbené byly jeho společenské romány podávající idealizovaný a konvenční obraz života francouzské společnosti.¹¹¹³

Orzeskowa Eliza (1841-1910) – Polská prozaička, která si intenzivně prohlubovala zvláště historické, filozofické, ekonomické a literární vzdělání. Od roku 1869 žila v Grodně, věnovala se literární práci a udržovala písemný styk s mnoha významnými osobnostmi své doby. Tato korespondence je velmi cenným pramenem pro poznání literárního života v Polsku i autorčiných vztahů k české kultuře. Kritizovala nesprávnou výchovu žen, jejich nepřipravenost pro život, odsuzovala šlechtu pro její nečinnost a kosmopolitismus. Sledováním života na vesnici i ve městě objevovala hybné síly společenského vývoje, postupující kapitalizaci a sociální rozvrstvení. Zájem o lid a jeho sociální problémy zvyšoval kritičnost jejího pohledu. Zdokonalováním své tvůrčí metody v souladu s principy kritického realismu dospěla v 80. letech 19. století k vrcholnému období své tvorby, v němž obohatila polskou literaturu plastickými obrazy ze současnosti, zvláště ze života běloruské a litevské vesnice, z prostředí šlechtického, selského a židovského.¹¹¹⁴

¹¹¹¹ Viz Pospíšil, Ivo, a kol.: *Slovník ruských, ukrajinských a běloruských spisovatelů*. Praha, LIBRI 2001, s. 429-430.

¹¹¹² Viz Opelík, Jiří, a kol. : *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce III. M-Ř. Svazek I. M-O*. Praha, Academia 2000, s. 585-590.

¹¹¹³ Viz Novák, Otakar, a kol.: *Slovník spisovatelů. Francie, Švýcarsko, Belgie, Lucembursko*. Praha, Odeon 1966, s. 489.

¹¹¹⁴ Viz Štěpán, Ludvík, a kol.: *Slovník polských spisovatelů*, Praha. LIBRI 2000, s. 366-367.

Pérez Galdós Benito (1843-1920) – Španělský romanopisec a dramatik, několikrát byl poslancem za liberální či republikánskou stranu, ale v politice nikdy nenalezl zalíbení. Jako spisovatel se mu dostalo všech uznání, ale měl mnoho politických nepřátel, některé jeho hry na jevišti nesklidily úspěch a období blahobytu se střídala s materiální nouzí, ke konci života oslepl. Ve své době zůstal nepochopen, teprve nyní je nově objevována a hodnocena jeho románová tvorba a jsou zdůrazňovány její humánní hodnoty, pro které je řazen mezi vrcholné představitele světového románu.¹¹¹⁵

Podlipská Sofie (1833-1897) – Autorka povídek a románů inspirovaných údělem ženy a rodinným životem v soudobé měšťanské společnosti, národním probuzením doby předbřeznové i starší českou historií. Tvůrkyně žánru literatury pro dospívající dívky a autorka knížek i loutkových her pro děti. Překladatelka z francouzštiny a veřejně činná osobnost v ženském hnutí.¹¹¹⁶

Polák Milota Zdirad (1788-1856) – Preromantický básník a prozaik. Autor monumentálně koncipovaného díla přírodní a reflexivní lyriky Vznešenost přírody, ohlasových i písňových skladeb a jiné drobné poezie i rozsáhlého prozaického cestopisu z Itálie. V roce 1807 se stal výpomocným učitelem v pražském sirotčinci, ale o rok později vstoupil do vojska shromažďovaného proti Napoleonovi a stal se profesionálním vojákem. V letech 1827-1830 vyučoval české řeči a literatuře na vojenské akademii ve Vídeňském Novém Městě, od roku 1837 na tomto ústavu zastával funkci profesora válečného dějepisu a dohlázele nad vyučováním novějších jazyků.¹¹¹⁷

Preissová Gabriela (1862-1946) – Prozaička a dramatička čerpající náměty z moravsko-slovenského pomezí, později ze života Slovinců v Korutanech. Jedna z průkopnic realismu na české divadelní scéně. Po sňatku žila v Hodoníně a snažila se rozvíjet národní život v poněmčeném městě, poznala slovácký venkov i přilehlé Slovensko. Období let 1891-

¹¹¹⁵ Viz Hodoušek, Eduard, a kol.: Slovník spisovatelů. Literatura španělská, portugalská, katalánská, galicijská, baskická. Praha, Odeon 1968, s. 295-297.

¹¹¹⁶ Viz. Opelík, Jiří, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce III. M-Ř. Svazek II. P-Ř. Praha, Academia 2000, s. 959-962.

¹¹¹⁷ Viz. Opelík, Jiří, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce III. M-Ř. Svazek II. P-Ř. Praha, Academia 2000, s. 1001-1003.

1892 strávila na manželově statku v Korutanech a zaujal ji slovinský lid i krajina. Ve své tvorbě se snažila postihnout mentalitu lidí z nezámožných vrstev a zachytit jejich život se vši jeho drsností, využívala také stylizovaných prvků moravskoslovenského dialektu.¹¹¹⁸

Przyborowski Walery (1845-1913) – Polský prozaik, publicista a historik. Účastnil se povstání roku 1863 a po jeho potlačení byl vězněn. Po studiích ve Varšavě působil jako publicista, v letech 1885-86 byl redaktorem časopisu *Chwila*, v němž hlásal slavjanofilské myšlenky. Po roce 1900 působil jako gymnaziální profesor.¹¹¹⁹

Przybyszewski Stanislaw (1868-1927) – Polský prozaik, dramatik a publicista. Studoval architekturu a medicínu v Berlíně a společně s Augustem Strindbergem nebo Edvardem Munchem náležel ke skandinávsko-německé umělecké bohémě. Roku 1898 přesídlil do Krakova, kde působil jako redaktor časopisu *Życie*, stal se vůdčí osobností polských dekadentů, ovlivnil zdejší modernistické umělecké prostředí a spoluvytvářel program polských expresionistů.¹¹²⁰

Puškin Alexandr Sergejevič (1799-1837) – Ruský básník, prozaik, dramatik a esejista. Jeho široká tvorba zahrnuje prakticky všechny literární žánry. V některých poemách čerpá také z historie a propracovává je i po psychologické stránce, do ruské literatury poprvé uvádí pocity a problémy mladé generace při hledání smyslu života. Puškinův styl předjímal a inspiroval autory ruského realismu.¹¹²¹

Renan Ernest (1823-1892) – Francouzský historik, filozof a dramatik. V roce 1852 dokončil univerzitní studia filozofie, historie a orientálních jazyků. Byl pověřen archeologickými a filologickými výzkumy v Itálii a na Blízkém Východě. V roce 1862 přednášel hebrejštinu na Collège de France. Byl významným historikem křesťanství, jehož

¹¹¹⁸ Viz. Opelík, Jiří, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce III. M-Ř. Svazek II. P-Ř. Praha, Academia 2000, s. 1078-1082.

¹¹¹⁹ Viz Štěpán, Ludvík, a kol.: Slovník polských spisovatelů, Praha. LIBRI 2000, s. 400-401.

¹¹²⁰ Viz Štěpán, Ludvík, a kol.: Slovník polských spisovatelů, Praha. LIBRI 2000, s. 402-403.

¹¹²¹ Pospíšil, Ivo, a kol.: Slovník ruských, ukrajinských a běloruských spisovatelů. Praha, LIBRI 2001, s. 484-488.

vznik vysvětloval na základě zeměpisných, etnických, kulturních a psychologických příčin.¹¹²²

Rieger František Ladislav (1818-1903) – Politik a organizátor vědeckého a kulturního života. V mládí básník, překladatel veršů a později divadelních her. Autor literárních a divadelních kritik a studií o výtvarném umění a hudbě. Byl vynikajícím a pohotovým řečníkem s výraznými improvizacími schopnostmi. Jeho řečová kultura ovlivnila ve své době podobu politického řečnictví i literaturu.¹¹²³

Richter Johann Paul Friedrich, známý pod pseudonymem Jean Paul (1763-1825) – Německý spisovatel a humorista. Pro nedostatek peněz nedokončil studia teologie, pracoval jako soukromý učitel, pilně si osvojoval encyklopedické znalosti a nakonec si splnil svůj životní sen a živil se pouze psaním. Stává se tak prvním německým svobodným spisovatelem, který má svůj osobitý a nezaměnitelný styl.¹¹²⁴

Rozum Jan Václav (1824-1858) – Autor próz a dramatu pro děti a mládež. Překladatel z němčiny a polštiny, vydavatel české humanistické literatury a pedagogických příruček pro školní účely. V říjnu 1851 se stal prozatímním učitelem české řeči a literatury na německé reálné škole v Praze, v letech 1853-54 byl redaktorem ilustrovaného časopisu pro mládež Zlaté klasy a roku 1866 spoluredigoval časopis Škola a život. Do těchto časopisů přispíval původní prózou, překlady, edicemi a naučnými statěmi.¹¹²⁵

Řehák Kamenický Stanislav (1854-1921) – Prozaik, autor didaktických přírodních obrázků pro mládež. Jeho tvorba, určená především dětem mladšího školního věku, zahrnovala výchovné povídky, obrázky z přírody, historické povídky a pověsti. Měla v dětech rozvíjet lásku k přírodě, vychovávat k vlastenectví a příkladem pěstovat pozitivní morální

¹¹²² Viz Novák, Otakar, a kol.: Slovník spisovatelů. Francie, Švýcarsko, Belgie, Lucembursko. Praha, Odeon 1966, s. 542-543.

¹¹²³ Viz Opelík, Jiří, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce III. M-Ř. Svazek II. P-Ř. Praha, Academia 2000, s. 1247-1250.

¹¹²⁴ Viz Bok, Václav, a kol.: Slovník spisovatelů německého jazyka a spisovatelů lužickosrbských. Praha, ODEON 1987, s. 367-369.

¹¹²⁵ Viz Opelík, Jiří, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce III. M-Ř. Svazek II. P-Ř. Praha, Academia 2000, s. 1305-1306.

vlastnosti. Dominantním se stal obrázek z přírody, smíšený žánr, v němž se do pohádky, pověsti nebo bajky včleňuje odborné poučení z přírodopisu i mytologický a etymologický výklad o původu rostlin a jako doprovod i citace z lidové poezie či veršů známých básníků. Psal také životopisy spisovatelů určené dětem a redigoval několik knižnic pro mládež.¹¹²⁶

Sedláček Josef Vojtěch (1785-1836) – Pedagog, autor českých učebnic z oboru přírodních věd, osvětový a vlastivědný pracovník zabývající se regionální historií, příležitostný básník, kazatel a překladatel. Podepisoval se též jen Vojtěch Sedláček. Byl řeholním kanovníkem řádu premonstrátů v Teplé. Po dokončení studia teologie na pražské univerzitě byl ustanoven profesorem matematiky a řečtiny na plzeňském filozofickém ústavu spravovaném premonstráty.¹¹²⁷

Shakespeare William (1564-1616) – Anglický dramatik, vrcholný představitel evropského humanismu a pozdní renesance. Jeho hry se hrály na dvoře anglické královny Alžběty I., měl přístup do londýnských právnických kolejí. Byl hercem, podílníkem a dramatikem vynikající londýnské divadelní společnosti Služebníků lorda komořího, která od roku 1599 hrála v nové divadelní aréně The Globe na jižním břehu Temže.¹¹²⁸

Schiller Johann Christoph Friedrich (1759-1805) - Německý básník a dramatik, který díky stati s názvem Historie odpadnutí spojeného Nizozemí od španělské vlády získal neplacené místo profesora světových dějin na universitě v Jeně. Studium dějin sám chápe jako filozofické hledání pravdy. Roku 1792 byl za svou svobodomyšlnou tvorbu jmenován čestným občanem Francouzské republiky. Od konce 18. století (1799) žil až do konce života ve Výmaru, pro zdejší divadlo kromě vlastní tvorby překládal i jiné kusy (např. Shakespearova Mackbetha) a za svou činnost byl povýšen do šlechtického stavu.¹¹²⁹

¹¹²⁶ Viz Opelík, Jiří, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce III. M-Ř. Svazek II. P-Ř. Praha, Academia 2000, s. 1381-1382.

¹¹²⁷ Viz Merhaut, Luboš, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce IV. S-Ž. Svazek I. S-T. Praha, Academia 2008, s. 53-56.

¹¹²⁸ Viz Procházka, Martin, Stříbrný, Zdeněk, a kol.: Slovník spisovatelů. Anglie, Afrika, Austrálie, Indie, Irsko, Kanada, Karibská oblast, Nový Zéland, Skotsko, Wales. Praha, LIBRI 2003, s. 652-660.

¹¹²⁹ Viz Bok, Václav, a kol.: Slovník spisovatelů německého jazyka a spisovatelů lužickosrbských. Praha, ODEON 1987, s. 608-612.

Schopenhauer, Artur (1788-1880) - Německý filozof, nejvýznamnější představitel filozofie pesimismu a zakladatel iracionalistické filozofie. Jeho myšlenky se staly „módními“ zejména po roce 1848 v buržoazních kruzích. Říká, že rozmanitost a individuálnost veškerých jevů je pouze iluze, a když tohle člověk pochopí, zaniká veškerá touha a žádostivost, skončí všechny zápasy a shon.¹¹³⁰

Sláma František (1850-1917) – Autor historických a národopisných próz, žánrových lidových obrázků a vlastivědných i kulturněhistorických prací o dějinách i soudobém životě českého a pruského Slezska. Publicista a propagátor dobrých česko-slovenských vztahů. Během gymnaziálních studií v Praze se v letech 1868-69 podílel na vydávání dvojjazyčného časopisu pro Čechy a Slováky *Praha*, odmaturoval na evangelickém gymnáziu v Bratislavě. V období 1869-74 studoval práva v Budapešti a účastnil se zde spolkového i kulturního života české a slovenské menšiny. Působil jako soudce mimo jiné i v Těšíně a Opavě a založil zde knižní edici populární četby *Slezská kronika*, která v českých překladech zpřístupňovala i slovenskou literaturu.¹¹³¹

Smetana František Josef (1801-1861) – Plzeňský buditel, autor přírodopisných a dějepisných prací a učebnic pro gymnázia. Spolutvůrce českého odborného názvosloví, příležitostný básník a politický satirik. V roce 1826 byl vysvěcen na kněze a od roku 1832 se stal řádným profesorem fyziky a přírodopisu na filozofickém ústavu v Plzni. V mimořádných hodinách vyučoval českému jazyku a literatuře, napsal řadu českých populárně-vědeckých článků, spisů a učebnic z oboru přírodních věd a historie a podílel se na vzniku české přírodovědné terminologie.¹¹³²

Spasowicz Wilodzimierz (1829-1906) – Polský politik, publicista, literární historik a kritik. Vystudoval práva, roku 1852 získal doktorát, v letech 1857-1861 působil jako profesor

¹¹³⁰ Viz Bok, Václav, a kol.: Slovník spisovatelů německého jazyka a spisovatelů lužickosrbských. Praha, ODEON 1987, s. 621-622.

¹¹³¹ Viz Merhaut, Luboš, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla instituce IV. S-Ž. Svazek I. S-T. Praha, Academia 2008, s.197-199.

¹¹³² Viz Merhaut, Luboš, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla instituce IV. S-Ž. Svazek I. S-T. Praha, Academia 2008, s. 228-230.

na univerzitě Petrohradě, kde také žil. Spolupracoval s ruskými i polskými časopisy, většinou psal rusky a své práce do polštiny překládal.¹¹³³

Strindberg August (1849-1912) – Švédský dramatik, prozaik a básník. Kromě literatury se věnoval také řadě dalších oborů, například malířství a fotografii. Působil jako učitel v zámožných rodinách a neúspěšně se pokusil o lékařskou a hereckou kariéru. Jeho dramata mají silný politický a sociální akcent, v prozaických dílech nechybí kousavá satira a nevybíravá polemika. Kvůli své literární činnosti byl nucen opustit Švédsko a pobýval ve Francii, Švýcarsku, Německu a Dánsku. Švédští nakladatelé a divadelní ředitelé začali jeho tvorbu bojkotovat, byl odsuzován i za názory na ženskou otázku, stal se nejdiskutovanějším spisovatelem v zemi. Dnes je jeho dílo považováno za milník moderní švédské literatury.¹¹³⁴

Szujski Józef (1835-1883) – Polský historik, publicista, dramatik, básník, prozaik a politik. Jeden z tvůrců krakovské historické školy a organizátor politického, vědeckého a kulturního života v Krakově. Spoluzakladatel listu *Przegląd Polski* (1866) a od roku 1869 profesor na Jagellonské univerzitě.¹¹³⁵

Šafařík Pavel Josef (1795-1861) – Slavista evropského významu, zastánce ideje slovanské a československé jednoty. Svým dílem, které bylo ovlivněno dobovým romantickým nacionalistickým postojem, poukázal na starobylost Slovanstva a jeho podíl na vývoji evropské kultury. Básník, překladatel básní a literární teoretik uvažující o ideálním prozodickém systému, který by povznesl českou a ostatní slovanskou poezii k evropské básnické úrovni. Sběratel lidových písní, badatel v oboru dějin české literatury, obhájce Rukopisů a vydavatel starých českých i slovanských literárních památek.¹¹³⁶

Tasso Torquatto (1544-1595) – Italský básník a prozaik, jedna z nejvýznamnějších osobností raného baroka. Na univerzitě v Padově studoval práva, filozofii a rétoriku, působil

¹¹³³ Viz Štěpán, Ludvík, a kol.: *Slovník polských spisovatelů*, Praha, LIBRI 2000, s. 448-449.

¹¹³⁴ Viz Hartlová, Dagmar, a kol.: *Slovník severských spisovatelů*. Praha, LIBRI 1998, s. 427-431.

¹¹³⁵ Viz Štěpán, Ludvík, a kol.: *Slovník polských spisovatelů*. Praha, LIBRI 2000, s. 474.

¹¹³⁶ Viz Merhaut, Luboš, a kol.: *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla instituce IV. S-Ž. Svazek I. S-T*. Praha, Academia 2008, s. 521-531.

ve ferrarské akademii. Od roku 1572 pracoval ve službách ferrarského vévody, psal hry pro ferrarský dvůr a působil jako estenský historiograf.¹¹³⁷

Tomek Václav Vladivoj (1818-1905) – Historik zabývající se zejména dějinami Prahy, synchronními dějinami habsburských zemí a Čech i regionálními dějinami. Autor pamětí, překladatel z latiny a editor historických pramenů. František Palacký jej pověřil zpracováním pražských univerzitních dějin a roku 1850 byl jmenován mimořádným profesorem rakouských dějin. Působil jako zkušební komisař pro gymnaziální učitele a ministerský komisař pro ustanovení české odborné terminologie. Roku 1882 byl zvolen prvním rektorem české části pražské univerzity.¹¹³⁸

Tomíček Jan Slavomír (1805-1866) – Překladatel a propagátor ruské beletrie, kritik české literatury z pozic národně konzervativního směru. Autor dobově konvenčních básní, drobné prózy a populárně naučných jazykovědných, historických a etnografických spisů. Původními i překladovými pracemi, kombinujícími naučné partie s beletristickými obrázky a příběhy, přibližoval život cizích, zvláště slovanských národů.¹¹³⁹

Tůma Karel (1843-1917) – Prozaik a dramatik, autor populárních humoresek, písní a veršů, překladatel a kritik, politický publicista. Více než padesát let pracoval v Národních listech, působil také jako mladočeský politik. Hlavním námětem politické publicistiky bylo téma svobody, které zpracovával zpravidla na tématech z cizích dějin, ovšem vždy se zřetelným vztahem k domácím poměrům.¹¹⁴⁰

Turgeněv, Ivan Sergejevič (1818-1883), ruský romanopisec, povídkář a dramatik. Aktivně se podílel na sblížení ruské a evropské (zejména německé a francouzské) kultury. Začínal jako básník, ale později se orientoval hlavně na krátké prozaické útvary. Ve svých

¹¹³⁷ Viz Pelán, Jiří, a kol.: Slovník italských spisovatelů. Praha, LIBRI 2004, s. 679-683.

¹¹³⁸ Viz Merhaut, Luboš, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla instituce IV. S-Ž. Svazek I. S-T. Praha, Academia 2008, s. 959-963.

¹¹³⁹ Viz Merhaut, Luboš, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla instituce IV. S-Ž. Svazek I. S-T. Praha, Academia 2008, s. 966-968.

¹¹⁴⁰ Viz Merhaut, Luboš, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla instituce IV. S-Ž. Svazek I. S-T. Praha, Academia 2008, s. 1037-1040.

prózách podává pestrý obraz ruského venkova a soužití člověka s přírodou. Turgeněvova dramata výrazně ovlivnila dramatickou tvorbu Antona Pavloviče Čechova.¹¹⁴¹

Vacek Kamenický František Jaroslav (1806-1869) – Básník a překladatel, autor ohlasů lidových písní a cyklů znělek s historickou tematikou. Vystudoval bohoslovecký seminář v Českých Budějovicích a po vysvěcení roku 1831 působil třináct let jako zámecký kaplan v Březnici u známého vlastence a lidumila hraběte Hanuše Kolovrata-Krakovského. V místech, kde působil jako církevní hodnostář, pečoval o vzdělání lidu, snažil se prohlubovat vlastenecké uvědomění a organizoval národní besedy. Podnikal i humanitární akce ve prospěch chudých z farnosti a podporoval nemajetné studenty. Překládal z němčiny, italštiny a polštiny.¹¹⁴²

Verdaguer Jacint (1845-1902) – Katalánský náboženský básník, prozaik a překladatel. Roku 1870 byl vysvěcen na kněze a poté se stal lodním kaplanem. Podnikl devět námořních cest, procestoval pobřeží severní Afriky, poznal celou Evropu až po Petrohrad a podnikl pouť do Palestiny. Přeložil například Píseň písní, dopisoval si s českým básníkem, překladatelem, literárním kritikem a řeholníkem řádu benediktinů Břevnovského kláštera Sigismundem Ludvíkem Bouškou (1867-1942).¹¹⁴³

Vergilius – Publius Vergilius Maro (70 př. n. l. – 19 př. n. l.) – Římský básník, který se kolem r. 50 dostal do filozofické školy epikurejce Siróna a mnohé zásady této filozofie přijal na celý život. Pobýval na italském jihu, na Sicílii, v Kampánii a v Neapoli. Zemřel dříve, než stihl dokončit své nejslavnější dílo, epos Aeneis. Podle básníkovy poslední vůle měla být Aeneida zničena, ale závět byla prohlášena za neplatnou a dílo vydáno Vergiliovými přáteli.¹¹⁴⁴

¹¹⁴¹ Viz Pospíšil, Ivo, a kol.: Slovník ruských, ukrajinských a běloruských spisovatelů, Praha 2001, s. 592-594.

¹¹⁴² Viz Merhaut, Luboš, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla instituce IV. S-Ž. Svazek II. U-Ž. Praha, Academia 2008, s. 1163-1165.

¹¹⁴³ Viz Hodoušek, Eduard, a kol.: Slovník spisovatelů. Literatura španělská, portugalská, katalánská, galicijská, baskická. Praha, ODEON 1968, s. 363-364.

¹¹⁴⁴ Viz Kuťáková, Eva, Vidmanová, Anežka, a kol.: Slovník latinských spisovatelů. Praha, ODEON 1984, s. 627-631.

Viková-Kunětická Božena (1862-1934) – Spisovatelka, publicistka a politička. Autorka próz a dramát se sociální tematikou, netradičně pohlížejících na ženskou otázku. Krátce se věnovala divadelní dráze, ale herecké kariéry se vzdala po požáru Národního divadla. Roku 1912 byla v doplňovacích volbách zvolena ve volebním okrese Mladá Boleslav - Nymburk jako první česká žena poslankyní zemského sněmu, ale k výkonu mandátu nenastoupila. Od listopadu 1918 byla členkou revolučního Národního shromáždění a od dubna 1920 senátorkou za národnědemokratickou stranu.¹¹⁴⁵

Vischer Friedrich Theodor (1807-1887) – Německý filozof a spisovatel. Od Ludwiga Feuerbacha přijal tezi, že podstata náboženství je lidská a tradiční formy náboženství jsou výrazem odcizení. V pozdějších literárních a filozofických dílech vychází z rozporu mezi empirickým životem a „snem“ o ideální celosti života. Tak vzniká stav odcizení, proti kterému umění protestuje.¹¹⁴⁶

Voltaire, vlastním jménem Francois-Marie Arouet (1694-1778) – Přední představitel francouzského osvícenství, básník, prozaik a dramatik. Jeho všestranné nadání mu umožnilo psát hravě v jakémkoliv soudobém literárním žánru, prózou i veršem. Udržoval bohaté písemné kontakty se soudobými vzdělanci a hlavami států, hájil oběti justičních omylů a kromě básní, prózy a dramatu psal také historické a filozofické spisy. Jedním z prvních překladatelů Voltairova díla do češtiny byl Karel Havlíček Borovský.¹¹⁴⁷

Vrchlický Jaroslav (1853-1912) – Básník, dramatik, prozaik a překladatel. Literární a divadelní kritik, esejista a vůdčí představitel lumírovské generace. Jeho rozsáhlé a všestranné dílo je výrazem rostoucího sebevědomí české společnosti a vzestupu její kultury v poslední třetině 19. století. Do české poezie vnesl nebývalé bohatství látek a forem, vzrušenou smyslovost, novodobou reflexi i rozkolísanost moderního člověka zmítajícího se ve

¹¹⁴⁵ Viz Merhaut, Luboš, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla instituce IV. S-Ž. Svazek II. U-Ž. Praha, Academia 2008, s. 1331-1334.

¹¹⁴⁶ Viz Bok, Václav, a kol., Slovník spisovatelů německého jazyka a spisovatelů lužickosrbských. Praha, ODEON 1987, s. 688.

¹¹⁴⁷ Viz Novák, Otakar, a kol.: Slovník spisovatelů. Francie, Švýcarsko, Belgie, Lucembursko. Praha, Odeon 1966, s. 678-681.

vztahuk budoucnosti lidstva mezi úzkostí a nadějí. Výraznou stopu zanechal také v dějinách českého básnického překladu.¹¹⁴⁸

Zákrejs František (1839-1907) – Dramatik a prozaik, literární a divadelní kritik spjatý s revue Osvěta. Od roku 1873 redigoval pro pražské nakladatelství J. L. Kober několik edičních řad, věnoval se přednáškové činnosti v literárním odboru Umělecké besedy, byl aktivním členem kulturních a stavovských spolků i nejrůznějších komisí pro udělování literárních cen. Zájem o divadlo, nejprve ochotnické, jej podnítil k vlastní dramatické tvorbě, kde uplatňoval teoretickou zručnost a znalost divadelní techniky. Pokoušel se o salónní veselohry založené na duchaplné konverzaci s historickými i současnými náměty satirizující poměry v české společnosti.¹¹⁴⁹

Zap Karel Vladislav (1812-1871) – Autor historických místopisných a zeměpisných prací, věnovaných především Praze a českých zemím. Průkopník systematické ochrany stavitelských památek, překladatel slovanské beletrie a odborné literatury i kulturněhistorický publicista. Od roku 1836 pracoval v úctárně v haličském Lvově. Do českých časopisů zasílal články o soudobé polské, ukrajinské a ruské literatuře, seznamoval také haličské Slovany s českou kulturou, organizoval setkávání krajanů ve Lvově, ujímal se návštěv z Čech a vedl bohatou korespondenci s českými literáty a učiteli. Po návratu do Prahy roku 1845 založil a redigoval časopis Poutník, jehož záměrem bylo vzbuzovat a kultivovat národní a sociální uvědomění široké veřejnosti prostřednictvím poznávání cizích zemí a národního života.¹¹⁵⁰

Zeyer Julius (1841-1901) – Prozaik, básník a dramatik, překladatel a kritik. Jeden z předních představitelů lumírovské generace. Autor děl odrážejících hlubokou krizi citlivého idealisty v pragmaticky založené měšťanské společnosti poslední čtvrtiny 19. století, aktualizovaných příběhů z různých kultur a dob, podaných kultivovaným barvitým stylem. V

¹¹⁴⁸ Viz Merhaut, Luboš, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla instituce IV. S-Ž. Svazek II. U-Ž. Praha, Academia 2008, s. 1512-1525.

¹¹⁴⁹ Viz Merhaut, Luboš, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla instituce IV. S-Ž. Svazek II. U-Ž. Praha, Academia 2008, s. 1675-1677.

¹¹⁵⁰ Viz Merhaut, Luboš, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla instituce IV. S-Ž. Svazek II. U-Ž. Praha, Academia 2008, s. 1681-1684.

souladu s úsilím generace Národního divadla pracoval na mytickém zobrazení Čech a našich nejstarších dějin formou eposu i divadelních her.¹¹⁵¹

Zola Émile (1840-1902) – Francouzský prozaik a výrazný představitel kritického naturalismu. Cílem naturalistického románu podle Zolova pojetí mělo být obnažení fyziologické podstaty člověka, který je mnohdy až patologicky ovládaný pudy. Uplatňoval metodu promyšlené románové výstavby a opíral se také o studium klinických případů.¹¹⁵²

¹¹⁵¹ Viz Merhaut, Luboš, a kol.: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla instituce IV. S-Ž. Svazek II. U-Ž. Praha, Academia 2008, s. 1715-1727.

¹¹⁵² Viz Novák, Otakar, a kol.: Slovník spisovatelů. Francie, Švýcarsko, Belgie, Lucembursko. Praha, Odeon 1966, s. 687-689.

7.6 Obrazová příloha

1) Krabička s popelem ze vzájemných dopisů Karoliny Světlé a Jana Nerudy

- 2) Osobní věnování Zdenky Havlíčkové v Seznamu darů k národní loterii pro Zdenku Havlíčkovou

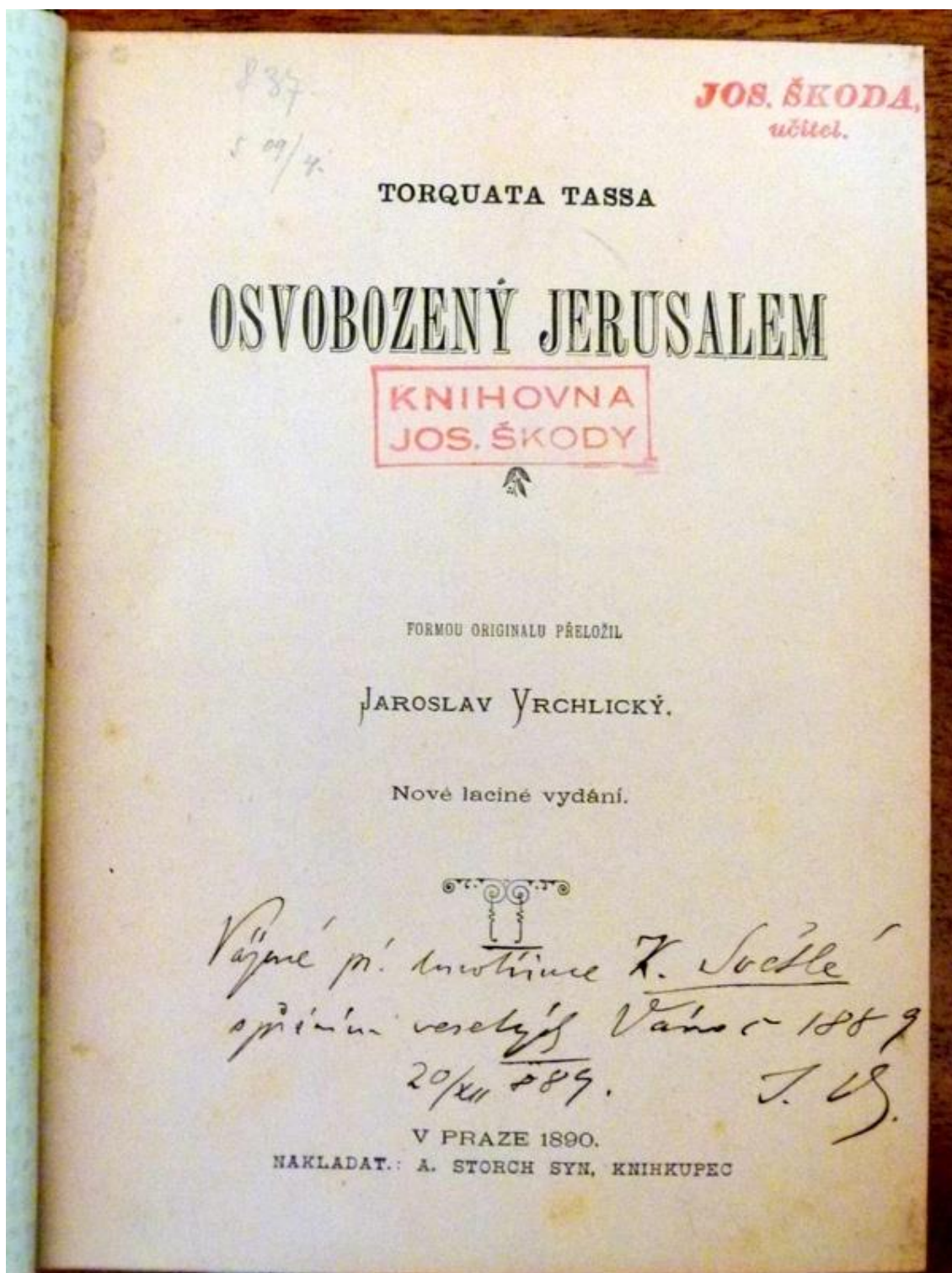
Tejmu Blahorodi'
pani' Karolině Světlé-
Muzákové!

Vážená paní!

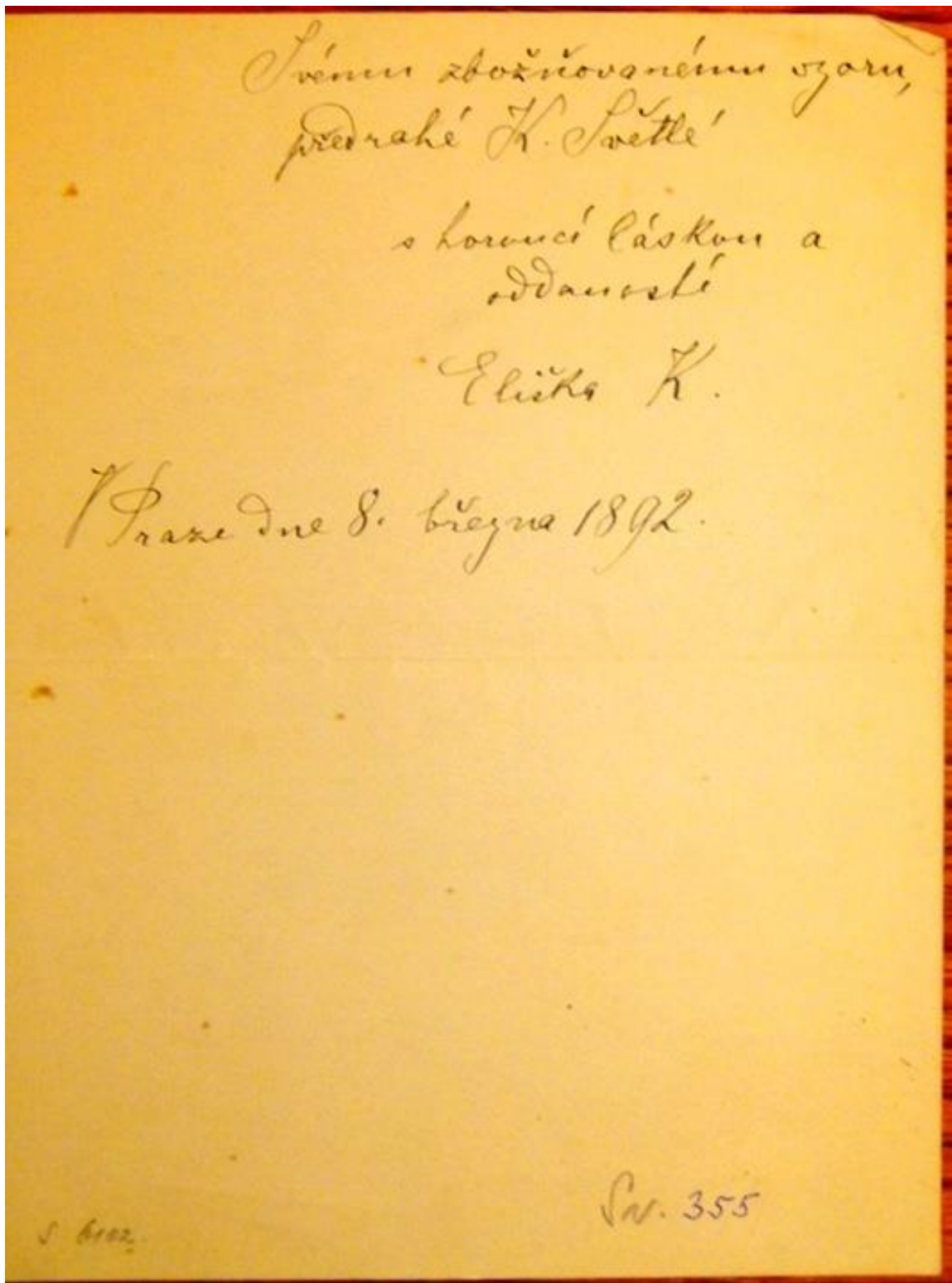
Nedospišlá ještě, nemohu snad
ani pochopiti, jak mnoho jste
Vasnosti pro mne učinila. Avšak
cítím neskonalý vděk v srdci
svém a život můj necht' dokáže
že se mi kdy nestanu nehodnou
Vasnosti a pro mne učiněnou

S nejhlubší úctou
Zdenka Havlíčková.

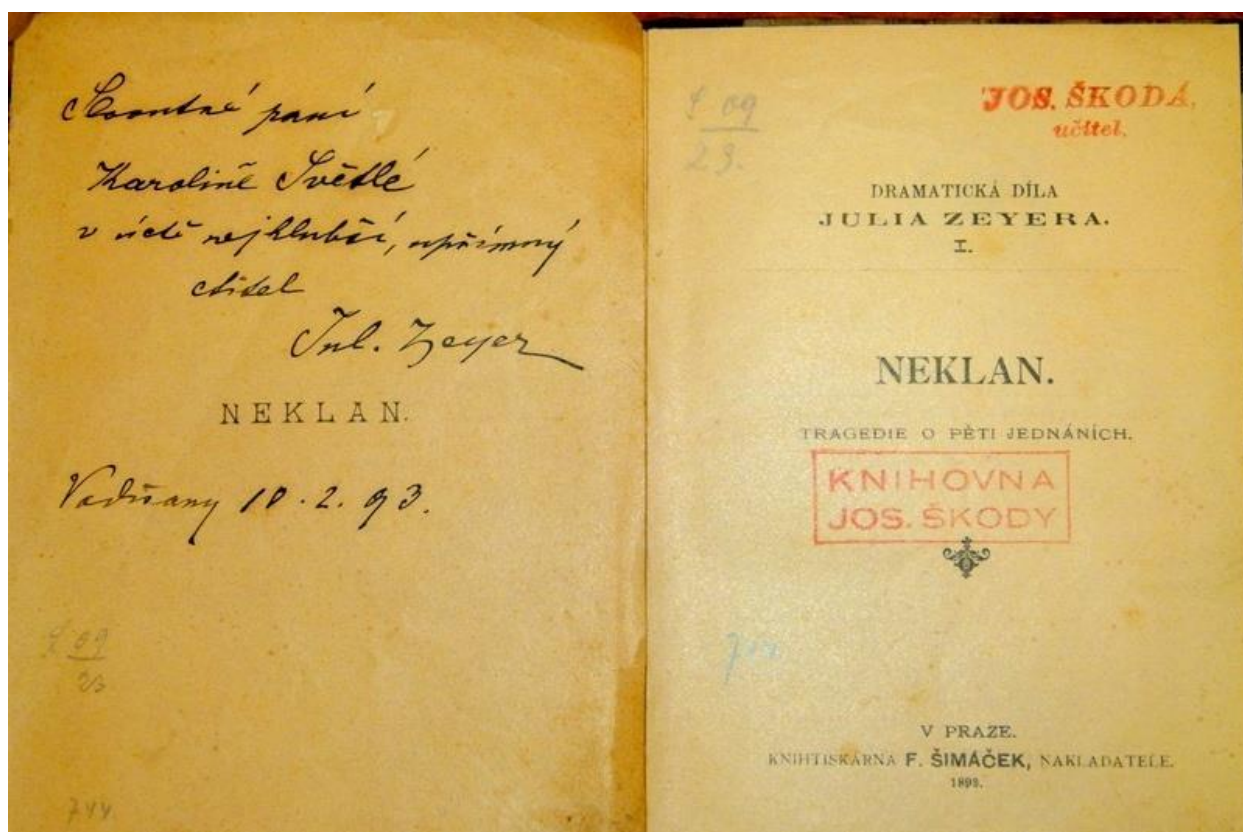
3) Věnování Jaroslava Vrchlického v překladu Osvobozeného Jeruzaléma Torquatta Tassa

4) Věnování Elišky Krásnohorské v blíže neznámém svazku č. 355

5) Věnování Julia Zeyera v Neklanovi

6) Účet z knihkupectví Eduarda Valečky na jméno Karoliny Světlé z roku 1891

Zatímni účet. Pol. *L* *1324/21* V PRAZE, dne *července 1891*

3. půlletí 1891.
Volební Páni
Srazba

K. Světlá,

Knihkupectví: Eduard Valečka

Staré město, Ferdinandova třída č. 43. n.
disponován erár

sklad nejnovějších i starších plodů všech literatur, zejména slovanské, německé, anglické, francouzské a vlášské.
= Početní částky jsou u nás v Praze splatné. =

Ukazatel	Os. pořadí	De. objednatel	Marky	Bankovy
		<i>Kalendář paní a dívek</i>		<i>1 20</i>
		<i>Třma. Havlíček</i>		<i>2 55</i>
		<i>Čech. Čechy 3/8</i>		<i>1 80</i>
		<i>Knáps. Lásko</i>		<i>- 90</i>
		<i>Stádek. Průmysl</i>		<i>- 40</i>
		<i>Pydvan. Tlumovník výj.</i>		<i>1 20</i>
		<i>Kočty k. Pan. 9.</i>		<i>5 -</i>
		<i>Lumír I. Pan. 8.</i>		<i>2 40</i>
		<i>Čechy vs. 10/11.</i>		<i>5 40</i>
				<i>20 55</i>
		<i>10% u čl. 12.95 k</i>		<i>1 29</i>
				<i>č. 19 26</i>

ATLANTY, MAPY, ZEMĚKOULE, ČASOPISY, DÍLA skvostná k darům, KALENÁŘE, KNIHY MODLITEBNÍ, KNIHY učební a pomocné vzhledově krásné a obsahově bohaté, DÍLA vědecká ze všech odvětví přírodních věd, OBRAZY, OČKLOVĚTINY, BARVOTISKY

Vše, co za měsíc nepřijalo se nazpět, pokládá se zruš. z č. 31

Spisový příkaz
27/91.
KNIHKUPECTVÍ
EDUARD VALEČKA
V PRAZE.

7) Účet knihkupce Urbánka na jméno Petra Mužáka z roku 1881

Knihka.....*str.*.....*účtu Vašeho.* 1230

FR. A. URBÁNEK Zakázka došla dne *5/18*
Byla vyřízena dne *7/18 81.*

Č. Kn. V. **FR. A. URBÁNEK** Hlavní expedice: „Dalibora.“
Hlavní expedice: „Posla z Budče.“ nakladatel a knihkupec pro literaturu pedagogickou a pomůcky učebné.
komisionář Matice Komenského, Matice hudební a Matice lužicko-srbské
v PRAZE, na Ferdinandské třídě v čís. 25. novém.

Hlavní expedice: „Pädagogia.“ Hlavní expedice: „Ruchu.“

ÚČET
prof. Mužákově zde

P. Š. Panu)
Š. Slavn.)

Účet tento budíž toliko u mne v Praze ve lhůtě.....uplacen; kdož pak nedostojí jedné třeba lhůtě, nesmí činiti nároky na čekání dalších lhůt.
Není-li doba placení na účtu udána, budíž účty nejdříve do konce června a prosince každého roku vyrovnány, do kterého doby budíž knihy a díla na ukázkou zasílané laskavě vráceny, poněvadž by později nemohly býti zpět přijaty.
Peníze budíž — pokud možná — posílány vždy poštovními poukázkami.
Kdo do konce června a prosince každého roku obdržené během toho roku knihy a díla — at byly bez zakázky nebo na zakázku posílány — nevrátí, považují se spisy a díla taková za podrženy, k čemuž se v případě odvolám.
Upomínky o zapravení vůbec ději se vždy na účet dlužníkův.

Na účisku	Na zakázku Pokr.	Hlavní expedice Hellwaldova skvostně ilustrovaného díla „Země a obyvatelé její.“		zl.	kr.	zl.	kr.
	<i>1</i>	<i>Kešník bohl. 1881 pro celý rok 11.</i>					
		<i>Zapraveno</i>					

Při zakázkách stačí jednoduchá adresa: Urbánkovo knihkupectví v Praze.

8) Otevřená knihovna

7.7 Rejstřík

- Alighieri, 66, 206
Andersen, 72, 203
Ariosto, 179, 203
Arnim, 61
Auerbach, 20
Blahoslav, 161, 204
Blumenhagen, 20
Bolzano, 16
Borovský, 91, 210
Bozděch, 91, 204
Byron, 14, 120, 205
Carducci, 206
Carus, 31, 140
Cervantes, 121
Čech, 179, 226, 229, 230
Čejka, 27, 49
Čelakovský, 206
Čermáková-Sluková, 114
Černínová, 122, 162
Dattel, 98, 104, 105, 106, 111, 165, 166,
167, 168
Diviš, 8
Dostojevský, 71
Dumas, 24, 27
Durdík, 63, 206
Dvorský, 122, 207
Dvořák, 180
Edel, 7, 80, 96, 104, 107, 114
Eliotová, 145
Erben, 207
Finn, 207
Flygare-Carlén, 55
Frič, 74, 99, 207
Galdós, 88, 220
Gerhard, 86
Goethe, 13, 14, 24, 208
Grabowský, 78, 151
Grégr, 63, 98, 104, 105, 106, 111, 115,
156, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 179
Halbe, 86, 209
Hálek, 31, 38, 40, 67, 74, 133
Haman, 8
Hanka, 209
Hanuš, 51, 209
Hanuš Josef, 209
Heine, 22, 41, 210
Herder, 12
Heyduk, 211
Heyse, 24
Hugo, 25, 64, 172
Hus, 34, 160
Chmielowski, 177, 212
Ibsen, 212
Janáčková, 45, 46, 55
Jeřábek, 155
Jirásek, 69
Kamenický, 222, 227
Klácel, 213

- Komenský, 214
- Krásnohorská, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 65, 67, 68, 70, 71, 72, 74, 91, 97, 98, 118, 137, 144, 145, 147, 165, 181, 214
- Kundera, 8
- Lamennais, 22
- Lavater, 49
- Leopardi, 215
- Mácha, 21, 91, 216
- Malý, 216
- Manguel, 8
- Mickiewicz, 217
- Mill, 125, 130, 217
- Mohort, 175
- Mühlsteinová, 141
- Mužák, 16, 32, 34, 43, 53, 69, 76, 81, 83, 94, 103, 105, 107, 110, 112, 113, 156, 157
- Mužáková, 23, 55, 77
- Mužákovi, 33, 34, 40, 62, 89, 97, 98, 103, 104, 110, 115, 163, 166, 176
- Náprstková, 101
- Němcová, 42, 44, 45, 46, 48, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 78, 79, 90, 125, 132, 151, 169
- Neruda, 41, 218
- Nováková, 100, 167, 219
- Opiz, 53
- Palacký, 36, 226
- Paoli, 18
- Paul, 12, 24, 52, 86, 205, 222
- Paulík, 84
- Pešková, 142
- Petrů, 109
- Pfeiffer, 15, 155
- Podlipská, 17, 28, 29, 36, 39, 220
- Podlipský, 22, 87, 164
- Polák, 220
- Poslední, 25, 32, 105, 165
- Preissová, 220
- Prokop, 66, 141
- Przybyszewski, 221
- Puškin, 86, 221
- Quételet, 129
- Renan, 24, 221
- Renan Ernest, 221
- Rettigová, 132
- Richter, 12, 52, 175, 222
- Rott, 15, 94, 155
- Rottová, 11, 13, 18, 19, 44, 49, 52, 53, 55, 117, 146
- Rousseau, 26
- Rozum, 222
- Řehák, 182, 222
- Řivnáč, 145, 156, 158, 159, 160, 168, 182, 183
- Sandová, 19, 23, 27, 50, 54, 78, 137
- Scott, 21, 76
- Sedláček, 223
- Shakespeare, 33, 159, 183, 223
- Schiller, 13, 14, 20, 24, 41, 223
- Schmidt, 87, 164
- Schopenhauer, 224
- Schröer, 44

- Schulz, 69
- Sládek, 67
- Strindberg, 225
- Sue, 26
- Světlá, 4, 9, 10, 14, 16, 17, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 51, 55, 56, 57, 58, 59, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 77, 78, 79, 80, 83, 84, 86, 87, 88, 89, 90, 94, 99, 101, 102, 103, 106, 107, 112, 113, 114, 115, 117, 118, 121, 124, 125, 127, 129, 132, 133, 137, 138, 140, 141, 142, 143, 145, 146, 147, 148, 149, 150
- Šafařík, 225
- Škoda, 81, 155, 156, 158, 159, 164, 167, 168, 169, 171, 172
- Škvorecký, 8
- Šolc, 162, 164
- Špičák, 17, 37
- Tasso, 225
- Tomek, 92, 183, 226
- Tomíček, 226
- Tromlitz, 21, 69
- Třebízský, 69, 150
- Tschausnigg, 18
- Turgeněv, 226
- Tyl, 21
- Urbánek, 168, 172
- Valečka, 105, 106, 115, 122, 162
- Van, 20
- Varnhagenová, 123
- Verdagner, 227
- Vergilius, 159, 227
- Viková, 169
- Vlček, 68
- Vrchlický, 65, 66, 87, 88, 91, 97, 179, 180, 228
- Wallace, 85, 94
- Wimmer, 41, 42, 153
- Zákrejs, 229
- Zap, 157, 229
- Zeyer, 67, 91, 97, 229
- Zeyer Julius, 229
- Zschokke, 83
- Zuccari, 88, 218